

በስመ፡እግዚአብሔር፡
 ር፡ዘሠር፡ሆ፡ኩ፡ፋል
 ያተ፡እዝ፡ማን፡ዘበበ፡
 አቅ፡ግሪሆ፡ሙወስ
 ንበታተ፡ኢዮቤልኒ፡
 ዘበበ፡ሐባዲያቲሆ
 ሙ፡ዘአስተናበረ፡ሙ
 እዋደ፡አበቅቲ፡ዘበበ፡
 አናቅዲሆ፡ሙ፡ወሙ
 ለዲቲ፡ጥንቅዮንዒ፡
 ዘበበ፡ሙእዋደሙ፡ዘ
 ይዊል፡ሙ፡ጽአተ፡አ
 ከራሙ፡ዘበበ፡ዓሞሙ
 ወአርእስተ፡አውራ

ኅኒ፡ዘበበ፡አስሕርቲ
 ሆሙ፡ዘፎል፡ፍጥረ
 ዋህለ፡ዘበበ፡ሐዎሙ፡
 ወለያልዮ፡ዘበበ፡መከ
 ፎልቶሙ፡
 ንጽሕፍ፡እንከ፡ሠርቀ፡
 አውራ፡ኃሆሙ፡ለዕለ
 ራዊያን፡ወለሮ፡ጥዊያ
 ን፡እከሙ፡ኅቡራሠር
 ቅ፡አሙጣኑ፡መዋህለ
 ሆሙ፡ወባሕቱ፡አው
 ደ፡ዓወቶሙ፡ከ፡ሊሉ
 ይቆወር፡ኅ፡መከከረ
 ሙ፡ዘሮ፡ጥዊያን፡ወበ

ምዕራፍ ፫

መጻሕፍቱ ምን ይላሉ?

በዚህ መጽሐፍ መቅደም እንደገለጽኩት መጻሕፍት የምለው መምህራኑ ለግላቸው በጃቸው የቀዳቸውን ነው። እነዚህ መጻሕፍት ሁለት ጠባይ ይታይባቸዋል። የመጀመሪያው ደራሲ ድርሰቱን ያዘጋጀው ሕዝብ ክርስቲያኑን ለሚያገለግሉ ካህናት መሆኑ ግልጽ ቢሆንም መጻሕፍቱ የግል ናቸው። የተቀዱት ቀጂያቸው ዕውቀቱን ካተረፈ በኋላ መሆን አለበት። ስለዚህ የባሕረ ሐሳብ ዕውቀት የሌለው ሰው እነዚህን መጻሕፍት በማንበብ ብቻ እንዲረዳ የሚያደርጉ ብዙ ነጥቦች ይገኛቸዋል። አንዳንድ ጊዜም የአንባቢውን ተግባር የመደመር አቅም ይንቁታል። በኋላ የሚመጡ ተማሪዎች ደግሞ እንዲህ ካለው መጽሐፍ ለራሳቸው ሲቀዱለት አንዳንድ ጊዜ ከየምዕራፉ የሚፈልጓቸውን አርእስት ብቻ ይቀዱና የማይፈልጓቸውን ይተዋቸዋል። አንዳንዶቹ ደግሞ ከብዙ መጻሕፍት እየለቀሙ ሲቀዱ በፊት የቀዱትን ርእስ ከሌለው መጽሐፍ ሲያገኙት መልሰው ይቀዱታል። ቅድም የቀዱትና አሁን የሚቀዱት አንድ መሆናቸውን ለምን ልብ እንደማይሉት ግልጽ አይደለም። ምናልባት የሁለተኛው መጽሐፍ ገለጻ ቀደም ብለው ከቀዱት የተሻለ ሆኖ ሲያገኙት ሊሆን ይችላል።

ስለ532 ዓመት ዓውደ ቀመር (በርዮድስ) ባለፉት ምዕራፎች በሰፊው ጽፌያለሁ። አንዱን ዓውድ በአንድ ሠንጠረዥ (ሕርግራግ) ሲያስቀምጡት ወለል ብለው የሚታዩ ክሥተቶች የደራሲውን ሕሊና ሹው አድርገው ይወስዱበትና እነሱን በመተንተን ብዙ ጊዜና ብዙ ገጾች ይወስዳል። ለምሳሌ እነዚህ የአንድ ዓውደ ቀመር 532 ዓመቶች በሠንጠረዥ ሲታዩ ስንት ዓውደ አበቅቲ እንደሆኑ፣ የትኛው ዓውደ አበቅቲ በየትኛው ወንጌላዊ ጀምሮ በየትኛው ወንጌላዊ እንደሚጨርስ፣ ከነዚህ ውስጥ ስንት በማቴዎስ፣ ስንት በማርቆስ፣ ስንት በሉቃስ፣ ስንት በዮሐንስ እንደሚጀምሩና እንደሚፈጽሙ፣ የትኛው ወንጌላዊ በየትኛው የሳምንት ዕለት መቶ መቶና ስንት ጊዜ እንደሚጀምር ያየውን ሁሉ አንባቢ እንዳይሰተው እያስጠነቀቀ ይጽፋል። 532 ዓመት የዓውደቶች ሁሉ ዓውድ ስለሆነ እነዚህ ክሥተቶች በውስጡ መፈጸማቸው የሚገመትና የማይቀር ነው። የሠንጠረዡ ቅጂ ያለውም ሆነ የዓውዶቹ ሂደት የገባው ማንም ሰው እነዚህን ያለ መምህር ራሱ አይቶ ልብ ሊላቸው ይችላል። የመምህሩ ዝርዝር ገለጻ ምናልባት የሠንጠረዡ ቅጂ ለሌለውና የራሱን ባሕረ ሐሳብ ለሚያወጣ መምህር መሳሳት አለመሳሳቱን የሚያሳይ መቁጣጠሪያ ሆኖ ይጠቅም ይሆናል።

መምህራኑ ብዙ ጥንቃቄ የሚያደርጉበት ሌላው ርእስ ባሕረ ሐሳብ በየቀኑና በየወሩ የሰዓት መለዋወጥ ነገር ነው። የቀኑና የሌሊቱ የሰዓት መጠን በየወሩ እንደሚለዋወጥ ያውቃሉ። እንዲያውም በዝርዝር መዝገቡን ልናል። የመለዋወጡንም ምክንያት መጽሐፈ ሄኖክ የሰጠውን ተቀብለው አስፋፋተው ይጽፋሉ። ሰዓታት ለማድረስና ጾም ለመፍታት ትትክለኛውን የዕለት ሰዓት የሚገምቱት ጥላቸውን

በጫማቸው (በእግራቸው) በመለካት ነው። ግን በጽሑፍ ያቆዩልን የየወሩ ሰዓት የሚነግረን ባሕረ ሐሳብ የተገለጠበትን ሀገር ሰዓት እንጂ ለመሬት ማህል ቀበቶ (equator) ለምንቅርበው ለኛ የሚሆን አይደለም። ሆኖም ለኛም እንደሚሆን አድርገው ይጠቀሙበታል። ጥላቸውን በጫማቸው በመለካት የሚያገኙት ሰዓት ልዩነቱን እንዳሳያቸው የሚታወቅ ነገር የለም።

በዚህ ምዕራፍ በየመጽሐፉ ከሚገኙት ከነዚህ ክሥተቶች አብዛኞቹን አቅርቦ ያቸዋልሁ። ያስቀረሁት የሚደጋገሙትንና ቍጥራቸው በመደመርና በማባዛት በቀላሉ የሚገኙትን ነው።

ያጠናጓቸው መጽሐፍት የተዘጋጁት አብዛኞቹ በግዕዝ ቋንቋ ነው። ከነሱ ውስጥ የምመርጠውን ርእስ እየወሰድኩ ወደ አማርኛ ስተረጉም አማርኛው በተቻለ መጠን ከግዕዙ ጋራ እንዲሄድ ሞክራለሁ። ግን የቃል በቃል ትርጉሙ ለአንባቢ የማይገባ ሆኖ ሳገኘው መጽሐፍቱ የሚሉትን አስተያይቼ የግዕዙን መልእክት በራሴ አማርኛ መልሸዋለሁ። ከግዕዙ ሳርርት በምተረገምበት ጊዜም ቢሆን የኔ ትርጉም ውጤቱ ግልጽነት የጎደለው መስሎ ሲታየኝ ያሟሉታል የምላቸውን ቃላት ከራሴ አምጥቼ አቅርቦ ያቸዋልሁ። ይህ ሁሉ አተረጓጎሜን “ስድ ትርጉም” ወይም “ምለሳ” አድርጎታል።

የዚህ ምዕራፍ ዓላማና ጥቅም ባሕረ ሐሳብ ለማውጫ ሳይሆን መምህራኑ ያተኮሩበትና በብዙ ድካም ያቆዩት የፅውቀት ፍትሄት ቀጣይነት እንዲኖረው ማድረግ ነው። ፍትሄቱን የሰጡን መምህራኑ ሲሆኑ የኔ ሙያ አሳሳፊነት ነው። ጉርሻዬ በመጽሐፍታቸው አማካይነት ከነሱ ጋራ መነጋገራ ነው። እነሆ፡

➤ ❖ ❖

ከአባ ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ

በስመ አብ ወልደ ወመንፈስ ቅዱስ ፩ አምላክ።

የተከበረውና ባለብዙ በን ሥራ ግብፃዊው አባ ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ የሰበሰበውን የዓለምን ዓመት ስሌት በእግዚአብሔር ንይል እንጽፋለን። ሐተታው ስለ ቀመሮችና ስለ ዓመቶች አካሄድ፡ ስለ ሰንበቶች ክፍል፡ ስለ ሱባዔያቸው (ስለ ሰባትዮአቸው) እና ስለኢየሴልሳቸው (ስለአርባ ዘጠኛቸው)፡ ስለ እንድቅትዮን ሁደት (ዙረት)፡ ስለ ሰማይና ምድር ስሌት፡ የፀሐይ አበቅቴና የጨረቃ አበቅቴ ስለሚባለው ስለ ዕለተ መጥቅፅ፡ ስለ ሀሐይ ስሌት ነው።

የመጥቅፅ ዕለት ክብረ (የተጀመረው) በኖኅ ነው (ዘፍ. ም. 6-9)። የአይሁድ ጸም በያዕቆብ ለቅፅ ጊዜ (ዘፍ. ም. 37፡ ቍ. 34)፡ የመጸለት በዓልና የቂጣ በዓል በአብርሃም ተጀመሩ (ዘፍ. ም. 19፡ ቍ. 3፡ ዘሌ ም. 23፡ ቍ. 6-8) ደም መርጨት፡ ቂጣ መብላት፡ ፍሥሕ የሚያደርጉበት ዕለት በሙሴ ተጀመሩ (ዘፀ. ም. 12፡ ቍ. 8-11)። ጸመ ንነዌ በንነዌ (በዮናስ፡ ዮና. ም. 1-4)፡ የአርባ ጸም (ሁጻይ) በመድኃኒታችን (በክርስቶስ፡ ማቴ. ም. 4)፡ በዓለ ፋሲካ በትንሣኤው፡ በዓለ አርባ

በዕርገቱ (የሐ. ሥ. ም. 1፡ ቍ. 9)፡ በብሉይ ሕግ የእሸት በዓል የሚባለው (ዘኁ. ም. 28፡ ቍ. 26-31) በዓለ ንምሳ (ጳራቅሊጦስ) በመንፈስ ቅዱስ መውረድ (የሐ. ሥ. ም. 2፡ ቍ. 1-4)፡ የሐዋርያት ጸም (ጸመ ሐዋርያት፡ የሰኔ ጸም) በሐዋርያት (የሐ. ሥ. ም. 13፡ ቍ. 2-3)፡ ልቦ ምድር የእስራኤል ልጆች ቀይ ባሕርን በተሻገሩ ጊዜ (ዘፀ. ም. 14-15)፡ ጸመ ድንነት (ምህላ ድንነት) በአስቴር ሐማ ባስጨነቃቸው ጊዜ (አስ. ም. 4)፡ ጸመ የዲት ሆሎፎርኔስ በወረራቸው ጊዜ (የዲት ም. 4) ሲሆን እንድቅትዮንና በድር የተገኙት የባሕረ ሐሳብ ሊቃውንት ከጻፉት መጽሐፍ ነው። የእነዚህ ሁሉ ስሌት በጨረቃ (በሠርቀ ሌሊት) እና በፀሐይ (በሠርቀ መዓልት) ነው። በዓላቱና አጽዋማቱ ጥንት በነበሩበት ሆነው እዚያው ባለፈው ቀመር እንደዋሉ በኋላም በሚመጣውም ቀመር ይውላሉ።

የዓለም ዘመን

የቀመር መጀመሪያው በግክሰኞ ዕለት፡ መጨረሻው ሰኞ ዕለት ነው። የአንዱ ቀመር ዘመን 532 ዓመት ነው። በጨረቃ (በሠርቀ ሌሊት) እና በፀሐይ (በሠርቀ መዓልት) የሚሰሉት በዓላት በአንዲት ቀመር እንደሚውሉት በሌሎች ቀመሮች ሁሉ ይውላሉ። ለዘላለም ከዚህ አይፋለሱም፡ አይለዋወጡም፡ አይንቀሳቀሱም። የአንዱን ቀመር በዓላትና አጽዋማት ሁሉ መዋያ ስጽፍልህ የ13ቱንም ቀመሮች መጻፌ ነው እንጂ የአንዱን ቀመር ብቻ የጽፍኩልህ አይምሰልህ። እነዚህ እግዚአብሔር ለዓለም የፈቀዳቸው ቀመሮች በዓመት ቍጥር ሲገቡ (532 x 13) 6916 ዓመት ናቸው።

እነሆ ዓለም ከተፈጠረበት እስከ ዓለም ማለቂያ ድረስ፡ የሆኑትን እንደሆኑት፡ የሚሆኑትን እንደሚሆኑት፡ የቀመሮቹን ሥርዓትና የሰንበታትንና የሱባዔዎችን (የሰባትዮዎችን) ክፍል ነቢያት እንደከፈሉት የሚሆነውን በየክፍሉ ጽፈልሃለሁ።

የእንድቅትዮን ዙረት (ዑደት) በየ15 ዓመቱ፡ የጳጉሜን ዙረት (ዑደት) በየ4 ዓመቱ፡ ጥንትዮን የሚባለው የፀሐይ ስሌትና ዕለተ የሐንስ የሚባለው የሰማይና የምድር ስሌት፡ እነዚህ የሚሠሩት በ7 ዓመት በ7ቱ ዕለታት በመያያዝ ነው። የጨረቃ አበቅቴ የሚሠረው በየ19 ዓመት ነው።

መጥቅፅ፡ ጸመ አይሁድ፡ መጸለት፡ ዕለተ ፍሥሕ ስሌታቸው የሚታሰበው በጨረቃ (በሠርቀ ሌሊት) እና በፀሐይ (በሠርቀ መዓልት) ነው። የአርባ ጸም፡ የአርባ በዓል (ትንሣኤ)፡ የንምሳ በዓል (ጳራቅሊጦስ) በመከታተል ይመጣሉ።

እንድቅትዮን እንደት እንደሚወጣ ማወቅ ስትፈልግ ከሳይ የተሰጠህን 6916 ዓመት በቀመሮች ዓመት እየከፈልክ በ15 ስትገድፈው ለእንድቅትዮን ከምትሆን ከአንዲት ዓዋዲት (1 ቍጥር) በቀር አኩል ይዳረሳል።

ከአዳም የመጀመሪያው ዓመት እስከ 7000 መጨረሻው ዓመት ያለው ዘመን በዓውደ እንድቅትዮን በ15 ዓመት ቢገደፍ አንቀጹ (7000 ለ15 ቢካፈል ድርሻው) 466 ይሆናል። በዚያን ጊዜ እንድቅትዮን (ትርፉ) 10 ይሆናል።

ከአዳም የመጀመሪያው ዓመት እስከ 7000 መጨረሻ ዓመት ያለው ዘመን በዓውደ ጳጉሜን በ4 ዓመት ቢገደፍ አንቀጹ 1750 ሆኖ በዚያን ጊዜ ጳጉሜን 6 ነው።

ከአዳም የመጀመሪያው ዓመት እስከ 7000 ዓመት መጨረሻ ዓመት በዓውደ አበቅቴ በ19 ዓመት (በጊደፍ) አንቀጽ 368 ሆኖ በዚያን ጊዜ አበቅቴ 8 ይሆናል።

ከአዳም የመጀመሪያው ዓመት እስከ 7000 ዓመት መጨረሻ ዓመት በዓውደ ጥንትዮን በ7 ዓመት ቢቀመር አንቀጽ 1000 ሆኖ ጥንትዮን 7 ይሆናል። (0 መሆን ነበረበት፤ ግን ሙሉው ቍጥር የመጨረሻው ከፍተኛ ድምር ሆኖ ይያዛል እንጂ 0 አይባልም።)

የኢትዮጵያ ሊቃውንት ስለጳጉሜን የሚያስተምሩት

በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይን ፈጠረ፤ ምድር ግን ሳትታይ ከጥንት ጀምሮ ነበረች። (የቀጂ ስሐተት ነው ትክክሉ እንዲህ ነው፤ “በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይና ምድርን ፈጠረ፤ ምድርም ባዶ ነበረች፤ አንዳችም አይታይባትም ነበረ”) የተመቸች አልነበረችም። በጥልቁ ባሕር ላይ ጨለማ ነበረበት። የእግዚአብሔር መንፈስ በባሕሩ ላይ ሰፍፎ ነበረ።

እግዚአብሔር ብርሃን ይሁን አለ፤ ብርሃንም ሆነ። እግዚአብሔር ብርሃኑ ጥሩ እንደሆነ አየ። እስከዚህ ድረስ ዕለትን አልለየም።

እግዚአብሔር ብርሃንና ጭላማን ለያቸው፤ እግዚአብሔር ብርሃኑን ቀን አለው፤ ጨለማውን ደግሞ ሌሊት አለው። መሸ፡ ከዚያም ነጋ፡ 1 ዕለት ሆነ።

እግዚአብሔር ቀጥሎ የፈጠረውን ፍጥረቱን ፈጠረ። መሸ፡ ከዚያም ነጋ፡ 2 ዕለት ሆነ።

እግዚአብሔር ቀጥሎ የፈጠረውን ፍጥረቱን ፈጠረ። መሸ፡ ነጋ፡ 3 ዕለት ሆነ። ዕለቶች ትመፈጠራቸው በፊት የነበረው ብርሃን ተጨማሪ 3 ሰዓት አለበት።

እግዚአብሔር ቀጥሎ የፈጠረውን ፍጥረቱን ፈጠረ። እስከዚህ ፀሐይና ጨረቃ አልነበሩም። እዚህ ድረስ 2 ጥንትዮን አሉ።

እግዚአብሔር 2 ታላላቅ ብርሃኖችን ፈጠረ። ትልቁን ብርሃን ቀንን ይገዛ ዘንድ ፀሐይ አለው፤ ትንሹን ብርሃን ሌሊትን ከከዋክብት ጋራ ይገዛ ዘንድ ጨረቃ አለው። እግዚአብሔር በምድር ላይ እንዲያበሩ፤ ቀንንና ሌሊትን እንዲገዙ፤ ሌሊትን ከቀን እንዲለዩ በሰማይ ጠፈር ሾማቸው።

እግዚአብሔር ይኸንን ጥሩ እንደሆነ አየ። መሸ፡ ከዚያም ነጋ፡ 4 ዕለት ሆነ።

እግዚአብሔር ቀጥሎ የፈጠረውን ፍጥረቱን ፈጠረ። መሸ፡ ከዚያም ነጋ፡ 5 ዕለት።

እስከዚህ ሰው አልተፈጠረም። ዘመኑ ግን የጳጉሜን 5 ዕለትና የመጀመሪያው ብርሃን 3 ሰዓት ነው። 3ቱ የብርሃን ሰዓቶች ተደምረው በ4 ዓመት 1 ዕለት ስለሚወጣቸው ጳጉሜን በየ4 ዓመቱ 6 ዕለት ትሆናለች። አዳም 4 ዓመት በሆነው ጊዜ ጳጉሜን 6 ዕለት፤ ጥንትዮን 7፤ አበቅቴ 3 ነበረ። ምክንያቱም እግዚአብሔር ዓለምን በፈጠረበት የአዳም የመጀመሪያው ዓመት አበቅቴ አልነበረም (አልበ ነበር)።

ስለ ጳጉሜን ለማወቅ ከፈለግህ፤ የመጀመሪያይቱ ዕለት፤ ማግስቷ፤ ሳልስቷ፤ ራብዕቷ፤ ንምስቷ እነዚህ ናቸው የጳጉሜን 5 ዕለቶች። እነዚህ ዕለቶች ከ12ቱ ወሮች

አስቀድመው ስለተፈጠሩ እስከ ዛሬ ድረስ ዓመት ከመግባቱ በፊት ይቀድማሉ። (የዓመት መጨረሻ አይደሉም።)

የጳጉሜንን ልክ ለማወቅ ስትፈልግ የዚያን ልታውቀው የምትፈልገውን ዓመት 4 እጅ ትከፍለዋለህ፤ ተጠናቅቆ ከተከፈለ (ምንም ካልተረፈ) በዚያን ጊዜ ጳጉሜን 6 ቀን ነው። ከአራትዮሹ ከተረፈ ግን በዚያን ጊዜ ጳጉሜን 5 ዕለት ነው። ዓመቱን ከ4 ስትከፍለው 1 ከተረፈህ ዘመኑ ሜቲዎስ ነው፤ 2 ከተረፈህ ማርቆስ፤ 3 ከተረፈህ ሉቃስ፤ 0 ከተረፈህ (ምንም ካልተረፈ) ዮሐንስ ነው። ጳጉሜን 6 ሲሆን ዓውደ ተመርና 3 ዓመት በየ5ቱ ይከታተላሉ።

ደግሞ ጳጉሜን በየ4 ዓመቱ 1 ዕለት ጨምራ 6 ዕለት ስለምትሆንበት ልንገርህ፤ ሕዝቦች ሁሉ ዕብራውያንም ሆኑ ሶርያውያን፤ ግሪኮችም ሆኑ አርመኖች የካቲትን (ፌብሩዋሪን) 28 ያደርጉና በ4ኛው ዓመት 29 ቀን ያደርጉታል። ስለዚህ የልደት በዓላቸው ሳይፋለስ ሁል ጊዜ በያመቱ መጨረሻቸው በተወሰነው ቀን ይውልላቸዋል። ኢትዮጵያውያን ግን ጳጉሜንን የዮሐንስ መደምደሚያ እያደረጉ ጳጉሜን 6 ስትሆን ልደት በታኅሣሥ 28 ቀን ይሆናል።

ዕለተ ዮሐንስ (የፀሐይ አበቅቴ)

የዮሐንስን ዕለት (ዕለተ ዮሐንስን ወይም አበቅቴ ፀሐይን) ለማወቅ ስትፈልግ የያዝከውን ዓመት 4 እጅ ትከፍለውና ሩቡን ከዋናው ላይ ትደምርበታለህ፤ ከዚያ 1 ታኅሣሥትና ድምሩን በ7 ትገድፈዋለህ። ከ7 የተረፈው ዕለተ ዮሐንስ (አበቅቴ ፀሐይ) የሚባለው ነው፤ ከተጠናቀቀ (ምንም ካልተረፈ) ዕለተ ዮሐንስ 7 ነው፤ የሚያመለክተውም ቅዳሜን ነው። 1 ከተረፈ የሚያመለክተው እሑድን፤ 2 ከተረፈ የሚያመለክተው ሰኞን፤ 3 ማክሰኞን፤ 4 ረቡዕን፤ 5 ንሙስን፤ 6 ዓርብን ነው። በሌላ አነጋገር፡ ዕለተ ዮሐንስ (ዓውደ ዓመት) እሑድ ከዋለ ቍጥሩ 1 ነው፤ ሰኞ ከዋለ 2፤ ማክሰኞ ከዋለ 3፤ ረቡዕ ከዋለ 4፤ ንሙስ ከዋለ 5፤ ዓርብ ከዋለ 6፤ ቅዳሜ ከዋለ 7 ነው።

የፀሐይ አበቅቴን ሙሉ ቍጥር እናደርገዋለን እንጂ በየዓመቱ የሚጨመረው 1 ሙሉ ቀን ብቻ ሳይሆን 1 ቀን ከሩብ ነው። ስለዚህ አራተኛው ዓመት ሲያልቅ ሩቦቹ ተሰብስበው አንድ ቀን ይወጣቸውና በዚያን ጊዜ የሚጨመረው 2 ቀን ይሆናል። ጳጉሜን በየ4 ዓመት 6 ቀን የምትሆነው፤ ዕለተ ዮሐንስም አንድ ዕለት የሚዘለው ስለዚህ ነው።

ከዕለተ ዮሐንስ ጋራ አብሮ የሚሄድ ጥንትዮን ነው። ዮሐንስ (ዓውደ ዓመት) ረቡዕ ከዋለ ጥንትዮን 1 ነው፤ ንሙስ ከዋለ 2፤ ዓርብ ከዋለ 3፤ ቅዳሜ ከዋለ 4፤ እሑድ ከዋለ 5፤ ሰኞ ከዋለ 6፤ ማክሰኞ ከዋለ 7 ነው።

የሁለቱ ግንኙነት እንደዚህ ነው፤ በጥንትዮን ቍጥር ላይ 3 ብትደምርበት የዕለተ ዮሐንስን (የፀሐይን አበቅቴ) ቍጥር ታገኛለህ። በዕለተ ዮሐንስ ቍጥር ላይ 4 ብትደምርበት የጥንትዮንን ቍጥር ታገኛለህ።

ስለፀሐይ ዑደት (ዙረት፡ ዓውደ ፀሐይ) ለማወቅ ስትፈልግ ከዓመተ ዓለም ላይ 4

እንደሆነው የቀረውን በ28 ግደፈው። ምንም ካልተረፈ ዑደተ ፀሐይ (ዓውደ ፀሐይ) 28 ነው፤ ከተረፈ ትርፉ ነው። ከዓውደ ፀሐይ በመነሣትም የፀሐይን አበቅቱ ማወቅ ይቻላል። የዓውደ ፀሐይን ቍጥር ከ4 ቦታ ከፍለህ ሩቡን በራሱ ላይ (በዓውደ ፀሐይ ቍጥር ላይ) ደምርበት፤ ድምሩን በ7 ግደፈው። ምንም ካልተረፈ የፀሐይ አበቅቱ 7 ነው (ዕለቱም ማክሰኞ መሆኑ ነው)። ከ7 ከተረፈ የፀሐይ አበቅቱ ትርፉ (የተረፈው) ነው።

“ዕለተ ዮሐንስ” ማለት መጥምቁ ዮሐንስ የሚታወቅበት ዕለት (ርእሰ ዓውደ ዓመት) ማለት ነው። መጥምቁ ዮሐንስ የሚከበረው በማግስቱ (መስከረም 2 ቀን) ስለሆነ ባህላችን ስሙን ለምን መስከረም 1 ቀን ላይ እንዳደረገው ገና ምርምር የሚያስፈልገው ነው።

ከሊቀ ጳጳስ ድሜጥሮስ

በስመ እግዚአብሔር መሐሪ ወመስተሃህል።

ክርስቶስ ባረገ 180 ዓመት የተሾመው የእስክንድርያው ሊቀ ጳጳሳት ቅዱስ ድሜጥሮስ ያስተካከለውን መጽሐፈ ሐሳብ (ብሔረ ሐሳብ) እንጽፋለን።

የቅዱስ ድሜጥሮስን ታሪክ መጀመሪያ እዚህ ላይ ያመጡታል። ድሜጥሮስ ማነው ብለው ጠይቀው ከዚህ ቦታች ያለውን መልስ ይሰማሉ። ትውልዱ ነገዱ ከአዝማየ እስክንድርያ ነው። ጥንተ ነገሩ እንደ ምን ነው ቢሉ፡ የአባቱ ወንድም ሴት ልጅ ነበረችው፤ ለድሜጥሮስ የአጎቱ ልጅ መሆኗ ነው። አባቷ ሲሞት የድሜጥሮስን አባት፡ “ልጄን ከልጅህ ከድሜጥሮስ አትለይብኝ፤ አደራ” ብሎት ሞተ።

ሁለቱ ልጆች አብረው አደጉ። ለአካለ መጠን ሲደርሱ ዘመኑ ምእመናን ያነሱበት፤ መናፍቃን የበዘበት ነበርና ዘመዶቻቸው “እርሱንም ከሌላ ብናጋባው፤ እርሷዋንም ለሌላ ብንድራት ከሃይማኖት ይናወጣሉ፤ ከምግባር ይድጣሉ። ሕንፃ ሃይማኖት (የሃይማኖት ሕግ) ከሚፈርስ ሕንፃ ሥጋ (የሥጋ ባህል) ይፍረስ፤ እርስ በርሳቸው እናጋባቸዋለን” ብለው መከሩ።

መክረውም አልቀሩም ሠርግ አደረጉላቸውና የጋብቻው ሥርዓት ሲፈጸም የሙሽሮች ሥርዓት ያድርሱ ብለው ከሜጉላ ቤት ትተዋቸው ሄዱ። እሷን መንፈስ ቅዱስ አስቀድሞ አነሣሥቶ፡ “ድሜጥሮስ ሆይ፤ ያንተ ወንድምነት ለኔ፤ የኔ እጎትነት ላንተ አልበቃ ብሎ የባዕድ ሥራ እንሥራ አልህን?” አለችው። “እኔስ የናቴንና የአባቴን ፈቃድ ማፍረስ ይሆንብኛል ብዬ ነው እንጂ ፈቃዴም አይደለም። ፈቃድሽ ካልሆነ አንተውም?” አላት። “እንተው” አለችው። “እንከያስ የተለያየን እንደሆነ አንችንም ለሌላ ወንድ፤ እኔን ለሌላ ሴት ያጋቡናልና የተጋባን መስለን አብረን እንኑር” አላት። “እንኑር” አለችው።

ባንድ ቤት ባንድ አልጋ እየተኙ 48 ዘመን ኖሩ። መልአኩ እሱን ቀኝ ከንዱን እሷን ግራ ከንዱን እያለበላቸው ያድራል። ሲነጋ በመስኮት በአምላላ ርግብ ወጥቶ ሲሄድ ያዩታል። ስለምን ቢሉ በቅተዋልና። አንድም፤ ለንጽሕናቸው ይትገቡት ብሎ።

በዘመኑ የተሾመው ሊቀ ጳጳሳት ሉክያኖስ ይሉታል፤ አረጂ፤ ደከመ። ሕዘቡ ተሰብስበው፡ “አባታችን አንተ አረጅህ፤ ደከምክ። ካንተ ቀጥሎ የሚሾመውን ንገረን” አሉት። “እናንተም ወደ እግዚአብሔር አመልክቱ፤ እኔም ወደ እግዚአብሔር አመልክታለሁ” ብሎ ቀን ቀጥሮ ሰደዳቸው።

ከእግዚአብሔር የታዘዘ መልእክ ከሊቀ ጳጳሱ ዘንድ መጣና፡ “ስሙ ድሜጥሮስ የሚባል ሰው ያለ ጊዜዋ ያፈራች የወይን ዘለላ ይዞ ካንተ ሊባረክ ይመጣል፤ ካንተ ቀጥሎ የሚሾመው እሱ ነው” አለው። ሕዝቡም በቀጠሯቸው ቀን መጡ። “አገኛችሁ?” አላቸው፡ “እኛስ አላገኘንም” አሉት። “እኔ አገኘሁላችሁ” አላቸው፡ “ስሙ ድሜጥሮስ የሚባል ሰው ያለ ጊዜዋ ያፈራች የወይን ዘለላ ይዞ ሊባረክ ይመጣል፤ ከእኔ ቀጥሎ የሚሾመው እሱ ነው። ለጊዜው እንቢ ይላችኋል፤ ግድ ብላችሁ ሹሙት” አላቸው።

ይህ ድሜጥሮስ ተክል አጽድቆ፤ እርፍ አርቆ የሚኖር ገበሬ ነበር። ከዕለታት አንድ ቀን ተክል ለመጎብኘት ከአትክልት ቦታ ቢገባ ያለጊዜ ያፈራች የወይን ዘለላ አገኘ። “ይህንን ከሊቀ ጳጳሱ ወስዶ ሊባረኩበት ይገባል” ብሎ በንጹሕ እቃ አድርጎ ይዞ ሄደ። ከሊቀ ጳጳሱ ግቢ ሲደርስ፡ “ንገሩልኝ” አለ። ገብተው፡ “እንዲህ ያለ ይዞ የመጣ ሰው ከደጅ ቁሟል” ብለው ነገሩት። “እንዲህ ያለ ይዞ የመጣን ሰው ከደጅ ያቆሙታል፤ ያገቡታ እንጂ! ግባ በሉት” አላቸው፤ ገባ። “ከኔ ቀጥሎ የሚሾመው ይህ ነው” ብላቸው ወዲያው አረፈ።

ቀብረው ሲመለሱ ሕዝቡ ድሜጥሮስን “ተሾምልን” አሉት። “በማርቆስ ወምበር የሚቀመጥ የተማረ ነው፤ ደግሞ ንጹሕ ድንግል ነው። እኔ እንደምታውቁኝ ሕዝባዊ (ያልተማርኩ) ነኝ፤ ደግሞም ሕጋዊ ነኝ፤ እንደምን አድርጎ ይቻላል?” አላቸው። “እኛስ አባታች ያዘዘንን ትተን ሌላ አንሾምም” አሉት።

እርሱም እንደማይተውት ዐውቆ፡ “ሊቀ ጳጳስ ሲሾም ምን ያደርግላችኋል ነበር?” አላቸው። “አንቀጸ አባግሶን (የሐ. ም. 103) አንብቦ ይተረጎምልን ነበር” አሉት። “ወንጌል አምጡልኝ” አለ። አመጡለት። እንኳን ትርጓሜውን ንባቡን አያውቀው የነበረ፤ መንፈስ ቅዱስ ገልጾለት ተርጉሞላቸዋል። ይህ ብቻ አይደለም፤ ብሉይና ሐዲስ ተገልጸውለት ተርጉሟል።

ከዚህ በኋላ በቀርባን ጊዜ ከደጂ ሰላም ቁሞ፡ “አንተ በቅተሃል፤ አንተ አግብተሃል፤ ተቀበል፤ አንተ አልበቃህም፤ ቆይ” እያለ ይከለክላቸው ጀመር።

ሕዝቡም፡ “ቆንጆ ሚስቱን ከቤቱ አስቀምጦ እኛን ይከለክላናል” ብለው አምተውታል። መልአኩም ኢትዮጵያ አድጎና ርእሰክ ውበእሲትከ” (ራስህንና ሚስትህን ብቻ ማዳን አትፈልግ)፡ “አላ ክሥት ዘህሎ ማእከሊክ ወማእከለ ብእሲትከ” (ባንተና በሚስትህ መካከል ያለውን ግለጥ እንጂ) አለው።

እርሱም ሶንጩት አስመጥቶ፡ ደመራ አሠርቶ “እሳት ጨምሩበት” አላቸው። ጨመሩበት፤ ተቃጠለ። ልብሰ ተክሆኖውን ለብሰ ሊቀድስ ገባ። ጸሎተ ቅዳሴውን አድርሶ ልብሰ ተክሆኖውን እንደለበሰ በእሳቱ መካከል እየተመላለሰ ያጥን ጀመረ። ሚስቱም ከዚያ ነበረችና፡ “ስፍሐ አጽፈኪ ዘፀምር” (የደቡብ ልብሰሽን ዘርጊ) አላት፤ ዘረጋች። እሳቱን እያፈሰ ከልብሷ ላይ አደረገላት፤ ልብሷም አልተቃጠለም።

ሐዘብም፡ “አባታችን፡ ይህን ያደረገው ስለምን ነው?” አሉት። “ስለአማችሁኝ” አላቸው። “አላበጀንም፡ በድለናል፤ ይቅር በለን” አሉት። “ይፍታህ፡ ወይላድግ፡ ያንጽሕ ወያሰተሰርይ” ([እግዚአብሔር] ይፍታ፤ ይቅር ይበል፤ ያንጽ፤ ያስተሰርይ)” ብሎ ናዝቢቸዋል [= አጽናንቷቸዋል]። ኑዛዜም ከዚያ ወዲህ ተጀምሯል። የበዓላቱን መዋዖና የአጽዋማቱን መግቢያ መንፈስ ቅዱስ ገልጸለት ጽፎታል።

መንፈስ ቅዱስ፡ ለዘለዓለም ክብር ይሁነውና፡ የገለጸለትን ድሜፕሮስ የጻፈው ከዕርገት በ206 ዓመት፡ ሊቀ ጳጳስና በተሾመ በ26 ዓመት ነው። ይህ ቅዱስ ይኸንን ሐሳብ ያስተካከለው ክርስቲያኖች ከሐዋርያት ዘመን ጀምረው እስከሱ ድረስ የጌታችንን ጽም (ሁዳዴን) በየዓመቱ ሁል ጊዜ ከጥምቀት ማግስት (ከጥር 11 ቀን) ጀምረው እስከ የካቲት 21 ቀን ድረስ አርባ ቀን ከጸሎት በኋላ ጥቂት ቀኖች ቆይተው የሕማማትን ሳምንትና የትንሣኤውን በዓል ሲያከብሩ አይቶ ነው። የቀድሞዎቹ ሰዎች እንደዚህ ያደርጉ የነበረው የአጽዋማቱንና የበዓላቱን መንሥእ (ጥንት) ሲፈልጉ፡ ማለት መጀመሪያ በክርስቶስ ዘመን የተጀመሩበትን ጊዜ በሁለቱ ወሮች ባለው ጊዜ ውስጥ ፈልገው በዕለቱ ለመጀመር ነው። የቀኖቹን ቍጥርና ሁለተኛው የጽሞቹን መግቢያና በዓላቱ የሚውሉበትን ዕለት ፈልገው በደረሱበት ቀን ያውሉ ነበረ። አስልተው (ለበዓል መዋዖም ሆነ ለጸም መግቢያ) የሚያገኙት ዕለት እሑድ ወይም በማናቸውም አዘቦት ቀን ቢሆን (በዚያን ዕለት ያከብሩለታል እንጂ) እኛ ዛሬ እንደምናደርገው ለውጠው (ከሳምንቱ ዕለታት) የተወሰኑ ቀኖች አይሰጧቸውም ነበረ።

ይህ ቅዱስ ይኸንን ነገር ለማስተካከል ከሁሉ አስቀድሞ የሰሌት ሁሉ ዓምዶች የሆኑትን መጥቅቦችና አሰቅቱን በብዙ ጥረት አወጣ። ይኸንንም ሲያደርግ እሱ እስከነበረበት ጊዜ ያለውን የዓለምን ዓመቶች ቁጥርና በንኡስ ቀመር (በዓመደ አበቅቱ) ገድፎ ከዚያ የተረፈውን ደግሞ በየአንዳንዱ ወር ቍጥር ገድፎ የተረፉትን ዕለቶች በየወራቸው በተገኙበት ቍጥር መጥቅቦና አበቅቱ በማውጣት ነው።

ከዚያ በኋላ ከዕለታት ውስጥ በየወሩ መጥቅቦ የሚውልበትን ዕለት ፈለገና ሲያገኘው የዚያን ዕለት ተውሳክ በመጥቅቡ ላይ ደመረው፤ ከዚያ የነሃዌ ጽም ሁል ጊዜ በሰኞ ዕለት እንዲጀመር አድርጎ አወጣ። በነሃዌ ላይ ተውሳኮችን እየደመረ በተውሳካቸው አጽዋማቱንና በዓላቱን አወጣ።

ከዚያ ለጽሞቹ መግቢያ ሥርዓት ሠራላቸው። ማለትም የነሃዌ ጽም፡ የጌታ ጽም (ሁዳዴ)፡ የሐዋርያት ጽም (የሰኔ ጽም) መጀመሪያቸው ሁል ጊዜ ለዘላለም ከሰኞ እንዳይወጣ፡ በዓላቱ ደግሞ እንደብረ ዘይት፡ ሆሣዕና፡ ትንሣኤ፡ በዓለ ኀምሳ (ጳራቅሊጦስ) ከእሑድ፡ ስቅለት ከዕለተ ዓርብ፡ ረክበ ካህናትና የድኅነት ምህላ (ጸመ ድኅነት) ከረቡዕ፡ ዕርገት ከዕለተ ኀምሳ እንዳይወጡ አደረገ። የአማማትን ሳምንትና የትንሣኤን በዓልም ከጸመ አርባ አያይዘው እንጂ በማህላቸው ቀኖች ጣልቃ በማስገባት ሳያዘዩ አከታትለው እንዲያከብሩ ሥርዓት አወጣ። በተጨማሪም በዓመቱ ውስጥ ከወሰነላቸው ጊዜ ወደታች እንዳይወርዱ፡ ወደላይም እንዳይወጡ የቀመር ሕግ አወጣ። እንደዚህ ባያደርግ ኖሮ ይህ ያማረው ሥርዓት ይፈርስና መጀመሪያ እንዳገኘው ይሆን ነበረ። ቀጥሎ የአይሁድን ጽሞቻቸውንና በዓሎቻቸውን በአንድ

ወገን፡ የኛን ጽሞቻችንንና በዓሎቻችንን በሌላ ወገን አድርጎ ከነሱ ጋራ ዘላለም ሳይተባበሩ እንዲቀሩ አድርጎ አዘጋጃቸው።

ደግሞ የታችኛውን ቀመር (በዓላቱና አጽዋማቱ የማያልፉትን የታችኛ የዘመን ድምበር) ለማወቅ ከፈለግህ፡ መጥቅቦ በታችኛው ቀመር ዓርብ ዕለት ከዋለ፡ ማለት በመስከረም 15 ቀን ከሆነ፡ በዓሎቹና ጽሞቹ ሁሉም በሌሊት (በጨረቃ) ስሌትም ሆነ በቀን (በፀሐይ) ስሌት ሁል ጊዜ ለዘላለሙ እንደዚሁ በታችኛው ቀመር ይውላሉ።

ደግሞ መጥቅቦ በላይኛው ቀመር (በዓላቱና አጽዋማቱ የማያልፉት የላይኛው የዘመን ድምበር) ቅዳሜ ዕለት ሲውል፡ ማለት በጥቅምት 13 ቀን ከሆነ፡ በዓሎቹና ጽሞቹ ሁሉም በሌሊት (በጨረቃ መውጣት) ስሌትም ሆነ በቀን (በፀሐይ መውጣት) ስሌት ሁል ጊዜ ለዘላለሙ እንደዚሁ በላይኛው ቀመር ይውላሉ። እነዚሁ ሁሉም በየራሳቸው የቀመሩ ቍጥር ከታችኛው እስከ ላይኛው በቀን ቍጥር ከ30ና ከ35 አይበዙም፡ አያንሱምም። መጥቅቦ፡ ፍሥሕ፡ የአይሁድ ጽም፡ መጸለት በየቀመራቸው ከታችኛው እስከ ላይኛው በቀን ቍጥር ከ20ና ከ29 አይበልጡም፡ አያንሱምም። አበቅቱ ግን ብቻውን ከታችኛው እስከ ላይኛው ከ28 ቀን አይበዛም፡ አያንሱምም።

የአይሁድ በዓላትና አጽዋማት ተውሳክ

የክርስቲያኖች በዓላትና አጽዋማት የሚወጡት ተውሳካቸውን በነሃዌ ጽም መግቢያ ላይ በመደመር እንደሆነ የአይሁድ በዓላትና አጽዋማት የሚወጡት ተውሳካቸውን በመጥቅቦ ላይ በመደመር ነው። የበድር ተውሳክ 9፡ የመጸለት 14፡ የጸመ አይሁድ 15፡ የፍሥሕ 10፡ የልበ ምድር 3፡ የበዓለ ሠዊት 30፡ የጸመ አስቴር 21፡ የጸመ ዮዲት 28 ነው። በ30 ተገድፈው ነው እንጂ ተውሳካቹ ከጸመ አይሁድ ጀምሮ 135 (15)፡ 190 (10)፡ 213 (3)፡ 240 (30)፡ 321 (21)፡ 328 (28) ናቸው። አይሁድ ዓመታቸውን የሚለኩት በጨረቃ ሂደት ስለሆነ በዓሎቻቸውና ጽሞቻቸው 19 ዓመት ሙሉ (አንድ ዓውደ አበቅቱ ሙሉ) ከዓመት ዓመት ይለያያል። ስለዚህ መጥቅቦ፡ በድር፡ መጸለት በመስከረም ወይም በጥቅምት፡ ጸመ አይሁድ በጥር ወይም በየካቲት፡ ፍሥሕ በመጋቢት ወይም በሚያዝያ፡ ልበ ምድር በሚያዝያ ወይም በግንቦት፡ በዓለ ሠዊት በግንቦት ወይም በሰኔ፡ ጸመ አስቴር በነሐሴ ወይም በጳጉሜን፤ ጸመ ዮዲት በነሐሴ፡ በጳጉሜን ወይም በመስከረም ይውላሉ።

ሰባቱ አዕዋዳት

ደግሞ ሰባቱን ዓውዶች እንድታውቅ፡ የመጀመሪያው “ዓውደ ዕለት” ከእሑድ እስከ ቅዳሜ ያሉትን ዕለቶች የሚያጠቃልለው 7 ነው፤ ሁለተኛው “ዓውደ ወርሃ” የወሩን ዕለቶች የሚያጠቃልለው 30 ነው፤ ሶስተኛው “ዓውደ ወርሃ” የጨረቃ ዓመት ዕለቶችን የሚያጠቃልለው 354 ነው፤ አራተኛው “ዓውደ ዓመት” በፀሐይ 365 ነው፤ አምስተኛው “ዓውደ ፀሐይ” 28 ነው፤ ስድስተኛ “ዓውደ አበቅቱ” 19 ነው፤ ሰባተኛው

“ዓውደ ቀመር” 532 ነው። 7ቱ ዓውዶች እነዚህ ናቸው። ንኡስ ዓውደ ቀመር በየ19ኛ 28፣ ዓውደ በሐይ በየ28ቱ 19፣ ዓቢይ ቀመር 532 ይሆናል። የዓቢይ ቀመር ግማሹ 266፣ የግማሹ ግማሽ 133 ይሆናል (133 ዓመት አንድ ወንጌላዊ ሰንበት ይባላል)።

ደግሞ ሶስቱን ጥንቶች እንድታውቅ፡ መጀመሪያው ጥንተ ሶለት (የሶለት ጥንት) ነው፡ “እሑድ” ነው፡ ሁለተኛው የቀመር ጥንት ነው፡ “ማክሰኞ” ነው፡ ሶስተኛው የፀሐይ ጥንት ነው፡ “ረቡዕ” ነው። ሶስቱ ጥንቶች እነዚህ ናቸው።

የነቢያት ትንቢትና የዘመን አቆጣጠር

ደግሞ የዳንኤልን ሳምንቶች (ሰንበታት) እንድታውቅ፡ ስለክርስቶስ ሥጋ መልበስ እሱ (ዳንኤል) ከኖረበት እስከ ትስብእት (ክርስቶስ እስኪወለድ) ድረስ (ያለውን ጊዜ) በትንቢት እንዲናገር የተመረጠ እሱ (ዳንኤል) ነበር (ዳን. ም. 9፡ ቀ. 24)። ዳንኤል አንድ ሰንበት (ሳምንት) የሚለው 7 ዓመትን ነው። በዚህ መለኪያ ሰንበቶቹ በሞላ 70 ናቸው፡ የ10ሩ ሰንበቶች ቍጥር 70 ዓመት ነው። ሰንበቶቹ ሁሉም በድምር 490 ዓመት ናቸው።

ደግሞ የዕዝራን ስሌት እንድታውቅ፡ “ዓለም በ10 ክፍል ተደንግጓል፡ ከዓሥረኛው ደርሶ የዓለም ዓሥረኛው ግማሽ ተርፏል” ማለት 7 ቀኖች ማለት ነው። ለየአንዳንዲቷ 1000 ተሰጥቷት ከ10 (ጊዜ) 1000 ደርሷል። “የዓሥረ ግማሽ ተርፏል” የሚለው ከዕዝራ እስከ ክርስቶስ ያለውን 500ውን ነው።

ደግሞ ነቢዩ ኤርምያስ ስለክርስቶስ ሥጋ መልበስ በሰባዲዎች የተነበየውን ለማወቅ፡ 1 ሱባዔ 490 ዕለት ነው። በዚህ ስሌት ሱባዔዎቹ በጠቅላላ 333 ናቸው፡ በወር ሲቆጠሩ (490 x 333 ፣ 30) 5439 ወሮች ይሆናሉ፡ በኢየሴል ሲታሰቡ 3330 (?)፡ በቀን ሲታሰቡ 163170 ይሆናሉ። ሱባዔውን መቍጠር የጀመረበት ዘመን 5054 ዓመተ ዓለም ነው።

የጌታችን የምድር ላይ ዘመን

ከግብፅ ቤተ ክርስቲያን እንዳገኘነው የጌታችን ልደትና ጥምቀት ዕለቱ ማክሰኞ ነበረ። ይኸ እርግጥ ለመሆኑ የፀሐይ ስሌት ያስረዳል። ስሌቱን ያወጣው መምህር እንዲህ ይላል፡ የፀሐይን አበቅቱ ለማወቅ ስትፈልግ የምትፈልገውን ዓመተ ዓለም አምጣና 1 ቍጥር አንግለት። (አንድ ለዘመን ተወ ያለውን ዓመት አስታውሱ።) የተረፈውን ከ4 ቦታ ከፍለህ አንዱን ክፍል (ሩቡን) በዋናው ላይ ደምርበት። (ሩቡን ለማውጣት ከ4 ቦታ ስትከፍል) የአራቱ ሩብ ግማሽ (2) ወይም 4 ሩብ ከተረፈ አብረህ ደምረው፡ ከዚያ ነፃስ ጣለው። ጠቅላላውን ድምር በ7 ግደፈው፡ የሚተርፈው የዚያ ዓመት የፀሐይ አበቅቱ ነው። (የፀሐይ አበቅቱ የሳምንቱን ዕለት ማወቂያ ነው።)

የጌታችን ልደት 5500 ዓመተ ዓለም (ዓ. ዓ.) ተፈጽሞ 5501 ዓመተ ዓለም (ዓ. ዓ.) ላይ ከሆነ በዚህ ስሌት 1 ቍጥር እናነግላትና በተረፈው በ5500 ላይ የራሱን ሩብ

(1375ን) እንደምርበታለን፡ ድምሩ 6875 ይሆናል፤ ይኸንን በ7 ስንገድፈው 1 ይተርፋል። ጌታችን በተወለደበት ዘመን የፀሐይ አበቅቱ 1 ነበረ።

ይኸንን ሒሳብ ያወጣ መምህር እንዲህ ይላል፡ በሳምንቱና በወሩ የዕለቱን ቍጥር ለማወቅ ስትፈልግ የዚያን ዓመት የፀሐይ አበቅቱ ውስድና 2 ደምርበት በዚያ ላይ ከዓመቱ መጀመሪያ እስከ ልደቱ ድረስ ላሉት ወራት ለያንዳንዳቸው ሁለት፡ ሁለት ቍጥር ደምርበት። ወሮቹ መስከረም፡ ጥቅምት፡ ኅዳር፡ ታኅሣሥ እነዚህ አራቱ ናቸው (1+2+2+2+2 = 9)። ከነሱ ጋራ ጌታችን የተወለደበትን የታኅሣሥን 29 ቀን ደምርበት፡ 38 ይሆንልሃል። ያንን በ7 ስትገድፈው (38 ፣ 7) 3 ይተርፋል። 1 ሲተርፍ፡ ዕለቱ እሑድ ይሆናል፡ 2 ሲተርፍ ሰኞ ይሆናል፡ 3 ሲተርፍ ማክሰኞ ይሆናል፡ 4 ሲተርፍ ረቡዕ ይሆናል፡ 5 ሲተርፍ ኅሙስ ይሆናል፡ 6 ሲተርፍ ቅዳሜ ይሆናል፡ ያገኘነው (የተረፈው) ቍጥር 3 ስለሆነ ዕለቱ ማክሰኞ ነበረ።

መምህሩ ማስተማሩን በመቀጠል እንዲህ ይላል፡ የአንድን ዓመት የጨረቃ አበቅቱ (ዓውደ አበቅቱ) ለማወቅ ስትፈልግ የዓመቱን (የዓመተ ዓለሙን) ቍጥር አምጣና 1 አንግለት (አንድ ለዘመን ተወላት)። ከዚያ የተረፈውን በ19 ግደፈው። ከ19 የሚያንስ ይተርፋል፡ ያንን በ11 አባዝተህ ውጤቱን በ30 ትገድፈዋለህ። የሚተርፈው የዚያ ዓመት የጨረቃ አበቅቱ ነው።

የጌታችን ልደት በ5501 ዓመተ ዓለም (ዓ. ዓ.) ነበረ፡ 1 ቍጥር አንሥተንለት የተረፈውን በ19 ብንገድፈው 9 ይተርፋል። ያንን በ11 አባዝተን (11 x 19) ውጤቱን 99ን በ30 ብንገድፈው 9 ይተርፋል። የዚያ ዓመት የጨረቃ አበቅቱ (“ዓውደ አበቅቱ” ወይም “ዓውደ ወርሃ”) ይኸ ነው።

የተጠመቀው በ5531 ዓመተ ዓለም (ዓ. ዓ.) ሲሆን 1 ቍጥር እናነግላትና የራሱን ሩብ 1382ን እንደምርበታለን። ውጤቱ 6912 ይሆናል። (ሩቡን ስናወጣ) የሩብ ግማሽ (2) ወይም 4 ሩብ ከተረፈ (አብሮ) ይደመራል፡ ከዚያ ነፃስ ይጣላል። ጠቅላላው ድምር በ7 ሲገደፍ (6912 ፣ 7) 3 ይተርፋል። የዚያን ጊዜው የፀሐይ አበቅቱ ይህ ነው። የተጠመቀው በጥር 11 ቀን ስለሆነ ከመስከረም እስከ ጥር ላሉት ለ5ቱ ወሮች ሁለት ሁለት (2 x 5) ስንሰጥ 10 ቀን ይሆንልናል። ከጥሩ ወር 11 ቀን ጋራ ጠቅላላው ድምር (3 + 10 + 11) 24 ይሆንልናል። ያንን በ7 ስንገድፈው 3 ይተርፋል። ይኸ ቍጥር ጌታ የተጠመቀው ማክሰኞ መሆኑን ይመሰክራል።

የጨረቃ አበቅቱንም ከላይ ባየነው ስሌት ብንፈልገው (ከ5531 ላይ 1 አንሥተን ያንን በ19 ገድፈን የተረፈውን በ11 ብናባዛውና በ30 ብንገድፈው) መልሱ 11 ሆኖ እናገኘዋለን።

የተሰቀለበት ዓመት 5534 (ዓመተ ዓለም) ነበረ። ስቅለት ዓርብ ዕለት መጋቢት 27 ቀን እንደነበረ በዚህ መንገድ የተደረገው ስሌት ያስረዳል። የዚያ ዓመት የፀሐይ አበቅቱ 7፡ የጨረቃ አበቅቱ 14 ነበረ። በጸም ስሌትም የአይሁድ ፍሥሕ በዚያች ዓመት ኅሙስ ዕለት መጋቢት 26 ቀን ነበረ። 14 አበቅቱና ከ40ው ዓምደ ጾም 2 እጅ ተገድፏል።

የፀሐይ አበቅቱ 7 ከሆነ በሱ ላይ እስከ ፍሥሕ ያለውን 26 ቀንና ከመስከረም እስከ

መጋቢት 4ሉት ለ7 ወሮች ሊያንዳንዳቸው የሚሰጠውን 2 ቀጥር በመስጠት (2 x 7) የተሰበሰበውን 14 ሲደምሩት (26 + 7 + 14) 47 ሆኑ። ያንን በ7 ንድፈው 5 ተረፈ። እነሆ 5 ኅመስን ስለሚያመለክት የፍጥነት ቀን ኅመስ ስለት መሆኑ ታወቀ።

ትንሣኤው በስለት እሱድ መጋቢት 29 ቀን፣ ፅርገቱ ግንቦት 8 ቀን በ5534 ዓመተ ዓለም ነው ይላል መምህሩ።

መስኮቶች (ኅዳርት፣ ገዋግው)

ደግሞ ጨረቃ የዕለቱ መውጫዋንና በየዕለቱ የምታድርበትን እንድታውቅ፣ አወጣጧን በ6ቱ መስኮቶች (ኅዋግው) ታለዋውጠዋለህ። ከመጸሐፊ ሄኖክ እንደተገኘው የምትወጣው እንደዚህ ነው።

በዕብራውያን የወር አወጣጥ (አሠራረቅ) በሚያዝያ ወር በአራተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 2 ዕለት ታድራለች፤ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በስድስተኛው መስኮት 8 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በመጀመሪያው መስኮት 8 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት (4 ዕለት የሚልም አለ)፣ በሰባተኛው መስኮት 2 ዕለት (3 ዕለት የሚልም አለ)፣ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት ታድራለች። ኔሳን የሚባለው የሚያዝያ ወር የ30 ቀኖች (ጉዞዋ) ይፈጸማል፤ በኛ ወር ሲሰላ በሚያዝያ 6 ጀምሮ በግንቦት 5 ያልቃል።

ግንቦት ሲሠርቅ (ሲጀምር፣ ሲጠባ) ከፀሐይ ጋራ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት ታድራለች፤ በስድስተኛው መስኮት 8 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በመጀመሪያው መስኮት 7 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት (4 ዕለት የሚልም አለ) ታድራለች። እነሆ የግንቦት ወር (ጉዞዋ) በ29 ዕለት ያልቃል። መጀመሪያው በግንቦት 6 ፍጻሜው በሰኔ 6 ነው።

ሰኔ ሲሠርቅ በስድስተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 4 ዕለት ታድራለች፤ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት (1 ዕለት የሚልም አለ)፣ በመጀመሪያው መስኮት 8 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በስድስተኛው መስኮት 4 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የሰኔን ወር 30 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጸመች፤ መጀመሪያው ሰኔ 7 ቀን፣ ፍጻሜው ሐምሌ 6 ነው። እነዚህ ሶስቱ ወሮች የዕብራውያን መፀው የኢትዮጵያውያን ጸደይ ናቸው። ዘመኑም “ምልክኤል” የሚባለው ኮከብ አመራር (መሪያት) ዘመን ነው፤ በአራተኛው መስኮት አብረውት አንድ አንድ ወር ከሚመሩ ወታደሮቹ ከሆኑት 3 ኮከቦች ጋራ (የሚመራበት ዘመን ነው)። አንዱ በአራተኛው መስኮት፣ አንዱ በአምስተኛው መስኮት፣ አንዱ በስድስተኛው መስኮት አብረውት ይመራሉ።

ሐምሌ ሲሠርቅ በስድስተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 4 ዕለት ታድራለች፤ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በመጀመሪያው መስኮት 7 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በስድስተኛው መስኮት 4 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የሐምሌን ወር 29 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጸመች፤ መጀመሪያው ሐምሌ 7፣ ፍጻሜው ነሐሴ 7 ነው።

ነሐሴ ሲሠርቅ በአምስተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 2 ዕለት ታድራለች፤ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በመጀመሪያው መስኮት 8 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት (2 ዕለት የሚልም አለ)፣ በስድስተኛው መስኮት 8 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት (2 ዕለት የሚልም አለ)፣ ታድራለች። እነሆ የሰኔን ወር 30 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጸመች። መጀመሪያው ነሐሴ 8 ቀን ፍጻሜው መስከረም 3 ነው።

መስከረም ሲሠርቅ በአራተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 2 ዕለት ታድራለች፤ በሰባተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በመጀመሪያው መስኮት 8 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በስድስተኛው መስኮት 8 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የመስከረም ወርን 29 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጸመች። የመስከረም ወር (ጉዞዋ) መጀመሪያው መስከረም 4፣ ፍጻሜው ጥቅምት 3 ነው። እነዚህ 3ቱ የዕብራውያን የበጋ (የሐጋይ) ዘመን፣ የኢትዮጵያ የክረምት ዘመን እና “ሕልመልመሌክ” (የሚባለው ኮከብ) በስድስተኛው ወር አብረውት አንድ አንድ ወር ከሚመሩ 3ቱ ወታደሮቹ ጋራ የመምረያው ዘመን ነው፤ አንዱ በስድስተኛው መስኮት፣ አንዱ በአምስተኛው መስኮት፣ አንዱ በአራተኛው መስኮት (አብረውት ይመራሉ)።

ጥቅምት ሲሠርቅ በሰባተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 2 ዕለት ታድራለች፤ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በመጀመሪያው መስኮት 8 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በስድስተኛው መስኮት 8 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 1 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የጥቅምትን ወር 30 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጸመች። መጀመሪያው ጥቅምት 4፣ ፍጻሜው ኅዳር 4 ነው።

ኅዳር ሲሠርቅ በሁለተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 2 ዕለት ታድራለች፤ በመጀመሪያው መስኮት 8 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በስድስተኛው መስኮት 7 ዕለት፣ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሰባተኛው መስኮት 2 ዕለት፣ በሁለተኛው መስኮት 1 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የጎዳር ወርን 29 ዕለት (ጉዞ) ፈጽመች። መጀመሪያው ጎዳር 5፣ መጨረሻው ታኅሣሥ 4 ነው።

ታኅሣሥ ሲሠርቅ በመጀመሪያው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 4 ዕለት ታድራለች፤ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሶስተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት (1 ዕለት የሚልም አለ)፤ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት፤ በስድስተኛው መስኮት 8 ዕለት፤ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሶስተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በመጀመሪያው መስኮት 4 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የታኅሣሥን 30 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጽመች። መጀመሪያው ታኅሣሥ 5፣ ፍጻሜው ጥር 5 ነው። እነዚህ 3 ወሮች በዕብራውያን ዘንድ የጸደይ ዘመን፤ በኢትዮጵያውያን የመፀው ዘመን፤ “ሚልኤል” የሚባለው ከክብ አብረውት በመጀመሪያው መስኮት አንድ አንድ ወር ከሚመሩ ከ3ቱ ወታደሮቹ ጋራ የሚመራበት ዘመን ነው። በመጀመሪያው መስኮት አንዱ፤ በሁለተኛው መስኮት አንዱ፤ በሶስተኛው መስኮት አንዱ አብረውት ይመራሉ።

ጥር ሲሠርቅ በመጀመሪያው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 4 ዕለት ታድራለች፤ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሶስተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት፤ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት፤ በስድስተኛው መስኮት 7 ዕለት፤ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሶስተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በመጀመሪያው መስኮት 4 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የጥርን ወር 29 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጽመች። የጥር ወር (ጉዞ) መጀመሪያው ጥር 6 ቀን፤ ፍጻሜው የካቲት 6 ነው።

የካቲት ሲሠርቅ በሁለተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 1 ዕለት (4 ዕለት የሚልም አለ) ታድራለች፤ በሶስተኛው መስኮት 1 ዕለት፤ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት፤ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት (1 ዕለት የሚልም አለ)፤ በስድስተኛው መስኮት 8 ዕለት፤ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት (1 ዕለት የሚልም አለ)፤ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሶስተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በመጀመሪያው መስኮት 8 ዕለት፤ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የየካቲትን ወር 30 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጽመች። መጀመሪያው የካቲት 7፤ ፍጻሜው መጋቢት 4 ነው።

መጋቢት ሲሠርቅ በሶስተኛው መስኮት ከፀሐይ ጋራ 2 ዕለት ታድራለች፤ በአራተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በአምስተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በስድስተኛው መስኮት 7 ዕለት (2 ዕለት የሚልም አለ)፤ በአምስተኛው መስኮት 1 ዕለት፤ በአራተኛው መስኮት 1 ዕለት፤ በሶስተኛው መስኮት 2 ዕለት (1 ዕለት የሚልም አለ)፤ በሁለተኛው መስኮት 4 ዕለት (1 ዕለት፤ 2 ዕለት የሚልም አለ)፤ በመጀመሪያው መስኮት 8 ዕለት፤ በሁለተኛው መስኮት 2 ዕለት፤ በሶስተኛው መስኮት 1 ዕለት ታድራለች።

እነሆ የመጋቢትን ወር 29 ዕለት (ጉዞዋን) ፈጽመች። መጀመሪያው መጋቢት 5፤ ፍጻሜው ሚያዝያ 5 ነው። እነዚህ 3ቱ ወሮች የዕብራውያን የክረምት ዘመን፤

የኢትዮጵያውያን የበጋ ዘመን፤ “ናርኤል” ከክብ አብረውት በሶስተኛው መስኮት አንድ አንድ ወር ከሚመሩት ከ3ቱ ወታደሮቹ ጋራ የሚመራበት ዘመን ነው። አንዱ በመጀመሪያው መስኮት፤ አንዱ በሁለተኛው መስኮት፤ አንዱ በሶስተኛው መስኮት (አብረውት ይመራሉ)።

ጨረቃ በ7ቱ ወሮቿ የዕለቱን ቍጥር 177 ታደርግና ሱባዓያቸው (ሰባትዮአቸው) 25 ከ2 ዕለት ይሆናል (25 x 7) + 2። ጨረቃ በ12 ወሮች የምትታይባቸው ቍጥች 354 ነው። በየዓመቱ እንደዚህ ታደርጋለች።

ጨረቃ የምትወርቅበት (የምትወጣበት) ጊዜ፤ በአንድ ዓመድ አበቅቲ (በ19 ዓመት) ውስጥ የመጀመሪያዋ ጨረቃ (ወርን) የምትወርቀው (የምትወጣው) በሚቀጥሉት ቍጥች ነው። በመጋቢት 27፤ በመጋቢት 16፤ በሚያዝያ 5፤ በመጋቢት 24፤ በመጋቢት 13፤ በሚያዝያ 2፤ በመጋቢት 21፤ በሚያዝያ 10፤ በመጋቢት 29፤ በመጋቢት 18፤ በሚያዝያ 7፤ በመጋቢት 26፤ በመጋቢት 15፤ በሚያዝያ 4፤ በመጋቢት 23፤ በመጋቢት 12፤ በሚያዝያ 1፤ በመጋቢት 20፤ በሚያዝያ 9።

የየወሩ ከዋክብት (ሐሳብ መናዝል)

በዘመን ላይ የተሾሙት የዓመቱን አራት ክፍለ ዘመን የሚገዙት አራቱ ከዋክብት ብቻ ሳይሆኑ በእያንዳንዱ ወር ላይ የሰለጠኑ 12 ከዋክብትም አሉ። እነዚህም ከዚህ በታች ያሉት ናቸው፡

- (1) ለመፀው፡
ሐመል፤ በመጋቢት ወጥቶ 30 ዕለት ከ43 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ በግ፤ ሰውር/ተውር፤ በሚያዝያ ወጥቶ 31 ዕለት ከ12 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ በሬ፤ ገውዝ/ጀውዝ፤ በግንቦት ወጥቶ 31 ዕለት ከ30 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ ባልና ሚስት (ጥንድ)።
- (2) ለክረምት (በነሱ በጋ)
ሰርጣን/ሸርጣን፤ በሰኔ ወጥቶ 31 ዕለት ከ26 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ ጐርምጥ፤ አሰድ፤ በሐምሌ ወጥቶ 31 ዕለት ከ10 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ አንበሳ፤ ሰንበላ፤ በነሐሴ ወጥቶ 30 ዕለት ከ42 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ የሸት ዛላ።
- (3) ለጸደይ
ሚዛን፤ በመስከረም ወጥቶ 30 ዕለት ከ10 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ ሚዛን፤ አቅረብ፤ በጥቅምት ወጥቶ 29 ዕለት ከ40 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ ጊንጥ፤ ቀውስ፤ በጎዳር ወጥቶ 29 ዕለት ከ28 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ ቀስት።
- (4) ለበጋ (በነሱ ክረምት)
ገዲ/ጀዲ፤ በታኅሣሥ ወጥቶ 29 ዕለት፤ ከ28 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ የፍየል ወጠጤ።

ደለዊ፥ በጥር ወጥቶ 29 ዕለት ከ41 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ የውሐ መቅጃ ባልዲ፤

ሑት፥ በየካቲት ወጥቶ 31 ዕለት ከ10 ኬክሮስ የሚታይ፤ መልኩ ዓሣ።

የሕዝቦች ወራት ዝምድና

እነሆ የግሪኮችን (የሮማውያንን) ወሮች ሠርቅ (ጥቢ) ከኛና ከዕብራውያን ወሮች ጋራ እያስተያየን እንጽፋለን። የዕብራውያን ወር በጨረቃ የግሪኮች (ምዕራባውያን) በፀሐይ ስለሆነ የዕለታቸው መጠን አንድ ሊሆን አይችልም፤ ስለዚህ ዓውደ ዓመታቸው የተለያየ ነው። የግሪኮች (የሮማውያን) በመስከረም ሲሆን የዕብራውያን እግዚአብሔር ለሙሴና ለአሮን “ይህ ወር የወሮች መጀመሪያ ይሁናችሁ፤ ከዓመቱ ወሮች አስቀድሙት” (ዘፀ. ም. 12፡ ቀ. 1-2) እንዳላቸው የእስራኤል ልጆች ዓውደ ዓመት በሚያዝያ ወር ነው።

(የዕብራውያን ኔላን) የግሪክ (የሮማውያን) አብርሃም (በ1374 ዓ. ም.) በሚያዝያ 6 ሠርቅ (ጀምሮ) በግንቦት 5 ያልቃል። ዕለቶቹ 30 ናቸው። በዚያች ዕለት ፀሐይ በአራተኛው መስኮት ትወጣለች። ስለዚህ ቀኑ 10 ክፍል፤ ሌሊቱ 8 ክፍል ይሆናሉ።

(የዕብራውያን አየር) የግሪክ ማይዮስ በግንቦት 6 ሠርቅ በሰኔ 6 ያልቃል፤ ዕለቶቹ 31 ናቸው። በዚህ ወር ፀሐይ እስከመጨረሻው በምሥራቅ በኩል ባለው በአምስተኛው መስኮት እየወጣች በምዕራብ በኩል ባለው በአምስተኛው መስኮት ትጠልቃለች። ስለዚህ ቀኑ 11 ክፍል፤ ሌሊቱ 7 ክፍል ይሆናሉ።

(የዕብራውያን ሐዚራን) የግሪክ ዩልዮስ በሰኔ 7 ሠርቅ በሐምሌ 6 ያልቃል፤ ዕለቶቹ 30 ናቸው። በዚህ ወር ፀሐይ እስከመጨረሻው በምሥራቅ በኩል ባለው በስድስተኛው መስኮት እየወጣች በምዕራብ በኩል ባለው በስድስተኛው መስኮት ትጠልቃለች። ስለዚህ ቀኑ ከሌሊት በእጥፍ በልጦ ቀኑ 12 ክፍል፤ ሌሊቱ 6 ክፍል ይሆናሉ። ምክንያቱም የፀሐይ ሂደት በሰማይ ማህል ለማህል ቀድሶ ስለሆነ ነው። በዚህ ወር በ19 ኢትዮጵያ ክረምት፤ በኢየሩሳሌም (በሌላው አገር) በጋ (ተወን) ይገባል።

(የዕብራውያን ተሙዝ) የግሪክ ኢዮልዮስ በሐምሌ 7 ሠርቅ በነሐሴ 7 ያልቃል፤ ዕለቶቹ 31 ናቸው። በዚህ ወር ፀሐይ በምሥራቅ በኩል ባለው በስድስተኛው መስኮት እየወጣች ሂደቷን ከስድስት አንዱን እጅ በምዕራብ በኩል ወዳለው ወደ አምስተኛው መስኮት እያቀናች በምዕራብ በኩል ባለው በስድስተኛው መስኮት ትጠልቃለች። ስለዚህ ቀን ለሌሊት አንድ መክፈልት ይሰጥና ቀኑ 11 ክፍል፤ ሌሊቱ 7 ክፍል ይሆናሉ።

(የዕብራውያን አብ) የግሪክ አውግስጦስ በነሐሴ 8 ሠርቅ በመስከረም 3 ያልቃል፤ ዕለቶቹ 31 ናቸው። በዚህ ወር ፀሐይ እስከመጨረሻው ድረስ በምሥራቅ በኩል ባለው በአምስተኛው መስኮት እየወጣች በምዕራብ በኩል ባለው በአምስተኛው መስኮት ትጠልቃለች። ስለዚህ ቀኑ 10 ክፍል፤ ሌሊቱ 8 ክፍል ይሆናሉ። በዚህ ወር በ29 ቀን (መስከረም 1 ቀን መሆኑ ነው) የግብፆች፤ የኖባ፤ የኢትዮጵያውያን ዓውደ ዓመት ነው።

(የዕብራውያን ኤሎል) የግሪክ ሰብቴብሮስ በመስከረም 4 ሠርቅ በጥቅምት 3 ያልቃል። ዕለቶቹ 30 ናቸው። በዚህ ወር ፀሐይ እስከመጨረሻው ድረስ በምሥራቅ በኩል ባለው በአራተኛው መስኮት እየወጣች በምዕራብ በኩል ባለው በአራተኛው መስኮት ትጠልቃለች። ስለዚህ ቀኑና ሌሊቱ እኩል ይሆናል፤ ቀኑ 9 ክፍል፤ ሌሊቱ 9 ክፍል ይሆናሉ። ይህ ወር በገባ በ1 ቀን የግሪኮች ዓውደ ዓመት ይሆናል፤ በ22 ቀን የኢየሩሳሌም ክረምት፤ የኢትዮጵያ መፀው ይገባል።

(የዕብራውያን ቀዳማይ ተስሪን) የግሪክ አክቶብሮስ በጥቅምት 4 ይሠርቅና በኅዳር 4 ያልቃል። ዕለቶቹ 31 ናቸው። በነዚህ ዕለቶች ፀሐይ በምሥራቅ በኩል ባለው በስድስተኛው መስኮት እየወጣች በምዕራብ በኩል ባለው በስድስተኛው መስኮት ትጠልቃለች። ሌሊት ተራውን 1 መክፈልት በመውሰድ የክፍል መልስ ይሆንና ቀኑ 8 ክፍል፤ ሌሊቱ 10 ክፍል ይሆናሉ።

(የዕብራውያን ተስሪን ዳማማይ) የግሪክ ኖኤብሮስ በኅዳር 5 ሠርቅ በታኅሣሥ 4 ያልቃል። ዕለቶቹ 30 ናቸው። በነዚህ ቀኖች ፀሐይ በምሥራቅ በኩል ባለው በሁለተኛው መስኮት እየወጣች በምዕራብ በኩል ባለው በሁለተኛው መስኮት ትጠልቃለች። ስለዚህ ቀኑ 7 ክፍል፤ ሌሊቱ 11 ክፍል ይሆናሉ።

(የዕብራውያን ቀዳማይ ካኑን) የግሪክ ድኬብሮስ በታኅሣሥ 5 ሠርቅ በጥር 5 ያልቃል። ዕለቶቹ 31 ናቸው። በዚህ ወር ፀሐይ በምዕራብ በኩል ባለው በመጀመሪያው መስኮት እየወጣች በምዕራብ በኩል ባለው በመጀመሪያው መስኮት ትጠልቃለች። ስለዚህ ሌሊቱ የቀኑን እጥፍ ይሆንና ቀኑ 6 ክፍል፤ ሌሊቱ 12 ክፍል ይሆናሉ። ቀኑ ለምን ያጥራል ቢባል፤ ፀሐይ በሰማይ ጠረፍ ስለምትሄድ ነው። የሌሊት ርዝመት ለምን ይጨምራል ቢባል፤ ፀሐይ በምዕራብ በኩል ያሉትን 6 መስኮቶችና በምሥራቅ በኩል ያሉትን 6 መስኮቶች ስለምትሻገር ነው። ንጋቱ የሚዘገየው ስለዚህ ነው -- (መስኮቶቹን ተሻግራ ለመሄድ ጊዜ ስለሚያስፈልጋት ነው)።

(የዕብራውያን ካኑን ደጋራይ) የግሪክ ዮናርዮስ በጥር 6 ሠርቅ በየካቲት 6 ያልቃል። ቀኖቹ 31 ናቸው። በዚህ ጊዜ ፀሐይ በምሥራቅ በኩል ባለው በመጀመሪያው መስኮት ትወጣና በምዕራብ በኩል ባለው በመጀመሪያው መስኮት ትጠልቃለች። ስትንዝ ሂደቷን ወደ ሁለተኛው መስኮት እያቀናች ነው። ስለዚህ ሌሊቱ ለቀን አንድ መክፈልት ይመልስለታል። በዚህ ምክንያት ቀኑ 7 ክፍል፤ ሌሊቱ 11 ክፍል ይሆናሉ።

(የዕብራውያን ዓቤጥ/ሳባጥ) የግሪክ ፍሎብሳርዮስ በየካቲት 7 ይሠርቅና በመጋቢት 4 ያልቃል። ዕለቶቹ ሶስት ዓመት 28፤ በዘመን ዮሐንስ 29 ይሆናሉ። ከዚያ የግሪኮች የሠግር ቀን ይገባል። በኛ ምርያ እንለዋለን። በዚህ ወር ፀሐይ በምሥራቅ በኩል ባለው በሁለተኛው መስኮት ትወጣና በምዕራብ በኩል ባለው በሁለተኛው መስኮት ትጠልቃለች። ስለዚህ ቀኑ 8 ክፍል፤ ሌሊቱ 10 ክፍል ይሆናሉ።

(የዕብራውያን አዳር) የግሪክ ማርዮስ በመጋቢት 5 ሠርቅ በሚያዝያ 5 ያልቃል። ዕለቶቹ 31 ናቸው። በዚህ ወር ፀሐይ በምሥራቅ በኩል ባለው በስድስተኛው መስኮት ትወጣና በምዕራብ በኩል ባለው በስድስተኛው መስኮት ትጠልቃለች። በዚህም እንደገና

ቀንና ሌሊት እኩል ይሆናሉ፡ ቀኑ 9 ክፍል፡ ሌሊቱ 9 ክፍል ይሆናሉ፡፡

የወራቱ ስም

በግብፅ፡ መስከረም ተቶ፡ ጥቅምት ታውፈ፡ ኅዳር አዲር፡ ታኅሣሥ ከርያቀ፡ ጥር መቢ፡ የካቲት ሜኬር፡ መጋቢት ፌሞኖት፡ ሚያዝያ ተርሞቴ፡ ግንቦት በስን፡ ሰኔ ጳይን፡ ሐምሌ ኤጲና፡ ነሐሴ ሜሲር፡ ጳጉሜን ኤፕሪል፡ ወሮቹ ከኛ የሚለዩት በስም ብቻ ነው፡፡ ስማቸውም በየመጽሐፉ በተለያየ መልክ ተጽፏል፡፡ ምክንያቱ ሁለት ነው፡ እንደኛ ጸሐፊዎቹ ሲቀዱ የሚያስፈልገውን ያህል አይጠነቀቁም፡ ሁለተኛ ራሳቸው ግብፆች የወሮቹን ስም በቅብጢና በዐረብኛ ሲጽፉ በጥቂቱም ቢሆን አለያይተዋቸዋል፡፡ ስለዚህ ከዐረብኛ የቀዳናቸው ከቅብጢ ከቀዳናቸው ይለያያሉ፡፡

በግሪክ፡ ጥር ዮናርዮስ (31 ቀን)፡ የካቲት ፍሌብላርዮስ (28/29/ ቀን)፡ መጋቢት ማርቶስ (31 ቀን)፡ ሚያዝያ አብርላዮስ (30)፡ ግንቦት ማይዮስ (31)፡ ሰኔ ዩልዮስ (30)፡ ሐምሌ ኢዮልዮስ (31)፡ ነሐሴ አውግስጦስ (31)፡ መስከረም ስብቴብሮስ (30)፡ ጥቅምት አክቲብሮስ (31)፡ ኅዳር ኖጌብሮስ (30)፡ ታኅሣሥ ድኬብሮስ (31)፡ እስካሁን ካየኋቸው መጻሕፍት በ1374 ዓ. ም. የተቀዳው መጽሐፍ (EMML 2063) ብቻ ነው እነዚህን ስሞች እንደዚህ በትክክል አቅርቦ ያቆያልን፡፡

በዕብራይስጥ፡ መስከረም ኤሎል፡ ጥቅምት ተስሪን ቀዳማይ፡ ኅዳር ተስሪን ዳግማይ፡ ታኅሣሥ ካኑን ቀዳማይ፡ ጥር ካኑን ዳንራይ፡ የካቲት ሳባጥ፡ መጋቢት አዳር፡ ሚያዝያ ኔሳን፡ ግንቦት አየር፡ ሰኔ ሐዘራን፡ ሐምሌ ተሙዝ፡ ነሐሴ አብ፡፡

የክንትሮስ ስሌት (ሐሳብ ክንትሮስ)

በመጋቢት 25 ቀን ቀኑና ሌሊቱ እኩል ይሆናሉ፡ በ26 ቀን ቀኑ ሌሊቱን በ1 ክንትሮስ መብለጥ ይጀምራል፡፡ 30 ክንትሮስ 1 ሰዓት ነው፡፡ እስከ ሰኔ 25 ቀን 3 ሰዓት ይወጣውና በዚያ ጊዜ ቀኑ 15 ሰዓት፡ ሌሊቱ 9 ሰዓት ይሆናሉ፡፡

ከሰኔ 26 ጀምሮ እስከ መስከረም 25 ድረስ ሌሊቱ ከቀኑ ላይ 1 ክንትሮስ እያስመለሰ በዚያን ጊዜ እንደገና ሌሊቱና ቀኑ እኩል ይሆናሉ፡፡

ከመስከረም 26 ጀምሮ እስከ ታኅሣሥ 25 ድረስ ሌሊቱ ቀኑን በ1 ክንትሮስ እየበለጠ ይሄድና በዚያን ጊዜ ብልጫው 3 ሰዓት ሆኖ ሌሊቱ 15 ሰዓት፡ ቀኑ 9 ሰዓት ይሆናሉ፡፡

ከታኅሣሥ 26 ቀን ጀምሮ እስከ መጋቢት 25 ድረስ ቀኑ ከሌሊቱ ላይ 1 ክንትሮስ እያስመለሰ በዚያን ጊዜ ሌሊቱና ቀኑ እኩል ይሆናሉ፡፡ ከሰኔ 25 እስከ መስከረም 25 ክረምት ይመለሳል፡፡

ደግሞ እነዚህ ወራት በቀናቸውና በሌሊታቸው (ርዝመትን እጥረት) እንዴት እንደሚተካከሉ (አስተውል)፡ መስከረምና መጋቢት እኩል ናቸው፡ ቀናቸው 12 ሰዓት፡ ሌሊታቸው 12 ሰዓት ነው፡፡ ጥቅምትና የካቲት ቀናቸው 11 ሰዓት፡ ሌሊታቸው 13 ሰዓት ነው፡፡ ኅዳርና ጥር ቀናቸው 10 ሰዓት፡ ሌሊታቸው 14 ሰዓት ነው፡፡ ታኅሣሥ ብቻውን ቀኑ 9 ሰዓት፡ ሌሊቱ 15 ሰዓት ነው፡፡ ሚያዝያና ነሐሴ ቀናቸው 13 ሰዓት፡

ሌሊታቸው 11 ሰዓት ነው፡፡ ግንቦትና ሐምሌ ቀናቸው 14 ሰዓት፡ ሌሊታቸው 10 ሰዓት ነው፡፡ ሰኔ ብቻውን ቀኑ 15፡ ሌሊቱ 9 ነው፡፡ የዕለቱ ርዝመትና የቀኑ እጥረት በፀሐይ ሂደት ይታወቃል፡፡

ደግሞ የሁለት ወሮች ሌሊት ከሁለት ወሮች ቀን ጋራ፡ የሁለት ወሮች ቀን ከሁለት ወሮች ሌሊት ጋራ እንደሚተካከል ዕውቅ፡፡ የጥቅምትና የየካቲት ሌሊት ከሚያዝያና ከነሐሴ ቀን ጋራ እኩል ነው፡፡ የሚያዝያና የነሐሴ ሌሊት ከጥቅምትና ከየካቲት ቀን ጋራ እኩል ነው፡፡ የኅዳርና የጥር ሌሊት ከግንቦትና ከሐምሌ ቀን ጋራ እኩል ነው፡፡ የግንቦትና የሐምሌ ሌሊት ከኅዳርና ከጥር ቀን ጋራ እኩል ነው፡፡ የሰኔ ሌሊት ከታኅሣሥ ቀን ጋራ እኩል ነው፡፡

የክንትሮስን ስሌት (ሐሳብ ክንትሮስ) በዝርዝር ልንገር

ክንትሮስ አንድን ሰዓት ከ30፡ አንድን ዕለት 360 ክፍል የሚከፈልበት (መለኪያ) ነው፡፡

መስከረም 30 ላይ ቀንና ሌሊት እኩል ይሆናሉ፡፡ ቀኑ 9 ሌሊቱ 9 ክፍል ይሆናሉ፡፡

እንደዚሁም ጥቅምት 30 ላይ ቀኑ በአንድ ክንትሮስ ያጥራል፡ ሌሊት ደግሞ አንድ ክንትሮስ ይጨምራል፡፡ እንደዚህ እያለ 30 ቀን ሙሉ ቀኑ በአንድ አንድ ክንትሮስ እያጠረ፡ ሌሊቱ በአንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ ይሄድና በዚያን ጊዜ ቀኑ 8 ክፍል፡ ሌሊቱ 10 ክፍል ይሆናሉ፡፡

በኅዳር ወር ደግሞ ቀኑ 30 ቀን ሙሉ በአንድ አንድ ክንትሮስ እያጠረ፡ ሌሊቱ በአንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ ይሄድና በዚያን ጊዜ ቀኑ 7 ክፍል ሌሊቱ 11 ክፍል ይሆናሉ፡፡

በታኅሣሥ ወር 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ እያገደለ፡ ሌሊቱ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ ይሄድና በዚያን ጊዜ ቀኑ 6 ክፍል፡ ሌሊቱ 12 ክፍል ይሆናሉ፡፡

በጥር ወር 30 ቀን ሙሉ ሌሊቱ አንድ አንድ ክንትሮስ እየቀነሰ፡ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ በመጨመር እየረዘመ ሄዶ በዚያን ጊዜ ቀኑ 7 ክፍል ሌሊቱ 11 ክፍል ይሆናሉ፡፡

በየካቲት ወር 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ ሄዶ በዚያን ጊዜ ቀኑ 8 ክፍል፡ ሌሊቱ 10 ክፍል ይሆናሉ፡፡

በመጋቢት ወር 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ ሄዶ ያን ጊዜ ቀኑና ሌሊቱ እኩል ይሆኑና ሁለቱም 9 ክፍል ይሆናሉ፡፡ ከዚህ በኋላ ሌሊቱ እያጠረ ቀኑ እየረዘመ ይሄዳል፡፡

በሚያዝያ 1 ቀን ላይ ጀምሮ 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ ሲጨምር ሌሊቱ አንድ አንድ ክንትሮስ ይቀንሰና ያን ጊዜ ቀኑ 10 ክፍል፡ ሌሊቱ 8 ክፍል ይሆናሉ፡፡

በግንቦት ወር 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ፡ ሌሊቱ አንድ አንድ ክንትሮስ እየቀነሰ ይሄድና ያን ጊዜ ቀኑ 11 ክፍል፡ ሌሊቱ 7 ክፍል ይሆናሉ፡፡

በሰኔ ወር 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ፡ ሌሊቱ አንድ አንድ ክንትሮስ እየቀነሰ ይሄድና ያን ጊዜ ቀኑ 12 ክፍል፡ ሌሊቱ 6 ክፍል ይሆናል።

በሐምሌ ወር 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጎደለ፡ ሌሊቱ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ ሄደው ያን ጊዜ ቀኑ 11 ክፍል፡ ሌሊቱ 7 ክፍል ይሆናል።

በነሐሴ ወር 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጎደለ፡ ሌሊቱ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጨመረ ሄደው ያን ጊዜ ቀኑ 10 ክፍል፡ ሌሊቱ 8 ክፍል ይሆናል።

በመስከረም ወር 30 ቀን ሙሉ ቀኑ አንድ አንድ ክንትሮስ እየጎደለ፡ ሌሊቱ አንድ አንድ ክንትሮስ እየረዘመ ሄደው በዚያን ጊዜ ሌሊቱ ከቀን ጋራ እኩል ይሆንና ሌሊቱ 9 ክፍል፡ ቀኑ 9 ክፍል ይሆናል። በየዓመቱ እንደዚህ ይሆናል።

ኬክሮስ

ስለኬክሮስ ለማወቅ ስትፈልግ፡ የኬክሮስ ትርጉሙ ትልቅ ክፍል (ረጅም መሥመር) ማለት ነው። የቀንና የሌሊት ሰዓቶች ክፍል ነው። ከምሥራቅ እስከ ምዕራብ (ተዘርግቶ) 60 ክፍል ነው። ፀሐይ፡ ጨረቃ ከዋክብት ሁል ጊዜ እየሄዱበት በየቀኑ አንድ ጊዜ ያልፉበታል። ምንዛሪው እንደዚህ ነው፡ 5 ኬክሮስ 1 ሰዓት ነው፡ 10 ኬክሮስ 2 ሰዓት ነው፡ 15 ኬክሮስ 3 ሰዓት ነው፡... 50 ኬክሮስ 10 ሰዓት ነው፡ 55 ኬክሮስ 11 ሰዓት ነው፡ 60 ኬክሮስ 12 ሰዓት ነው።

ፀሐይ ከጠለቀች በኋላ ጨረቃ በ4 ኬክሮስ ርቀት ትወጣለች። በዚያች ሌሊት ከ15ቱ እጅ የብርሃን ኃይል 1 እጅ፡ ከፀሐይ 105ቱ እጅ የብርሃን ኃይል 1 እጅ ታበራለች።

በማግስቱ ከፀሐይ በ8 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከ15 እጅ የብርሃን ኃይል 1 እጅ፡ ከፀሐይ 98 እጅ የብርሃን ኃይል 1 እጅ ታበራለች።

በሶስተኛው ዕለት በ12 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 3/15ኛ፡ ከፀሐይ የብርሃን ኃይል 1/91ኛ ታበራለች።

በአራተኛው ዕለት በ16 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 4/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/84ኛ ታበራለች።

በአምስተኛው ዕለት በ20 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 5/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/77ኛ ታበራለች።

በስድስተኛው ዕለት በ24 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 6/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/70ኛ ታበራለች።

በሰባተኛው ዕለት በ28 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 7/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/63ኛ ታበራለች።

በአምስተኛው ዕለት በ32 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 8/15፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/56ኛ ታበራለች።

በዘጠነኛው ዕለት በ36 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 9/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/49ኛ ታበራለች።

በዓሥረኛው ዕለት በ40 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ፡ ከብርሃን 10/15ኛ፡ ከፀሐይ

ብርሃን 1/42ኛ ታበራለች።

በዓሥራ አንደኛው ዕለት በ44 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 11/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/35ኛ ታበራለች።

በዓሥራ ሁለተኛው ዕለት በ48 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 12/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/28ኛ ታበራለች።

በዓሥራ ሶስተኛው ዕለት በ52 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 13/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/21ኛ ታበራለች።

በዓሥራ አራተኛው ዕለት በ56 ኬክሮስ ርቀት ወጥታ ከብርሃን 14/15ኛ፡ ከፀሐይ ብርሃን 1/19ኛ ታበራለች።

በዓሥራ አምስተኛው ዕለት በ60 ኬክሮስ ርቀት ትወጣለች። በፀሐይ ጉዞ 1 ኬክሮስ ሆኖ ከብርሃን 15/15ኛ ከፀሐይ ብርሃን 1/7ኛ ታበራለች። በዚያች ዕለት ፀሐይ በምዕራብ ስትጠልቅ ጨረቃ በምሥራቅ ወጥታ ፀሐይ ወደምሥራቅ እስክትመለስ ድረስ ጨረቃ ብቻዋን ሌሊቱን ሁሉ ስታበራ ታድራለች። ያ ዕለት ዕለተ ጎህ (full moon) ይባላል።

የዓመቱ አራቱ ክፍሎች (ወራት)

የኢትዮጵያን የአንድን ዓመት የዘመንን ክፍል እንድታውቅ፡-

“የመፀው ዘመን” መጀመሪያው መስከረም 26፡ ፍጻሜው ታኅሣሥ 25 ነው።

“የበጋ ዘመን” መጀመሪያው ታኅሣሥ 26፡ ፍጻሜው መጋቢት 25 ነው።

“የጸደይ ዘመን” መጀመሪያው መጋቢት 26፡ ፍጻሜው ሰኔ 25 ነው።

“የክረምት ዘመን” መጀመሪያው ሰኔ 26፡ ፍጻሜው መስከረም 25 ነው።

የግብጽ አንድ ዓመት ዘመን ክፍል፡-

ጸደይ መጀመሪያው መስከረም 26፡ ፍጻሜው ታኅሣሥ 25 ነው።

ክረምት መጀመሪያው ታኅሣሥ 26፡ ፍጻሜው መጋቢት 25 ነው።

መፀው መጀመሪያው መጋቢት 26፡ ፍጻሜው ሰኔ 25 ነው።

በጋ (ሐጋይ) መጀመሪያው ሰኔ 26፡ ፍጻሜው መስከረም 25 ነው።

የዘመን ቁጠራ መነሻዎች

ደግሞ ስለ “ሳቢላ ስሌት” (ዘመን መለኪያ) እንጽፋለን፡ ዘመኑ 7158 ዓመት ነው። ይኸንን ብትቀምረው (በ532 ብትገድፈው) 13 ቀመር ሆኖ ከቀመሩ የሚተርፈው 242 ዓመት ነው፤ ከእኛ ዓመት 19 ዓመት ይጉድለዋል (ደራሲው የኛ የሚለው 5500ን ሆኖ የዚህን ክፍል ድርሰት ባዘጋጀበት ጊዜ ዘመኑ 7177 ዓ. ዓ.፡ 1677 ዓ. ም. ነበረ)።

“የቢዘን ስሌት” ዘመን 6949 ዓመት ነው። ስትቀምረው 13 ቀመር ሆኖ ከቀመሩ የሚተርፈው 33 ዓመት ነው፤ ከኛ ዓመት (ከ7177 ዓ. ዓ.) 228 ዓመት ይጉድለዋል።

“የጉንድጉንዴ ስሌት” ዘመን 6721 ዓመት ነው። ስትቀምረው 12 ቀመር ሆኖ ከቀመሩ የሚተርፈው 337 ነው። ከኛ ዓመት (ከ7177 ዓ. ዓ.) 456 ዓመት ይጉድላል።

“የግብፃውያን ስሌት” ዘመን 1401 ዓመት ነው። ስትቀምሬው 2 ቀመር ሆኖ ከቀመሩ የሚተርፈው 337 ዓመት ነው፤ ከኛ ዓመት (ከ7177 ዓ. ዓ.) 5777 ይገድለዋል። (“የግብፃውያን ስሌት” የሚለው ዓመተ ሰማዕትን ነው።)

(ይህ የተጻፈው በ7177 ዓ. ዓ.፡ በ261 ዓመተ ዓውደ ቀመር (= 1677 ዓ. ም.)፡ ኢያሱ በነገሠ በ3ኛው ዓመት ነው። ዘመኑ 1992 ዓ. ም. ቢሆን ኖሮ የነዚህ ዓመት ቀጥሮ ስንት/ምን ይሆን ነበረ?)

ከዚህ በታች ያሉት ሁሉም የሚያመለክቱት ሌላው መጽሐፍ የተጻፈበትን አንድን ዘመን (1374 ዓ. ም.ን) ነው።

ዓመተ ምሕረት (= ዓመተ ዓለም) 6874፤

ዓመተ በርዮድስ (= ዓመተ ዓውደ ቀመር) 490፤

ዓመተ እስክንድር 1693፤

ዓመተ ትስብእቱ ለክርስቶስ (= ዓመተ ምሕረት) 1374፤

ዓመተ ሰማዕት 1098፤

ዓመተ አጋር (የእስላሞች ዓመት) 783፤

(ዘመኑ 1992 ዓ. ም. ቢሆን ኖሮ የነዚህ ዓመት ስንት/ምን ይሆን ነበረ?)

ዓመተ ዓለምን ለማወቅ በዓመተ ሰማዕት ላይ 5776 ደምርበት፤ ድምሩ ዓመተ ዓለምን ይነግርዋል።

ዓመተ አጋርን ለማወቅ በዓመተ ሰማዕት ላይ 316 ደምርበት፤ ድምሩ ዓመተ አጋር (የእስላሞች ዓመት) ነው። (315 ቀንስበት ማለታቸው ይሆናል።)

ዓመተ እስክንድርን ለማወቅ ስትፈልግ በዓመተ ሰማዕት ላይ 595 ደምርበት፤ ድምሩ ዓመተ እስክንድር ነው።

ዓመተ ትስብእትን (= ዓመተ ምሕረትን) ለማወቅ ስትፈልግ በዓመተ ሰማዕት ላይ 276 ደምርበት፤ ድምሩ የጌታችን የክርስቶስ ትስብእት (ዓመተ ምሕረት) ነው።

ቀመር፥ ኢዮቤል፥ ሱባዔ...

ደግሞ የቀመሮቹን ቀጥሮ የምታውቅበት (ይኸህ ነው)፤

የ1 ቀመር ዓመት 532 ዓመት ነው፤

የ2 ቀመር ዓመት 1064 ዓመት ነው፤

የ3 ቀመር ዓመት 1596 ዓመት ነው፤

.....

የ12 ቀመር ዓመት 6384 ዓመት ነው፤

የ13 ቀመር ዓመት 6916 ዓመት ነው፤ በዚያ ላይ 84 የወንጌላውያን ዓመት ስትጨምርበት ድምሩ 7000 ዓመት ይሆናል።

84ቱ የወንጌላውያን ዓመት የተገኘው 12ቱን ዓውደ ቀመሮች በእንድትትዮን (15) ከመቀመር (ከመግደፍ) ነው። 1 ዓውደ ቀመር በ15 ሲገደፍ (532 : 15) 7 ይተርፋል። ከ12 ቀመሮች (12 x 7) ላይ 84 ይገኛል።

ደግሞ የኢዮቤልን ስሌት የምታውቅበት (ይህ ነው)፤

የ1 ኢዮቤል ዓመት 49 ዓመት ነው፤

የ2 ኢዮቤል ዓመት 98 ዓመት ነው፤

የ3 ኢዮቤል ዓመት 147 ዓመት ነው፤

....

የ10 ኢዮቤል ዓመት 490 ዓመት ነው፤

የ20 ኢዮቤል ዓመት 980 ዓመት ነው፤

....

የ130 ኢዮቤል ዓመት 6370 ዓመት ነው፤

የ142 ኢዮቤል ዓመት 6958 ዓመት ነው፤

በዚህ ላይ የ6 ሱባዔ (6 x 7) 42 ዓመት (ብትደምርበት) 7000 ይሞላል። አንድ ኢዮቤል 49 ዓመት ነው፤ 13ቱን ቀመር ብትደምር 141 ኢዮቤል ይሆናሉ። በዚያ ላይ 84ቱን የወንጌላውያን ዓመት ትጨምርበታለህ፤ ይኸም 7000 ዓመትን የሚያሞላልህ 1 ኢዮቤል ከ5 ሱባዔ ነው። የጌታችን ዓለሞች ይኸ ነው። ኢዮቤልዎቹ በሙሉ 142 ከ6 ሱባዔ ይሆናሉ።

ደግሞ ስዘራን ሱባዔ ስሌት የምታውቅበት (ይህ ነው)፤

1 ሱባዔ 7 ዓመት ነው፤

2 ሱባዔ 14 ዓመት ነው፤

3 ሱባዔ 21 ዓመት ነው፤

.....

9 ሱባዔ 63 ዓመት ነው፤

10 ሱባዔ 70 ዓመት ነው፤

1 ቀመር 76 ሱባዔ ነው፤

2 ቀመር 152 ሱባዔ ነው፤

.....

12 ቀመር 912 ሱባዔ ነው፤

13 ቀመር 988 ሱባዔ ነው፤

84ቱ የወንጌላውያን ዓመት 12 ሱባዔ ነው።

ድምሩ 1000 ሱባዔ ይሆናል፤ 7000 ዓመት ይህ ነው።

(የ13 ቀመር ድምር 7000 ለመሙላት 84 ዓመት ይገድለዋል። ያንን 84 ዓመት የወንጌላውያን ዓመት ብለው በ13ቱ የቀመር ዓመት (13 x 532 =) በ6916 ላይ ደምረው ያሟሉታል። (84ቱ የወንጌላውያን ዓመት የተገኘው 12ቱን ዓውደ ቀመሮች በእንድትትዮን (15) ከመቀመር (ከመግደፍ) ነው። 1 ዓውደ ቀመር በ15 ሲገደፍ (532 : 15) 7 ይተርፋል። ከ12 ቀመሮች (12 x 7) ላይ 84 ይገኛል።)

ደግሞ የሄኖክን 10 ሳምንቶች (ሰንበታት) ስሌት የምታውቅበት (ይህ ነው)፤

1 ሳምንት (ሰንበት) 700 ዓመት ነው፤

2 ሳምንት (ሰንበት) 1400 ዓመት ነው፤

9 ሳምንት (ሰንበት) 6300 ዓመት ነው፤

10 ሳምንት (ሰንበት) 7000 ዓመት ነው፤ የአዳም (ልጅ) ዓለም ይህ ነው።

በመጽሐፈ ሄኖክ ያለው የሰንበቶች ሱባዔ (“ሱባዔ ሰንበታት ዘሄኖክ” እንዲህ ናቸው)፤

1ኛው ሰንበት በ2 ቀመር በ168 ዓመት ተፈጸመ፤

2ኛው ሰንበት በ3 ቀመር በ336 ዓመት ተፈጸመ፤

3ኛው ሰንበት በ4 ቀመር በ504 ዓመት ተፈጸመ፤

4ኛው ሰንበት በ6 ቀመር በ140 ዓመት ተፈጸመ፤

5ኛው ሰንበት በ7 ቀመር በ308 ዓመት ተፈጸመ፤

6ኛው ሰንበት በ8 ቀመር በ476 ዓመት ተፈጸመ፤

7ኛው ሰንበት በ10 ቀመር በ112 ዓመት ተፈጸመ፤

8ኛው ሰንበት በ11 ቀመር በ280 ዓመት ተፈጸመ፤

9ኛው ሰንበት በ12 ቀመር በ448 ዓመት ተፈጸመ፤

10ኛው ሰንበት በ7000 ዓመት ተፈጸመ፤

አንድ ሺህ ዓመት እንደ አንድ ዕለት ነው

በስመ እግዚአብሔር ግሩም ርእሰ ጥበብ ወአእምሮ፤

ጸዋሬ ከኩሉ በስልጣኑ ወሎቱስ አልቦ ዘይጸውሮ፤

ዕመቀ ህላዌሁ ኢይጤየት በሐልዮ ወኢይትክህል ለፈክሮ፤

መላእክተ ሰማይኔ ኢይረክቡ አሰሮ፤

አሳ በአምጣኝ ጎይሱሙ ይፈንጢ ሎቱ ማጎሌተ ወዘምሮ፤

ሎቱ ሰብሐት እስከ ለዓለመ ዓለም አሜን።

የፍልስፍናና የዕውቀት ራስ በሆነው በእግዚአብሔር ስም፤

በስልጣኑ ሁሉን በሚሸከም፤ እሱን ግን የሚሸከመው በሌለ፤

የህላዌው ጥልቀት (በሰው ሕሊና) በማይመረመርና ለትርጉማ በማይቻል፤

የሰማይ መላእክትም ፈለጉን በማያገኙት፤

በአትማቸው ልክ ሙዚቃና ዝማሬ ያደርሱለታል እንጂ፤

ለዘላለም ክብር ይግባው፤ አሜን።

ጥበብን የምትፈልግ ሆይ፤ ስለ እግዚአብሔር የዕለት ሰዓቶች፡ በስልጣኑና በግዛቱ ስለሆኑት የአንድ ሺህ ዓመት ሰዓቶች የጻፍኩልህን በዓይኑ ሕሊና ተመልከተው፤ በመረዳትም አስላው፤ ሕሊናህን ሰብስብ አድርገህ መርምረው።

ዳዊት ነቢይ እንዳለው “አንድ ሺህ ዓመት ባንተ ዘንድ ትናንት እንዳለፈው አንድ ቀን ነው” (መዝ. 89፡ ቀ. 4)። እርግጥ 1000 ዓመት በእግዚአብሔር ፊት እንደ 1 ቀን ነው። ምክንያቱም የአንድ ቀን ሰዓት 12 ነው። የእግዚአብሔር ቀንም እንደ ቀን

ሰዓቶች ነው። ብናሰላው ሳያተርፍም ሳያጉድልም ልክ 12 ሰዓት ሆኖ ተገኘ። ከየአንዳንዱ ሰዓት የተረፉት አራቱ ወሮች 4 ዓመቶች ናቸው። እነሱ በፍጥረት ጊዜ የንጋትና የምሽት ብርሃኖች ስለሆኑ ከሰዓቶች ቀጥሮ ትርፎች ናቸው። እነሱም ምንም ሳይጉድላቸውና ሳይጨመርባቸው እኩል ሆነው አግኝተናቸዋል።

ሁሉም 48 ወሮች ናቸው። እነዚህን ሰዓቶች ከዓመቶቹ ቀጥሮ ውስጥ ጨምቀን (ሐፊጠኝ) ሰበሰብናቸው። የቀኑን ሰዓቶች በቀን ጥላ በእግር በመለካት ፈንታ በዓመቶች ዘመን ውስጥ አገኘናቸው። ሰዓቶቹን ለማስተካከል ጥላን በእግር በመቀጠር ፈንታ የእግዚአብሔር የእርዳታ መንፈስን መሪ በማድረግ አገኘናቸው። አንዷን የቀን ሰዓት 83 ዓመት እያደረግን ቈጠርነው።

83 ዓመት 1 ሰዓት ነው፤

166 ዓመት 2 ሰዓት ነው፤

249 ዓመት 3 ሰዓት ነው፤

332 ዓመት 4 ሰዓት ነው፤

415 ዓመት 5 ሰዓት ነው፤

498 ዓመት 6 ሰዓት ነው፤

እዚህ ላይ ጊዜው እንደ ቀን ሰዓቶች እኩል ቀን (ቀትር) ሆነ።

581 ዓመቶች 7 ሰዓት ነው፤

664 ዓመቶች 8 ሰዓት ነው፤

747 ዓመቶች 9 ሰዓት ነው፤

830 ዓመቶች 10 ሰዓት ነው፤

913 ዓመቶች 11 ሰዓት ነው፤

996 ዓመቶች 12 ሰዓት ነው።

የአራቱ ወንጌላውያን ሰንበቶች

የአራቱን ወንጌላውያን ሰንበቶች ስሌት ለማወቅ ስትፈልግ፡

የመጀመሪያውን ሰንበት ማቴዎስ ይቀበለዋል። በ19 ዓመት፡ ማለት፡ በንኡስ ዓውደ ቀመር (= በዓውደ አበቅቱ) ፡ ሉቃስ ይፈጽምለታል።

ሁለተኛውን ሰንበት ዮሐንስ ይቀበለዋል። በ19 ዓመት ማርቆስ ይፈጽምለታል።

ሶስተኛውን ሰንበት ሉቃስ ይቀበለዋል። በ19 ዓመት ማቴዎስ ይፈጽምለታል።

አራተኛውን ሰንበት ማርቆስ ይቀበለዋል። በ19 ዓመት ዮሐንስ ይፈጽምለታል።

ከዚህ በኋላ ማቴዎስ ወደ መጀመሪያው አቋሙ ይመለሳል። ይኸንን ሰወቅ።

የ13ቱን ቀመሮች የወንጌላውያን ሰንበቶች (ሰንበታት) ስሌት ለማወቅ ስትፈልግ እያንዳንዱን ቀመር ከአራት ቦታ ትከፍለውና (532 ፡ 4) ለአራቱ ወንጌላውያን ሰንበቶቻቸውን ትሰጣቸዋለህ።

የቀመር ርእስ የሆነችውን የመጀመሪያዋን ሰንበት (የመጀመሪያውን 133 ዓመት) ማቴዎስ ማክሰኞ ዕለት ይወስዳትና ራሱ ቅዳሜ ዕለት ይፈጽማታል።

ሁለተኛዋን ሰንበት ማርቆስ እሁድ ዕለት ይወስዳትና ራሱ ንሙስ ዕለት ይፈጽማታል።

ሶስተኛዋን ሰንበት ሉቃስ ዓርብ ዕለት ይወስዳትና ራሱ ማክሰኞ ዕለት ይፈጽማታል።

ረቡዕ ሠግር ይሆናል፤ ይዘለላል።

ንሙስ ዕለት ዮሐንስ አራተኛዋን ሰንበት ይወስዳትና ራሱ ሰኞ ዕለት ይፈጽማታል።

የ13ቱ ቀመር ሰንበቶች ቍጥር (ብዛት) 52 ነው። እያንዳንዱ ሰንበት 133 ዓመት ነው። ይኸም 7 የአበቅቱ አንቀጾች መሆኑ ነው (7 x 19)። የአንድ ቀመር የአበቅቱ አንቀጾች 28 ነው (28 x 19)። እንደዚሁ ሰንበቶች ሁሉ በ7ቱ አንቀጾቸው ቀመሮች ሁሉ በ28ቱ አንቀጾቸው ዓለም እስክታልፍ ይመላለሳሉ።

የማቴዎስ በሆነችው በመጀመሪያዋ ሰንበት አበቅቱ የለም (አልቦ ነው)። እሷ የቀመር ጥንት (መጀመሪያ) ናት። በሷ ውስጥ ማቴዎስ ማክሰኞ፣ ዮሐንስ ዓርብ፣ ሉቃስ እሁድ፣ ማርቆስ ረቡዕ፣ ማቴዎስ ቅዳሜ፣ ዮሐንስ ማክሰኞ፣ ሉቃስ ንሙስ (እየሆኑ ይሄዱባታል)። ዕለቶቿም 3, 6, 1, 4, 7, 3, 5 ሆነው በየ19 (ዓመት) ይመላለሳሉ። ሲደመሩ 133 (ዓመት) ናቸው። ይኸንን ዕውቅ።

የማርቆስ በሆነችው በሁለተኛዋ ሰንበት አበቅቱ የለም (አልቦ ነው)። በሷ ውስጥ ማርቆስ እሁድ፣ ማቴዎስ ረቡዕ፣ ዮሐንስ ቅዳሜ፣ ሉቃስ ሰኞ፣ ማርቆስ ንሙስ፣ ማቴዎስ እሁድ፣ ዮሐንስ ረቡዕ (እየሆኑ ይሄዱባታል)። ዕለቶቿም 1, 4, 7, 2, 5, 1, 4 ሆነው በየ19 (ዓመት) ይመላለሳሉ። ሲደመሩ 133 (ዓመት) ናቸው።

የሉቃስ በሆነችው በሶስተኛዋ ሰንበት አበቅቱ የለም (አልቦ ነው)። በሷ ውስጥ ሉቃስ ዓርብ፣ ማርቆስ ሰኞ፣ ማቴዎስ ንሙስ፣ ዮሐንስ እሁድ፣ ሉቃስ ማክሰኞ፣ ማርቆስ ዓርብ፣ ማቴዎስ ሰኞ (እየሆኑ ይሄዱባታል)። ዕለቶቿም 6, 2, 5, 1, 3, 6, 2 ሆነው በየ19 (ዓመት) ይመላለሳሉ። ሲደመሩ 133 (ዓመት) ናቸው። ይኸንን ጠብቅ።

የዮሐንስ በሆነችው በአራተኛዋ ሰንበት አበቅቱ የለም (አልቦ ነው)። በሷ ውስጥ ዮሐንስ ንሙስ፣ ሉቃስ ቅዳሜ፣ ማርቆስ ማክሰኞ፣ ማቴዎስ ዓርብ፣ ዮሐንስ ሰኞ፣ ሉቃስ ረቡዕ፣ ማርቆስ ቅዳሜ (እየሆኑ ይሄዱባታል)። ዕለቶቿም 5, 7, 3, 6, 2, 4, 7 ሆነው በየ19 (ዓመት) ይመላለሳሉ። ሲደመሩ 133 (ዓመት) ናቸው።

የ13ቱ ቀመሮችና የ52ቱ ሂደት ሰንበቶች እንደዚህ ይስተካከላሉ። የዓለም ቀመሮች ሰንበቶች የሚነሡበትንና የሚያቆሙበትን ለማወቅ (ይኸንን አስተውል)፣ የቀመር ጥንት የሆነችው የማቴዎስ ሰንበት የአንቀጽ ራስ በሆነው በራሱ ዓመት ትነሣና 133 የቀመር ዓመት ሲፈጸም ትቆማለች።

ከዚያ የማርቆስ የሆነችው ሁለተኛይቱ ሰንበት በራሱ ዓመት ትነሣና 266 (133 + 133) የቀመር ዓመት ሲፈጸም ትቆማለች።

ከዚያ የሉቃስ የሆነችው ሶስተኛይቱ ሰንበት በራሱ ዓመት ትነሣና 399 (266 + 133) የቀመር ዓመት ሲፈጸም ትቆማለች።

ከዚያ የዮሐንስ የሆነችው አራተኛይቱ ሰንበት በራሱ ዓመት ትነሣና 532 (399 + 133) የቀመር ዓመት ሲፈጸም ትቆማለች። እነሆ እነዚህ የቀመሮች ሰንበቶች እንደዚህ

እየተነሡ እንደዚህ ይቆማሉ። ከተጀመሩበት በአምስተኛው ዕለት እየጨረሱ እስከ ዓለም ማለቂያ ይመላለሳሉ። 13ቱ ቀመሮችና 52 ሰንበቶች (52 x 7) እንደዚሁ እኩል ይሆናሉ። የወንጌላውያን 84 (ዓመቶች) በ8ኛው የቀመር አንቀጽ ይገባል (13 x 532) + 84 = 7000)። (ሌሎችም ዓውዶች ተመሳሳይ ሂደት አላቸው።)

ደግሞ ይኸንን ዕውቅ፣ ማርቆስና ሉቃስ የአንቀጽ መጀመሪያ ሲሆኑ አንቀጾቸው በጀመሩበት በሶስተኛው ዕለት ይፈጽማል። በአራተኛው ቀን የሚቀበላቸው ማቴዎስ፣ በተቀበለ ማግስት ይፈጽምና ከሱ አስቀድሞ ሠግር ሆኖ ዮሐንስ በአራተኛው ቀን ይቀበላል። ዮሐንስ አንቀጹን በጀመረበት ማግስት ይፈጽማል፤ ተቀባይ የሚቀበለው በሶስተኛው ቀን ነው። ይኸንን እስከዘላለም ዕውቀው፣ ጠብቀውም።

ደግሞ ታውቅ ዘንድ (የሚገባህ ይህ ነው)፣ የአንቀጽ ሁሉ መጀመሪያው አልቦ (ዜሮ) አበቅቱ፣ ፍጻሜው 18 አበቅቱ ነው።

ከአዳም እስከ ዓለም ፍጻሜ፣ ያሉት ሺህ ዓመቶች እነዚህ ናቸው፡

1000 ዓመት በ2 ቀመር ከ468 ዓመት (532 x 2) + 468) ተፈጸመ፤
2000 ዓመት በ4 ቀመር ከ404 ዓመት (532 x 4) + 340) ተፈጸመ፤
3000 ዓመት በ6 ቀመር ከ340 ዓመት (532 x 6) + 340) ተፈጸመ፤
4000 ዓመት በ8 ቀመር ከ276 ዓመት (532 x 8) + 276) ተፈጸመ፤
5000 ዓመት በ10 ቀመር ከ212 ዓመት (532 x 10) + 212) ተፈጸመ፤
6000 ዓመት በ12 ቀመር ከ148 ዓመት (532 x 12) + 148) ተፈጸመ፤
7000 ዓመት በዓመታት መጨረሻ ሞላ።

ከአዳም ጀምሮ የተፈጸሙ ዘመኖች

ሊቃውንቱ ከአዳም ጀምሮ እነሱ እስካሉበት ዘመን፣ በተለያዩ እስከ ክርስቶስ ልደት፣ ሰንት ዓመት እንደሆነ ለማወቅ አጥብቀው ይፈልጋሉ። አዳም የአምላክን ትእዛዝ በጣሰ ጊዜ ተቀጥቶ ከገነት ወጥቶ ነበረ። ተጽጽቶ ንስሐ ስለገባ በአምስት ቀን ተኩል ከልጅ ልጅ ተወልጆ አድንገላሁ ብሎታል። ይህ በ5500 ዓመት የተተረጎመው አምስት ቀን ተኩል ልክ መሆን የሥጋዊ እምነት የተመሠረተበት ስለሆነ ጥረታቸው የሐሳቡን ትክክልነት ለማወቅ ብቻ ሳይሆን ለማስረዳትም ጭምር ነው። የነቢያቱን ትንቢት ሁሉ በዚህ አንጻር አጥብቀው መርምረውታል። ሆኖም የምርምሩ ውጤት ሁል ጊዜ አንድ አይደለም። ለምሳሌ፣ ከዚህ በታች ያሉት የተለያዩ የዘመን ቁጠራዎች ሁሉም ከአንድ መጽሐፍ ውስጥ የተገኙ ናቸው።

(ሀ) ከአዳም እስከ ማየ አይኅ (የጥፋት ጉርፍ) 2256 ዓመት፤

ከማየ አይኅ ግምብ እስከ ተገነባበት (ሐንጻ ማጎፈድ) 544 ዓመት፤

✦ እስከዚህ 2800 ዓመት ዓለም ይሆናል።

ከሐንጻ ማጎፈድ እግዚአብሔር ለአብርሃም እስከተገለጸለት 640 ዓመት፤

እግዚአብሔር ለአብርሃም ከታየበት እስከ ሙሴ ነቢይ 440 ዓመት፤

- ✦ እስከዚህ 3440 ዓመት ይሆናል።
እግዚአብሔር ለአብርሃም ከታየበት እስከ ነቢዩ ሙሴ ድረስ 440 ዓመት፤
- ✦ እስከዚህ 3880 ዓመት ዓለም ይሆናል።
ከሙሴ እስከ 5500 ዓመት 1620 ዓመት፤
ከዚህ በኋላ ጌታችን ተወለደ።
ከጌታችን ልደት እስከ ዓመተ ሰማዕት 276 ዓመት፤
ከዓመተ ሰማዕት እስከ ኒቅያ ጉባኤ 59 ዓመት፤
ከኒቅያ እስከ ቀስጥንጥንያ ጉባኤ 58 ዓመት፤
- ✦ እስከዚህ 117 ዓመተ ሰማዕት ይሆናል።
ከቀስጥንጥንያ እስከ ኤፌሶን ጉባኤ 55 ዓመት፤
- ✦ እስከዚህ 172 ዓመተ ሰማዕት ይሆናል።
ከኤፌሶን እስከ ኬልቄዶን ጉባኤ 21 ዓመት፤
- ✦ እስከዚህ 193 ዓመተ ሰማዕት ይሆናል።
ከኬልቄዶን እስከ ተንበላት (እስከ እስላሞች) መንግሥት 140 ዓመት፤
- ✦ እስከዚህ 333 ዓመተ ሰማዕት ይሆናል።

ከጥንተ ዓለም (ከዓለም መጀመሪያ) እስከ ተንበላት (እስላሞች) መንግሥት 6109 ዓመት ነው፤ በዚያ ላይ 891 ዓመት ስትደምርበት 7000 ዓመት ይሞላል። ፍጥረታትን ሁሉ የፈጠረ ምስጋና ይድረስውና ዓመቶችና ዘመኖች ሁሉ በዚህ ውስጥ ተጠቃለዋል።

- (ለ) ከአዳም እስከ ማየ አይን 2256 ዓመት፤
ከአይን ቋንቋዎች እስከተከፋፈሉት ሕንፃ ግንባታ 540 ዓመት፤
- ✦ ይኸ የ2796 ዓመት ማለቂያ ይሆናል።
ከሕንፃ ግንባታ እግዚአብሔር ለአባታችን ለአብርሃም እስከተገለጸለት 541 ዓመት፤
 - ✦ ይኸ የ3337 ዓመት ማለቂያ ይሆናል።
እግዚአብሔር ለአብርሃም ከታየበት የእስራኤል ልጆች በነቢዩ በሙሴ እጅ ከግብፅ እስከወጡበት 505 ዓመት፤
ይኸ የ3842 ዓመት ማለቂያ ይሆናል።
የእሥራኤል ልጆች ከግብፅ ከወጡበት እስከ መቄዶናዊው ንጉሥ እስክንድር 1339 ዓመት፤
 - ✦ ይኸ የ5181 ዓመት ማለቂያ ይሆናል።
ከንጉሥ እስክንድር እስከ ድዮርዮስ ልጅ እስከ ንግሥት እክላኩባጥራ 264 ዓመት፤
 - ✦ ይኸ የ5445 ዓመት ማለቂያ ይሆናል።
ከንግሥት እክላኩባጥራ በሮማው ቄሳር በአውግስጦስ መንግሥት ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ እስከተወለደበት 55 ዓመት፤
 - ✦ ይኸ የ5500 ዓመተ ዓለም ማለቂያ ይሆናል።

- ከጌታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ ልደት ሰማዕትን የገደለው ዲዮቅልጥያኖስ እስከነገሠበት 276 ዓመት፤
- ✦ ይኸ የ5776 ዓመተ ዓለም ማለቂያ ይሆናል።
ከንጉሥ ዲዮቅልጥያኖስ በከሐዲው በንጉሥ ሀርቀል ጊዜ እስከእስላሞች (ተንበላት) መምጣት 338 ዓመት፤
- ✦ ይኸም የ6114 ዓመት ዓለም ማለቂያ ይሆናል።

- (ሐ) ከአዳም እስከ ጥፋት ጉርፍ 2128 ዓመት፤
ከጥፋት ጉርፍ እስከ ግንብ ግምባታ 540 ዓመት፤
ከግንብ ግንባታ አብርሃም 75 ዓመት እስኪሆነው 1719 ዓመት፤
ከአብርሃም 76ኛ ዓመት የእስራኤል ልጆች ከግብፅ እስከወጡበት 430 ዓመት፤
ከግብፅ ከወጡበት መቅደሱ እስከተገነባበት 440 ዓመት፤
መቅደሱ ከተገነባበት እስከ ምርኮ (ዚዋዌ) ድረስ 321 ዓመት፤
ከምርኮ እስከ ዕዝራ 70 ዓመት፤
ከዕዝራ እስከ ጌታችን ልደት 536 ዓመት፤
ከጌታችን ልደት እስከ ዓመተ ሰማዕት 316 ዓመት፤
ከዓመተ ሰማዕት መጀመሪያ ክርስትና ብሔረ አግዓዚ (ኢትዮጵያ) እስከ መጣበት 111 ዓመት፤
ክርስትና ብሔረ አግዓዚ ከመጣበት እስከ ገብረ መስቀል መንግሥት መጀመሪያ 421 ዓመት፤
ከገብረ መስቀል መንግሥት መጀመሪያ እስከ 13ኛው ቀመር መጨረሻ 532 ዓመት።
- ✦ ከነዚህ የሚተርፈው 84 ዓመት ነው። ጠቅላላው 7000 ዓመት ነው።
ከቀድሞ አባቶቻችን የተማርነው ይህ ነው። ከዚያ በኋላ የሚሆነውን እግዚአብሔር ክብር ይድረስውና እሱ ያውቃል።

- (መ) ከአዳም እስከ ጌታችን ልደት 5536 ዓመት ነው፤
ከአዳም እስከ ጌታችን ዕርገት 5569 ዓመት ነው፤
ከአዳም እስከ ዲዮቅልጥያኖስ መንግሥት መጀመሪያ 5852 ዓመት ነው፤
ዲዮቅልጥያኖስ ከልጁ ከመክስምያኖስ ጋራ 28 ዓመት ነገሠ።
ከሱ በኋላ ቄስጦንጢኖስ 40 ዓመት ነገሠ።
✦ በመንግሥቱ በ10ኛው ዓመት 318 ጳጳሳት ጉባኤ አደረጉ።
ከአዳም እስከ እለ ጸሐም መንግሥት 28ኛ ዓመት 6177 ነው።
የእለ ዓሚዳ 5 ነው።

- (ሠ) ከአዳም እስከ ኖን 1642 ዓመት፤
ከኖን እስከ ጥፋት ጉርፍ 700 ዓመት፤
ከጥፋት ጉርፍ እስከ ግንብ ግንባታ 350 ዓመት፤
ከግንብ ግንባታ ቋንቋዎች እስከ ተከፋፈሉበት 208 ዓመት፤

ደንደሮች ከተከፋፈሉበት እግዚአብሔር ለአባታችን ለአብርሃም እስከተናገረው 240 ዓመት፤
ከአባታችን ከአብርሃም የእስራኤል ልጆች ከግብፅ እስከ ወጡበት 840 ዓመት፤
ከዚያ እስከ ንጉሥ እስክንድር 1093 ዓመት፤
ከእስክንድር እስከ ንግሥት አክላኦበጥራ 294 ዓመት፤
ከዚያ ገብርኤል ማርያምን እስካበሠራት 233 ዓመት፤
♦ ሁሉም ሲደመር 5500 ይሆናል።
ከክርስቶስ ልደት እስከ ዓመተ ሰማዕት 276 ዓመት ነው።

(ረ) ከአዳም እስከ ጥፋት ጉርፍ 2256 ዓመት፤
ከጥፋት ጉርፍ እስከ ግምብ ግንባታ 578 ዓመት፤
ከግምብ ግንባታ እግዚአብሔር አባታችን አብርሃምን እስካናገረው 569 ዓመት፤
ከአባታችን ከአብርሃም የእስራኤል ልጆች ከግብፅ እስከወጡበት 432 ዓመት፤
የእስራኤል ልጆች ከግብፅ ከወጡበት እስከ ዳዊት መንግሥት 606 ዓመት፤
ከዳዊት ኢየሩሳሌም እስከ ተመዘበረችበት 488 ዓመት፤
ከኢየሩሳሌም ምዝበራ እስከ እስክንድር መንግሥት 263 ዓመት፤
ከእስክንድር እስከ አክላኦበጥራ መንግሥት ፍጻሜ 279 ዓመት፤
ከዚያ እስከ ክርስቶስ ልደት 30 ዓመት፤
ከክርስቶስ እስከ ዲዮቅልጥያኖስ 276 ዓመት፤
♦ ሁሉም ሲደመር 5776 ይሆናል።

(ሰ) ከሌሎቹ ሁሉ የተሻለ፤
ከአዳም እስከ ኖኅ 1656 ዓመት፤
ከኖኅ እስከ ጥፋት ውሐ (ማየ አይኅ) 600፤
♦ ድምሩ 2256።
ከጥፋት ውሐ እስከ ግምብ 571 ዓመት፤
♦ ድምሩ 2827።
ከግምብ እስከ አብርሃም ልደት 501 ዓመት፤
♦ ድምሩ 3328።
ከአብርሃም ልደት እስከ ሙሴ ልደት 425 ዓመት፤
♦ ድምሩ 3753።
ከሙሴ ልደት እስከ (ንጉሥ) ዳዊት 694 ዓመት፤
♦ ድምሩ 4447።
ከንጉሥ ዳዊት እስከ ኖቡከደነ ጸር 469 ዓመት፤
♦ ድምሩ 4916።
ከኖቡከደነ ጸር እስከ (መቄዶናዊው) እስክንድር 265 ዓመት፤
♦ ድምሩ 5181።
ከመቄዶናዊው እስክንድር እስከ ጌታችን ልደት 319 ዓመት፤
♦ ድምሩ 5500።
ከጌታችን ልደት እስከ ዲዮቅልጥያኖስ 276 ዓመት፤
♦ ድምሩ 5776።

ከዲዮቅልጥያኖስ እስከ ኒቅያ ጉባኤ 41 ዓመት፤
ከኒቅያ ጉባኤ እስከ ቊስጥንጥንያ ጉባኤ 56 ዓመት፤
ከቊስጥንጥንያ ጉባኤ እስከ ኤፌሶን ጉባኤ 50 ዓመት፤
ከኤፌሶን እስከ ኬልቄዶን ማኅበር 21 ዓመት፤
♦ ድምሩ 168 ዓመት።
ከጌታችን ልደት እስከ ኬልቄዶን ጉባኤ 444 ዓመት፤
ከኬልቄዶን እስከ ተንበላት (እስላሞች) 170 ዓመት፤
ከአዳም እስከ ተንበላት 6114 ዓመት፤
ከተንበላት እስከ ይፑሮ አምላክ 648 ዓመት፤
ከአዳም እስከ ይፑሮ አምላክ 6562 ዓመት።

የሳቤላ ትንቢት

ደግሞ “የሳቤላን ትንቢትና ስሌት” የምታውቅበት (ይህ ነው)፤
የግሪክ ፈላስፎች አንድ ዓይነት የሚያስደነግጥ ሕልም ሲያዩ ዜናው ከንጉሥ እስክንድር ይደርሳል። እሱም ሕልም መፍታት ወደምትችለው ወደ ሀርቀል ልጅ ወደሳቤላ መልእክት ይልክባታል።

ሳቤላ አስተማሪት እንደመሆኗ በዓለም ውስጥ በየዘመኑ የሚሆነውን ሁሉ ለልጆቿ (ለተማሪዎቿ) ታስተምር ነበረ። ትንቢት የመናገር ጸጋ እግዚአብሔር ሰጥቷት የፀሐይና የጨረቃ ሂደትን ትርጉም ለሕዝብ ታስተምር ነበረ። በዚያን ጊዜ እድሜዋ 187 ዓመት ነበረ። ሰማል የምትባል እግዚአብሔር ነበረች፤ የሚሆነውን ሁሉ ለቧ ትነግራት ነበረ። ፈላስፎቹ የሚታያቸውንም ሁሉ ታጽፏቸዋል ነበረ። አምላክ እድሜዋን 297 ዓመት ከ4 ወር እስኪሆነው አርዝሞላት ትምህርቷን ሁሉ በምሳሌ ታስተምር ነበረ።

መቄዶናዊው (?) ዘመቅዳን በነገሠ በ27 ዓመት አንድ መቶ ፈላስፎች በአንድ ሌሊት በአንድ ሰዓት አንድ ዓይነት ሕልም አዩ። ሲነጋ አንዱ ለሌላው ምን እንዳየ ቢነግረው ደነገጡ፤ ነፍሳቸው ተጨነቀች። ምክንያቱም ሕልማቸውን የሚተረጎሙላቸው አላገኙምና። እርስ በርሳቸው “ጌታችን ታየን” አሉ። ፈላስፋዎቹ “ይኸ ያየነው ሕልም ምንድነው? ትርጉሙስ ምን ይሆን?” ተባባሉና ሳቤላ ሕልማቸውን ለመተርጎም ወደነሱ እንድትመጣ እንዲያግባቧት መልእክተኞች ላኩባት፤ ከመልእክተኞቹ ጋራ መጣች።

የመምጣቷን ዜና የሀገሩ ሰዎች ሲሰሙ ትልቁም ትንሹም በታላቅ ደስታ ሊቀበሏት ወጡ። ፈላስፎቹ ቀርበው ያዩትን ሕልም ነገሯት። እሷም፡ “በሉ አሁን እስከ ነገ ጠዋት ወደየቦታችሁ ሂዱ፤ በማግስቱ ተሰብስቡና ሕልማችሁን በሕዝብ ፊት ተናገሩ። እስከዚያ ያምላኩ አምላክ ትርጉሙን እንዲገልጽልኝ እንለምነው” አለቻቸው። እንዳለቻቸው ሂዱና በማግስቱ መጡ። ባረከቻቸውና፡ “የግሪክ ሰዎች ሆይ! ኑ። በዚህ ዓለም የሚሆነውን ተአምር ትሰሙ ዘንድ” አለችና ሰዎቹን “በሉ ያያችሁትን ሕልም ተናገሩ” አለቻቸው።

በሰማይ ላይ 9 ፀሐዮች ወጥተው አየን። የመጀመሪያዋ ፀሐይ ብርሃኗ

ለዓለም በሞላ ተዳርሷል። ሁለተኛው ፀሐይ የመጀመሪያውን ፀሐይ ትመስላለች፤ ግን የዕን ያህል አልነበረችም። ሶስተኛው ፀሐይ ደመና አለባት። አራተኛው ፀሐይ ጉምና ስል ጨቤዎች (መጥባሕት) አሉባት። አምስተኛው ፀሐይ ብርሃን አላት፤ ግን አያበራም። ስድስተኛው ፀሐይ በደም ተበክላለች፤ ውስጧ ጨቤዎች አሉበት፤ ጊንጥ የሚመስሉ ነገሮች ከበዋታል፤ ውስጧ ጦሮች አሉበት፤ ከበቧ ትልቅ ብርሃን ነው። ሰባተኛው ፀሐይ እየታየች ትጠፋለች፤ የደም ቀለም፣ ጊንጥ፣ ደመና አሉባት። ስምንተኛው ፀሐይ ብርሃኗ ልዩ ዓይነት ነው፤ ብዙ ጊንጦች ወረዋታል፤ ደም ይታይባታል፤ በውስጧ ጨቤዎች አሉ፤ መርዝ ከቧታል። ዘጠነኛው ፀሐይ ብዙ ደም ከቧታል፤ ብርሃኗ የተጓደለ ነው፤ ጦሮች አሉባት።

ባቤላ ሕልሙን እንደሰማች፡ “በዓለም ላይ ያያችኋቸው 9 ፀሐዮች በዓለም ሁሉ የሚሆኑ 9 ዘመኖች ናቸው...” ትልና፡ በያንዳንዱ ዘመን የሚሆነውን ትተረጉሞላቸዋለች።

- እንግዲህ ዘመኑ 9 ሊሆን ነው።
- 1ኛው ዘመን 778 ዓመት ነው።
- 2ኛው ዘመን (2 x 778) 1556 ዓመት ነው።
-
- 7ኛው ዘመን (7 x 778) 5446 ዓመት ነው።
- 8ኛው ዘመን (8 x 778) 6224 ዓመት ነው።
- 9ኛው ዘመን ግን ያጎድላል፤ እንደጓደኞቹ አይሞላም፤ 776 ዓመት ነው። 7000 የሚሞላል በዚህ ነው፤ የአንድ ዘመን ሰባዔ 111 (ከ1 ዓመት) ነው።
- “የግብፃውያን ስሌት” የሚባለው ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት የሚባለው ነው። ይኸውም 1400 ዓመት ነው። ስትቀምረው 2 ቀመር ይሆንልህና የቀመሩ ተረፍ (ትርፍ) 336 ይሆናል። ከእኛ ዓመት 5777 ይጎድለዋል። ይኸ (ድርሰት) የተጻፈው በኛ ዓለም በ366 ዓመት ነው።
- “የግንድ ስሌት” (“ሐሳብ ጉንድ”)፤ የአንድ ግንድ ቅርንጫፍ 12 ነው፤ እያንዳንዱ ቅርንጫፍ ባለ30 አበባ ነው፤ እያንዳንዱ አበባ ባለ52 ፍሬ ነው። በተጨማሪ በዚያ ግንድ ላይ ከ12ቱ ቅርንጫፎች በጣም የምታንስ ቅርንጫፍ አለች (ቋግሜ መሆኗ ነው)፤ አበባዋ 5፣ ፍሬዎቿ 5 ናቸው። ሁሉንም በአንድነት ትደምርና በ52 በ52 ወይም በ7 በ7 ትገድፈዋለህ። አንዲት ትተርፋለች። እሷ የክርስቶስ ልደት ፍሬ ናት።

የወር መባቻ (በዘይወርት...)

ደግሞ 12ቱን ወሮች በሠርቅ እንዴት እንደሚከታተሉ እንጽፋለን፤ መስከረም ማክሰኞ ሲሠርቅ ጥር ረቡዕ ይሠርቃል፤ ጥቅምት ማክሰኞ ሲሠርቅ የካቲት ረቡዕ ይሠርቃል። ኅዳር ቅዳሜ ሲሠርቅ ሚያዝያ እሑድ ይሠርቃል። ታኅሣሥ ሰኞ ሲሠርቅ ግንቦት ማክሰኞ ይሠርቃል። ጥር ረቡዕ ሲሠርቅ ሰኔ ኅመስ ይሠርቃል። የካቲት ዓርብ ሲሠርቅ ሐምሌ ቅዳሜ ይሠርቃል። መጋቢት እሑድ ሲሠርቅ ነሐሴ ሰኞ ይሠርቃል።

ሚያዝያ ማክሰኞ ሲሠርቅ ጳጉሜን ረቡዕ ትሠርቃለች።
 ደግሞ የሠርቅ ዕለት እንዴት ወደኋላ እንደሚሄድ (አስተውል)፤ መስከረም ማክሰኞ ሲሠርቅ ታኅሣሥ ሰኞ ይሠርቃል። ጥቅምት ኅመስ ሲሠርቅ ጥር ረቡዕ ይሠርቃል። ኅዳር ቅዳሜ ሲሠርቅ የካቲት ዓርብ ይሠርቃል። ታኅሣሥ ሰኞ ሲሠርቅ መጋቢት እሑድ ይሠርቃል። ጥር ረቡዕ ሲሠርቅ ሚያዝያ ማክሰኞ ይሠርቃል። የካቲት ዓርብ ሲሠርቅ ግንቦት ኅመስ ይሠርቃል። መጋቢት እሑድ ሲሠርቅ ሰኔ ቅዳሜ ይሠርቃል። ግንቦት ኅመስ ሲሠርቅ ነሐሴ ረቡዕ ይሠርቃል። ሰኔ ቅዳሜ ሲሠርቅ ጳጉሜን ዓርብ ትሠርቃለች።

የጸሎት ጊዜያት

ደግሞ ጸሎት ወደ እግዚአብሔር የሚያደርሱበትን ጊዜ፣ የሰንበቶችን ሰንበት (ሰንበተ ሰንበታት) እንድታውቅ፣ የሐንሰ ሰኞ ዕለት ከዋለ ከዚያ ጀምረህ፣ በሌሎች ዕለቶች ከዋለ፣ ከዋለበት ቀጥሎ በሚመጣው ሰኞ ጀምረህ 133 (ቀን) ትቈጥራለህ፤ ሰንበተ ሰንበታት ያ ነው። አንዱ በጥር፣ አንዱ በግንቦት፣ አንዱ በጳጉሜን ይሆናል።

ደግሞ ሰንበተ ረቡዕን እንድታውቅ፣ ይኸም ወደ እግዚአብሔር ጸሎት የሚያደርሱበት ጊዜ ነው፤ የሐንሰ ኅመስ ከዋለ ከኅመስ ጀምረህ፣ በሌሎች ዕለቶች ከዋለ፣ ከዋለበት ቀጥሎ ከሚመጣው ኅመስ ጀምረህ በየ91 ቀን ትቈጥራለህ፤ የሐንሰ ከዋለበት ቀን አስቀድሞ ባለው ኅመስ የሚጀመርበትም ጊዜ አለ። (ያም ሆነ ይህ) አንዱ በኅዳር ይሆናል -- በታኅሣሥ የሚሆንበትም ጊዜ አለ። አንዱ በየካቲት ይሆናል -- በመጋቢት የሚሆንበትም ጊዜ አለ። አንዱ በግንቦት ይሆናል -- በሰኔ የሚሆንበትም ጊዜ አለ፤ በረቡዕ ትቈጥራለህ (ረቡዕ ላይ ትደርሳለህ)።

ደግሞ ሰማይ የሚከፈትበትን (ርኅወ ሰማይን) እንድታውቅ፣ ይኸ ውሐ ላይ ጸልዋውበት ለመፈወስና ለረድኤት የሚጠመቁበትና የሚጠጡት ነው። ይኸ የሚሆነው በጥቅምት 20፣ በታኅሣሥ 12፣ በየካቲት 4፣ በመጋቢት 26፣ በግንቦት 18፣ በሐምሌ 10፣ በጳጉሜን 2 ነው -- በጳጉሜን 3 የሚልም አለ። ሁሉም ከዓመት ዓመት የሚከታተሉት ከማግስቱ እስከ ማግስቱ ብዛቱ በቀጥር 52 ነው። ከዕለታት ይኸንን ጠብቅ፣ እስከዘላለምም በዚህ መጠን አድርግ። ከሌላ ቦታ የሰማይ መከፈት (ርኅወ ሰማይ) በታኅሣሥ 22 ነው የሚልም አለ። ይኸም ከጥቅምት 20 ማግስት 62 ቀን፣ ከዚያ ከታኅሣሥ (22 ቀን) ማግስት እስከ የካቲት 4) ድረስ 42 ቀን፣ ከየካቲት 4 ማግስት እስከ መጋቢት 26 ቀን 52 ያደርገዋል። በሐምሌ 20 ነው የሚልም አለ፤ ይኸ ከግንቦት 18 ማግስት 62፣ ከሐምሌ 20 ማግስት እስከ ጳጉሜን 2 ድረስ 42 ያደርገዋል። እስከ ጳጉሜን 3 የሚልም አለ፤ ይኸንን ዕወቅ፣ ልብም አድርግ፤ ሁሉንም በየክፍሉ መጀመሪያውንና መጨረሻውን ጠብቅ።

ደግሞ “የሰብከተ ጌናን የምህላ” ጊዜ እንድታውቅ፣ እልያሰ ማክሰኞ ቀን ከዋለ በ13 አድርግ፣ ረቡዕ ከዋለ በ12 አድርግ፣ ኅመስ ከዋለ በ11 አድርግ፣ ዓርብ ከዋለ በ10 አድርግ፣ ቅዳሜ ከዋለ በ9 አድርግ፣ እሑድ ከዋለ በ8 አድርግ፣ ሰኞ ከዋለ በ7 አድርግ።

“ምህላ የሐንሰ”፣ ጳጉሜን ዓርብ ሲሠርቅ በነሐሴ 29 አድርግ፣ ጳጉሜን ቅዳሜ

ከጥቅምት ቀን ጋራ፡ የግንቦት ሌሊት ከጎዳር ቀን ጋራ፡ የሰኔ ሌሊት ከታኅሣሥ ቀን ጋራ ይተካከላል፤ የዚህ (የሰኔ) ወር ሌሊቱ እንደ ታኅሣሥ ወር ቀን ስለሚያጥር፡ የሰዓቶቹ ቍጥር በማንሳቸው የሌሊቱ ሰዓቶች መጠን ብቸኛ ይሆናል። ከዚህ በኋላ ደግሞ፡ የሌሊት ሰዓቶች መጠን ሐምሌ ከግንቦት፡ ነሐሴ ከሚያዝያ፡ መስከረም ከመጋቢት፡ ጥቅምት ከየካቲት፡ ጎዳር ከጥር፡ ይተካከላል፤ የታኅሣሥ ሌሊት መጠኑ ብቸኛ ይሆናል፤ ምክንያቱም በዚያን ጊዜ የሌሊቱ ሰዓቶች እንደ ሰኔ ቀን ይረዝምና የሰዓቶቹ ቍጥር ይበዛል። እንደዚህ የሌሊቱን ሰዓቶች ከቀኑ ሰዓቶች ጋራ እኩልነት ዕውቅ፡ አስተውልም። ሌሊት (ጨረቃ) በሠረቀች በ12 ቀን የከዋክብት የየሰዓቱ ሂደታቸው ይጠቁማል፤ ጨረቃ እስክትዞር በዚህ ታውቃለህ።

አሪተ ሊቃውንት

የብሉይ ኪዳን አብዛኛው ክፍል በዕብራይስጥ ቋንቋ ተጽፎ ሲኖር በአንድ በኩል ዕብራይስጥ ዐዋቂው እየተቀነሰ በሌላ በኩል ግሪክ የምዕራቡ ዓለም የሥልጣኔ ቋንቋ እየሆነ በመሄዱ በበጥሊሞስ ፍላጊልፍ ዘመን ሰባ (70) ሊቃውንት ተረዳድተው ወደ ግሪክኛ ተረጎሙት። ይህ ትርጉም በኛ ዘንድ የሊቃውንት አሪት (አሪተ ሊቃውንት) ሲባል በነሱ የሰባዮሹ (Septuagint) ይባላል። ክርስትና ሲጀመርና ሲስፋፋ ዓለም ብሉይ ኪዳንን ያወቀው በዚህ ትርጉም አማካይነት ነበረ። የግዕዝ ብሉይ ኪዳንም የተተረጎመው ከዚህ ከአሪተ ሊቃውንት (ከግሪክኛው) ነው።

አስተማሪዎቻችን ስለ አሪተ ሊቃውንት የትርጉማ ታሪክ ሉቃስ ም. 2፡ ቀ. 27-32 ውስጥ ስምያን የተናገረውን ሲተረጎሙ ከዚህ በታች እንዳለው ይተርኩታል።

በጥሊሞስ የሚባል ገናና ንጉሥ ነበረ። ከገናንነቱ የተነሣ ይህን ዓለም እንደሰም አቅልጦ እንደገል ቀጥቆጦ ገዝቶታል። ያገሩን ሁሉ ቋንቋ ያውቅ ነበረ። “ምን ቀረኝ” ብሎ ጠየቀ፡ “ብዙ ጥበብ፡ ብዙ ምሳሌ ያለባቸው አርባ ስድስቱ ብሉያት ቀርተውሃል” አሉት። በዚያ ወራት በእስራኤል ሠልጥኖባቸዋልና “ጸሐፍቱንም (ሊቃውንቱንም) መጻሕፍቱንም ሰደዱልት” ብሎ ላከ። አርባ ስድስቱን መጻሕፍተ ብሉያት፡ ሰባ ሁለት ጸሐፍት አድርገው ሰደዱለት። ሁለቱ (ሊቃውንት) ከመንገድ ሙተው ቀርተዋል።

ለሰባው የሚላካቸው አንድ አንድ ብላቴና እያደረገ ለሁለት ለሁለት አንዳንድ ድንኳን ሰጣቸው፤ ሠላሳ አምስት ይሆናል። ታናናሹን (መጻሕፍት) ለአንዳንድ፡ ደጋጉን (ትላልቁን) ለሁለት ለሁለት (እስፋፍሎ) የዕብራይስጡን በጽርዕ ቋንቋ ጻፉ (ወደ ግሪክ ተርጎሙ) ብሎ ሰጣቸው። መጽሐፈ ኢሳይያስ ለስምያን ደረሰው። ሲጽፍ “ናሁ ድንግል ትጽንሰ ወትወልድ ወልደ” (እነሆ ድንግል ታረግዛለች፡ ወንድ ልጅም ትወልዳለች) ከሚለው አንቀጽ ደረሰ። “ድንግል በድንግልና ትጽንሳለች፡ በድንግልና ትወልዳለች ብዬ ብጽፍ ስንኳን የአሕዛብ ንጉሥ የእሥራኤል ንጉሥ ቢሆን ይቀበላኛል!” ብሎ “ወለት ትጽንሰ” (አንዲት ወጣት ልጅ ታረግዛለች) ብሎ ጻፈ። እንቅልፍ መጥቶበት ተኝቶ ቢነቃ (መንፈስ ቅዱስ) ወለትን ፍቆ ድንግልን ጽፎ አገኘ፤

ድንግልን ፍቆ ወለት ብሎ ጻፈ። ሁለተኛ እንቅልፍ መጥቶበት ተኝ፤ ቢነቃ ወለትን ፍቆ ድንግልን ጽፎ አገኘው፤ ድንግልን ፍቆ ወለትን ጽፎ ሶስተኛ እንቅልፍ መጥቶበት ተኝ። ቢነቃ ወለትን ፍቆ ድንግልን ጽፎ አገኘው፤ እፍቃለሁ ሲል “ኢትመውት ዘእንበለ ትርእይ መሲሖ ለእግዚአብሔር” (የእግዚአብሔርን መሲሖ (ክርስቶስን) ሳታይ አትሞትም) ብሎ ይህን ነግሮታል።

“እንዲህ መሆኑ ስለምን ነው?” ቢሉ ውስጡ ጥበበ እግዚአብሔር ነው፤ በዕብራይስጥ የተጻፉትን ዓላማያን (ከሐዲዎች፡ ዓመፀኞች) የሚያቃጽሏቸው ናቸውና፡ በዕብራይስጥ የተጻፉት ሲጠፉ በጽርዕ የተጻፉት እንዲገኙ አድርጓል።

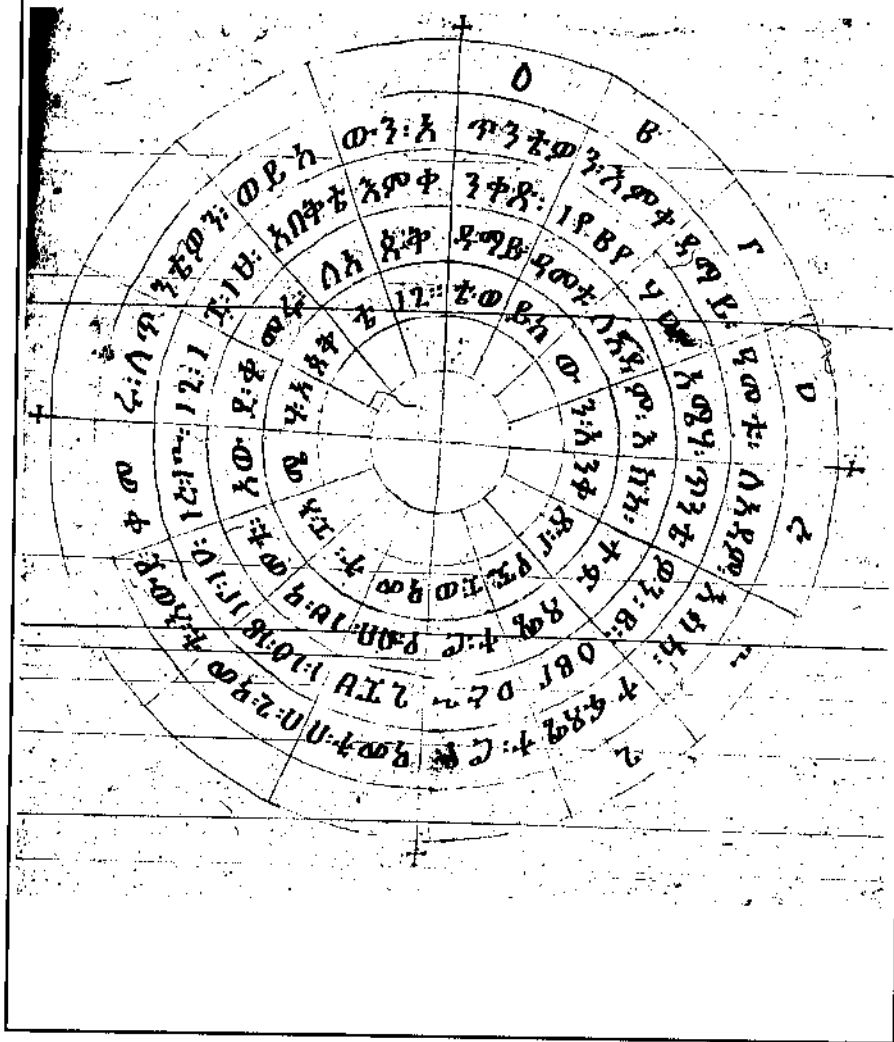
ዘመኑ አምስት መቶ ነው ያሉ እንደሆነ ይህን ሲጽፍ ሁለት መቶ አምሳ ሆኖት ነበረ፤ ይህን ከጻፈ በኋላ ሁለት መቶ አምሳ (ዓመት) ኖሯል። ሶስት መቶ ነው ያሉ እንደሆነ ይህን ሲጽፍ መቶ አምሳ (ዓመት) ሁኖት ነበረ፤ ይህን ከጻፈ በኋላ መቶ አምሳ ዘመን ኖሯል። መምህር ኤስድሮስ ግን ይህን ሲጽፍ ያሰራምስት ዓመት ብላቴና ነበር ብለዋል።

በሉቃስ ም. 2 እንደተጻፈው ሕፃኑ ኢየሱስ የበክር ልጅ ስለሆነ የመንጻታቸው ወራት እንደተፈጸመ (በአሪት ሕግ መሠረት) በጌታ ፊት ሊያቆሙት መሥዋዕት ይዘው መቅደሱ ወዳለበት ወደ ኢየሩሳሌም ይዘውት ሄዱ። “የእግዚአብሔርን መሲሖ (ክርስቶስን) ሳታይ አትሞትም” ተብሎ በመንፈስ ቅዱስ የተነገረው ትንቢት ይፈጸም ዘንድ በዚያን ጊዜ ስምያንም ከቤተ መቅደስ መጥቶ ነበረና ሕፃኑን ከእናቱ ተቀብሎ አቀፈው። ይህ ሰው የጌታን መወለድ ሲጠብቅ ብዙ ዘመን በመኖሩ ስላረጀ ሕፃኑን እንደታቀፈ ከዚህ በታች ያለውን ጸሎት ጸለየ፤

ጌታ ሆይ፡ አሁን እንደ ቃልህ ባረያህን በሰላም አስናብተው፤
ዓይኖቼ በሰዎች ሁሉ ፊት ያዘጋጀኸውን ማዳንህን አይተዋልና።
ይህም ለአሕዛብ ሁሉን የሚገልጥ ብርሃን ለሕዝብህም
ለእስራኤል ክብር ነው።

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪኩን ለማስታወስ የካቲት 8ን “በዓለ ስምያን” (የስምያን በዓል) ብላ በየዓመቱ ታከበረዋለች።

EMML 2063

ምዕራፍ ፬

የዓቢይ ቀመር ሠንጠረዥ

አንዳንድ የባሕር ሐሳብ መጻሕፍት ከ1 እስከ 532 ዓመት ያለውን የአንድ ዓውደ ቀመር ዘመን በመደብ 9 ያየውን በሚመስል ሠንጠረዥ ያቀርባሉ። የነሱ ሠንጠረዥ በመደብ 9 ያለው ሠንጠረዥ ከሚሰጠው መረጃ የሚለየው በዘመኑ ርዝመት (ድፍን አንድ ዓውደ ቀመር በመሆኑ) ብቻ ሳይሆን በውስጡ ባሉት አርእስት ብዛት ጭምር ነው። ለምሳሌ፡ እኔ ብዙ ጊዜ የምጠቀምበት የሚጣቅ ተክለ ሃይማኖት ባሕር ሐሳብ በሠንጠረዥ ውስጥ ከዚህ በታች ያሉትን አርእስት ያካትታል፡

- (1) ዓውደ ቀመር -- ከ1 እስከ 532 ዓመት፤
- (2) ዓውደ ወርን -- ዓውደ አበቅቴ ማለት ነው፤ ከ1 እስከ 19 ዓመት፤
- (3) ልደተ አበቅቴ -- የመጀመሪያው ነሐሴ 25 ቀን እንደሆነ አይተናል፤
- (4) ዓውደ ዓመት -- (የርእሰ ዓውደ ዓመት) ዕለቱና ወንጌላዊው፤
- (5) ጥንትዮን/ዕለተ ዮሐንስ፤
- (6) አበቅቴ፤
- (7) መጥቅስ/ዕለተ መጥቅስ፤
- (8) ሠርቀ ሌሊት፤
- (9) ጸመ አይሁድ፤
- (10) ሠርቀ ሌሊት፤
- (11) መጸለት፤
- (12) ሠርቀ ሌሊት፤
- (13) ነነዌ/በአተ ጸም -- የነነዌ ጸምና ዓቢይ ጸም የሚገቡባቸው ቀኖች፤
- (14) ፍሥሕ/ዕለተ ፍሥሕ፤
- (15) ሠርቀ ሌሊት፤
- (16) በዓለ ፋሲካ፤
- (17) ልቦ ምድር/ሠርቀ ሌሊት፤
- (18) ጸመ ድንኳን/ሠርቀ ሌሊት፤
- (19) ጸመ ዮዲት/ሠርቀ ሌሊት።

የየመጽሐፉ ባለቤት ከእነዚህ ከዓሥራ ዘጠኞቹ አርእስት ውጪ የራሱን ማስታወሻዎች የሚያክልበት “ታሪክ” የሚል ተጨማሪ (ሃያኛ) ርእስ አለው። ባለመጽሐፉ በዚህ በሃያኛው ርእስ ስር ሊያስታውስ የሚፈልጋቸውን የዓለም (የቤተ ክርስቲያን) ታሪክ፣ የኢትዮጵያን ታሪክ (በተለየም የነገሥታቱን ዕለተ ንግሥና ዕለተ ሞት፣ የመኳንንቱንና የወይዘሮቹን ዕለተ ሞት)፣ የራሱን ቤተሰብ ታሪክም ይመዘግብበታል።

“ሠርቀ ሌሊት” ጨረቃ በየወሩ በሙሉ ገጸ ለመጀመሪያ ጊዜ የምትታይበት

(የምትወለድበት) ቀን ነው። ያ ዕለት ለአይሁድ በዓላት እስፈላጊ ስለሆነ ከበዓላቸው (ከመጥቅፅ፣ ከጸመ አይሁድ፣ ከመጸለት፣ ወዘተ.) ጋር ተያይዞ እየተደጋገመ መጥቷል።

በየመጽሐፉ የሚገኘው ሠንጠረዥ 28 ገጽ የወሰዳል። ምስጢሩ ግልጽ ነው፤ ሠንጠረዡ የሚሸፍነው አንድ ዓውደ ቀመር (532 ዓመት) ቢሆንም፣ አንድ ዓውደ ቀመር 28 ዓውደ አበቅቴ ስለሆነ ሊያንዳንዱ ዓውደ አበቅቴ አንድ ገጽ መስጠታቸው ነው። ስለዚህ መጽሐፉ ገጹን በመጀመሪያው ዓውደ አበቅቴ የመጀመሪያው ዓመት ጀምሮ ከ19ኛው (ከመጨረሻው) ዓመት ሲደርስ በሚቀጥለው ዓውደ አበቅቴ የመጀመሪያ ዓመት ሌላ ገጽ ይጀምራል። በዚህ ጊዜ ዓውደ ቀመሩ የጀመረውን ከ1 እስከ 532 ዓመት ያለ ዘመን ያለማቋረጥ ሲቀጥል የዓውደ አበቅቴው (የዓውደ ወርሱ) ዘመን 19 ዓመት በሞላ ቀጥሮ 28ቱ ዓውደ አበቅቴዎች እስኪዳረሱ ድረስ እንዳደሰ ከ1 ቀጥሮ ይጀምራል።

የባሕረ ሐሳብ የተለያዩ መጻሕፍት ያቀረቡትን የዓውደ ቀመር ሠንጠረዥ ካንጻጸርኩ በኋላ ለዓላማዬ ያስፈልጋሉ የምላቸውን አርእስት ብቻ በመምረጥ በአንድ መላው ዓውደ ቀመር (በ532 ዓመት) የሚመላለሱትን በዓላትና አጽዋማት በተቀላጠፈ ሠንጠረዥ ከዚህ በታች አቅርቤያለሁ። (ወሩን እና ቀኑን በቀጥሮ ስሰጥ የወሩን ቀጥሮ በማስቀደም፣ የዕለቱን ቀጥሮ በማስከተል ነው።) ሠንጠረዡን የተቀላጠፈ ለማድረግ አበቅቴንና መጥቅፅን፣ ከበዓላቱና ከአጽዋማቱም ጥቂቶቹን በዚህ ሠንጠረዥ አላስገባኳቸውም። ባህሉን ለመከተል ስል፣ በተለይ አበቅቴንና መጥቅፁን ባስገባቸው በወደድኩ ነበረ። ግን አበቅቴና መጥቅፁ በየዓሥራ ዘጠኝ ዓመቱ ተመላልሰው የሚመጡት እነሱው ስለሆኑ 28 ጊዜ መደጋገሙ ከጥቅሙ ይልቅ ቦታ የማጣበቡ ጉዳት ያመዝናል። ሆኖም አብረው የሚሄዱ መሆናቸውን ማስታወስ እነሱ ያሉበትን መደብ 9ን መመልከት ይቻላል። ከገጽ 145-172 ባቀረብኩት የዓውደ ቀመር ሠንጠረዥ ዓውደ አበቅቴዎቹ 28 መሆናቸውን ለማሳየት፣ ለያንዳንዳቸው አንድ ገጽ ስጥቻቸዋለሁ።

ዓውደ ቀመር ዘለዓለም የሚመላለስ ነው፤ ከ5500 ቅ. ክ. ጀምሮ 14 ጊዜ እንደተመላለሰም መምህሩ ነግሮናል፤ ወደፊትም ይመላለሳል። ከዚህ በታች ያለው ዓውደ ቀመር በመደብ 3 ላይ ካሉት ለማንኛውም በርዮድስ ሊሆን የሚችል ነው። ለምሳሌ፣ በዚህ ዓውደ ቀመር በመመራት በ1467 ዓ. ም. በዓላቱ ምን ምን ቀን እንደሞሉ፣ አጽዋማቱ ምን ምን ቀን እንደገቡ ማወቅ ይቻላል። እኔ ያቀረብኩት እኛ ካለንበት ከ15ተኛው ዓውደ ቀመር ጋራ አገናኝቼ ነው። ይኸም ከ1949 ዓ. ም. በመጀመሪያ ይታወቃል።

በመጀመሪያ በዓላቱና አጽዋማቱ የተሰሉበትን ዘዴ በዘመኑ አጻጻፍ አቶ አምነ አስፋው ያቀነባበረውን በርዮድስ ገጽ 143-144 ላይ አቀርባለሁ። ይህ ሠንጠረዥ በዓላቱ የሚውሉበትንና አጽዋማቱ የሚጀምሩበትን ቀናት በዓመተ ምሕረትና በዓመተ እግዚእ (A.D.) ያሳያል። ዓውደ ቀመር በየ532ቱ ዓመታት የሚደጋገም ዘለዓለማዊ ዓውድ እንደሆነ ቀደም ስል አስረድቻለሁ። ሆኖም ይህ ዘላለማዊነት ለዓመተ ምሕረት እንጅ ለዓመተ እግዚእ አለመሆኑን አንባቢ ሊገነዘበው ይገባል።

የበዓላቱና የአጽዋማቱ አሰላል በዘመናዊ ዘዴ

1. A በዓላቱን የምናሰላለትን ዓመተ ምሕረት ይሁን።
2. AA=5500+A (የምንፈልገው ዓመት በዓመተ ዓለም ሲተመን)
3. W=MOD(AA-1,19) (W=ወምበር) ወይም W=AA-1 MOD 19 ተብሎም ሊጻፍ ይችላል (MOD=ተረፍ ?)
4. AB=MOD(W*11,30) (AB=አበቅቴ)
5. M=30-AB (M=መጥቅፅ)
6. M<15 ከሆነ WR=2 (WR=ወር)
አለዚያ WR=1
7. LY=INT((AA-1)/4) ይህም ስንት ባለ6 ቀን ጳጉሜን እንዳለፈ ይነግረናል። (INT=መላ ቀጥሮ።)
8. MOD(A,4)=0 ከሆነ P=1 አለዚያ P=0 (P=ጳጉሜን 6 ሲኾን የሚደመር ቀን ነው።)
9. TD=(AA-1)*365+LY+P (ይህም ያለፉት ቀናት-ቀጥሮ ነው - ምንፈልገውን ዓመት ትቶ)
10. S=MOD(TD+1,7)+1 (መስከረም 1 የዋለበት ቀን። 1=ሰኞ 2=ማክሰኞ ወዘተ. . .) ሁለት የተጨመረበት ምክንያት- አንዱ ዘመን መቀጠር የተጀመረው ማክሰኞ ስለነበረ- ሁለተኛው ቀኑን መስከረም 1 ለማድረግ ነው።
11. TDM=TD+(WR-1)*30+M (ከዘመን መጀመሪያ እስከ መጥቅፅ ያሉት ቀናት ቀጥሮ ነው።)
12. D=MOD(TDM,7)+1 (ይኸ ደግሞ መጥቅፅ የዋለበት ዕለት ነው (1=ሰኞ 2=ማክሰኞ ወዘተ. . .))
13. F=129-(MOD(D+1,7)+1) (ይህ ነገዩ ከመጥቅፅ የሚርቅበት ቀናት ቀጥሮ ነው።)

አሥራ አንዱ ተውሳኮች የሚከተሉት ናቸው። 0, 14, 41, 62, 67, 69, 93, 108, 118, 119, 121 ። እነዚህ ተውሳኮች- ነገዩ በዋለበት ቀን ላይ ሲደመሩ በዓላቱ የሚውሉበትን ቀናት ይሰጡናል። T_i ($i=1 \dots 11$) ብለን እንሰይማቸው።

14. TDB_i=TDM+F+T_i T_i የበዓላቱ ተውሳክ ስለሆነ (i) ከ 1 እስከ አሥራአንድ ሊለዋወጥ እንደሚችል አስተውል። በዓሉ የሚውልበት ቀን ከዘመን መጀመሪያ አንሥቶ

ዋናው ነገር የኢትዮጵያው ወር የሚጀምረው በየትኛው የምዕራባውያን ቀን እንደሆነ ከሠንጠረዥ ማውጣት ነው። በዚህ ሠንጠረዥ የምዕራባውያን ዘመን (A. D.) የተሰጠው እንደ አውሮፓውያን ዕለትን፣ ወርን፣ ዓመትን በማክታተል ሳይሆን እንደ አሜሪካውያን ባህል ወርን፣ ዕለትን፣ ዓመትን በማክታተል መሆኑን እናስታውሳለን።

የሲኞር ኮንቲ ሮሲኒ ሠንጠረዥ ጥቅም ከፍ ያለ ሆኖ ሳለ ወደፊት ለሚሆነው ታሪካዊ ድርጊት የሚሰጠው አገልግሎት በቅርቡ በምንደርስበት በ2000 ዓ. ም. ያልቃል። ይኸንን ጉድለት ለማሟላት በዚህ ምዕራፍ ከ6761 ዓ. ዓ. (ከ1261 ዓ. ም.) እስከ 7816 ዓ. ዓ. (እስከ 2316 ዓ. ም.) የሚደርስ ሠንጠረዥ አቅርቧል። መነሻውም ኮንቲ ሮሲኒ ከተነሣበት ከ1341 ዓ. ም. በ80 ዓመት ቀደም እንዲል ያደረገው ከሆነ አይቀር ከአዲስ ይኩኖ አምላክ ዘመነ መንግሥት ጀምሮ ያለውን የታሪክ ዘመን እንዲያጠቃልልን በማሰብ ነው።

ይህ ሠንጠረዥ የኮንቲ ሮሲኒን ሠንጠረዥ ስለሚያካትት ድጋሚ ጎትመት ይመስል ይሆናል፤ ግን ሁሉም እንደዚህ በአንድ መጽሐፍ ቢጠቃልል ከ1341 ዓ. ም. እስከ 2000 ዓ. ም. ለተፈጸሙ ድርጊቶች አንድ ምንጭ (የኮንቲ ሮሲኒን ሠንጠረዥ)፣ ከ1261 ዓ. ም. እስከ 1341 ዓ. ም. ለተፈጸሙ እና ከ2000 ዓ. ም. ጀምሮ ወደፊት ለሚፈጸሙ ድርጊቶች ሌላ ምንጭ (በዚህ ምዕራፍ የማቀርበውን ሠንጠረዥ) ከማመላለስ ያድናል። ሁለተኛው ይህ የኔ መጽሐፍ የሚኖራቸው ሰዎች ሁሉም የኮንቲ ሮሲኒ ሠንጠረዥ የላቸውም።

ከዓመተ እግዚእ ጋራ የተነጻጸረው ዘመን በዓመተ ዓለም፣ በዓመተ ምሕረት፣ በሰማዕት ዓውደ ቀመር፣ በዓመተ ምሕረት ዓውደ ቀመር ሁሉ እንደተሰጠ ልብ እንበል። እነዚህ ዓምዶች ሠንጠረዥን ሰፊ ስላደረጉት እያንዳንዱ መሥመር ከሁለት ተከታታይ ገጾች ላይ (አንድ በግራ አንድ በቀኝ) እንዲያርፍ ሁኔታው አስገድዷል። አንባቢ መሥመሩን እንዳይሰት በግራ ገጽ ላይ ከተሰጡት የዘመን ዓምዶች ውስጥ በተለየ የዓመተ ምሕረቱ ዓምድ በመሪነት እንዲያገለግል በቀኝም ገጽ ላይ ተደግሟል።

መለማመጃ

ጥያቄ አንድ፤

ገጽ 178-225 ላይ በተሰጠው ሠንጠረዥ በመጠቀም ከዚህ በታች ያሉትን የዓ. ም. ዘመኖች ወደ ዓ. እ. ለውጣቸው፤

1. መስከረም 10 ቀን 1269 ዓ. ም.
2. ታኅሣሥ 7 ቀን 1656 ዓ. ም.
3. ሰኔ 5 ቀን 1999 ዓ. ም.

መልስ

1. ሴፕቴምበር 7 ቀን 1276 ዓ. እ. (በ1269 ዓ. ም. መስከረም 1 ቀን የዋለው በኦገስት 29 ቀን ስለነበረና የኦገስት ቀኖች 31 ስለሆኑ)።
2. ዲሴምበር 14 ቀን 1663 ዓ. እ. (በ1656 ዓ. ም. ታኅሣሥ 1 ቀን የዋለው በዲሴምበር 8 ቀን ስለነበረ)።
3. ጁን 12 ቀን 2007 ዓ. እ. (በ1999 ዓ. ም. ሰኔ 1 ቀን የሚውለው በጁን 8 ቀን ስለሚሆን)።

ጥያቄ ሁለት

ተክለ አልፋ በአዲስ ሠርዐ ድንግል ዘመን በ248 ዓ. ም. ወንጌላዊው ዮሐንስ ሆኖ ነሐሴ 20 ቀን ረቡዕ ዕለት ሱዳን ውስጥ ያጋጠመውን ችግር እንዲህ ሲል ይጽፋል።

እነዚህ አሐውር መንገል ኢየሩሳሌም ኃጢአያ ዘእጼዓን ቦቱ ገመለ ከመ እትመዋጥ ውስተ ሀገርያ ምድረ ኢትዮጵያ ወክመሂ እሐር ኀበ ኢየሩሳሌም... ወልድዮ ኀረዮ ክርስቶስ ሞተ በድንጉላ...።

ወደኢየሩሳሌም ስሄድ (ሱዳን ስደርስ) ወደ ሀገሬ ወደ ምድረ ኢትዮጵያ ለመመለስም ሆነ ወደ ኢየሩሳሌም ለመሄድ የምቀመጥበት ግመል አጥቼ ሳለሁ ... ልጄ ኀረዮ ክርስቶስ ድንጉላ ላይ ሞተ...።

ጥያቄ

ዘመኑ መቸ ነው?

መልስ

ባለታሪኩ ተክለ አልፋ “248 ዓ. ም.” የሚለው ዘመኑን በሰማዕት ዓውደ ቀመር ቁጥሮ ነው። ዘመኑን ከአዲስ ሠርዐ ድንግል የግዛት ዘመን ጋራ ካያያዘው ቀመሩ በ1341 ዓ. ም. የጀመረው የሰማዕት ዓውደ ቀመር ነው። እንዲህ ከሆነ የሰማዕት ዓውደ ቀመር “248 ዓመተ ምሕረት” የዋለው በ1588 ዓ. ም. ነው፤ ሠንጠረዥን ገጽ 192 እንመልከት። ያን ጊዜ ወንጌላዊው እርግጥ ዮሐንስ ስለነበረ ተክለ አልፋ ዘመኑን በትክክል ለመመዝገቡ አንድ ጥሩ ምልክት ነው።

- (1) ተክለ አልፋ ሱዳን ውስጥ ችግር ያጋጠመው ነሐሴ 20 ቀን (ረቡዕ ዕለት) በ1588 ዓ. ም. ነው። ይኸን ዘመን (1588 ዓ. ም.) ወደዓመተ እግዚእ ለመለወጥ ብንፈልግ መጀመሪያ ሠንጠረዦችን ላይ እንፈልገዋለን፤ 1596 ዓ. እ. ሆኖ እናገኘዋለን። በዚያን ዘመን ነሐሴ 1 የዋለው ኦገስት 4 ቀን እንደነበረ ሠንጠረዥ በተጨማሪ ያሳያል። እንዲህ ከሆነ ነሐሴ 20 የጁን 24 እኩያ ነው።
- (2) ነሐሴ 20 ቀን 1588 = ኦገስት 23፣ 1596 ዓ. እ.

ጥያቄ ሰብት

ገጽ 145-172 እና ገጽ 178-225 ላይ ባሉት ሠንጠረዦች በመጠቀም ከዚህ በታች ያሉትን ጥያቄዎች መልስ፡፡ (ገጽ 145-172 ላይ በቅንፍ ውስጥ ያሉት ቍጥሮች ዓውደ ቀመር መሆናቸውን አትዘንጋ፡፡)

- (1) 1437 ዓ. ም. እና 1969 ዓ. ም. በምን ይመሳሰላሉ?
- (2) በ1261 ዓ. ም. አባቶቻችንና እናቶቻችን ትንሣኤን ምን ቀን አከበሩ?
- (3) በ1449 ዓ. ም. ሐምሌ 1 ቀን ዕለቱ ምን ነበረ?
- (4) 400 ዓውደ ቀመር የምን ዓ. ም. እኩያ ነው?
- (5) 456 ዓውደ ሰማዕት የምን ዓ. ም. እኩያ ነው?
- (6) 456 ዓውደ ሰማዕት የምን ዓውደ ቀመር እኩያ ነው?
- (7) በ56 ዓውደ ሰማዕት ትንሣኤ ምን ቀን ይከበራል?
- (8) በ1994 ዓ. ም. ትንሣኤ በዓመተ እግዚእ ምን ቀን ይውላል?
- (9) በ1928 ዓ. ም. የካቲት 7 ቀን ዕለቱ ምን ነበረ?
- (10) ዓውደ ቀመር 234 ሲሆን ዓውደ ሰማዕቱ ስንት ይሆናል?
- (11) ዓውደ ቀመር 234 እና ዓውደ ሰማዕት 310 በምን ዓመተ ምሕረት ይገናኛሉ?

መልስ

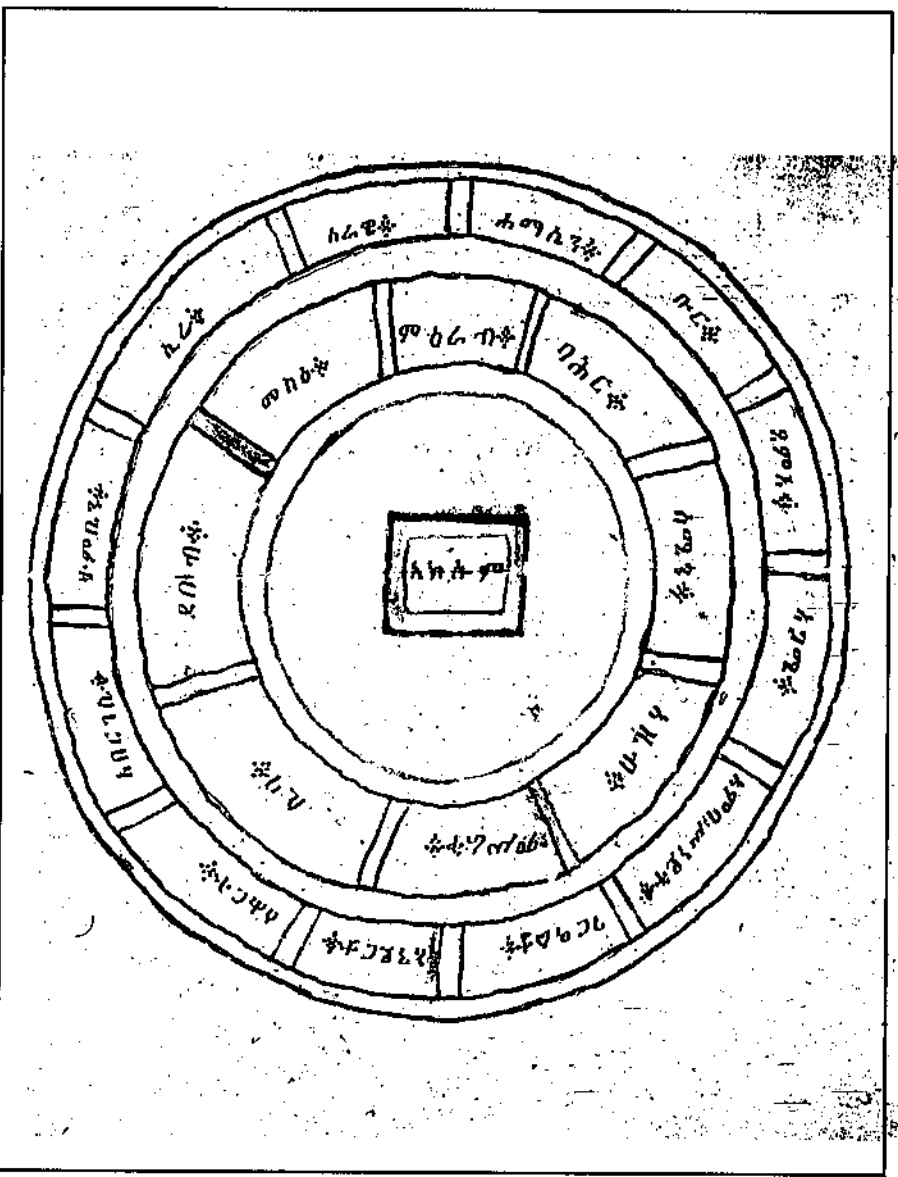
- (1) በሁለቱም ዓ. ም. ጊዜ ተንቀሳቃሽ በዓላት የሚውሉትና አጽዋማቱ የሚገቡት በተመሳሳይ ዕለት ነው፡፡ ምክንያቱም የሁለቱም ዓ. ም. ዓውደ ቀመርም ዓውደ ሰማዕትም ተመሳሳይ ናቸው፡፡ ዓውደ ቀመሩ 21፡ዓውደ ሰማዕቱ 97 ናቸው፡፡ ገጽ 186 እና 210 ላይ ፈልገህ አስተያየታቸው፡፡
- (2) (ሀ) 1261 ዓ. ም. የ377 ዓውደ ቀመር እኩያ ነው፡፡ ገጽ 178 ላይ ፈልገህ ተመልከት፡፡
(ለ) ዓውደ ቀመር 377 ሲሆን ትንሣኤ የሚውለው ሁሉ ጊዜ መጋቢት 28 ቀን (7/28) ነው፡፡ ለምሳሌ ገጽ 164 ላይ በቅንፍ ውስጥ ያለውን ዓውደ ቀመር 377 ተመልከት፡፡
- (3) (ሀ) 1449 ዓ. ም. የ33 ዓውደ ቀመር እኩያ ነው፡፡ ገጽ 186 ላይ ፈልገህ ተመልከት፡፡
(ለ) ዓውደ ቀመር 33 ሲሆን መስከረም 1 ቀን የሚውለው ሁሉ ጊዜ እሑድ ዕለት ነው፡፡ ለምሳሌ ገጽ 146 ላይ በቅንፍ ውስጥ ያለውን ዓውደ ቀመር 33 ተመልከት፡፡
(ሐ) መስከረም 1 ቀን እሑድ ዕለት ሲውል ሐምሌ 1 ቀን ሁሉ ጊዜ ቅዳሜ ዕለት ይውላል፡፡ መደብ 7ን (ገጽ 77 ላይ) ተመልከት፡፡
- (4) 400 ዓውደ ቀመር በዚያ ጀምሮ በየ532 ዓመት የሚውል የማንኛውም ዓመተ ምሕረት እኩያ ነው፡፡ ለምሳሌ 1284 ዓ. ም. ፡ 1816 ዓ. ም. ፡ 2348 ዓ. ም. ሁሉ የ400 ዓውደ ቀመር እኩያዎች ናቸው፡፡ ገጽ 178 ፡ 202 ፡ እና 166 ላይ

ፈልገህ ተመልከታቸው፡፡

- (5) 456 ዓውደ ሰማዕት በዚያ ጀምሮ በየ532 ዓመት የሚውል የማንኛውም ዓመተ ምሕረት እኩያ ነው፡፡ ለምሳሌ አንዱ እኩያው 1264 ዓ. ም. ሲሆን ሌላው እኩያው 1796 ዓ. ም. ነው፡፡ ገጽ 178ን እና 202ን ተመልከት፡፡
- (6) 456 ዓውደ ሰማዕት በዚያ ጀምሮ በየ532 ዓመት ተመልሶ የሚመጣው የማንኛውም 380 ዓውደ ቀመር እኩያ ነው፡፡ ለምሳሌ አንዱን ገጽ 178 ላይ ሌላውን ገጽ 202 ላይ ታገኛቸዋለህ፡፡
- (7) (ሀ) 56 ዓውደ ሰማዕት የ512 ዓውደ ቀመር እኩያ ነው፡፡ ገጽ 184 ላይ ፈልጋቸው፡፡
(ለ) ዓውደ ቀመር 512 ሲሆን ትንሣኤ የሚውለው ሁሉ ጊዜ ሚያዝያ 4 ቀን (8/4) ነው፡፡ ለምሳሌ ገጽ 171 ላይ ያለውን ፈልገህ ተመልከት፡፡
- (8) በ1994 ዓ. ም. ትንሣኤ የሚውለው ሜይ 5 ቀን 2002 ዓ. እ. ነው፡፡ ገጽ 147 ላይ ፈልገው፡፡
- (9) (ሀ) 1928 ዓ. ም. የ512 ዓውደ ቀመር እኩያ ነው፡፡ ገጽ 208 ላይ ፈልገው፡፡
(ለ) ዓውደ ቀመሩ 512 ሲሆን መስከረም 1 ቀን ሁሉ ጊዜ ኅመስ ዕለት ነው፡፡ ገጽ 171 ላይ ፈልገው፡፡
(ሐ) መስከረም 1 ቀን ኅመስ ዕለት ሲውል የካቲት 1 ቀን ሁሉ ጊዜ እሑድ ዕለት ይውላል፡፡ መደብ 7ን (ገጽ 77 ላይ) ተመልከት፡፡ እንዲህ ከሆነ የካቲት 7 ቀን ቅዳሜ ዕለት መሆኑ ነው፡፡
- (10) ዓውደ ቀመርና ዓውደ ሰማዕት የሚበላለሙት/የሚተናኙት በ76 ዓመት ስለሆነ ዓውደ ቀመር 234 ሲሆን ዓውደ ሰማዕት (234 +76 =) 310 ይሆናል፡፡
- (11) ዓውደ ቀመር 234 እና ዓውደ ሰማዕት 310 ካሉበት ተነሥተው በየ532 ዓመት ስለሚገናኙ በዚያ ዓመተ ምሕረት ሁሉ ይገናኛሉ፡፡ ለምሳሌ በ1650 ዓ.ም. ተገናኝተዋል፡፡ ገጽ 194 ላይ ፈልጋቸው፡፡ እንደገና ደግሞ ከ532 ዓመት በኋላ በ2182 ዓ. ም. ይገናኛሉ፡፡ ገጽ 218 ላይ ፈልጋቸው፡፡ በመሠረቱ ዓውደ ቀመርና ዓውደ ሰማዕት አዕዋድ እንደመሆናቸው መጀመሪያና መጨረሻ ስለሌላቸው የሚገናኙበትን ሁሉ ሠንጠረዦቹ አያሳዩም እንጂ ከ1650 ዓ. ም. በፊትም በየ532 ዓመት ሲገናኙ ኖረዋል፡፡ ለምሳሌ በ1118 ዓ. ም. (ማለት በ1650-532)፡ በ586 ዓ. ም. (ማለት በ1118-532)፡ በ54 ዓ. ም. (ማለት በ586-532) ተገናኝተዋል፡፡

ማስታወሻ፤

ገጽ 145-172 ላይ ያለው ሠንጠረዥ የሚሰጠን የበዓላት መዋያና የአጽዋማት መግቢያ ከ1949 ዓ. ም. እስከ 2480 ዓ. ም. ላለው ዘመን ቢሆንም ከላይ በቀጥር (1) እና (2) የቀረቡትን ጥያቄዎች ስንመልስ እንጸዩነው ከ1949 ዓ. ም. በፊት ባሉት በማናቸውም ዘመናትም በዓላቱ መቸ እንደሚውሉ፡ አጽዋማቱ መቸ እንደሚገቡ ፡ የማናቸውም ታሪካዊ ድርጊት ምን ዕለት እንደነበረ ማወቅ ይቻላል፡፡ መፍቻ ቁልፎቹ መስከረም 1 ቀን የሚውልበትን የሚጠቀሙን ዓውደ ቀመርና ዓውደ ሰማዕት ናቸው፡፡

ምዕራፍ ፮

መጻሕፍቱ ምን ታሪክ መዝግበዋል?

“መጻሕፍቱ” የምላቸው የትኞቹን እንደሆነ ይኛውን ምዕራፍ ስጀምር ተናግረዋል። እነዚህ መጻሕፍት የአንድን ዓውደ ቀመር ዘመን የሚያሳይ የባሕር ሐሳብ ሠንጠረዥ እንዳላቸውና ሠንጠረዡ ምን ምን ዓምዶች እንዳሉትም ገልጿል። ከነሱ ውስጥ ለዚህ መጽሐፍ ዓላማ ይበቃሉ የምላቸውን ዓምዶች መርጫ በምዕራፍ ፬ ላይ ባስቀመጥኩት የአንድ ድፍን ዓውደ ቀመር ሠንጠረዥ ውስጥ አቅርቤያቸዋል። መጻሕፍቱ በተጨማሪ ለአንባቢው በግራ እጅ በኩል የሚታይ “ታሪክ” የሚል ሌላ ዓምድ አላቸው። ይኸ ተጨማሪ ዓምድ ባለመጽሐፉ የግል ማስታወሻዎቹን የሚጽፍበት ነው። ዓውደ ፀሐይ (ደ. ፀ.)፣ ዓውደ ማኅተም፣ ኢየሱስ፣ ወዘተ. የሚያልቁበትን ዘመን፣ አንዳንድ የዓለምና የኢትዮጵያ ታሪክ የተፈጸሙበትን፣ የጸሐፊው የቅርብ ሰዎች የተወለዱበትን ወይም የሞቱበትን ቀን፣ ወዘተ. ይጽፍበታል። በዚህ ምዕራፍ የማቀርበው አንዱ መረጃ ከእነዚህ ውስጥ እየመረጥኩ የለቃቀምኩትን ነው።

ጸሐፊዎቹ እንደዚህ ታሪክ ሲያቆዩልን እርስ በርሳቸው የሚመሳሰሉበትም፣ የሚለያዩበትም ጊዜ አለ። የሚለያዩት የዓለምንና የኢትዮጵያን ታሪክ ከሌላ መጽሐፍ ሲቀዱ በሚሠሩት ስሕተትና በሚያደርጉት ምርጫ ነው። የቁጠራ ወይም የቀጥር ስሕተት ያደርጋሉ፤ በራሳቸው ግምት አስፈላጊ የመሰላቸውን ብቻ መርጠው ይመዘግባሉ። ስሕተቶቹን ለማረም ሞክረዋል። ግን አንዳንድ ጊዜ አልቀናኝም፤ ትክክለኛውን የማውቅበት ዘዴ ይጸነፍልኝ። የታተሙትም ያልታተሙትም ምንጮቼ ገና ብዙ የሚጣራ ነገር አለባቸው። ስለምርጫው ከሆነ እያንዳንዱ ጸሐፊ የራሱ የቅርብ ሰዎች (የአካባቢው መሳፍንትም ሆኑ የራሱ ዘመዶች) ስላሉት በዚህ ረገድ አንዱ መጽሐፍ ከሌላው ቢለይ አንገረምም።

በባሕር ሐሳብ አስተሳሰብ ዓሥራ አራት ዓውደ ቀመሮች አልፈው አሁን ከ1949 ዓ. ም. ጀምሮ ያለነው በዓሥራ አምስተኛው ዓውደ ቀመር ሲሆን መጻሕፍቱ ያላቸው የአንድ ዓውደ ቀመር (የአንድ 532 ዓመት ዘመን) ሠንጠረዥ ብቻ ነው። ከሠንጠረዡ ዋና ዓላማ አንጻር ሲታይ (በዓላቱ የሚውሉበትንና አጽዋማቱ የሚገቡበትን ለማወቅ ከሆነ) ድርጊቱ የሚገባ ነው፤ ዓውዱ ዘለዓለም በየ532 ዓመቱ ተመሳሳሪ የሚመጣ ስለሆነ አንዱ ይበቃል። ግን ደጋግሜ እንዳንሳው፣ በአንድ ዓውደ ቀመር ሠንጠረዥ ላይ የታሪክ ዓምድ አበጅቶ በተለያዩ ዓውደ ቀመሮች ዘመን የተፈጸሙ ድርጊቶችን ሁሉ በዚያው በአንዱ ላይ መመዝገብ ለታሪክ ተማሪ ችግር ያስከትላል። የተሻለው ዘዴ እነዚህን ድርጊቶች ስብስቦ የዓውደ ቀመር ዓመታቸውንም ወደ ዓመተ ምሕረት (ዓ. ም.) እየለወጡ በአንድ ምዕራፍ ማቅረብ ሆኖ ስላገኘሁት በዚህ ምዕራፍ ያደረግሁት ይኸንን ነው።

የባሕር ሐሳብ መጻሕፍት ታሪክ ያቆዩልን በታሪክ ዓምዳቸው ብቻ አይደለም።

አቡ ሻክርና ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ የጻፉትን “የዓለም ታሪክ” አርአያ በማድረግ የኢትዮጵያን ቤተ መንግሥትና ቤተ ክርስቲያን ታሪክም በተጨማሪ ባጭሩ ጽፈውልናል። በያዘው በምዕራፍ ፮ ያቀረብኩት ከነዚህም ውስጥ ለቃቅሜ ከታሪክ ዓምድ ካገኘሁት ጋራ በአንድነት በየዘመን ቦታው የሰጠግሁትን መረጃ ነው። ለዚህም የተሻለ ምንጭ በመፈለግ የባሕረ ሐሳቡን መጻሕፍት እያለፍኩ የታተሙና ያልታተሙ የታሪክ መጻሕፍት በሚሰጡትም ተጠቅሜያለሁ። ዋናዎቹ ምንጮቹ ግን EMMML 49, 1264, 2114, 6285, 7109, BL Or 2082 ናቸው። BL Or 2082 በ1654 ዓ. ም. ያረፈችው ወይዘሮ እንተ ክርስቶስ ገዝታ “ለመቅደስ ጊዮርጊስ ዘማንጽሩ” የሰጠችው ሰንክሳር ነው። “የሰረቀው፣ የቀማው፣ ከገዳሙ ያወጣው -- ንጉሥም ሆነ አገረ ገዢ ወይም ባለ ሌላ ስልጣን -- በኢየሱስና በጳውሎስ፣ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስም እፍ ለዘላለም የተወገዘ ይሁን” የሚል ርማማን በውስጡ ቢጻፍበትም መጽሐፉ ዛሬ ያለው ለንደን ከተማ ውስጥ በሚገኘው በእንግሊዝ ቤተ መጻሕፍት (British Library) ንብረትነት ነው። ከታተሙት መጻሕፍት ውስጥ ብዙ መረጃ የወሰድኩት ለ1940 ዓ. ም. ከተዘጋጀ ዓመታዊ “አጀንዳ” እና የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የመጀመሪያው ፓትርያርክ በሚል ርዕስ አዲስ አበባ በ1956 ዓ. ም. በብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት ከታተመው መጽሐፍ ነው። ሁለቱንም ምንጮች ያዘጋጃቸው ብላታ መርስዔ ሐዘን ወልደ ቂርቆስ ናቸው። ምንጮቹ የሚሰጡት መረጃ እርስ በርሳቸው ሲጣሉ አቶ ተክለ ጻድቅ መኰሪያ ያዘጋጃልንን የታሪክ መጻሕፍት በአስታራቂነት ጠይቄያቸዋለሁ። የማንንም በቅርቡ ያሉትን ሽምግልና ያልተቀበሉ ግጭቶች አሁንም አሉ። የስጋተቱ ምንጭ ቊጥር ማፋለስ ብቻ አይደለም፤ ጸሐፊዎቹ የተረሱ የቦታ ስሞችን ሲቀዱ “ሰ” እና “ለ”፣ “ጠ” እና “ወ”፣ “ደ” እና “ይ”፣ “ዐ” እና “ፀ” ይሳሳቱባቸዋል።

መጻሕፍቱ የኢትዮጵያ ነገሥታት ዘር ከአዳም ጀምሮ በንጉሥ ሰሎሞንና በንግሥት ማክዳ ግንኙነት በኩል አድርጎ ሲወርድ ሲዋረድ የመጣ መሆኑን ያሳያሉ። ከአዳም እስከ ሰሎሞን ያለውን እነሱ ከመጽሐፍ ቅዱስ አውጥተው እንደዘረዘሩት ዘርዘረ ወደ ኢትዮጵያ ታሪክ ተመልሷል። በአክሱም ዘመን መንግሥት የነገሡ ነገሥታት ዝርዝርና የነገሡበት ዘመን በየመጻሕፍቱ የተለያዩ መሆኑን ሁል ጊዜ ማስታወስ ይኖርብናል። ምንጮቹን እናስታርቃለን የሚሉ ደራሲዎችም የባሰውን ሳያዘባርቁት አልቀሩም። የነገሥታቱን ቊጥር በየመጽሐፍቱ የተለያዩ (ጥቂትና ብዙ) ከሚያደርጉት ምክንያቶች አንዱ የሀገሪቱን ግዛት ለጥቂት ዘመንም ቢሆን እንደ ቤተ ሰሎሞንና እንደ ቤተ ዛጌ ቤተ መንግሥት ሁለት ወይም ከዚያ የበለጡ ቤቶች ተቀናቅነውት ይሆናል። ሌላው የሰሐተት ምንጭ በኋላ የመጡ ቀጂዎች ዝርዝሩን ሲቀዱ ቀድሞ የቀዱትን ዝርዝር ከሌላ መጽሐፍ ሲያገኙት ሌላ እየመሰላቸው መልሰው ቀድተውት ይሆናል። እዚህ የጻፍኩት ከሌሎቹ ሁሉ የተሻለ ስለመሰለኝ EMMML 1264 ውስጥ ያገኘሁትን መነሻ በማድረግና EMMML 50 ውስጥ ከተቀዳው መጽሐፈ አክሱም ውስጥ ካለው ዝርዝር ጋራ በማነጻጸር ነው። እነዚህም ቢሆኑ ስሕተት እንዳለባቸው ግልጽ ነው።

ይህ ምዕራፍ የአንዳንዶቹን ዘመኖች ድርጊቶቻቸውን በዝርዝር ሲሰጥ ሌሎችን ዘመኖች በአቋራጭ ያልፋቸዋል። ለዚህ ተጠያቂዎቹ በአንድ በኩል “መጻሕፍቱ”

ሲሆኑ በሌላ በኩል እኔ ነኝ። ስለመጻሕፍቱ የታሪክ ምርጫ ተናግራያለሁ። ስለራሴ ድርጊት ለመናገር፣ የዛሬው ትውልድ ታሪክ ሲጠቅስ ብዙ ጊዜ ከአዲሱ ቴዎድሮስ ወደኋላ ሲሄድ ስለማልሰማ ከመጻሕፍቱ ጋራ በመስማማት ከሰባቸው በፊት ያሉትን ዘመናት ለማስተዋወቅ ብዙ ገጾች ወስጃለሁ። አዲሱ ቴዎድሮስና ተከታዮቻቸው ነገሥታት ኢትዮጵያን ከወደቀችበት እናንሣ ሲሉ አገራችን ያሸበረቀችበትና የወደቀችበት ዘመን ነበረ ማለታቸው ነው። ይህ ክፍል ወደኋላ ላሉት ዘመናት (በተለይ በግራኝ ዘመን) ላይ እንዲያተኩር የፈለኩት አንባቢን እነዚያን ዘመኖች እንዲመረምር ለመጋበዝ ነው። ይህ ምዕራፍ ያልታተመ መጻሕፍት ያላቸውን በማቅረቡና ብዙ ድርጊቶችን በመዘርዘሩ ጠቃሚነቱ የማይካድ ቢሆንም ዓላማው የታተሙ የታሪክ መጻሕፍታችንን እንድናጠና ማበረታታት እንጂ እነሱን መተካት አይደለም። ለማናቸውም ብዕራ ባርቆብኝ ነው እንጂ ስጀምረው እስከዚህ ለመሄድ ሐሳብ አልነበረኝም፤ ስለዚህ በአንድ ዘመን (በተለያዩ በቅርቡ ዘመን) የተፈጸሙ ድርጊቶች ሁሉ እዚህ ባለመመዝገባቸው ቅር ከመሰኘት የተመዘገቡት መመዝገባቸው በሚሰጠው ጥቅም መደሰት ይሻላል።

ከአዳም እስከ ንጉሥ ሰሎሞን

- አዳም፡
- ሴት፡
- ሄኖስ፡
- ቃይናን፡
- መላልኤል፡
- ያሬድ፡
- ሄኖክ፡
- ማቱሳላ፡
- ላሜህ፡
- ኖሳ (እስከዚህ 10 ትውልድ ነው)፤
- ሴም፡
- አርፋክስድ፡
- ቃይንም፡
- ሳላ፡
- ኤቦር፡
- ፋሌቅ፡
- ራግው፡
- ሴሮሕ፡
- ናኮር፡
- ታራ (እስከዚህ 20 ትውልድ ነው)፤
- አብርሃም፡

ይሥሐቅ፥
ያዕቆብ፥
ይሁዳ፥
ፋሬስ፥
ኤስሮም፥
አራም፥
አሚናዳብ፥
ነአሶን፥
ሰልሞን (እስከዚህ 30 ትውልድ ነው)፤
ቦዲዝ፥
ኢዮቤድ፥
እሴይ፥
ዳዊት፥
ሰሎሞን፥

ከሰሎሞን ልጅ ከምኒልክ አንሥቶ እስከ ባዜን ዘመን መንግሥት

ባዜንን ምዕራፍ ያደረኩት ይህ ንጉሥ በነገሠ በስምንተኛው ዓመት ክርስቶስ ተወለደ ስለተባለ የዘመን መለኪያ ቢሆን ብዬ ነው።

እብነ ሐኪም (ምኒልክ)፥
በዘመኑ ታቦተ ጽዮን ወደ ኢትዮጵያ መጣች፥
አብራኪድ፥
አታርም (አታራም)፥
አብራልዮስ፥
ወረደ ፀሐይ (እስከዚህ 40 ትውልድ ነው)፥
ወረደ ነጋሽ፥
ባዜን፥

ባዜን በነገሠ በስምንተኛው ዓመት ክርስቶስ ተወለደ። ዝርዝሩ ከዚህ በኋላ በየመጽሐፉ የተለያየ ነው።

ከባዜን እስከ አብርሃና አጽብሐ ዘመን መንግሥት

አብርሃና አጽብሐን ምዕራፍ ያደረግኳቸው ክርስትና ወደ ብሔረ ግዕዝ (ኢትዮጵያ) በነሱ ዘመን መጣ ስለተባለ የዘመን መለኪያ ቢሆኑ ብዬ ነው።

ጽንፈ አርዕድ፥
ባሕረ አስገድ፥
ግርማ ሶር፥
ግርማ ሰፈር፥

ዘርአይ፥
ሰብአ አስገድ፥
ጽዮን ግዛ (እስከዚህ 50 ትውልድ -- ወይ አንድ ስም ተዘልሏል፥ ወይ ቊጥር ተሳስቷል)፤
አግዱር፥
ሰይፍ አርግድ፥
አብርሃና አጽብሐ። በዘመናቸው ክርስትና ወደ ኢትዮጵያ መጣ፤ አምጪው አባ ሰላማ፥ ዘመኑ 340 ዓ. ም. (አብርሃን ቀድሞ ስለሞተ አጽብሐ ግዛቱን ብቻውን ቀጠለ)።

ከአርፍድ እስከ ድልነአድ -- እስከ ዛሬ የመንግሥት ግልበጣ

አርፍድ፥
አምሲ፥
ሰልአይባ፥ በዘመኑ ተስኦቱ (ዘጠኙ) ቅዱሳን (አረጋዊ/ዘሚካኤል፥ ጳጳስ/ዳዊት፥ ይሥሐቅ/ገሪማ፥ አፍጼ፥ ጉባ፥ አሌፍ/የዕ፥ ይምአታ፥ ሊቃኖስ፥ ጽሕማ ከግብፅና ከሶርያ) ወደ ኢትዮጵያ መጡ።
አልአሚዳ፥
ታዜና፥
ካሌብ፥ ባሕርን የሰነጠቀውና የዐረብን አገር የገዛ፥
ገብረ መስቀል (እስከዚህ 60 ትውልድ ነው)፤ በዘመኑ ያፊድ መጽሐፈ መዝሙር (ድኃ) ደረሰ፤ ቅድስት ደብረ ዳሞን የገነባ ይኸ ገብረ መስቀል ነው።
ቄስጦንጢኖስ፥
ወሰን ሰገድ፥
ፍሬ ሠናይ፥
እንድርአዝ፥
አካለ ውድም፥
ግርማ (ግድም) ሰፈር፥
ዝርጋዝ፥
ድግና ሚካኤል፥
ባሕር ይክላ (ባሕረ ኤክላ -- እስከዚህ 70 ትውልድ ነው -- ገልባጭ ቊጥር ስቷል ወይም ጸሐፊው አቄጣጠር አሳስቷል)፤
ጉም፥
አስጉምጉም፥
ልትም (ለትም)፥
ተላተም፥
በዳ ጎሽ፥
አይዙር (ግማሽ ቀን ብቻ የገነሠው፤ ሰዎች አዲሱን ንጉሥ ለማየት ሲጋፉ ረጋግጠው የገደሉት)፤

ድድም፡
 ውድድም፡
 ውድም አስፈሬ (በ150 ዓመቱ የሞተ)፡
 አርማሕ (እስከዚህ 80 ትውልድ ነው -- ከነቢዩ ከመሐመድ ጋራ የተላላከ)፡
 ድግናጥን (በዘመኑ ክርስትና ወደሸዋ የመጣው)፡
 አንበሳ ውድም፡
 ድልነአድ፡ በዘመኑ መንግሥት ተወስዶ እስራኤላውያን ላልሆኑ ለዛሬ ሆነች፡ የዛሬ ቤተ ሰቦች 330 ዓመት ዝቅ፡ የአክሱም ቤተ ሰብ ዘራቸው ግን በስደት ቀጠለ፡፡

የዛሬ ነገሥታት

የዛሬ ነገሥታት ዝርዝር እንድንገኝ የሚገኘው በሌላው ምንጭ ከሚገኘው ይለያል፡፡ ከብዙ ቦታ የሚገኘው ከዚህ በታች ያለው ነው፡፡

- መራ ተክለ ሃይማኖት፡
- ጠጠውድም፡
- ገርን ሰዩም፡
- ግርማ ሰዩም፡
- ኢምርሃ/ይምርሐኒ ክርስቶስ፡
- ቅዱስ ሐርቤ፡
- ቅዱስ ሳሊበላ፡
- ቅዱስ ነእኩቶ ለኦብ፡
- ቅዱስ ይትባረክ፡
- መደራራይ፡
- ሐርበይ፡

ከዛሬ ዘመን መንግሥት እስከ ይኩኖ አምላክ በስደት የቀጠለው የአክሱም ቤተ መንግሥት ዘር

- ማንበረ ውድም፡
- አግብአ ጽዮን፡
- ጽንፈ አርአድ፡
- ነጋሽ ዛሬ፡
- አስፍሕ፡
- ያዕቆብ፡
- ባሕር አስገድ (እስከዚህ 90 ትውልድ ነው)፡
- እድም አስገድ፡

ተሰፋ ኢየሱስ
 ይኩኖ አምላክ፡ ይኩኖ አምላክ መንግሥቱን ከዛሬ መልሶ ያመጣ ነው፡ እቡነ ተክለ ሃይማኖት በሱ ዘመን ነበሩ፡፡

ከአክሱም እስከግራኝ ዐመፅ

የዘመኑ ቍጥር ሁሉም ዓመተ ምሕረት (ዓ. ም.) መሆኑን ቀደም ብዬ አመልክቻለሁ፡፡

- 1 ዓ. ም.፡ ታኅሣሥ 28፡ ክርስቶስ ተወለደ፡፡
- 30 ዓ. ም. ጥር 11፡ ክርስቶስ ተጠመቀ፡፡
- 34 ዓ. ም. መጋቢት 27፡ ክርስቶስ ተሰቀለ፡፡
 መጋቢት 29፡ ክርስቶስ ከሙታን ተለይቶ ተነሣ፡ “ከአበው መካከል ትንሣኤው በሚያዝያ ወር ነው የሚሉ አሉ፡፡”
 ግንቦት 8፡ ክርስቶስ ወደሰማይ ዐረገ፡፡
- 276፡ ዘመነ ሰማዕት (284 ዓ. እ.)፡ ክርስቲያኖች በዲዮቅልጥያኖስ ትእዛዝ የተፈጁበት ዘመን፡፡
- 317፡ የኒቅያ ጉባኤ (= 325 ዓ. እ.)፡ “ክርስቶስ ፍጡር ነው” ያለውን የኦርቶዶክስ ክሕደት ለማውገዝ፡፡
- 373፡ የቀስጥንጥንያ ጉባኤ (= 381 ዓ. እ.)፡ “መንፈስ ቅዱስ ሕፁፅ ነው (ከእብና ከወልድ ያንሳል)” ያለውን የመቅዶንያኖስን ክሕደትና “መንፈስ ቅዱስ ነፍስ የሌለውን የክርስቶስን ሥጋውን እንጂ ነፍሱን አልተዋሐደም፤ ሥጋውን ተዋሕዶ ነፍስ ሆነው፡፡” ያለውን የኦቡሊናርያኖስን (የአቡሪዎስን) ክሕደት ለማውገዝ፡፡
- 423፡ የኤፌሶን ጉባኤ (= 431 ዓ. እ.)፡ “በክርስቶስ ትስብእትና መለኮት ሳይዋሐዱ ለየራሳቸው ይሠራሉ፤ ማርያምም ትስብእትን እንጂ መለኮትን ስላልወለደች ወላጇታ አምላክ ልትባል አይገባም” ያለውን የንስተሮስን ክሕደት ለማውገዝ፡፡
- 444፡ የኬፍቶን ጉባኤ (= 451 ዓ. እ.)፡ “የክርስቶስ ትስብእት ጠፍቶ ያለው መለኮት ብቻ ነው” ብሎ የተዋሕዶን የአንድ ባሕርይ ትርጉም ያጣመመውን የአውጣኬን ክሕደት ለማውገዝ ሲሆን የሁለት ባሕርይን ትምህርት አጽድቆና የተቃወመውን የእስክንድርያውን ሊቀ ጳጳሳት ዲዮስቆሮስን ያላግባብ ስላጋዘው ይኸንን ጉባኤ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያንና ጓደኞቿ አብያተ ክርስቲያን አይቀበሉትም፡፡
- 1173፡ ሰኔ 12፡ የንጉሥ ሳሊበላ ዕረፍት፡፡
- 1200፡ ታኅሣሥ 24፡ የእቡነ ተክለ ሃይማኖት ልደት፡፡
- 1263 - 1277፡ የአፄ ይኩኖ አምላክ ዘመነ መንግሥት
 1277፡ ሰኔ 16፡ የንጉሥ ይኩኖ አምላክ ዕረፍት፡፡
- 1278 - 1286፡ የአፄ ያግብአ ጽዮን ዘመነ መንግሥት
- 1286 - 1292፡ የአምስቱ የያግብአ ጽዮን ልጆች ዘመነ መንግሥት
 ሰማቸውም፡ ባሕር አስገድ፡ ጽንፍ አስገድ፡ ዣን አስገድ፡ ሕዝብ አርዕድ፡ ቅድመ አስገድ ይባላል፡፡ የይኩኖ አምላክ ልጆች ሳይሆኑ አይቀሩም፡፡

- 1292 - 1306: የአፄ ውድም ረዓድ ዘመን መንግሥት
1299: ነሐሴ 24: የአቡነ ተክለ ሃይማኖት ዕረፍት::
- 1307 - 1336: የአፄ ዓምደ ጽዮን (ገብረ መስቀል) ዘመን መንግሥት
1336: መጋቢት 13: የዓምደ ጽዮን ዕረፍት::
- 1336 - 1364: የአፄ ሰይፈ አርዕድ ዘመን መንግሥት
1341: አቡነ ሰላማ (ከግብፅ) መጡ:: ከግብፅ ቤተ ክርስቲያን ወደ ግዕዝ የተተረጉሙ ብዙ መጻሕፍት እኚህ አቡን ያመጧቸው ናቸው:: በዚህ ምክንያት ጳጳሱ “አባ ሰላማ መተርጉም” ይባላሉ::
- 1364: የደብረ ቢዘኑ አባ ዮሐንስ ተወለዱ::
ግንቦት 15: የአፄ ሰይፈ አርዕድ ዕረፍት::
- 1364 - 1374: የአፄ ንዋየ ማርያም ዘመን መንግሥት (ውድም ረዓድ/ውድም አስፈሬ የሚሉትም አሉ::)
1365: ሠረቀ ብርሃን (የደብረ ሐይቅ ዓቃቤ ሰዓት) ተወለዱ::
- 1374 - 1406: የቀዳማዊ ዳዊት ዘመን መንግሥት
1374: መጋቢት 5: አቡነ ገብረ መንፈስ ቅዱስ አረፉ::
1381: አቡነ ሰላማ (ዳግማይ) አረፉ::
1387: አካሌና ጉዛይ ተዋጉ::
1390: ሠረቀ ብርሃን (የደብረ ሐይቅ ገዳም ዓቃቤ ሰዓትነት) ተሾሙ::
1391: አቡነ በርተሎሜዎስ (ከግብፅ) መጡ::
1394: የአፄ ዳዊት 20ኛ ዓመት::
1398: አቡነ ፊልጶስ (የደብረ ቢዘኑ?) ሞቱ::
1400: አፄ ዘርአ ያዕቆብ ተወለደ::
1404: ዓቃቤ ሰዓት ሠረቀ ብርሃን ሞቱ::
1406: ጥቅምት 9: የአፄ ዳዊት ዕረፍት::
ባዝራ ግምባሩን ረግጣ ገደለችው::
- 1406: የቀዳማዊ ቴዎድሮስ ዘመን መንግሥት
1406: (ጥቅምት 15): የቀዳማዊ ቴዎድሮስ ዕለተ ንግሥ::
ሰኔ 29: የቀዳማዊ ቴዎድሮስ ዕረፍት:: የሞተው የአዋሽ ውሐ ወስዶት ሳይሆን አይቀርም: አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫ የደረሱለትን እንመልከት:
- የበዝን ምሕረተ ወይዘሩ ምጽዋት:
ወያፈቅር መነኮሳት:
ቴዎድሮስ ዘለብሰ ማያተ:
ከመ ይኩን ሞቶ እንበል ይገበር ርስሐት:
መዋዕለ መንግሥቱ ኢመልኦ ዓመተ::

- ምሕረት ያበዛል: ምጽዋት ይዘራል::
መነኮሳት ይወዳል::
የሚያቈሽሽ ነገር ሳይሠራ እንዲሞት ነው::
ቴዎድሮስ ውሐዎችን የለበሰው::
የመንግሥቱ ዘመን ዓመት አልሞላም::
- 1406 - 1421: የአፄ ይሥሐቅ ዘመን መንግሥት
1406: (ሐምሌ 5): የአፄ ይሥሐቅ ዕለተ ንግሥ::
1409: በድልበጀት (በድልዋጀት) የሚባለው ሠራዊት ዘመተ(?)::
1417: ሐምሌ 7: የአባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫ ዕረፍት::
አባ ጊዮርጊስ (ዘጋስጫ/ዘሰግላ/ሰግላዊ) ከአፄ ዳዊት ዘመን መንግሥት ጀምሮ እስከ ዕለተ ሞታቸው ድረስ በመጻፍና በማስተማር ቤተ ክርስቲያኗን ያገለገሉ ታላቅ ሊቅ ናቸው:: የግዕዝ ድርሰታቸው መጣፈጥ ምሳሌ የለውም:: የታወቁት መጻሕፍታቸው እነዚህ ናቸው:-
መጽሐፈ ሰዓታት
ኖጥተ ብርሃን
አርጋኖን ውዳሴ
እግዚአብሔር ነግሠ
ውዳሴ መስቀል
ዕንዚራ ስብሐት
መጽሐፈ ምስጢር
ፍካሬ (ፍሬ) ሃይማኖት
ጸሎተ ፊትቶ
- የአባ ጊዮርጊስን ስም በይበልጥ ያስጠሩት መጽሐፈ ሰዓታት እና መጽሐፈ ምስጢር ናቸው::
- 1419: ራኑብ ሆነ::
- 1421 - 1422: የአፄ እንድርያስ ዘመን መንግሥት
1422 - 1425: የአፄ ሕዝብ ናኝ ዘመን መንግሥት (ዳዊት የሚሉትም አሉ::)
1425: የአፄ ዓምደ ኢየሱስ ዘመን መንግሥት
1425 - 1426: የአፄ ምሕርካ ናኝ ዘመን መንግሥት (በድል ናኝ የሚሉትም አሉ)
1426 - 1460: የአፄ ዘርአ ያዕቆብ ዘመን መንግሥት
አፄ ይሥሐቅ ሲያርፍ መኳንንቴና ሠራዊቱ ቀጥሎ ስለሚገዛው ንጉሥ ተበግብጠው ነበረ:: ዘርአ ያዕቆብን በጥበቃ ካለበት ገዳም አውጥተው እነገሡት:: ወዲያው ተቀናቃኞቹን ሁሉ አጥፍቶ ሰላሳ አራት ዓመት ገዛ:: በዘመኑ ቅዳሜን እንደ እሑድ ካላከበርን የሚሉ የአባ ኢዎስጣቴዎስ (ማዕቀብ እግዚእ) ተከታዮች: ለሰውና ለመላእክት: ለሥዕል (ለምስል ፍቁር ወልዳ: ለስቅለት) እና ለመስቀል አንስግድም የሚሉ አባ እስጢፋኖስና ተከታዮቻቸው: አምላክ መንፈስ እንጂ እንደፍጡር መልክ የለውም የሚሉ አባ ዘማካኤልና ተከታዮቻቸው ተነሡ:: ንጉሡ

መጽሐፍ ዐዋቂና ለሃይማኖቱ (ለእምነቱ) ቀናተኛ ከመሆኑ በሻገር እነዚህ ሰዎች ሕዝቡን በተለየም (መንግሥቱን) የሚከፋፍሉበት መስሎት ትልቅ ስጋት አደረገበት። ጥያቄያቸውን መመለስን የራሱ ጉዳይ አደረገው። አባ እስጢፋኖስና ተከታዮቻቸው ተከሰው ከንጉሡ ችሎት ሲቀርቡ እጅ መንግሥትን እንደሰገደት ቁጥረው ዝም ብለው ከፊቱ ሲቆሙ ጊዜ የባሰውን ይናደድ ነበረ። በዘመኑ ሥርዓት መሠረት ዜጋዎች እንኳን ከንጉሡ ፊት ቀርበው በሌለበት ቦታም ስሙ ሲጠራ መሬት ድረስ ለጥ ማለት ነበረባቸው። የቅዳሜን መከበር ፈቅዶ ከኤዎስጣቴዎሳውያን ጋራ ታረቀ። ሌሎቹን ግን የራሱን ደጋፊ ካህናት በጉባኤ እየሰበሰበ “ስሕተታቸውን አሳያቸው”፤ አስፈረደባቸው፤ አጠፋቸው።

ቅድስት ማርያምን ከመጠን በላይ ስለሚወድ አባቱ ዳዊት የጀመረውን የተለምዶ ማርያምን ከውጪ ቋንቋ ወደ ግዕዝ ትርጉማ አስፋው፤ እትዮጵያ ውስጥ በእሱ ዘመን (በተለየም ስለእሱና በተቃዋሚዎቹ ላይ) ማርያም የሠራችውን አዳዲስ ተአምራትም አስጻፈ። በዓመት 33 ቀናት በቅድስት ማርያም ስም ዓመት በዓል ሆነው እንዲከበሩ ዐወጀ። እምነቱን የሚያንጸባርቁ ብዙ መጽሐፍትም ደረሰ፤ የታወቁት ዋና ዋናዎቹ እነዚህ ናቸው፡-

- መጽሐፈ ብርሃን
- መጽሐፈ ሚሳድ
- መጽሐፈ ሥላሴ
- መጽሐፈ ባሕርይ
- ተዓቅቦ ምሥጢር
- ጦማረ ትስብእት
- ስብሐተ ፍቁር
- እግዚአብሔር ነግሠ
- ድርሳን መላእክት።

አዳሎች በድላይ በሚባል መሪያቸው እየተመሩ የክርስቲያኑን ሀገር ሊዘርፉ በዚህ ንጉሥ ዘመን ወደደጋው አገር ዘምተው ነበረ። ዘርአ ያዕቆብ ተዋግቶ ሲያሸንፋቸው የበድላይን አስከሬን በጣጥሶ ለጸለዩለት ገዳማት ላከላቸው። ወረራው ለጊዜው ገብ አለ እንጂ አልቆመም።

ዘርአ ያዕቆብ መኳንንቱ ሊገለብጡኝ ሲደልቱ አገኘኋቸው ብሎ እቴጌይቱንና ወንዶቹን ልጆቹን ላይቀር አጠፋቸውና አውራጃ ግዛቱን ለሴቶቹ ልጆቹ አከፋፈለው። ስመ መንግሥቱን ቁስጠንጢኖስ ማሰኘቱ አንሶት ራሱን ቁስጠንጢኖስን ለመሆን ቁስጠንጢኖስ ይሠራው ነበረ የተባለውን ሁሉ ይሠራ ነበረ። ታሪኩን የሚያነብ ክርስቲያን በዘመኑ ባለመኖሩ እግዚአብሔርን ያመሰግናል።

- 1431፤ ሁለቱ ጳጳሳት አባ ሚካኤልና አባ ገብርኤል ከግብፅ መጡ።
- 1435፤ አባ ዮሐንስ ዘዊፋት (ምሥራቃዊ) አረፉ።
- 1449፤ 3ተኛ መእዘን ተፈጸመ።

- 1460፤ ጳጉሜን 3፤ አዲ ዘርአ ያዕቆብ ሳይታመም ድንገት አረፈ።
- 1461 - 1471፤ የአዲ በእደ ማርያም ዘመን መንግሥት። (ዕለተ ንግሡ፤ ጳጉሜን 4 ቀን 1460 ዓ. ም. ነበረ።)
- 1471፤ ገዳር 12፤ የበእደ ማርያም ዕረፍት።
- 1471፤ ናኦድ ለጥቂት ቀናት ከዙፋኑ ላይ ተቀምጦ ነበረ።
- 1471 - 1487፤ የአዲ እስክንድር ዘመን መንግሥት
- 1471፤ ገዳር 13፤ እስክንድር ነገሡ። መልክዐ ማርያምን የደረሰ ይኸ ንጉሥ ነው።
- 1487፤ ግንቦት 12፤ የእስክንድር ዕረፍት።
- 1487፤ ናኦድ እንደገና ለጥቂት ቀናት ከዙፋኑ ላይ ተቀምጦ ነበረ።
- 1487፤ የዳግማይ ዓምደ ጽዮን ዘመን መንግሥት
- 1487፤ ግንቦት 13፤ ዳግማዊ ዓምደ ጽዮን በሕፃንነት እድሜው ነገሡ።
- 1488 - 1500፤ የአዲ ናኦድ/መርሰዲ ሐዘን ዘመን መንግሥት
- 1488፤ በዓዳር ወር አዲ ናኦድ ነገሡ። ወራሺው አዲ ልብነ ድንግል የተወለደው በዚህ ዘመን ሳይሆን አይቀርም።
- 1500፤ ነሐሴ 7፤ የናኦድ ዕረፍት።

የግራኝ ዐመፅና ያደረሰው ጥፋት

1500 - 1533፤ የአዲ ልብነ ድንግል/ወናግ ሰገድ ዘመን መንግሥት

- 1500፤ ነሐሴ 8፤ አዲ ልብነ ድንግል ነገሡ።
- 1501፤ መስከረም 1፤ ስምንተኛው ሺህ ገባ።
- 1508፤ የንጉሡ ሠራዊት ወደኢየሩሳሌም ሄዱ። “ሠራዊት” የሚለው መልእክተኞችን፡ “ኢየሩሳሌም” የሚለው ውጪውን ዓለም ነው። ንግሥት እሌኒና ልጇ አዲ ልብነ ድንግል ወደ አውሮፓ (ወደ ፖርቱጋል) የላኳቸው መልእክተኞች ይሆናሉ።
- 1509፤ የጳጳሳቱ ሐሳብ (የዘመን ሐሳብ) እዚህ ላይ ተፈጸመ።
- 1519፤ የካቲት 18፤ ከግራኝ ጋራ የመጀመሪያው ውጊያ።

ግራኝ የአዳልን ገዢዎች ስልጣን ነጥቆ ኢማምኑቱን መያዙን ለአዲ ልብነ ድንግል ላከበት፤ ንጉሦች ግብራቸውን እስካገኙ ድረስ በራስ ገዝ አስተዳደር ውስጥ ስለማይገቡ ልብነ ድንግል “ብቻ ግብሬን እንዳታስቀር” የሚል መልስ ሰጠው። ግራኝ ስልጣን ከያዘበት ምክንያት አንዱ እስላም ሆኖ ለክርስቲያን ንጉሥ መገበር (መታዘዝ) አይገባም በማለት ስለሆነ “አልገብርም” አለ። ንጉሦች አንገብርም በሚሉ ገዢዎች ላይ እንደሚያደርጉት፡ ንጉሡ በግራኝ ላይ ዘመቻ ዐወጀበት። አዝማች ዴገልሃን (የንጉሡ አማች) በታዘዘው መሠረት ዘምቶ አገሩን ዘርፎ ሕዝቡን ማርኮ ተመለሰ፤ ግን በመልስ መንገድ ላይ (አዋሽ ሽለቆ ውስጥ) እንደ ሰፈረ ግራኝ ገሥግሦ ደርሶበት አደጋ ጥሎ ምርኮውን አስመለሰ። ግራኝ ከዚያ በኋላ የልብ ልብ ተሰማው፤ የአገሪቷን ክርስቲያናዊ ቅርስ

መጀመሪያ እየተመላለሰ በኋላ ግን ሰፍሮባት አጠፋው፤ ሕዝቡን እንዲሰልም አስገደደው። የሕዝብ ክርስቲያኑ ምርጫ ወይ መሞት ወይ መስለም ሆነ።

“ግራኝ መሐመድ” ክርስቲያኖቹ የሰጡት ስሙ ነው። ሙሉ ስሙ “ኢማም አሕመድ ኢብን ኢብራሂም አል-ጋዚ” (እማም አሕመድ ወልደ አብርሃም ጋዛዊ) ነው። አባቱ ኢብራሂም ጋዛዊ (ወይም ዘጋዛ) የተባለው ከጋዛ (ከፍልስጥኤም) የመጣ ሰደተኛ ዘር ቢኖርበት ይሆናል። “ግራኝ” የሚሉት ግራኝ ስለሆነ ሳይሆን “ገራኒ” ወይም የገራን ሰው (ገራኖዊ) የሚለውን ወደ “ግራኝ” ለውጠው ነው።

1521፤ መጋቢት 11፤ የልብነ ድንግልና የግራኝ ሠራዊት ሽምብራ ኩሬ (ቢሸፍቱ/ደብረ ዘይት?) ላይ ትልቅ ውጊያ አደረጉ። ኅዱግ ራስ ማሕፀንቶ፤ ገብረ መድኅን፤ የሸዋ ራስ ዓምዱ፤ ጸሐፊ ላም ሮቤል፤ አሴር፤ እና ሌሎች ብዙ መኳንንት በጦር ሜዳ ወደቁ። ጦሩን አዝማቹ ራሱ ልብነ ድንግል ስለሆነ፤ ግራኝ ከፍቅ አገር መጥቶ ከንጉሠ በራፍ ላይ ይኸን ያህል ጥፋት ካደረሰ ንጉሡ መጨረሻው እንደማያምር በዚህ ዕለት ጦርነት ሳይገምተው አይቀርም።

1522፤ ጳጳሱ አባ ማርቆስ ሞቱ።

1523፤ የካቲት 2፤ ግራኝ ደዋሮ መጥቶ አይፈርስ ላይ ከሀገሬው ሕዝብ ጋራ ተዋጋ። ሚያዝያ 5፤ ትልቅ ውጊያ አድርጎ እራስ እስላም ሰገድ ተክለ ኢየሱስና ብዙ መኳንንት ተገደሉ፤ ግራኝ መላ ሸዋን ተቈጣጠራት። (ይህ ዘገባ ከአለፈው ዓመት ታሪክ ጋራ ሳይምታታ አይቀርም።)

ሚያዝያ 12፤ ደብረ ብርሃንን ከተማውንም ቤተ ክርስቲያኑንም አቃጠሉት። ሐምሌ 24፤ የግራኝ ወታደሮች ደብረ ሊባኖስን አቃጠሏት።

ወታደሮቹ ደብረ ሊባኖስ ሲደርሱ መነኮሳቱ የፈለጋችሁትን ያህል ዝረፉን፤ ብቻ ሕንፃዎን ማሩልን ብለው ተማፀኑ። ሠራዊቱ በዚህ ተስማምተው በሰለት የገባውን፤ በምጽዋት የተገኘውን (ነገሥታቱና መኳንንቱ የሰጧቸውን)፤ ሠርተው ያገኙትን የወርቅ ሀብት እንድ ባንድ ካስረከቧቸው በኋላ አንድ ወታደር ሹልክ ብሎ ሄዶ ቤተ ክርስቲያኗን እሳት ሰደደባት። እሷ ስትቃጠል እኛ የት እንቀራለን በማለት ብዙ መነኮሳት እየዘለሉ እሳቱ ውስጥ ገቡ። ግራኝ የሆነውን ሲሰማ ያቃጠለውን ወታደር ደግ አደረገህ ብሎ አመሰግነው።

ነሐሴ 5፤ ራስ ወሰን ሰገድን ገደሉት።

1524፤ ንጉሡ ወደ አምሐራ ሸሽቶ ሐጓ ላይ ተደበቀ።

ጥቅምት 12፤ ከሐኳ ተሰደደ።

ኅዳር 1፤ ደብረ ሐንታን አቃጠሏት።

ኅዳር 2፤ ደብረ ድማኅን አቃጠሏት።

ኅዳር 7፤ (ሕንፃው 15 ዓመት የወሰደውን፤ አዲስ አበባን ደርሶ ጀምሮ በኋላ

አዲስ ልብነ ድንግል የፈጸመውን) መካነ ሥላሴን፤ ደብረ ነጌድንድን፤ (በእደ ማርያም ያሠራትን) አትሮንሰ ማርያምን አቃጠሏቸው።

ኅዳር 12፤ (የመካነ ሥላሴ ተወዳዳሪ የነበረችውን) ገነተ ጊዮርጊስን አቃጠሏት።

ኅዳር 17፤ ደብረ ጎልን (የአቡነ በጸሎተ ሚካኤልን ገዳም) አቃጠሏት።

ኅዳር 19፤ ታእካ ነገሥትን አቃጠሏት።

ኅዳር 28፤ ጋስጫን (የአባ ጊዮርጊስን ገዳም) አቃጠሏት።

ታኅሣሥ 7፤ ደብረ እግዚአብሔርን አቃጠሏት።

ታኅሣሥ 10፤ (የትምህርት ማእከል የነበረችውን) ደብረ ሐይቅ እስጢፋኖስን ዘረፏት። ደብረ ሐይቅ ከቃጠሉ የጸነቸው መነኮሳቱ ወታደሮቹን ሀብቷን ብቻ ዘርፈው እንዲሄዱ ስለተማፀኗቸው ነው። ዓሥራ አምስት ሰው የሚጭነው ጀልባቸው የተዘረፈውን የወርቅ እቃ ለማጋዝ ሶስት ጊዜ ተመላለሰ። የሕንፃው የውስጥ ግድግዳ በወርቅ ተለብዶ ስለነበረ እሱን ሳይቀር በሳንጃ እየላጡ ወሰዱት።

እነዚህ ታላላቅ አድባራት በአገልግሎታቸው፤ በታሪካቸው፤ በውስጣቸው በተከማቸው የንብረትና የሰውነት ቅርስ ምክንያት በመላ ኢትዮጵያ የሀገሪቱና የነገሥታቱ መመዘኒያዎች ነበሩ። አድባራቱም የነገሥታቱን ልብ ለመማረክ ይወዳደሩ እንደነበረ በአዲስ ልብነ ድንግል ጊዜ “መካነ ሥላሴ የተቀኘችው” ቅኔ ያመለክታል።

“አይቼ ጎለፈ ወልድ እንኳ ንጉሥ ልብነ ድንግል፤

ከመ ንጉሥ ምስሌኪ እመ ንረከቦ በሐቅል”

ለእመ ደቂቃ ይብልዋ እንዘ ትሰጠው በቃል፤

መካነ ሥላሴ ትጸርሕ ወትብል፤

“ወረደ ይርአይ ገነተ ጊዮርጊስ አጸደ ኮል፤

ወትረክብዎ በሆየ በዘከመዝ አምሳል፤

ቀይሕ ገጹ ወርእሱ ድሉል።”

“ልጅ ወንድምሽ (ፍቅርሽ) ልብነ ድንግል በየት (በኩል) አለፈ?

በሜዳ እናገኘው እንደሆነ ካንቺ ጋራ እንድንፈልገው”

ብለው ልጆቿ (ካህናቱ) ሲጠይቁት፤ የመልስ ቃል ስትሰጥ

መካነ ሥላሴ ጮክ ብላ (እንዲህ) ትላለች፤

“የሎሚ አትክልት በታ ገነተ ጊዮርጊስን ሊጉበኝ ሄዷል፤

በእንደዚህ አምሳል ሆኖ ታገኙታላችሁ።--

መልኩ ቀይ፤ ቈንዳላው የተዝረፈረፈ።”

የግዕዝ ሥነ ጽሑፍ ዐዋቂዎችና ዳዊት ደጋሚዎች ጥቅሱ ከማሕለየ መሐልይ (ምዕራፍ 5) እንደሆነ ይገነዘቡታል።

ስለአትሮንስ ማርያም ቤተ ክርስቲያን የግራኝ ታሪክ ጸሐፊ እንዲህ ይላል፡-

ኢማሙ አብረውት ያሉትን ዐረቦች ጦርቶ እንዲህ አላቸው፡-

“በቀስጥንጥንያ (በአስጥሞቡል) ሆነ በሀንድ ወይም የትም ቢሆን እንዲህ ያለ ባለሥልጣና ባለወርቅ ቤት አለ?” ሲመልሱ፡ “በቀስጥንጥንያ ሆነ በሀንድ ወይም በየትም ዓለም እንዲህ ያለ አላየንም” አሉት፡፡ (መካነ ሥላሴ) ቤተ ክርስቲያን አጠገብ ለንጉሠ መኖሪያ የሚሆኑ ሶስት ቤቶች አሉ፡፡ ያየውን በሚያስደንቅ ነገር ተሞልተዋል፡፡ ኢማሙ አንዱን ቤት ገብቶ ለራሱ ያዘው፤ አንዱን ለአሚር አህመዳና ለአሚር አቡበክር ቀጢን (“አብክር ቀጭን” ለምንለው) ሰጣቸው፡፡ ሁለቱ አሚሮች ከነወታደሮቻቸው ገቡበት፤ (ቤቱ) ሁሉንም ቻላቸው፡፡ ሶስተኛውን (ቤት) ኢማሙ መስጊድ አደረገው፡፡

ወዚህ ኑሮ ወደ አትሮንስ ማርያም የመጣው ዘግይቶ ነበር፡፡ ወደውስጡ ሲገቡ የሥራውን ማማር አደነቁ፡፡ ወርቅ ግን ምንም አላገኙበትም፡፡ በውስጧ የነበረውን ወርቅ ጣኦት አምላኪዎች ባለቤቶቹ (ክርስቲያኖቹን ነው) ቀደም ብለው ወስደውታል፡፡ እዚያ ሶስት መንኮሳት አገኙ፡፡ ወዚህ ኑሮ እንዲህ አላቸው፡ “የቤተ ክርስቲያኑ እቃ ቤት የት ነው?” እነሱም “አናሳይህም” (ከኛንተ ጋራ ከምንተባበር) በማርያም እምነታችን ጸንተን ብንሞት ይሻለናል” አሉት፡፡ እንዲህ ካሉ ብለው ሙስሊሞቹ ገደሏቸው፡፡

ፈርሳሃም ዓሊ የሚባለው እስላም ብድግ ብሎ ቢያይ ከቤተ ክርስቲያኑ አጠገብ (በሩ) በብረት የተቀረቀረ ቤት አየ፡፡ ሰብሮ በውስጡ ምን እንዳለ አንገቱን አግብቶ ቢያይ ከመሬት እስከ ጣራው እስኪደርስ ሳጥን በሳጥን ተነባብሯል፡፡ ወደወዚህ ኑሮ ሄዶ ስለቤቱ ነገረው፡፡ ወዲያው አብሮት ወደቤቱ መጣና ከበራፉ ላይ ቆመ፡፡ ከወታደሮቹ ውስጥ አንድ መቶ ቁጥሮ፡ “ሂዱና ገንዘቡን አምጡ” አላቸው፡፡ እየተመላለሱ አጋዙት፡፡ ግን ገና የተወሰደለትም አልመሰለ፡፡ ሽክሙ ስለደከማቸው አረፉ፡፡ ወዚሩ “ምነው ቁጭ ብላችኋል? ከቤት ውስጥ ያለው አለቀ እንዴ?” ቢላቸው፡ “ገና ምንም አልተነካለት፤ ገና እንዳለ ነው” አሉት፡፡ “የሐር ልብስ ብቻ ነው ያመጣችሁት፤ ወርቅ የለም እንዴ?” ቢላቸው፡ “ወርቁ በሌላ በኩል ነው” አሉት፡፡ ... “ልብሱን ተውና ወርቁን አምጡ” አላቸው፡፡ ገብተው ወርቁን፡ ብሩን፡ የወርቁን እቃ -- ከንጹሕ ወርቅ የተሠራ ጽና፡ ጽዋ -- ዓሥር ጠንካራ ሰዎች አግዘው ከፊቱ ከመሩለት፡፡ ወርቁ ልክ አልነበረውም፡፡ አንዱ አራት እግር ያለው ጦርብ ነው፡ ታቦት ይሉታል፡፡ ከብደቱ አንድ ሺህ ወቅት ይሆናል፡፡ ባለልዩ ልዩ ሥልጣን የወርቅ መጽሐፍም ነበረ፡፡ (“ታቦት” ያለው መንበሩን ነው፡ ታቦቱን መንኮሳቱ ቀደም ብለው አሸሽተውታል፡፡)

1525፡ በሚያዝያ ወር የወርወርን ከተማ (ላሊበላን) ዘረፏት፤ የቅዱስ ላሊበላን ቅዱስ ሕንፃ ሰፈራቸው አድርገው እዚያው ከረሙ፡፡

1526፡ በጥቅምት ወር ግራኝ ወደ ትግሬ ሄደ፡፡ የሽሬና የሠራዊ ሰዎች ተቀበሉት፡፡ ንጉሡ ግን ወደ ደምቢያ ሸሸ፡፡

ከዚያ በጥቅምት ወር ለቆ ወደ ወገራ ሄደ፡፡

ከዚያ በታላላሥ ወር ለቆ ወደ ጸለምት አምርቶ አክሱም ገባ፡፡

ጥር 12፡ (11 መሆን አለበት) የጥምቀት በዓልን አክሱም ላይ አከበረ፡፡

አክሱምን ለቆ ወደ ጸገዴ ሲሸሽ ግራኝ አሁንም እየተከተለ አሳደደው፡፡

ጥር 23፡ የግራኝ ሠራዊት የአባ ሳሙኤልን ገዳም ደብረ ዋሊን (ዋልድባን) አቃጠሏት፡፡ ከዚያ ተነሥተው ወደ መዘጋ ሄደው ከመክተር ጋራ ሲገናኙ (መክተርና ግብር አበሮቹ) ተቀብለው እስከ ደምቢያ ድረስ መጽሯቸው፡፡ ንጉሡ ወደ ዶሮሆ ሲሸሽ ግራኝና ሠራዊቱ ዓባይ ሸለቆ ላይ ደረሱበት፡፡ ጊዜው ጨለማ ነበረ፤ ግራኝ ሠራዊቱን ከንጉሡ ሠራዊት ጋራ በቀላሉ ለመደባለቅ እንዲችሉ በክርስቲያኖች ቋንቋ (በአማርኛ) ብቻ እንዲናገሩ መከራቸው፡፡

የካቲት 21፡ ግራኝ ዓባይ ሸለቆ ላይ የጨለማ አደጋ ጥሎ ዓቃቤ ሰዓት ነገደ ኢየሱስን፡ ልጃቸውን ብላሴ እግዚአብሔርን፡ ቀኝ ጌታ ወሰንጌንና ሌሎችንም መኳንንት ፈጀ፤ ልብነ ድንግል ለጥቂት አመለጠ፡፡ ግራኝ ዓቃቤ ሰዓት ነገደ ኢየሱስን ሲያገኝ ከአለባበሳቸው የተነሣ ንጉሡን ያገኘ መስሎት ነበረ፡፡

ሰኔ 27፡ አዶኒ ሞተ፤ ገዳዩ የሰራዊው ገዢ (አቃጽን ሰራዊ) ተስፋ ልቡል ነው፡፡ (“አቃጽን” የሰራዊ ገዥ የሹመት ስም ነበረ፡፡)

በሐምሌ ወር ዓባስ ተስፋ ልቡልን ገደለው፡፡

1527፡ ገዳር 19፡ አምሐራ ላይ ንጉሥ ልብነ ድንግል ከስምያን ጋራ ተዋጋ፤ በውጊያው ላይ ማዕበቀ እግዚእ፡ ጽራጅ ማሰራ ተክለ ሥሎስ፡ ቴዎድሮስ ሞቱ፡፡

በዚሁ ዓመት አክሱም ተቃጠለች፡፡ ከዚያም ቀጥሎ ሃሌሎ፡ በንኮል፡ ለጋሶ፡ ደብረ ከርቤ እና ሌሎችም ብዙ ታሪካዊና ስመ ጥሩ ገዳማት ተቃጠሉ፡፡

ሚያዝያ 12፡ መለሳይ (እስላሞች ማለት ነው፡ ቃሉ ወደግራ የተነበበ ይመስላል፡ “ይስላም፡ “ኢስላም”) ወደ መዘጋ ወርደው ወገራ ላይ የተስፋ ኢየሱስን ልጅ ሳውልን ወግተው አሸነፉት፡፡ አዝማች ዮሐንስን፡ ገንዛይን፡ ቡላን ገድለው ስሜንን፡ ደምቢያን፡ በጌምድርን ተቆጣጠሯቸው፤ የጦር ሰፈራቸውን እዚያ አደረጉ፡፡

1528፡ ግራኝ ከነሠራዊቱ ጎዣም ሄዶ ቀጥሮ የሌለው ብዙ ሰው ጨረሰ፡፡ ጎዣምን ለቆ ወደ ሰራዊ ወርዶ የሰራዊን ሰዎች ፈጃቸው፡፡

ሚያዝያ 28፡ አምና ፈርሻም እስላምን ገደለው፡፡

1529፡ መስከረም 21፡ የግራኝ ሠራዊት ወሰኖን ገደሉት፡፡

ግንቦት 23፡ በደሴት ማህል (ጣና) ያላቸውን ደብረ ገሊላን አቃጠሏት፡፡

1530፡ ግንቦት 5፡ ግራኝ ደዋሮ ስምንት ወር ቆይቶ ወደ አንጎት (መቄት) መጣ፡፡

1531፤ ግራኝ “ልጅህን ጸርልኝና እንታረቅ፤ ይኸን ካላደረግህ የምታመልጥበት ቦታ የለም” ሲል ለንጉሥ ልብነ ድንግል መልእክት ላከበት።

ሚያዝያ 7፤ (በሕማማት ሰሞን ረቡዕ ዕለት) ቀጭን አቦከር ሳይታሰብ አደጋ ጥሎ አዛዥ ተክለ ጊዮርጊስን፤ አዛዥ አምላኝ፤ ሚካኤልን፤ ዳረጎትን፤ ያዕቆብን፤ ጋድን፤ የደብረ ቢዘኑን አባ ተንሥኦ ክርስቶስን፤ የደብረ ሰማዕቱን መምህር፤ አመተ ልዑልን እና ብዙዎቹን ገደላቸው፤ ጌዴዎንንና የንጉሡን አማት ዮዲትን ማረካቸው። በዚያ ዘመን የፋሲካ በዓል የሚውልበት ቀን ጠፍቷቸው ግማሾቹ ሚያዝያ 8 ሲያከብሩ ንጉሡና አብረውት ያሉት በ10 አከበሩ (ጸሐፊው ሲቀዳ ሑጥር አሳስቷል)።

ሚያዝያ 12፤ ገራድ ዕስማን ባደረገው ጦርነት አቤቶ ፊቅጦር (የአፄ ልብነ ድንግል የበኸር ልጅ) ሞተ። ገዳዩ ገራድ ዕስማን ቢሆንም በጦርነቱ ላይ ክርስቲያኖቹም እነ ዮናዳብ፤ ክፍሎ፤ ሳል፤ ናግ፤ ዓምዶ፤ ዮሴፍ ከገዳዩ ጋራ አብረውት ነበሩ።

ግንቦት 12፤ ዕመር ዋግ ውስጥ ዛታ ላይ በልብነ ድንግል ላይ ባደረገው ጦርነት የንጉሡ ልጅ አቤቶ ሚናስ ተማረከ፤ (እስጥምቡል ተወስዶ በግድ ሰለመ)። በዚያን ጊዜ የውስጥ ብላቴና ዕዝራ፤ ግራጌታ ጊዮርጊስ፤ የማርታ ልጅ ባሕርይ እና ብዙ ክርስቲያኖች አለቁ። ተማርከው የተሸሙም ብዙዎች ናቸው።

ሰኔ 17፤ ዕመር እንደገና መጥቶ ሰለዋ ላይ የንጉሡን የውስጥና የውጪ ሠራዊቱን ማረካቸው። ንጉሡ ከጥቂት ዘበኞቹ ጋራ ለጥቂት አምልጦ ጸለሞት ሄደ፤ ጸሊም ጎብራ (ጸሊም ፍራ) ከምትባል ተራራ ላይ ወጥቶ ተቀመጠ (የተራራዋ ስም በየምንጩ የተለያየ ነው)።

ሐምሌ 11 (14?)፤ ኢዮራም ከመለሳይ (ከእስላሞቹ) ጋራ ተረዳድቶ ንጉሡን ከዚያም አባረረው። እግዚአብሔር ለንጉሡ ተአምራት ሠርቶለት ከሐዋርያት ጉባኤ በኋላ (ከሰኔ ጳም በኋላ በዋናው ክረምት) ዓባይን በእግር ተሻግሮ ታብር ላይ ከረመ።

1532፤ መስከረም 12 (16?)፤ እግዚአብሔር ለንጉሡ ገይል ሰጥቶት አሕመዲንን ተዋግቶት ገደለው። እንደነገሩን ዕመር ሲከታተለው ጥቅምት 1 ቀን፤ አንድ ጊዜ ወግቶታል፤ ግን አልሞተም (ወጊው ንጉሡ ቢሆንም የግዕዙ ምንጭ ወጊውንና ተወጊውን በግልጽ ለይቶ አያሳይም)።

በዚሁ ወር እማም (ግራኝ) ከደምቢያ ተነሥቶ ወደሲሬ ሄዶ የቀሩትን ቤተ ክርስቲያኖች ዘረፋቸው።

ታኅሣሥ 10፤ ምጥባቢላን አቃጠላት (የቤተ ክርስቲያኗ ስም በየመጻሕፍቱ የተለያየ ነው)።

ታኅሣሥ 15፤ የጎትማንን ገዳም አጠፋት፤ ብዙ መነኩሴዎች ገደለ።

በጥር ወር ወደ ዛና ተመልሶ መጥቶ የክብርቱን ቤተ ክርስቲያን ንብረት ዘረፈው።

የካቲት (ጥር?) 13፤ የደብረ ክርቤን ቤተ ክርስቲያን ንብረት ዘረፈው።

የካቲት 16፤ ብሳይጢስ (በሳይጢስ) ላይ (ሽሬ ውስጥ) አንድ ስም የለሽ ድኻ ዑመርን ከሴት ጋራ ከተኛበት ድንኳን ውስጥ ተደብቆ ገብቶ እምብርቱ ላይ ጨቤ ሰከበት፤ ገደለው።

የካቲት 22፤ ግሸን ተደፈረች፤ ተዘረፈች።

የግሸን ገዳም የነገሥታት ልጆች እንዳያምፁ መጠበቂያና በዚያውም የትምህርት ቤታቸው፤ የቤተ መንግሥት እቃ መክተቻ መዝገብ ቤትም ስለነበረች “አምባ ነገሥት” (የንጉሥች አምባ) ትባል ነበረ። የተሠራችው ኮረብታ ጫፍ ላይ በመሆኑና በመውጫ መግቢያዋ አስቸጋሪነት ምክንያት የግራኝ ሠራዊት የደፈሯት በድንጋይ ናዳ ብዙ ሰው ካለቀባቸው በኋላ ነው። ከገቡ በኋላ ግን ልዑላትን ፈጀቸው፤ ከይኩኖ አምላክ ጀምሮ እስከ ልብነ ድንግል ድረስ የተከማቸውን እቃ (የወርቅ ዘውድ፤ ሥዕል፤ የወርቅ ጽዋ፤ የወርቅ ጸሐል፤ የወርቅ መስቀል፤ ግልገል ወርቅ፤ የወርቅ ጌጣጌጥ፤ የሐር ልብሳልብስ፤ መጻሕፍት፤ ወዘተ.) የሚፈልጉትን ዘረፉ፤ የሚፈልጉትን አወደሙት። “የመዝገቡን ልክ ከእግዚአብሔር በቀር የሚያውቀው አልነበረም፤ በዚያን ጊዜ ወርቅ እንደድንጋይ፤ የሐር ልብስ እንደቅጠል ረከዕ ነበረ።... ይኸንን ያደረጉ ወዚረ መጃሂድና አምዱሽ (አሞሽሽ/አሕመዱሽ) ናቸው”።

1533፤ መስከረም 5፤ ንጉሥ ልብነ ድንግል አረፈ፤ በደብረ ዳሞ ተቀበረ።

1533 - 1551፤ የአፄ ገላውዴዎስ/አጥናፍ ሰገድ ዘመን መንግሥት

1533፤ መስከረም 6፤ የደብረ ዳሞ አበምኔት አቤነ ተርቢኖስ ገላውዴዎስን የንጉሡ ቤተ ሰብ ካለብት ከደብረ ዳሞ ገዳም አውርደው ጠርቤንቶስ ከሚባል ዛፍ ስር የመንግሥት ዘውድ ደፉለት። የመንግሥት ስሙ አጥናፍ/አጽናፍ ሰገድ ተባለ።

ታኅሣሥ 11፤ አፄ ገላውዴዎስና ሠራዊቱ ድንገት ከገራድ ዓሣ፤ ከገራድ ዕስማን፤ ከድል በኢየሱስ፤ ከኢዮራምና ከሌሎች ብዙ መለሳዮች (እስላሞች) ጋራ ውጊያ ገጥመው ብዙ ሰው ገደሉ።

ንጉሡ ከውጊያው በኋላ ወደሰሜን ሄደ፤ በሰሜን የልዋሪ፤ የኖዓ፤ የጸለምት አገሮች ተቀበሉት። ደግሞ እነ ወዚረ መጃሂድ፤ ገራድ ዕስማን፤ ገንዝ ገራድ ነስረዲን፤ የትግሬና የሰራዊ ሹማምንት፤ ብዙ መለሳውያንም ተነሡበት፤ ግን ሊወጉት አልቻሉም። እንዲያውም ከሐዲውን ዮናታንን (የተምቤኑ ሹም የሂኖስን ልጅ) ገደለው።

(ሚያዝያ 22 ቀን) ፋሲካን ዓባይን ተሻግሮ ሰርድ ላይ አከበረ።

ሚያዝያ 29፤ ከገራድ ዕመር ጋራ ተዋጋ። በዚሁ ዓመት ወደ ሰሜን ሄደ። ከፖርቱጋል አገር ፈረንጆች (ካቶሊኮች) ለእርዳታ መጡ። ዕስማን ኑር የሚባለውን ገድለው ድባርዋ ውስጥ (የዛሬዋ ኤርትራ ውስጥ በምትገኝ ከተማ ውስጥ) ከረሙ፤ በዚያን ጊዜ ግራኝ ሰፈሩን ደረሰ፤ ላይ አድርጎ ነበረ።

1534፡ በመስከረም ወር ሚናስን ከአስጥምቡል (ምድረ ሮም) አስመለሱት።
በታኅሣሥ ወር የግራኝ ወታደሮች ወደ ትግሬ፥ ፖርቱጋሎቹና እቴጌ ሰብለ
ወንጌል ወደ ደምቢያ ሲገሠግሡ መጋቢት 29፥ ሁለቱ ኅይሎች እነሃ
ላይ ጦር ገጠሙ።

1535፡ መስከረም 3፥ ጦርነት ሆኖ ግብጣን ዶምክስታቡ (የፖርቱጋሎች መሪ --
Captain Christavão da Gama) በጦር ሜዳ ወደቀ።
በጥቅምት ወር (አፄ) አጥናፍ ሰገድና እናቱ (ሰብለ ወንጌል) ስሜን ላይ
ተገናኝተው ሸዋዳ ላይ ሰፈሩ።

ኅዳር 16፥ ወገራ ላይ ጦርነት ሆኖ ሲድ መሐመድን፥ ዕስማንን፥ ጠሊላን
ገደሏቸው።

ኅዳር 19፥ (ንጉሡ ግራኝ እስፈረበት) ደረሰ፤ ድረስ ሂዶ የከተማውን ቤት
ሁሉ በእሳት አቃጥሎ ሀብታቸውን ዘርፎ ወደ ምሽጉ ወደሸዋዳ ተመለሰ።
የካቲት 5፥ ንጉሡ ሸዋዳን ለቆ ወይና ደጋ ላይ ሰፈረ።

ግራኝም ደረሰ፤ ለቆ ንጉሡ አጠገብ ሰፈረ። ሁለቱ ሠራዊቶች ዓይን
ለዓይን ተፋጠሙ።

የካቲት 16፥ ግራኝ መድፋንና የቱርክ ወታደሮችን ተማምኖ ንጉሡን ሊወጋ
ሰፈሩን ለቀቀ፤ የዘንተራን አቀበት ወጥቶ ሳይጨርስ የንጉሡ ወታደሮች
ተረባርበውበት በኋላ “ግራኝ በር” ከተባለው ቦታ ላይ ረቡዕ ዕለት
(የካቲት 20?) ሶስት ሰዓት ላይ ገደሉት። ሠራዊቱ ተበተነ፤ ሚስቱ ድል
ወምበራና ብዙ ሠራዊት ወደ አትበራ ሸሹ። ብዙዎች እጃቸውን ሰጡ
(ምሕረት ተደረገላቸው)፤ ኢዮራምን ግን የእስራኤል (የቤተ መንግሥት
ዘር) በቀል እንዳይረሳ ከገባ በኋላ ገደሉት። (ሰለኢዮራምና ስለ ድል
በኢየሱስ 1533 ታኅሣሥ 11ን ተመልከት።)

“ንጉሣችን አጽናፍ ሰገድ ኅይልና አሸናፊነት እንዳገኘ ባዩ ጊዜ
የአባቱን የወናግ ሰገድን (የልብን ድንግልን) ሰይፍና ከአሸከሮቹ
አምስቱን አባ ቶማስ ከሚባሉ መነኮሴ ጋራ ... እንዲህ ሲል ወደ
ደብረ ዳም ላካቸው፡-

አባቶቼ ተርቢኖስና የደብረ ዳም መነኮሳት ሁላችሁም፡
የምስራች፡ የምስራች ለናንተ ይሁን። በናንተ ጸሎት
እግዚአብሔር የጠላትን በእግራ ስር መውደቅና ከመኳንንቴ
ጋራ ሰላምን ሰጠኝ። ካሁን ጀምሮ ይህ ሰይፍ በ(ንጉሡ)
አስከሬን ራሱን ይቀመጥ። እነዚህም አሸከሮች የአስከሬኑ
ጠባቆች ይሁኑ። ቀለባቸውና ልብሳቸው እንዳያሳስባችሁ
የአደቅ ሰይፍን ምድር በሞላዋ ሰጥቻለሁ። እስከዘላለም
ርስተ ጉልት ይሁናችሁ። ከኔ በኋላ በሚመጡ ነገሥታት
ዘንድ ክብር ይሆናችሁ ዘንድ እናንተም በሰሙ ሁልጊዜ
ዕጣን ማሳረጋችሁንና ጥበቃውን እንዳታቆሙ።”

አባ ቶማስ ማናቸው? ቢሉ፥ በመምህርነት፥ በሽተኞች በመፈወስ፥ መታን
በማስነሣት የታወቁት የደብረ ዳም አበምኔት አቡነ ተርቢኖስ
ለገላውዴዎስ የንስሐ አባትና ገበታ ባራኪ እንዲሆኑት የሰጡት መነኮሴ
ናቸው።

1537፡ ንጉሡ አባስን ገደለው።

ለእርዳታ የመጡትን የፖርቱጋል ካቶሊኮች በውሉ መሠረት በየአገሩ
ሠራቸው (አሰፈራቸው)።

1539፡ ገላውዴዎስ ወደአዳል ዘመተ። (በ1543 የሚልም አለ።)

1545፡ ፀሐይ ጨለመች። አሣዥ ግርማ ሞተ።

1549፡ አቤቶሁን ያዕቆብ ሞተ። (ያዕቆብ በግራኝ ወረራ ዘመን ሸዋ ውስጥ ገሜ
ጊዮርጊስ ከሚባል ተራራማ ቦታ ተደብቆ የነበረ የአፄ ልብን ድንግል ልጅ
ነው። የጦርነቱን ዘመን አልፎ የአፄ ሱስንዮስ አያት (የጌንደር ነገሥታት
ቅድመ አያት) የሸዋ ነገሥታት ቅድመ አያት ለመሆን በቅቷል።

1550፡ ወይዘሮ ወለተ ቅዱሳን (የንጉሥ ልብን ድንግል ልጅ) ሞተች።

1551፡ መጋቢት 27፥ ኑር ገላውዴዎስን በጦር ሊገጥመው ከአዳል መጣ።
መነኮሳቱ መጥተው ገላውዴዎስን እንዲህ አሉት፡ “አሁን ብትገጥመው
ትሞታለህ። ግን መንግሥተ ሰማያት ትገባለህ፤ ከሸሸህ ትድናለህ፤ የኋላ
ኋላም ታሸንፋለህ፤ ግን ትኩንናለህ። ንጉሡ የአንድ ካህን ቆንጆ ሚስት
ነጥቆ ስለነበረ “ከምድር መንግሥት የሰማይ መንግሥት ይበልጥብኛል” ብሎ
ጦር ገጠመ፤ ኑር ድል ነሥቶ የገላውዴዎስን እንገት ቆርጦ ራሱን ይዞ
ሄደ። የግራኝ ሚስት ድል ወምበራ “የባሌን ገዳይ ራሱን ቄርጠህ
ካላመጣህልኝ አላገባህም” ብላው ነበረና ያንን ጥሎሽ ሰጥቶ ያጐቱን ሚስት
አገባት።

1551 - 1555፡ የአፄ ሚናስ/አድማስ ሰገድ ዘመን መንግሥት

1551፡ ሚያዝያ 14፥ ሚናስ/አድማስ ሰገድ ነገሡ።

1552፡ ተዝካሮ መንግሥት ተቀናቅኖ (ነግሦ) 7 ወር ገዛ።

1553፡ የካቲት 5፥ የአፄ ሚናስ ዕረፍት።

ሚያዝያ 11፥ የእጩ ሶንባቆም ዘደብረ ሊባኖስ ዕረፍት።

እጩ ሶንባቆም የየመን ዐረብ ናቸው። ኢትዮጵያ የመጡት
በንግድ ሥራ ነው። ክርስትናን ስለወደዱ ተጠመቁ። ዐረብኛና
ቀርአኑን ስለሚያውቁ ቀርአኑን እየጠቀሱ ክርስትናን ለእስላሞች
አስተምረዋል። መጻሕፍትም ወደግዕዝ ተርገመዋል። አንቀጽ አሚን
 (“የእምነት በር”) የሚባለውን መጽሐፍ የደረሱ እሳቸው ናቸው። ግራኝ
ሊገድላቸው በጣም ፈልጎ ነበረ፤ ሊያገኛቸው አልተቻለውም።

የጉንደር ዘመን መንግሥት

ቤተ መንግሥቱ ከአዳል እስላሞች ለመራቅ ከሸዋ ወደ ሰሜን ምዕራብ ዞረ፤ የሀገሩ ሊቃውንትም ቤተ መንግሥቱን ተከትለው ወደዚያው ሄዱ። ጉንደር ደርቡሾች (በኋላም አፄ ቴዎድሮስ) እስኪያቃጥሏት የዕውቀት ማእከል ሆነች። ብዙ መጻሕፍት ወደግዕዝ ተተርጉመውባታል፤ ብዙ ድርሰቶች ተደርሰውባታል። ጉንደር “እመ አህጉር፣ ባሕረ ጥበባት፣ ነቅዕ ሃይማኖት...” (የከተሞች እናት፣ የጥበቦች ባሕር፣ የሃይማኖት ምንጭ...) የምትባለው ያለ ምክንያት አይደለም።

ጉንደርን የቆረቆራት አፄ ፋሲል (ፋሲለደስ) ነው። ሆኖም ከሠርፀ ድንግል ጀምሮ እስከሱ ድረስ የገዙ አፄዎችም በዘልማድ የጉንደር ነገሥታት ይባላሉ።

ከዚህ በታች ያሉትን የዘመን ማስታወሻዎች የሚያነብ ሰው ልብ የሚለው የዘመቻውን ብዛት ነው። የዘመቻው ዋና ዓላማው ዝርፊያ ነው፤ ሕዝቡ በጎሳ እየተደራጀ አንዱ ሌላውን ጎሳ ይዘርፋል። ንጉሡም መንግሥቱን ከጎሳዎች ወረራ መከላከል ብቻ ሳይሆን ከሠራዊቱ ጋራ “አንድ የክርስቲያን ጎሳ” ሆኖ እሱም የተመቸውን ይዘርፋል። ግን ታሪክ ጸሐፊዎቹ የመንግሥቱ ወገን ስለሆኑ የምናነበው እነሱ የጻፉትን ንጉሡ የሚዘምታቸውንና በእሱ ላይ የሚዘመቱትን የዘመቻ ታሪክ ብቻ ነው። ስለሌሎች ጎሳዎች ጦርነትና መዘራረፍ ብዙ የማናውቀው የጻፈውን ስለሌለ ነው። የንጉሡ ታላቅ ኀይል ፈረሰኞቹ ናቸው። ሠራዊቱ ደሞዝተኛ ስላይደሉ ለራሳቸው ምግብና ባሪያ፣ ለፈረሶቻቸው ሣር የሚገኝበትን አካባቢ እንደአንበጣ እየወረሩ ይዘርፋታል። የግራኝንና የትግራይ ሕዝብ ነፃ አውጪ ግምባርንም ወረራ በተለየ በመጀመሪያው ላይ በዚሁ ዓይን ማየት ይቻላል። የዘመቻውን ምስጢር ግልጽ እንዲያደርግልን ከአፄ አድያም ሰገድ ኢያሱ ታሪክ አንድ ጥቅስ ከግዕዙ ተርጉሜ ከዚህ በታች አቀርባለሁ፡

በዚህ ዘመን (በ1676 ዓ. ም.) የቱለማ ሰላይ መጥቶ እንዲህ አለ፡-

“በቱለማ ምድር በማናቸውም ቦታ ሣር የለም፤ ድርቅ ገብቶታል።” ሁለተኛም ከጉራቲና ከቱለማ ሕዝብ በጠቅላላው ልኡካንና ልዑላን መጥተው (ለንጉሡ) እንዲህ አለ፡ “ጌታችን ሆይ፣ ወደኛ አትመጣብን፤ ልትወጋንም ፈጽሞ አታስብ፤ (ታዛዥ) አሸከሮችህ ነንና። እንግዳችን በነበርክበት ጊዜ (በ1673 ዓ. ም.) የየአቅማችንንና የተቻለንን ያህል የሰጠንህን ወዳጅነት (ፍቅር)፣ በኛና በአባትህ በንጉሡ መካከል ያደረግነውን ዕርቅ፣ ወደ አባትህ ወደ ንጉሡ ስትመለስም የሰጠንህን መልካም አሸኛችታችንን አስታውስ።”

ደግሞ ከወሎ (ሌላ) ሰላይ መጥቶ እንዲህ አለ፡

“በወሎ ምድር ብዙ ሣር አለ፤ ደሞም (አንተ ንጉሡ) ልትዘምትበት እንደምትመጣ ወሎ አልሰማም። አንተ በግሥጊሣ ብትሄድ በድንገት ታገኘዋለህ።”

ስለዚህ ጉዳይ ንጉሡ በሰፈሩ ካሉት መኳንንቱ፣ ከሹም ሽሮች፣ የዘመቻን ነገር ከሚያውቀው ከትልቁም ከትንሹም ጋራ ተመካከረ። እንዲህ አላቸው፡ “እስቲ ሁላችሁም ምክሩ፤ ወዴት ብንዘምት ይሻላል? ወደቱለማ ምድር ወይስ ወደወሎ ምድር?” ምክር ሰጪዎቹ ሁሉ ለጌታቸው ለንጉሡ እንዲህ ሲሉ መልስ ሰጡ፡

“ወደቱለማ ብንሄድ ፈረሶቻችን፣ በቅሎዎቻችን፣ ሌሎችም እንሰሰቻችን ሁሉ ያልቃሉ። በቱለማ ምድር በድርቅ ምክንያት ሣር እንደሌለ (እነሆ) ሰምተናል። ደሞስ ቱለማ እንደምንመጣበት ዐውቆ የለምን? እንዳንዘምትበት ለጌታችን ለንጉሡ ታዛዥነቱን አምኖ ልመና ልኳል። ይኸ ሁሉ የነገር ደንቃራ እያለብን (የቱለማው) ዘመቻ እንዴት ይሠምርልናል? አንደኛ በድርቅ ምክንያት የከብት እልቂት፣ ሁለተኛ የቱለማ ለኛ አለመገኘት -- መምጣታችንን ስለሰማ በጊዜው ወደ ሩቅ ሀገር ሸሽቷል። ለሌላ ዓመት እንዲሆንን እሱን አሁን እንተወውና መምጣታችንን ወዳልሰማው ወደወሎ ምድር እንሄድ፤ በድንገት እናገኘዋለን። እዚያ ለፈረሶቻችን ብዙ ሣር አለ።”

ንጉሡ ይኸንን ጥሩ ምክር ወደደው... ስለዚህ ንጉሡ ለምክር ሰጪዎቹ ሁሉ “እንዳላችሁት ይሁን” አለ።

ይኸም ሆኖ አድያም ሰገድ ኢያሱ እንዳባቱ እንደ ቀዳማዊ ዮሐንስ “ጻድቅ” ሰው ነበረ። ካባቱ ጋራ ነገር ሠሪዎች አጣልተውት ወደቱለማ ሸሽቶ ሄደ ነበረ። ታርቆ ገብቶ አባቱ ሲሞት አልጋውን ወረሰ፤ በመጨረሻም መንኖ ገዳም ገባ። የሱን አልጋ የወረሰው ንጉሥ ተመልሶ የሚመጣ መስሎት ሰው ልኮ አስገደለው።

በዚህ ክፍል “አፄ”፣ “ሐፄ”፣ “ሐፄጌ”፣ “ዊዘሮ”፣ “ወይዘሮ”፣ “ይቱ”፣ “ይቱጌ”፣ “እቱጌ”፣ “እጪ”፣ “እጪጌ”፣ “አቤቶ”፣ “አቤትሁን”፣ “አቤተሁን”፣ “አቤትኩን” የሚለው የተለያየ አጠራር የምንጮቹ ነው። ንጉሡ ከሚጠራበት ቦታ ሳይጠራ ሲቀርና አጻጻፉ የሚያሳስት መስሎ ሲታየን አልፎ አልፎ “ንጉሡ” (አንዳንዴም “አፄ”) በሚል ሞልቸዋለሁ።

1555 - 1589፣ የአፄ ሠርፀ ድንግል/መለክ ሰገድ ዘመን መንግሥት

1555፣ የካቲት 7፣ አፄ ሠርፀ ድንግል ነገሡ።

ሠራዊቱ ከእስላሞች ጋራ ተስማምተው ተክለ ማርያም የሚባል ልዑል ሊያገኝላ ፀምፀው ነበረ፤ ሐድያ ገራድ አዜ አታልሎ ገደለው።

1556፣ ሮም ሰገድ ሞተ።

1560፣ ሰብለ ወንጌል (የልብን ድንግል እቲጌ) ሞተች።

1561፣ መጋቢት 1፣ አፄ ሠርፀ ድንግል ከሐድያው ንጉሥ ከአዜ ጋራ ተዋጋ።

1568፣ 7ኛው ማሳተም በዚህ ዓመት ተፈጸመ።

1569፣ አፄ ዘድንግል፣ ወይዘሮ አመተ ሚካኤል፣ ይቲ ስልጣን ሞገሳ (የሱስንዮስ እቲጌ) ተወለዱ።

መሐመድ ሞተ። (የአዳል ኢማም ሳይሆን አይቀርም።)

1570፤ ሐይ ከቦረን ጋራ መሻዩ ወንዝ ላይ፥ ከአበጢ ጋራ ወይናደጋ ላይ ተዋጋ።

1571፤ ታኅሣሥ 16፥ አዲ ሠርፀ ድንግል ሐማሴን ዘምቶ ከሐዲውን ባሕር ኒጋሽ ይሥሐቅንና የቱርኩን ሹም ገደላቸው። (ዘመኑን 1570 የሚያደርግና ቱርኩት ቱዎድሮስ የሚባል ሰው እነገሡ የሚልም አለ።)

1572፤ ረድኤት ተያዘ።

1573፤ ሸት (ሸት የሚባሉትን አገዎች) ንጉሡና ሠራዊቱ አጠፏቸው።

1574፤ በፈላሻው በካሌፍ (ካሌብ) ላይ ዘመቱበት።

1575፤ አዲ ሠርፀ ድንግል እናርያ (አሮሞዎች ከያዙት በኋላ ወለጋ ከተባለው አገር) ሂዶ ተዋግቶ መጋቢት 27 ቀን ልዑል በደንቸንና ሕዝቡን ክርስትና እንዲነሡ አደረገ። ብዙ ወርቅ አገኘ። ኩሽናይ ላይ ከረመ። በዚሁ ዓመት ሳርካን አጠፋው። አቤተሁን አባዲር ሞተ።

1576፤ ጋላ (አሮሞዎች) አቦሊን ገደሉት።

1577፤ አክሱም ታደሰች።

1578፤ ንጉሡ ወደምድረ ዘብል ዘምቶ መረዋ (የሚባለውን ሕዝብ) መታው።

1579፤ ጥር 21፥ ሰሜን በፈላሻዎች ላይ ዘምቶ ጉሸንን (የጌዴዮንን ወንድም) ገደለው።

1581፤ ንጉሡ ወረንሻ (ወረንጥሻ) የሚባሉትን ወጋቸው፤ ወደካራ ሄደ።

1582፤ (1583 የሚልም አለ) ሚያዝያ 15፥ አዲ ሠርፀ ድንግል ምጽዋ (ደሽኖ) ላይ ቱርኩችን አጠፋቸው። የቱርኩቹ መሪ ከደወርድ ይባል ነገር።

1585፤ ንጉሡ የገምበን ሰዎች ወጋቸው።

1586፤ አድማስ ሞገሳ (የአዲ ሚናስ እቴጌ) ሞተች። ይቲ ምንቻሌ ሞተች፤ መሬት ተንቀጠቀጠ።

1587፤ ንጉሡ እናርያ ዘምቶ ብዙ ከብትና ፈረስ ዘረፈ፤ ሕዝቡን ክርስቲያን አደረገው። ኩስትሮ ሞተ። (ይሽ በ1575 ከተፈጸመው ታሪክ ጋራ ይመሳሰላል።)

1588፤ ንጉሡ ጋላን (አሮሞዎችን) ለመውጋት ወደ በጌምድር ሄደ።

1589፤ ንጉሡ ወደ ምድረ ዳሞት ሄደ። መጋቢት 24፥ አዲ ሠርፀ ድንግል በራቦን ላይ ዘምቶ በመልስ ጉዞ ላይ ሳለ ምድረ ሻት ላይ ዓሣ በልቶ ወዲያው ሞተ።

1589 - 1596፤ የአዲ ያዕቆብ/ዳግማዊ መለክ ሰገድ ዘመነ መንግሥት ያዕቆብ ሲነግሥ የ8 ዓመት ልጅ ነበረ፤ ከተማውን እንፍራዝ ላይ አደረገ።

1595፤ ንጉሡ ትምኢ ላይ ሞግዚቱን ራስ አትናቴዎስን ወግቶ አሸነፈው።

1596 - 1597፤ የአዲ ዘድንግል/ዳግማዊ አጥናፍ ሰገድ ዘመነ መንግሥት

1596፤ ሠራዊቱ ያዕቆብን ወደ ግዞት ሰድዶ ሊቀን ዘድንግልን እነገሠው።

1597፤ ጥቅምት 6፥ አዲ ዘድንግል ሃይማኖቱን ስለለወጠና በሰው ጉልበት የሚከፈለውን ግብር ስላስቀረ ራስ ዘሥላሴ ተዋግቶት ገደለው።

አቤተሁን አውናኤልም ሞተ።

1597 - 1599፤ አዲ ያዕቆብ ሁለተኛ ጊዜ ከዙፋኑ ላይ ተቀመጠ። ከተጋዘበት ከእናርያ አምጥተው እንደገና እነገሡት።

1598፤ ሱስንዮስ ዘሥላሴን ጎል ላይ (ምድረ አምሐራ ውስጥ)፥ አዲ ያዕቆብን ጨጨሆ ላይ ተዋግቶ አሸነፋቸው፤ በጨጨሆው ጦርነት ብዙ ሕዝብ አለቀ።

1599፤ መጋቢት 1፥ “ከሐዲው” ሱስንዮስ አዲ ያዕቆብን ጎል ላይ ገድሎ ክረምቱን በቆጋ አሳለፈ። መጋቢት 5፥ ሱስንዮስ የሀገሪቱን ስልጣን ያዘ።

1600 - 1625፤ የአዲ ሱስንዮስ/ስልጣን ሰገድ ዘመነ መንግሥት ከይኩኖ አምላክ እስከዚህ 338 ዓመት ሆነ። ሰኔ 20፥ (በ1601 የሚልም አለ) አዲ ዘድንግልን የገደለ ዘሥላሴ ሞተ (ተገደለ)። ሐዲ ሱስንዮስ ጎዣም ውስጥ ውርንሻ/ወረንጢሻ (የሚባሉትን አገዎች) አሸንፎ ብዙ ሰው ፈጀ። ሊበንንና ዲገሉንም በሶስት ቀን ጦርነት “ብር” በሚባለው ወንዝ ላይ አሸነፋቸው።

1601፤ መረዋ (የሚባሉት) የአዲ ሱስንዮስን ሠራዊት አሸነፏቸው። በኋላ ግን ንጉሡ መጥቶ ምርኮውን ሁሉ ሰጧም ከብቱንም አስመለሰ። ትግሬ ሄዶ የተነሣውን ሁከት አበረደ። መልክዴዴት ዐምዖ ነበረ፤ እሱንም ያነገሠውን አርዞ የሚባለውንም ቦራ ላይ የማን ክርስቶስ ገደላቸው። ዮልዮስ ጉዣምን ተሾመ።

1602፤ ንጉሡ ጎዣም ሄዶ ቦረንን በኋላም ዘለባስን፥ ጫራን፥ ኳኩራን መታቸው። ንጉሡ ቡሬን አጠፋው፤ ወርቅ አምባ ተሰበረ (ተደፈረ)። ደኻና ላይ ከትሞ ወደ ምድረ አገው ዘመተ።

1603፤ ስልጣን ሰገድ አቸፈርን ማጥፋት የጀመረው በዚህ ዓመት ነው። “ማነን ቲታ” የሚባል ረኅብ ገባ።

1604፤ ንጉሡ ዱራ ዘመተ። ግንቦት 14፥ እጨጌ (አብርሃም) ሞተ። ንጉሡ ወደ ወለቃ ዘምቶ ወረንሻ/ወረንጢሻ (የሚባሉትን) መታቸው። ብዙ ሴቶችና ልጆች ማረከ።

1605፤ በየካቲት ወር ንጉሡ አቸፈርን እዚያው ከትሞ አጠፋው። የሁለት ባሕርይ ክርክር በዚህ ዓመት ተጀመረ። ወረንሻ (ወረንሻ/ወረንጢሻ) ለንጉሡ ያድሩ ዘንድ መጡ። በጨዋነት (በወታደርነት) ምድረ ገኝ ላይ ሠራቸው (አስፈራቸው)። ስምዖን ሞተ። ዮልዮስ ሰሜንን ተሾመ።

- 1606፤ ንጉሠ ስሜን ሄዶ (ከፈላሻዎቹ መሪ) ከጌዴዎን ጋራ ተዋጋ። ወረኛን (ስልጣን ተቀናቃኝን) አስረከበው።
በመፀኛው አውሳብዮስ ሞተ።
ንጉሠ ተክሉይን (ወረኛውን) ሰቀለው (በ1605 የሚልም አለ)።
- 1608፤ ሐዲጌ ሊቦ (የሚባሉትን) ለመምታት ዘመተ።
ከናፍረ ክርስቶስ ሞተ።
ይቴ (እቴጌ) ሐመልማል፥ ወይዘሮ አመተ ሚካኤል፥ ወይዘሮ ገሊላዊት ሞቱ።
- 1609፤ ራስ ሥዕል ክርስቶስ ብሕት ወደድነት ተሾሞ የንጉሡን ሠራዊት ይዞ ወደሙገር ዘመተ።
በሃይማኖት ምክንያት ሐዲ ስልጣን ሰገድና ዮልዮስ ፀዳ ላይ ተዋጉ።
ግንቦት 7፥ ዩልዮስ ኃሙስ ዕለት ከአቡነ ስምዖንና ከአባ ዳዮስቆሮስ ጋራ ሞተ። እናታችን ወለተ ጴጥሮስ ከባላቸው ከሥዕል ክርስቶስ ተለይተው (ባላቸው ስለኩተለክ) ዘጌ ሄዱ።
- 1610፤ ንጉሠ መዲናውን ደንቀዝ ላይ እንዳደረገ አበታ (የሚባሉት አሮሞዎች) ዘመቱበት።
ሐዲጌ ንጉሳንና ሐንካሻን ፈጃቸው።
ንጉሠ ራስ ሥዕል ክርስቶስን ቦረንን እንዲወጋ ላከው።
በጥቅምት ወር በሽታ ገባ። ንጉሠ ዘማች ወደፋንጅ ላከ፤ ግመል፥ ፈረሰ። የብረት ልብስ (ድርዕ) ዘርፈው ተመለሱ።
- 1611፤ ወይዘሮ መሲሐዊት ሞተች።
ገነተ ኢየሱስ (የካቶሊኮቹ) ተሠራች።
ሐዲጌ ወደ አምሐራ ዘምቶ ከረዩን መታው።
ኮከብ ታየ።
- 1612፤ ወልደ ሐዋርያት ውጫሊ ላይ ሞተ። (ወልደ) ቅብርያል በመፀ (መንግሥት የማረው ግብፃዊ ነበረ)።
ከይኩኖ አምላክ እስከዚህ 350 ዓመት ሆነ።
- 1613፤ ታኅሣሥ 4፥ ጨረቃ በወጣች በ12 ምሽት ለኃሙስ አጥቢያ ጨለመች።
ራስ የማነ ክርስቶስና አዝማች አፈ ክርስቶስ በቅብርያል ላይ ዘመቱ።
- 1614፤ ንጉሠ ወደ አምሐራና ወደ ሐናዞ ዘመተ።
ዮናኤል፥ አባ ደመ ክርስቶስ (ዘእብን እግሩ) ሞቱ። (ዮናኤልን በ1609ም በ1610ም ሞተ የሚሉ አሉ፤ የተለያዩ ሰዎች ይመስላሉ።)
- ጎዳር 7፥ በሃይማኖት ብጥብጥ ምክንያት የአክሱም ጽዮን ታቦት ተሰደደች።
- 1615፤ ግንቦት 18፥ ቅዳሜ ዕለት መግዳ ላይ ሰዎች አለቁ (የፈረንጆቹን ሃይማኖት አልቀበል ስላሉ ፈጆቸው።)
አቤተሁን አውናኤል ሞተ።
- 1617፤ ነሐሴ 21፥ ጌዴዎን ፈላሻ ሞተ።
- 1618፤ ሐዲጌ ወደስሜን ሄዶ ፈላሻዎቹን ዘመተባቸው።

- ጎዳር 23፥ ዮሐንስ ቅብርያል ሞተ።
አቤቶ ማርቆስ፥ ወይዘሮ መለኮታዊት፥ አባ አባለ ክርስቶስና ወረኛ (ስልጣን ተቀናቃኝ) ዘመንፈስ ቅዱስ ሞቱ።
- 1619፤ ደጅ አዝማች አፈ ክርስቶስ ሞተ።
ንጉሠ ጫራ ዘምቶ አገዎችን መታቸው።
- 1620፤ በታኅሣሥ ወር ቡኮ ሞተ (ጋላ ገደለው፤ በ1618 ሞተ የሚልም አለ)።
ወልደ ጊዮርጊስ ሞተ (ተክለ ጊዮርጊስ በ1619 በመፀ የሚል አለ፤ እሱ ይሆን?)።
ንጉሠ ሰክላ እና ሐሰዋ የሚባሉትን መታቸው (አሮሞዎችን ከአገዎች መለየት አልቻልኩም)።
አፍንሱ (የካቶሊኩ ጳጳስ) መጡ።
ባሊጌ (ገበሬዎች) በአንስታና በዳውንት በመፀ።
- 1621፤ ዮከቲት 24፥ እጨጌ ዘወንጌል ሞቱ።
በነሐሴ ወር በላስታ በኩል ወረኛ (ስልጣን ተቀናቃኝ) መጣ።
ምልምል ገብረ ኢየሱስ ሞተ። (“ምልምል” ለቤተ መንግሥት ሴቶች የባልነት ክብር ሳይሰጠው እንደባል እንዲያገለግል የሚመለመል ነው።)
አቤተሁን ፋሲለደስ ወደላስታ ዘመተ።
ሠርፀ ክርስቶስ ኅዣምን እንደገና ተሾመ።
- 1622፤ ስለክርስቶስ ሃይማኖት መስከረም 25 ቀን መላሱን የተቈረጠው አቤተሁን የማነ አብ ሞተ።
አባለ ክርስቶስ ሞተ።
ሠርፀ ክርስቶስ ዐምዖ ከሎሌዎቹ ጋራ ሞተ።
- 1624፤ ሐዲጌ ላስታ ዘመተ።
በጎዳር ወር አባ ዕንቁ ሥላሴ ሞቱ።
በሰኔ ወር (በሰኔ 3 የሚልም አለ) አቤተሁን መልክዐ ክርስቶስ ታሰረ።
ቢሆኖ ሞተ (በ1623 ሞተ የሚልም አለ)።
ንጉሠ ከወረኛ (ከስልጣን ተቀናቃኝ) ጋራ ተዋጋ። ወረኛ ቤተ መንግሥት ድረስ ገብቶ ዘውድ መስሎት መቅረቡን ደፍቶ ነበረ፤ ሠራተኞቹም
አሁን ወጣች ጀምበር፥ ተሸሽጋ ነበር
ብለው ተቀብለውት ነበረ። (ወረኛው መልክዐ ክርስቶስ ሳይሆን አይቀርም።)
- ሰኔ 5፥ አዲ ሱስንዮስ
“ፋሲል ይንገሥ፤ ሃይማኖት ይመለስ”
ብሎ አልጋውን ለልጁ ለፋሲል ለቀቀ፤ የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ተመለሰ።
ሰኔ 21፥ የእስክንድርያ ሃይማኖት ስለመመለሱ፤ ደንቀዝ ላይ ዓዋጅ ተነገረ።
- 1625 - 1660፤ የአዲ ፋሲል ዘመነ መንግሥት
1625፤ መስከረም 11 (መስከረም 9 የሚልም አለ)፤ አዲ ሱስንዮስ ሃይማኖቱን

እንደለወጠ ሞተ።

በዚህ ዓመት ርዝቅላ የሚባል (ግብፃዊ) በሐሰት ጳጳስ ነኝ ብሎ መጣ፤
ውሸቱ እስኪታወቅበት ለብዙ ሰው ክህነት ሰጠ።

እቴጌ አመተ ክርስቶስ ታሰረች።

ንጉሡ ወረኛን ወጋው።

ሐምሌ 27፡ የአክሱም ጽዮን ታቦት ከስደት ተመለሰች።

1626፡ ፈንግል የሚባል ተሰቦ ብዙ ሕዝብ ፈጀ።

1627፡ ታኅሣሥ 9፡ ራስ መልክዐ ክርስቶስ በካቶሊክ ሃይማኖቱ እንደጸና ዐምዖ
በውጊያ ላይ ሞተ።

የካቲት 14፡ ደጅ አዝማች እደ ክርስቶስ ሞተ።

ሐምሌ 12፡ ወረኛ ላስታ ሞተ።

1628፡ ንጉሡ (ፋሲል) አዚና እና ዚግም የሚባሉ አገሮችን መታቸው።

አባ ማርቆስ የሚባሉ እውነተኛ ጳጳስ (ከግብፅ) መጡ፤ አጭበርባሪው
ርዝቅላ ታሰረ።

ብላቴን ጌታ መላክ ባሕር ጋሎችን (አሮሞዎችን) ሊወጋ ዘመተ።

ንጉሡ ወደ ሐዘና (አዚና?) ዘመተ።

ወለተ ጊዮርጊስ ሞተች።

1629፡ ንጉሡ ወደ ጎጥም ሂዶ ኳኩራ የሚባሉትን አገሮች መታቸው። ደንገላ፥
ሐንካሻ (ሐንክሳ) የሚባሉትንም መታቸው።

1630፡ ሶስት ፈረንጆች (ካቶሊኮች፥ የአዜ ሱስንዮስን ታሪክ ከጻፈው) ከተክለ ሥላሴ
ጢኖ እና ከመላክ ዲቦ ጋር በአደባባይ በድንጋይ ተወገሩ።

ወልደ ጊዮርጊስ ጎጥምን ተሾመ። (በዚሁ ዓመት መምህር ወልደ
ጊዮርጊስ ተሰደዱ የሚልም አለ።)

ሐዜ ወደ ላስታ ዘመተ፤ ሠራዊቱ በረጎብና በብርድ አለቁ።

1631፡ ደጃዝማች ብዕለ ክርስቶስ ተሻረ።

ደጅ አዝማች ዮሐንስ ሞተ።

በሐምሌ ወር አቤቶ ገላውዴዎስ ላስታ ዘምቶ ክፍላይን አወጣው (ያዘው)።

1632፡ መስከረም 1፡ ራስ የማነ ክርስቶስ ሞተ። (1631 የሚልም አለ።)

ንጉሡ ዚግም እና መተክል የሚባሉትን አገሮች መታቸው።

አዛና (አዚና? ሐዘና?) ዘምቶ ምርኮ አመጣ።

አንበጣ መጥቶ እሁሉን በላው፡ ረጎብ ሆነ፤ ሰዉ ወደ አምሐራ ተሰደደ።

1633፡ አርባ ሺህ የሚሆኑ ለበቻ የሚባሉ ጋሎች (አሮሞዎች) ትግሬ ድረስ ሄደው
ሰራዊት አጠፏት፤ ሲመለሱ የጽርአ (ጽራእ?) እና የተምቤን ሹማምንት
ከበው አንድ ሳያስቀሩ ፈጀቸው።

ሐዜ ወደ ሻንቅላ ዘመተ።

የንጉሡ የመጀመሪያው ልጅ አቤቶ ቄስጠንጢኖስ ሞተ።

1634፡ ንጉሡ ወደ ሰክላ ዘምቶ አገሩን ዘረፈው፤ የሐዘና አገሮችን አጠፋቸው።

ኅዳር 2፡ አዛዥ ዘጊዮርጊስ ሞተ።

1635፡ ንጉሡ የአይተና አገሮችን እንዲወጉ ወንድሙን አቤቶ ገላውዴዎስንና
ብላቴን ጌታ አስገድን ወደዚያ ላካቸው።

ኅዳር 17፡ እናታችን (እማሆይ) ወለተ ጴጥሮስ አረፉ።

1636፡ ንጉሡ ዛሬ ላይ ያሉትን ተሎማ (አሮሞ) ፈጃቸው። ወደ ላስታ ጦር ሰደደ።
በጉማን መንገድ ላይ ባሉት በቢዘዋ አገሮች ላይ ዘመተባቸው።

ዓባይን ተሻግሮ አከከ የሚባሉትን የሶቢ ጋሎች (አሮሞዎች) ወጋቸው።

“ገልዋዴዎስ ቄሮ” የሚባል ጉንፋን ተነሣ።

1637፡ የንጉሡ ልጅ አቤቶ ቄርሎስና ዌዘሮ ክርስቶሳዊት ሞቱ።
የላጋ ገዳም እና የወለተ ጴጥሮስ ማኅበር (ቄራጣ/ቄራጸ የተባለው ገዳም)
ተሠሩ። (ቄራጸን በ1636 ታነፀ የሚልም አለ።)

በደላ በሚባሉት ሻንቅሎች ላይ ራስ ወልደ ጊዮርጊስን አዘመተባቸው።
ተክለ ሃይማኖት ተሾመ።

1638፡ ንጉሡ ሐንካሳ (ሐንካሻ) በሚባሉ አገሮች ላይ ዘመተባቸው።
ከትንሣኤ በዓል በኋላ ጋሎች (አሮሞዎች) መጡ ማለትን ሲሰማ ወደ
ቅምባት ዘመተ።

አቤተሁን አምነ ኢየሱስን ሻንቅላ (የሚባሉት) ገደሉት።

1639፡ የንጉሡ ወንድም አቤቶ ገላውዴዎስና ልጁ እልፍዮስ ዐመፁ። ተይዘው
ታሰሩ፤ (ያመፁት በካቶሊኮቹ ገፋፊነት ነበረ፤ በኋላም ተገደሉ)።

አቤቶ ገብረ መድኅን (የንጉሡ ወንድም?)፥ ዌዘሮ አመተ ድንግል፥
እመቤት ገርዜን፥ ዌዘሮ ወለተ ማርያም፥ ደጃዝማች ገብረ ክርስቶስ፥
እጨጌው፥ ጋብዮስ ሞቱ (የዐመፁ ሰለባዎች ሊሆኑ ይችላሉ)።

ንጉሡና ሠራዊቱ ጉጥም ሄደው ፋሪ ላይ ከትመው ነበረ፤ ሆድ ሕመም
(ተቅማጥ) በተናቸው።

1640፡ ብላቴን ጌታ ብዕለ ክርስቶስ ጫራን እንዲወጋ ንጉሡ ወደዚያ ላከው።
ፈቅጦርን አገሮች ገደሉት።

(የንጉሡ ወንድም) ገላውዴዎስና ልጁ እልፍዮስ ተገደሉ።

በእጨጌ የማነ አብና በጳጳሱ በአቡነ ማርቆስ መካከል ጠብ ተነሥቶ ጳጳሱ
ታሰሩ።

1641፡ ዌዘሮ ወለተ ክርስቶስና የለባዊ ሚስት ወለተ ማርያም ሞቱ።
ሁለት ጳጳሳት፥ አቡነ ሚካኤልና አቡነ ዮሐንስ፥ ተሹመው ከግብፅ
መጡ።

በስናር በኩል ለመጡት ለአባ ሚካኤል የስልጣኑን መንበር ሰጧቸው፤
በደንክል በኩል የመጡትን አባ ዮሐንስን ግን አቤቶ ገላውዴዎስ
ያመጣቸው ናቸው ተብለው ወደ ስርካ አጋዟቸው።

መባርያን እንዲወጋ ንጉሡ አቤቶ ብዕለ ክርስቶስን ወደዚያ ላከው።

1642፡ እመቤት አመተ ኢየሱስ ሞተች።
አቤተኑን ላእከ ማርያም፥ አቤተኑን ዘኢየሱስ፥ ብራን ክፍሌ፥ ደጅ
አዝማች መልክዐ ክርስቶስ፥ አቤተኑን ዮሐንስ (የዌዘሮ ራእይ ልጅ)

- ከብዙ የዋልዋግ መኳንንት (ወይዛዝር) ጋራ ታሰሩ።
ዌዘሮ መስቀል ዕበያና አቤቶ ወልደ ክርስቶስ ታሰሩ።
ንጉሡ ሐንካሳ (ሐንካሻ) የሚባሉ አገዎችን ወጋቸው።
ንጉሡ ሐዳሳ መድረሱን ጋሎች (አሮሞዎች) ሲሰሙ ሸሹ።
- 1643፤ አቤቶ ብዕለ ክርስቶስ አንጎትን (ላስታን፥ ምድረ ወምበርያን የሚሉም አሉ) እንዲወጋ፥ ፊታውራሪ ማሞ ጋላን (አሮሞዎችን) እንዲወጋ ንጉሡ አዘመታቸው።
ደጅ አዝማች ዘማርያም ሞተ።
አቤኑ ተጋዙ።
ስለሁለቱ እጎትማማች ጉዳይ መነኮሳቱ ንጉሡን አነጋገሩት፤ (ሊንዳና በሊንዳ የሚባሉት ፈረንጆች ይሆናሉ፤ ንጉሡ ሁለቱንም ይዞ ነበር ይባላል።)
- 1644፤ የካቲት 5፥ አቤቶ ብዕለ ክርስቶስ ዳንግስ (ዳንግሽ) በሚባሉ ሻንቅሎች ላይ ዘመተባቸው፤ ግን ዳንግስ ሠራዊቱን ደመሰሱበት።
የአቤቶ ማርቆስ ልጅ ዌዘሮ ወለተ ጊዮርጊስ ሞተች።
ድሜጥሮስ ተሾመ።
- 1645፤ ታኅሣሥ 19፥ የንጉሡ እጎት ዌዘሮ ወንጌላዊት በሸማ መሐጸቢያ ሞተች።
ራስ ሥዕለ ክርስቶስ ሞተ።
የገረገራን ባላገሮች መጽሐፍ በማስተማር ያሸንፏቸው ዘንድ ንጉሡ አቤቶ ብዕለ ክርስቶስንና (ጳጳሱን) አቡነ ሚካኤልን ወደዚያ ላካቸው።
ሶቢ ያሉትን ሐክኮ የሚባሉትን እንዲወጋቸው ንጉሡ ራስ ወልደ ጊዮርጊስን ወደ ቢዛሞ ላከው፤ መቅረቢ ሞተ።
አቤትኩን ክፍለ ማርያም ታሞ ሞተ።
(አንድ ሰው “ታሞ ሞተ” ካልተባለ ወይ በውጊያ ላይ ቢወድቅ ወይ “በፍርድ” ቢገደል ነው)።
አቤቶ ብዕለ ክርስቶስ ወደ አንጎት ዘመተ።
በክረምት ከበብ የሚባል ተስቦ ገባ።
- 1646፤ ነሐሴ 23፥ አዛዥ ኤላውትሮስ ሞተ።
ደጅ አዝማች አስጋድር ሞተ።
- 1647፤ ንጉሡ ላስታ ዘመተ። የግደን የሚባሉትን ምንም ሳያስተርፍ አጠፋቸው።
አቤቶ ቡታፌ ታሞ ሞተ።
ወልደ ጊዮርጊስን የራስነት ሹመት ሰጥቶ ጫራን እንዲወጋ ወደዚያ ላከው፤ ዘምቶ ብዙ ዘረፈ፤ ሕዝብ ፈጀ።
ደጅ አዝማች ደሞ ላስታ ዘምቶ ደንጎባት (የሚባሉትን) ሲወጋ ከብዙ ሰዎች ጋራ ሞተ።
- 1648፤ ራስ ዘክርያስ፥ ዌዘሮ መስቀል ዕበያ፥ ዐቃቤ ሰዓት አባ ክፍሉ፥ ፊታውራሪ ማሞ ሞቱ።
- 1649፤ ብላቴን ጌታ ለዊስ ኮከሳ (የሚባሉትን አገዎች) ለመውጋት ብዙ ሠራዊት ይዞ

- ወደ እንፍራዝ ዘመተ፤ ንህብ (ንብ) የሚባለውን ሠራዊት የመራው ቄርሎስና ዘወልደ ማርያም (በውጊያው ላይ) ሞቱ።
ጳጳሱ አቡነ ሚካኤል ሞቱ።
- 1650፤ ብላቴን ጌታ ለዊስ ብዙ ሠራዊት ይዞ ስናር ዘምቶ ራራባን ወረረ። ግድያውና ዘረፋው መጠን አልነበረው፤ ነጋሪት (አታሞ) እና ግመል ሁሉ ዘርፈው አመጡ።
አቤቶ ሰራብየን ታሞ ሞተ።
ራስ ወልደ ጊዮርጊስ በጋሎች (በአሮሞዎች) ላይ ዘመተ። ሲሸሹ ወበሮ ላሞዝ የሚባሉትን መታቸው፤ ዘረፋቸው፤ ሴቶችና ሕፃናት ማረከ።
- 1651፤ የሐዜ መለክ ሰገድ ልጆች ታሰሩ፤ ከቤገምድር አጋዟቸው።
ንጉሡ አራንጎ እንዳለ ለራስ ወልደ ጊዮርጊስ ብዙ ሠራዊት ሰጥቶ አገሩን ከጋላ (አሮሞ) ወረራ እንዲከላከል አዘዘው።
ጋሎች (አሮሞዎች) ጎዣምን እንዳጠፉት ንጉሡ ሲሰማ ገሥማሦ ዛራ ላይ ሊቦን የሚባሉትን ደመሰሳቸው።
ከሁለት ሳምንት በኋላ ተሎማ ላይ ዛራን ደመሰሰ።
ጋሎች (አሮሞዎች) አምሐራን ሊወሩ መምጣታቸውን ሲሰማ ብላቴን ጌታ ለዊስን ወደዚያ ላከው፤ ምኒጭር ላይ አግኝቶ መታቸው።
ግራዝማች ተካ (በጦርነቱ ላይ) ሞተ፤ ጋሎቹን ግን ምንም ሳያስተርፍ አጠፋቸው።
እናታችን እሜቶ አፈ ድንግል ሞቱ።
- 1652፤ ዘውድ ይገባኛል ብሎ ያመፀው ለአኬ እጁን ሰጠ።
ንጉሡን በመክዳታቸው ብዙ መነኮሳት አለቁ።
- 1653፤ በመጋቢት ወር ንግሥት ስልጣን ሞገሰ (ወልድ ሠዕላ የምትባለው የሱስንዮስ እቲጌ) ሞተች (በ1654 ሞተች የሚልም አለ)፤ ባሠራቸው በቆማ ቤተ ክርስቲያን ተቀበረች።
ሐንካሳ (ሐንካሻ) የሚባሉትን አገዎች እንዲወጋ ንጉሡ ራስ ወልደ ጊዮርጊስን ወደዚያ ላከው።
- 1654፤ በጥቅምት ወር ደጃዝማች ብዕለ ክርስቶስ በእስራት እንዳለ ሞተ።
ለዊስ ጎዣምን ተሾመ። ሠራዊቱ ወደ ጎዣም ዘመተ።
ጥር 10፥ (መጋቢት 1 የሚልም አለ) ዌዘሮ እጎት ክርስቶስ (የንጉሡ ልጅ?) ሞተች።
አቤቶ ጳውሎስ፥ እመቤት ግብፃዊት፥ አቤቶ ዮናኤል ሞቱ።
ንጉሡ ዳጉስማ ላይ እንዳለ በዛራ በኩል የጋላን (የአሮሞዎችን) መምጣት ሲሰማ ራስ ወልደ ጊዮርጊስን ወደዚያ ላከው፤ በየሰንበት በኩል ሸሸ።
- 1655፤ ድምያኖስ ወንጀሉ በራሱ ላይ መጥቶ ከቁፈረው ጉድጓድ ገብቶ ሞተ።
ንጉሡን (ሊገድል በሾተል) ስለወጋው ራሱ ንጉሡ በሰይፍ ገደለው።
ጳጳሱ አባ ዮሐንስ ሞቱ።
- 1656፤ ክርስቶስ ደውሉ (ክርስቶዶሉ) የሚባሉ ጳጳስ ከግብፅ መጡ (በ1658 መጡ

የሚልም አለ)።

ለደመ ክርስቶስ የተዳረችው የንጉሠ ልጅ ዌዘሮ መልክዐ ማርያም ሞተች።

1657፡ ንጉሠ ጎዣም ዘምቶ ተሎማን ወጋ፡ የደበና የሚባሉትን ዛሬ ላይ አግኝቶ አጠፋቸው። አቤቶ ሕንፃ ክርስቶስ በውጊያው ላይ ወደቀ።

እንዳለፈው ጊዜ (1611?) ኮከብ ታየ።

ሁለቱ ምልምሎች ላእከና እደ ክርስቶስ ታመው ሞቱ (ነገር አለ፡ እንዴት ሁለቱም ባንድ ጊዜ ታመው ይሞታሉ?)

ራስ ወልደ ጊዮርጊስና ወንድሞቹ አካሌ፡ ሀላዌ ክርስቶስ፡ ጉልማ ጥጋብ ስለተሰማቸው ታሰሩ።

1658፡ ጥቅምት 2፡ የበጌምድር ገዢ ደጅ አዝማች ማኅደረ ክርስቶስ (የንጉሠ ወንድም) ሞተ።

የካቲት 6፡ ንጉሠ ጋላ መጣ ማለትን ሲሰማ ጉንደርን ለቆ ዘመተ። ጋላ ሲሸሸ እሱ ወደ አሪንጎ ሄደ።

አቤቶ ልብነ ድንግል ሞተ።

ጋላ እንደገና መጣ ሲባል ብላቴን ጌታ መልክዐ ክርስቶስን ወደዛሬ አዘመተው።

የታቦተ ኢየሱስ ቤተ ክርስቲያን ባማረ ሁኔታ ተሠርቶ አለቀ፤ የህንድ ንጉሥ እንደ ነጉድጓድ የሚጮህ ነጋሪት ላክለት።

ራስ ለዊስን በበጌምድር ላይ ሾመው፡ ለተክለ ሃይማኖት የጎዣም ደጅ አዝማችነት ማዕርግ ተሰጠው።

ደጅ አዝማች ማኅደረ ክርስቶስ (የንጉሠ ወንድም) ሞተ።

ነሐሴ 22፡ የንጉሠ ልጅ አንሰታሰቦስ ሞተ።

ጳጉሜን 5፡ እመቤት መለኮታዊት ሞተች።

1659፡ ታኅሣሥ 1፡ የንጉሠ ልጅ አቤቶ ዳዊት ዐምቦ (ከድቶ) አዛዥ አትናቴዎስን ገደለው፤ ጃንደረባውን ጴጥሮስን አስሮ ወሰደው፤ መተክል ከሚባል ያገዎች አገር ገባ (ሸፈተ)። ብላቴን ጌታ መልክዐ ክርስቶስና ብላቴን ጌታ አይዝበዝ ብዙ ሠራዊት ይዘው ዘመቱበት፤ ተያዙ። ታሰሮና ድንጋይ ተሸነፈው ሲመጣ እሱንም ልጁንም ወሽኒ ሰደዷቸው።

ጥር 18፡ አቤቶ ደመ ክርስቶስ ታሰረ።

ሶስቱ ደጅ አዝማችች -- ይሥሐቅ፡ ተክለ ሃይማኖት፡ ዮሐንስ -- ሞቱ።

ሰኔ 12፡ አካሌ፡ አካሌ (?)፡ ዳኛ የሚባሉ መነኮሳት ለእግዝእትነ ማርያምና ለመስቀል መስጊድ አይገባም የሚል ክሕደት በምስጢር ሲያስተምሩ ተይዘው ተመስክሮባቸው ተሰቀሉ።

የማኅደረ ክርስቶስ ሚስት ቍስቋማዊት ሞተች።

አቤቶ ልባዊ ሞተ።

1660፡ ጥቅምት 8፡ ንጉሥ ዓለም ሰገድ (ፋሲል) በነገሠ በ35ኛ ዓመት አረፈ።

ባባቱ ማረፊያ በገነተ ኢየሱስ (በኋላ ደብረ ሊባኖስ በተባለችው) ቤተ ክርስቲያን ተቀበረ።

1660 - 1674፡ የጳድቁ ዮሐንስ ዘመነ መንግሥት

1660፡ ጥቅምት 11፡ አእላፍ ሰገድ/ዮሐንስ ነገሠ።

“እግዚአብሔር ዮሐንስን ከ45 ወንድሞቹ መካከል መርጦት ስመ መንግሥቱ አእላፍ ሰገድ ሆኖ ባባቱ ዙፋን ተቀመጠ። እናቱ እጎተ ክርስቶስ ትባላለች፤ የወለቃው የአቃርዮስ ልጅ ናት። ሰላም ነበረ፤ ሆኖም ወንድሞቹን ሁሉ እንዲጠበቁ ወሽኒ አስገባቸው።”

ጥቅምት 15፡ መሬት ተንቀጠቀጠች።

ታኅሣሥ 2፡ ዌዘሮ ተወክሏልና ዌዘሮ ሰበነ ጊዮርጊስ ሞቱ።

ታኅሣሥ 19፡ ሰብለ ወንጌልን በእቴጌነት አነገሷት፤ የመደባዩ የገብረ መስቀል ልጅ ናት።

መጋቢት 19፡ አንድ ፈረንጅ በስውር የቅድስት እስክንድርያን ሃይማኖት ሊያበላሽ ጳጳስ ነኝ ብሎ ከአንድ ቁስ ነኝ ባይ ጋራ መጣ። ውሸታቸው ሲገለጽ ሁለቱንም ከማህል ከተማ ሰቀሏቸው (በድንጋይ ወገኛቸው የሚልም አለ)።

ንጉሠ ጋላ (አድሞዎች) መጡ ማለትን ሰምቶ ወደጎዣም ዘመተ።

1661፡ ደጅ አዝማች መለክ ባሕር፡ ደጅ አዝማች ዘርአ ሠናይ፡ ደጅ አዝማች ሱራሔ ክርስቶስ፡ ወይዘሮ ቅድስተ ክርስቶስ ሞቱ።

“ካህናቱ ስለሃይማኖት ትልቅ ጉባኤ አድርገው የሚጸድቀውን አጸደቁ፤ የሚወገዘውን አወገዙ። ስለጳጳሱ ስለ አባ ዮሐንስ ብርክር ተነሥቶ ጽጽሰናው እርቶይክሳዊት እንዳልሆነች ብዙዎች ተናገሩ። ስለዚህ ክህነት የሰጣቸው ሁሉ እንደገና እንዲካኑ ተደረገ። ታቦቶችም እንደገና ተባረኩ።

የበግ ቆዳ ለብሰው ደግ የሠሩ በመምሰል ከወሽኒ ሌላ ልዑል አናምጣና እናንግሥ የሚሉት ተኩላዎች ተጋልጠው ሞት ተፈረደባቸው።”

ኅዳር 5፡ (ጥቅምት 28 የሚልም አለ) በ9 ሰዓት ፀሐይ ስለጨለመች ንጉሠ ወንጀለኞቹ እንዳይነኩ አዘዙ።

የመሐመድ ዐመፃ ሲሰማ ብላቴን ጌታ ገብረ ልዑልንና አይገበዝን ኮከብ የሚባሉትን ሻንቅሎች እንዲወጉ ከብዙ ሠራዊት ጋራ አዘመታቸው።

የንጉሠ እጎት (የንጉሠ ልጅ የሚልም አለ) ወይዘሮ አምላካዊት ሞተች። ከምጽርሐ ደሴት ቀበሯት።

በፈረንጆቹ (ካቶሊኮቹ) የተነሣ ሁከት ተነሥቶ በጎ ክርስቶስ አንዱን ፈረንጅ ከሶስት ካህናት ጋራ አሪንጎ ላይ በድንጋይ ወገረው። የቀሩትን ፈረንጆች በስናር በኩል ወደ ሀገራቸው ሰደዳቸው። ወደኛ የመጡት ከ121 ዓመት በፊት በአፄ አጽናፍ ሰገድ ጊዜ ነበረ። ካህናቱ ሶስት ጉባኤ አድርገው አንድ ካቶሊክ (ፈረንጅ) ሳይቀር ሁሉንም ከኢትዮጵያ

አስወጧቸው።

ሚያዝያ 24፥ አባ ህርያቆስ (ዘማኅደረ ማርያም) እጨጌነት ተሾሙ።

በዓልጋዳ ዞሲማስ፥ ባሻ ብሰል፥ ደጃ አዝማች ቡሲ ሞቱ።

(የ1660 እና የ1661 ዓ. ም. ታሪኮች የተደባለቁ ይመስላል።)

ንጉሡ በሰኔ ወር በአገሪቱ ላይ ዘምቶ ንብረት ዘረፈ፤ ብዙ ሕፃናት ማረከ።

1663፤ ሐዲ ወደጎዣም ዘመተ።

መነሳቱ ጠብ አንሥተው ኢላውትሮስ፥ አእናፎ፥ ባር መልኮ ሞቱ (ተገደሉ)።

1664፤ አቡነ ሲኖዳ (ጳጳሱ ከግብፅ) መጡ።

1665፤ መጋቢት 12፥ እጨጌ ዘክርስቶስ ወደ ሹመታቸው ተመለሱ።

ግንቦት 26፥ የእቴጌ ምንትዋብ ዕረፍት።

ንጉሡና ሠራዊቱ ወደ ደራ ዘመቱ፤ ጋሳ ሲሰማ ወደሀገሩ ተመለሱ።

1666፤ ሐዲ ጎዣም ውስጥ ወደ ባንጃ እና ወደ ጫራ ዘምቶ ብዙ ማረከ።

1668፤ መጋቢት 12፥ ንጉሡ እጨጌ ዘክርስቶስን ከስልጣናቸው አውርዶ ወደ ደብረ ሊባኖስ (ሸዋ) ሰደዳቸው።

በሰኔ ወር አቤቶ ዮስጦስ ሞተ።

1669፤ በመስከረም ወር አቤቶ ዘሥላሴ ሞተ።

ጥር 2፥ እጨጌ ህርያቆስን ከሹመታቸው መለሳቸው።

1670፤ ሐዲ ወደላስታ ዘመተ።

በነሐሴ ወር አራስ ለዊስ ሞተ።

1672፤ ሐዲ ወደ ላስታ ዘምቶ ድል ነሣ (የ1670ው ዘገባ ሊሆን ይችላል)።

መጋቢት 24፥ ፀሐይ ጨለመች።

1673፤ ታኅሣሥ 25፥ አቤቶ ኢያሱ ሸፍቶ ወደ ጋላ (ወደ አሮሞዎቹ) ገባ።

1674፤ ጥቅምት 17፥ በሃይማኖት ጉዳይ ጉባኤ አደረጉ።

ለተዋሕዶዎች አባ ኒቆላዎስ አባ አካለ ክርስቶስን ተከራክሯቸው፡ “ቃል በተዋሕዶ ከበረ” ብለው ረቱ።

እጨ (እጨጌ) ዘክርስቶስ ሞቱ።

አቤቶ ኢያሱ ተያዘ (በአባቱ የመሐላ ቃል ገባ)።

ሐምሌ 15፥ የአዲስ ዮሐንስ/አእላፍ ሰገድ ዕረፍት።

1674 - 1698፤ የአዲስ ዮሐንስ/አድያም ሰገድ ዘመነ መንግሥት

1674፤ ሐምሌ 16፥ አዲስ ዮሐንስ (አድያም ሰገድ) ነገሠ።

1675፤ አቤቶ ድሜጥሮስና ጎዣጽራር እንደ ክርስቶስ ሞቱ።

1676፤ በመስከረም ወር አዲስ ዮሐንስ ወለተ ጽዮንን በቀርባን አገባ፡ “ወለተ ጽዮን እንተ ይእቲ ወለቱ ለህብተ ኢየሱስ ዘእምነገደ ደቅ አስገዴ ዘምድረ በቁላ ብሔረ ሐማሴን” (ወለተ ጽዮን በበቁላ፥ ሐማሴን ውስጥ ያለው ከደቅ አስገዴ ነገድ የሆነው የህብተ ኢየሱስ ልጅ ናት)።

1676፤ ሐዲ ወደ ወሎ ዘምቶ ሰውም ከብትም ማረከ።

1680፤ ሐዲ ወደ ጊሳ እና ወደ ወምበርያ ሻንቅላ ዘምቶ ወደ ይባባ ተመለሰ።

እነ አባ ጠብያን (ጠብደን?) ታሰሩ።

1681፤ ሐዲ ወደ ደራ ዘመተ። ደጃዝማች ሻቄ ሞተ።

1682፤ ኅዳር 1፥ ጅራታም ኮከብ ታየ።

ንጉሡ አክሱም ጽዮንን ጉበኘ፤ ቈረበ።

በጥር ወር ይቴ ሰብለ ወንጌል (የጳድቁ ዮሐንስ እቴጌ) ድንገት ሞተች።

1684፤ ደጅ አዝማች ተንሄና እጭ (እጨጌ) ህርያቆስ ሞቱ።

ደጅ አዝማች ርኅሩኅና ወልዴ ታሰሩ።

ሐዲ ዚገምን ወጋ፤ ግን ክርስቲያኖች (የንጉሡ ሠራዊት) አለቁ።

1685፤ ሐዲ ወደ ቡቤ ዘመተ፤ ግን ክርስቲያኖች በረኅብና በውሐ ጥም አለቁ። አርሲ ሞተ።

1686፤ እመቤት ወለተ ጽዮን ሞተች።

የደብረ ብርሃን ቤተ ክርስቲያን (ጉንደር) ተሠራ።

በክረምት ተናንቄ የሚባል ረኅብ ገባ።

1687፤ ሐዲ ወደ ሰንድድ ሻንቅላ ዘመተ፤ (በዘመቻው) ድል ሰገድ ሞተ።

1688፤ ሐዲ ብቻውን ሰንድድ ዘመተ። ደግሞ ወደሸዋ ሂዶ እዚያ ብዙ ስለቆየ ሕዝቡ ታወከ።

1689፤ ደጅ አዝማች ጊዮርጊስና ዮሐንስ ታሰሩ።

1690፤ ደጅ አዝማች ድምያኖስና ወልደ ሃይማኖት ሞቱ።

ግንቦት 9፥ እሳት ወረደ፤ ጉንደር ተቃጠለች።

1691፤ ሐዲ ወደ ደብረ ሊባኖስ ሄደ። ብዙ ሰው በበሽታ አለቀበት።

1692፤ ሐዲ ወደ ዳሞት ሄደ። እንደገና ወደጉድሩ ዘመተ፤ ክርስቲያኖች (የንጉሡ ሠራዊት) አለቁ። ከዚያ ሲመለሱ አቤቶ ፋሲል ሞተ።

1693፤ ሚዛን (የተባለ) ረኅብ ገባ፤ ጉድሩ ውስጥ ወድር በሚባል ላይ ዘመቱበት።

1694፤ ደጅ አዝማች አባትዩ ሞተ።

ሐዲ ወደጉድሩ ዘመተ፤ ድል ነሥቶ ሴቶችና ልጆች ማረከ።

1695፤ የአንስጣስዮስን ልጅ አናጉንስጢስን የገላውዴዎስ ልጅ ነው ተብሎ ሞተ (ገደሉት?)።

ንጉሡና ሠራዊቱ ወደ ዱቤኒ ሻንቅላ ዘመቱ፤ ድል አደረጉ።

እጨ አግኒ፤ (= አግናጤዎስ) ሞቱ።

እናታችን ወለተ ሐና ሞቱ።

1696፤ በጉንደር ሰዎች አለቁ።

ጠለታ (የኦርሞ ኅሳ መሆን አለበት) መጣ።

ሐዲ ወደ ሊቤን ዘምቶ ድል አደረገ፤ ዲላሞን ገደሉት።

1697፤ ጉንደር ላይ ፈንጣጣ (ፈጻጸ) ተነሥቶ ሰዎች አለቁ።

1698፤ ሰኔ 21፥ አድያም ሰገድ ኢያሱ መንኖ ገዳም ገባ።

1698 - 1700፤ የቀዳማዊ ተክለ ሃይማኖት/ልዑል ሰገድ ዘመነ መንግሥት

1698፤ መጋቢት 1፥ አዲስ ተክለ ሃይማኖት ነገሠ።

ቱሉ እና ዮሐንስ ታሰሩ።

እጩ ሀወልደ መድኃኔ ሞቱ።

1699፤ ጥቅምት 5፥ ሐዲ ኢየሱስ ከመነበት ተመልሶ የሚመጣ መስሎት የወረሰው ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት እንደርምንን ሰድዶ አስገደለው፤ ሬሳውን እሳት ለቀቁበት።

የኢየሱስ ተቈርቋሪዎች እንደርምንን ሊገድላቸው ቢሄዱ መልሰው ብዙዎቹን ገደሏቸው።

1700፤ መስከረም 7፥ የአዲ ተክለ ሃይማኖት ዕረፍት።

መስከረም 21፥ ዓምደ ጽዮን የሚባል ጎጃም ላይ ነገሠ። ወረኛ (ስልጣን ተቀናቃኝ) ከሱ ጋራ ብዙ ሰው አለቀ።

1700 - 1704፤ የአዲ ቴዎፍሎስ/አዕራር ሰገድ ዘመነ መንግሥት

1700፤ ሐምሌ 9 (29 የሚልም አለ)፥ አዲ ቴዎፍሎስ ነገሠ።

1701፤ መለኮታዊትን፥ ደርምንን፥ ጳውሎስን ሰቀሏቸው።

ቲጊ፥ ማማስ፥ ዮሐንስ ተጋዙ።

1702፤ ራኅብ ገባ።

ስትኒ ዮሐንስን ሰቀሉት።

ዘመኑ 7202 ዓመተ ዓለም፥ 1702 ዓመተ ሥጋዊ፥ 1427 ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት ሆነ።

1703፤ ጠበኛ አምሳሌ ሞተ።

በአምሐራ ብዙ ሰዎች ከመሬት ሰጠሙ።

ሐዲ ይባባ ላይ ድል አደረገ።

ቲጊ፥ እራስ ሕዝቅያስ፥ አዚ ቄስጤ ሞቱ።

1704፤ ጥቅምት 5፥ ሐዲ ቴዎፍሎስ ሞተ።

1704 - 1708፤ የአዲ ዮስጦስ ፀሐይ ሰገድ ዘመነ መንግሥት

1704፤ ጥቅምት 6፥ ዮስጦስ የኢየሱስ ልጅ ነኝ ብሎ በጉልበቱ ነገሠ።

ሐምሌ 19፥ አባ ዓምደ ሐዋርያት (የአዲስ ዓለም ማርያም ባሕረ ሐሳብ -- EMMML 6285 ባለቤት) ሞቱ።

1707፤ አቡነ ማርቆስና ራስ ፋሪስ ሞቱ።

1708፤ ጥር 22፥ አዲ ዮስጦስ በጸና ታመመ፤ መኳንንቱ ቀጥሎ የሚነግሠውን ሲመክስሩ ሌሎች መኳንንት በሩን ዘግተውባቸው ፈጅቸው።

1708 - 1713፤ የሳልሳይ ዳዊት ዘመነ መንግሥት

1708፤ ዮካቲት 5፥ ሳልሳይ ዳዊት ነገሠ።

“በተዋሕዶ ከበረ” የሚለውን አስሸሮ “በቅብዓት ወልደ ባሕርይ” የሚሉትን ሃይማኖት አሳወጀ።

1713፤ ግንቦት 24፥ ንጉሥ ዳዊት ተቀበረ።

1713 - 1723፤ የአዲ በካፋ/ዳግማዊ እስክንድር ዘመነ መንግሥት

1713፤ ግንቦት 29፥ አዲ በካፋ ነገሠ። የመኳንንቱ አንዱ ክፍል የኢየሱስ ልጅ ጊዮርጊስን ሊያነግሡ ነበር ተቀደመ።

“ዐዕመ ጊዮርጊስ”፥ “አድባር ሰገድ” “መሲሕ ሰገድ” የበካፋ ሌሎች ስሞች ናቸው።

1717፤ ራስ አምኅ ኢየሱስ ዐመፀ።

ንጉሡ ላስታ ዘመተ።

1720፤ እነዚሁ ተገደሉ፤ ፀሐይ ጨለመ።

1721፤ መሬት ተንቀጠቀጠ።

1723፤ መስከረም 11፥ የአዲ በካፋ ዕረፍት።

1723 - 1747፤ የአዲ ኢየሱስ/ብርሃን ሰገድ ዘመነ መንግሥት

1723፤ መስከረም 12፥ ዳግማዊ ኢየሱስ ነገሠ።

1724፤ ወይዘሮ ዮልያና ሞተች።

1725፤ ተንሢ ማሞ እና ባሻ ኤልያስ ዐመፀ።

1727፤ አቡነ ክርስቶዶሎ አረፉ።

1733፤ ዮካቲት 22፥ የመርድ አዝማች አብየ ዕረፍት።

1735፤ ጅራታም ኮከብ ታየ።

1736፤ በበለው (በገለባት እስላሞች) እጅ ብዙ ሰው አለቀ፤ ዘውድ ግን ተረፈ። ሕዝቅኤል ሞተ፤ ዘማርያም ተሸመ።

1737፤ አባ ዮሐንስ (ጳጳሱ ከግብፅ) መጡ።

1747፤ ሰኔ 21፥ የዳግማዊ ኢየሱስ ዕረፍት።

1747 - 1761፤ የአዲ ኢዮአስ/ሳልሳይ አድያም ሰገድ ዘመነ መንግሥት

1747፤ ሰኔ 21፥ አዲ ኢዮአስ ነገሠ።

1754፤ የራስ ወልደ ጊዮርጊስ ልጅ አቤቶ ገለውዴዎስና የሳጋ ገዳሙ (አበምኔት) አባ ተካ ሞቱ።

1759፤ ራስ ወልደ ልዑል ሞተ (በ1760 ሞተ የሚልም አለ)።

1760፤ የሳጋ ገዳሙ (አበምኔት) አባ ቴዎፍሎስ፥ እናተ ጴጥሮስ ሞቱ።

ደጃዝማች (ስሐል) ሚካኤልና የንጉሡ ሠራዊት ተዋግተው ከሁለቱም ወገን ብዙ ሰው አለቀ።

ደጃዝማች እሸቱ ዳሞት ላይ ከብዙ ሠራዊት ጋራ ሞተ።

1761፤ የማርያም ባሪያ በንጉሥ ኢዮአስ እጅ ሞተ።

ኩፍኝ (ፈንጣጣ) በሀገር ተነሣ።

ሐዲ ኢዮአስ በስሐል ሚካኤል እጅ ሞተ።

1761 - 1762፤ የዳግማዊ ዮሐንስ ዘመነ መንግሥት

1762 - 1769፤ የዳግማዊ ተክለ ሃይማኖት ዘመነ መንግሥት

1762፤ ጥቅምት 8፥ የአዲ ተክለ ሃይማኖት ዕለተ ንግሥ።

ንጉሡ ወደትግሬ ሄደ።

አቡነ ዮሳብ (ጳጳሱ ከግብፅ) መጡ።

1767፤ ጥር 29፥ የመርድ አዝማች አምኅ ኢየሱስ (የሸዋው መስፍን) ዕረፍት።

ዘመነ መሳፍንት

በዘመነ መሳፍንት ለስሙ ያህልና የሀገሪቷን አንድነት ለመጠበቅ አልጋው ላይ የሚወጡ ነገሥታት ነበሩ። ስልጣኑ ያለው ግን አገሪቱን ተከፋፍለው በያዙ ገዢዎችና በንጉሡ ስም በሚገዙ (እነሱም አቅመ ቢስ) መሳፍንት እጅ ነበረ። አንዳንድ ጊዜ ዙፋኑን የያዘውና የተገፈተሩ ብዙ ሌሎች ነገሥታት በአንዲት ከተማ አብረው ይገኙ ነበረ። ነገሥታቱ ያሙት ስልጣን ብቻ ሳይሆን ንብረትም አልነበራቸውም። አንዱ ንጉሥ ቢቸግረው “እንዳልላምን በሀገራችን ንጉሥ አይለምንም፤ እርፌ እንዳልቀመጥ ረኅቡን አልቻልኩትም፤ እባክህ እርዳኝ (መጽውተኝ)” ብሎ ለፈረንሳይ ንጉሥ ጽፎለት ነበረ። አቡነ ዮሳብ የሚያደርጉት ቢያሙ በ1795 ዓ. ም. ለንጉሥ ያልተገዛውን ሁሉ ገዝተው ነበረ።

የትግራይ ገዢ የነበረው ራስ ሚካኤል ስሐል ንጉሡን ሊረዳ መጥቶ ስልጣኑን በእጁ በማድረግ የምስፍናውን ዘመን እሱ ጀመረው። ከዚያ በኋላ የየጁ ወረሼኾች “ነገሡበት”፤ ታለቁ ዓሊ (4 ዓመት)፤ ራስ ዓሊጋዝ (5 ዓመት)፤ ራስ ዓሥራተና ራስ ወልደ ገብርኤል (7 ዓመት)፤ ራስ ጉግሣ (26 ዓመት)፤ ራስ ይማም (2 ዓመት)፤ ራስ ማርዬ (3 ዓመት)፤ ራስ ዶሪ (3 ወር)፤ ራስ ዓሊ (22 ዓመት) ገዙ። “ገዙ” ማለት ያው እንደተለመደው የኢትዮጵያን ሕዝብ ዘረፉት ማለት ነው። የራስ ጉግሣ ወታደሮችማ አብያተ ክርስቲያኑንና ገዳማቱን እየዘረፉ እሳት ይለቁባቸው ነበረ -- ግራኝ ያደርገው እንደነበረ።

1769 - 1771፤ የዳግማዊ ሰሎሞን ዘመነ መንግሥት

1769፤ ይቴኔ ምንትዋብ (የበካፋ ሚስት -- በግንቦት 26፤ 1765 የሚልም አለ) ሞተች።

1770፤ መስከረም 7፤ የንጉሥ ተክለ ሃይማኖት (መናኔ መንግሥት) ዕረፍት።

1771፤ ሐምሌ 15፤ የአፄ ሰሎሞን ግዛት ተፈጸመ።

1771 - 1776፤ የአፄ ተክለ ጊዮርጊስ ዘመነ መንግሥት

1773፤ የሳጋን ገዳም እሳት አቃጠላት።

1776፤ ዮከተት 12፤ የአፄ ተክለ ጊዮርጊስ የመጀመሪያው ግዛት ተፈጸመ።

1776 - 1780፤ የሳልሳይ ኢያሱ ዘመነ መንግሥት

1780፤ ሚያዝያ 11፤ የሳልሳይ ኢያሱ ግዛት ተፈጸመ።

አፄ በእደ ማርያም ለጥቂት ጊዜ ገዛ።

1780 - 1781፤ አፄ ተክለ ጊዮርጊስ እንደገና ከዙፋኑ ላይ ተቀመጠ።

1781፤ ሐምሌ 21፤ ተክለ ጊዮርጊስ አልጋውን ለቆ ወደ አክሱም ሄደ።

1781 - 1786፤ የአፄ ሕዝቅያስ ዘመነ መንግሥት

1786፤ ኅዝብ (የኅዝብ መስፍን) ተወለደ።

በጥር ወር የአፄ ሕዝቅያስ ግዛት ተፈጸመ።

1786 - 1787፤ አፄ ተክለ ጊዮርጊስ ለሶስተኛ ጊዜ ከዙፋኑ ላይ ተቀመጠ።

1787፤ ሚያዝያ 9፤ የአፄ ተክለ ጊዮርጊስ ሶስተኛ ግዛት ተፈጸመ።

1787 - 1788፤ ዳግማዊ በእደ ማርያም እንደገና አልጋው ላይ ወጣ።

1788፤ በታኅሣሥ ወር የዳግማዊ በእደ ማርያም ሁለተኛ ግዛት ተፈጸመ።

1788፤ አፄ ተክለ ጊዮርጊስ ለአራተኛ ጊዜ ከዙፋኑ ላይ ተቀመጠ።

1788፤ ግንቦት 14፤ የአፄ ተክለ ጊዮርጊስ አራተኛ ግዛት ተፈጸመ።

ግንቦት 25፤ አመድ ዘነበ።

1788 - 1789፤ የሳልሳይ ሰሎሞን ዘመነ መንግሥት

1788፤ ሰኔ 14፤ የሳልሳይ ሰሎሞን ዕለተ ንግሥ።

1789፤ ሐምሌ 10፤ የሳልሳይ ሰሎሞን የመጀመሪያው ግዛት ተፈጸመ።

1789 - 1790፤ የአፄ ዮናስ ዘመነ መንግሥት

1789፤ ነሐሴ 14፤ የአፄ ዮናስ ዕለተ ንግሥ።

1790፤ ታኅሣሥ 28፤ የአፄ ዮናስ ግዛት ተፈጸመ።

1790 - 1791፤ አፄ ተክለ ጊዮርጊስ ለአምስተኛ ጊዜ ከዙፋኑ ላይ ተቀመጠ።

1791፤ ግንቦት 14፤ የአፄ ተክለ ጊዮርጊስ አምስተኛ ግዛት ተፈጸመ።

1791፤ ሳልሳይ ሰሎሞን ለጥቂት ጊዜ አልጋው ላይ ወጣ።

1791 - 1792፤ የአፄ ድሜጥሮስ ዘመነ መንግሥት

1792፤ መጋቢት 16፤ የድሜጥሮስ የመጀመሪያው ግዛት ተፈጸመ።

1792፤ ተክለ ጊዮርጊስ ለስድስተኛ ጊዜ ከዙፋኑ ላይ ወጣ።

1792፤ በሚያዝያ ወር ጨረቃ ጨለመች።

ግንቦት 22፤ ሊበን (የአመዴ ልጅ) ሳጋ ገዳምን፤ ዞራምባ ገዳምን፤ ጎረፍ ገዳምን ዘረፋቸው፤ ብዙ መነከሳት ፈጀ።

ግንቦት 27፤ ጉግሳ ደምቢያን ዘረፈው፤ ከወታደሮቹ አንዱ ልደታ ቤተ ክርስቲያን ገብቶ ሥዕለ ማርያምን በጦር ወጋው።

በሰኔ ወር የአፄ ተክለ ጊዮርጊስ ስድስተኛ ግዛት ተፈጸመ።

1792 - 1793፤ አፄ ድሜጥሮስ ለሁለተኛ ጊዜ ከዙፋኑ ላይ ወጣ።

1793፤ በሰኔ ወር የአፄ ድሜጥሮስ ሁለተኛ ግዛት ተፈጸመ።

1793 - 1810፤ የአፄ ዕጓለ ጽዮን ዘመነ መንግሥት

1794፤ በጥቅምት ወር ዓቃቤ ሰዓት ከብቴ ሞቱ።

1795፤ አፄ ድሜጥሮስ በግዛት ሞተ።

1796፤ መስከረም 1፤ አቡነ ዮሳብ (ጳጳስ) ሞቱ።

1800፤ ሐምሌ 23፤ የመርድ አዝማች አስፋ ወሰን (የሸዋ መስፍን) ዕረፍት።

1801፤ ደጃዝማች ገርሣሜ ወልደ ሐዋርያት ተወለዱ።

1810፤ ግንቦት 27፤ የአፄ ዕጓለ ጽዮን ግዛት ተፈጸመ።

1810 - 1813፤ የዳግማዊ ኢዮአስ ዘመነ መንግሥት

1811፤ (አዲስ) ጳጳስ መጡ።

1812፤ ሰኔ 16፤ እመ ምኒት ወለተ መስቀል ሞቱ።

1813፤ በግንቦት ወር የዳግማዊ ኢዮአስ ግዛት ተፈጸመ።

1813 - 1818፤ የአፄ ጊጋር ዘመነ መንግሥት

1815፤ በጥር ወር አጨኔ ፈልጳስ ተሾሙ።

1818፤ በሚያዝያ ወር የአፄ ጊጋር የመጀመሪያው ግዛት ተፈጸመ።

- 1818፤ በእደ ማርያም ለሰበተኛ ጊዜ በዙፋኑ ላይ ወጣ።
- 1818 - 1822፤ እዜ ጊደር ለሁለተኛ ጊዜ ከዙፋኑ ላይ ወጣ።
- 1822፤ ጥቅምት 10፤ የልዕልት ተናኘ ወርቅ ሣህለ ሥላሴ ልደት።
- ታኅሣሥ 16፤ የራስ ዳርጌ ሣህለ ሥላሴ ልደት።
- ሰኔ 12፤ የእዜ ጊደር ሁለተኛ ግዛት ተፈጸመ።
- 1822 - 1824፤ የራብዓይ ኢያሱ ዘመነ መንግሥት
- 1824፤ መጋቢት 10፤ የራብዓይ ኢያሱ ግዛት ተፈጸመ።
- 1824፤ እዜ ገብረ ክርስቶስ ለጥቂት ወራት ከዙፋኑ ላይ ወጣ።
- 1824፤ ሰኔ 2፤ የእዜ ገብረ ክርስቶስ ግዛት ተፈጸመ።
- 1825 - 1832፤ የሣህለ ድንግል ዘመነ መንግሥት
- 1825፤ ሐምሌ 5፤ የእዜ የሐንሰ (አባ በዝብዝ ካሣ) ልደት።
- 1832 - 1834፤ የሳልሳይ የሐንሰ ዘመነ መንግሥት
- 1832፤ ነሐሴ 25፤ የሳልሳይ የሐንሰ ዕለተ ንግሥ።
- 1834፤ በጥቅምት ወር የሳልሳይ የሐንሰ የመጀመሪያው ግዛት ተፈጸመ።
- 1834 - 1835፤ ሣህለ ድንግል ለሁለተኛ ጊዜ ከዙፋኑ ላይ ተቀመጠ።
- 1834 - 1836፤ ሣህለ ድንግልና ሳልሳይ የሐንሰ በአልጋው ላይ ተፈራረቁበት።
- 1834፤ ኅዳር 10፤ አንጎላላ ላይ በሸዋና በእንግሊዝ መንግሥት መካከል የወዳጅነትና የንግድ ውል ተፈረመ።
- 1836፤ ነሐሴ 12፤ አቤቶ ምኒልክ አንጎላላ ኪዳነ ምሕረት ተወለዱ።
- 1836 - 1837፤ ሳልሳይ የሐንሰ እንደገና በአልጋው ላይ ተቀመጠ።
- 1837 - 1838፤ ሳልሳይ የሐንሰና ሣህለ ድንግል በአልጋው ላይ ተፈራረቁበት።
- 1837፤ ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ (የእዜ ምኒልክን ታሪክ የጻፉ) ተወለዱ።
- 1838 - 1842፤ ሣህለ ድንግል እንደገና ብቻውን ገዛ
- 1840፤ ጥቅምት 12፤ የራስ ሣህለ ሥላሴ (ንጉሠ ሸዋ) ዕረፍት።
- ኅይለ መለኮት (በሻህ ውረድ ሸዋ ላይ) ነገሠ።
- 1842፤ ጥቅምት 24፤ እናወጋ ላይ በኢትዮጵያና በታላቋ ብሪታንያ መካከል የወዳጅነትና የንግድ ውል ተፈረመ።
- 1842 - 1843፤ ሣህለ ድንግልና ሳልሳይ የሐንሰ እንደገና በአልጋው ተፈራረቁበት።
- 1843፤ መስከረም 1፤ አንጎላላ ላይ በሸዋና በፈረንሳይ መንግሥት መካከል የንግድና የወዳጅነት ውል ተፈረመ (ሰነዱ የሚለው ይህ ነው፡ ግን ዘመኑ “ሳመተ እግዚአ” ሳይሆን አይቀርም)።
- 1843 - 1844፤ ሳልሳይ የሐንሰና ሣህለ ድንግል አሁንም በአልጋው ላይ ተፈራረቁበት።
- 1844 - 1847፤ ሣህለ ድንግል ብቻውን ገዛ።
- 1844፤ ኅዳር 1፤ የንጉሥ ወልደ ጊዮርጊስ ልደት።
- ግንቦት 1፤ የልዑል ራስ መኰንን ልደት።
- ፊታውራሪ ህብተ ጊዮርጊስ ዲንግዴ ተወለዱ።
- 1845፤ ከጉሪባ ገብሩ ደስታ ተወለዱ።

የኢትዮጵያ አንድነት ዘመን

- 1848 - 1860፤ የዳግማዊ ቴዎድሮስ ዘመነ መንግሥት
- እዜ ቴዎድሮስ በአንድ በኩል መሳፍንቱ የከፋፈሏትን ኢትዮጵያ አንድ ለማድረግ፤ በሌላ በኩል ወደ ኢትዮጵያ የሚሰፋፉትን የግብፅ ቱርኮች ለማቆም ባደረጉት ከፍተኛ ጥረት የሁኑ ትውልድ በአድናቆት፤ በአክብሮት፤ በናፍቆት ያስታውሳቸዋል። በተለይ በአሁኑ ጊዜ በሕልሙ ሳያቸው የሚያድር አገር ወዳድ ብዙ አይሆንም። የምናነበውና የምንሰማው ታሪካቸው እውነት ከሆነ ግን በዘመናቸው የነበሩ ኢትዮጵያውያን ስማቸው ሳያባንናቸው አይቀርም። በትንሽ በትልቁ ቶሎ ይቆጣሉ፤ ከተቆጡ አይምሩም። ያ አልበቃ ብሎ በቀጣ ለሚያጠፉት ሰው ዘመዶቹ እንዳያለቅሱለት ዐውጀው ነበረ። በዚህ ሁኔታ ያለቀው ሰው ቊጥሩ ብዙ ስለነበረ የእቴጌያቸው አባት ደጃች ውቤ ሲሞት “በምክንያት ለቅሶ ያማረው ሁሉ ወጣለት” ይላል ታሪክ ጸሐፊው። አልቃሽም
- ጌታው ደጃች ውቤ ሁል ጊዜ ደግ ነህ!
- ዛሬ እንኳን ለድካሙ ዕንባ አተረፍክለት
- ብላ አለቀሰች። አልቃሽ “አንድ አግር በርበሬ መንቀል አቅቷችሁ።...” ያለችውም ያለምክንያት አይደለም።
- 1848፤ ኅዳር 1፤ የንጉሥ ኀይለ መለኮት (ንጉሠ ሸዋ) ዕረፍት።
- ኅዳር 10፤ የደጅ አዝማች ካሣ (እዜ ቴዎድሮስ) የበረከት (ሸዋ) ውጊያ።
- 1854፤ ደጃዝማች ባልቻ ሳፍ ተወለዱ።
- 1857፤ ሰኔ 24፤ ደጃዝማች ምኒልክ ከመቅደላ አመለጡ (ታሪክ ነገሥቱ ዘመኑን 1858 ያደርገዋል)።
- ነሐሴ 17፤ የአቤቶ ምኒልክና የአቤቶ በዛብህ የጋዲሎ ውጊያ።
- ነሐሴ 24፤ ንጉሥ ምኒልክ አንኮበር ላይ ንግሥ አደረጉ።
- ራስ መንግሥት የሐንሰ ተወለዱ።
- 1860፤ ጥቅምት 13 (15 የሚልም አለ)፤ የአቡነ ሰላማ ዕረፍት።
- ሚያዝያ 6፤ የእዜ ቴዎድሮስ መቅደላ ላይ ዕረፍት።
- 1860 - 1863፤ የዳግማዊ ተክለ ጊዮርጊስ (ጉበዜ) ዘመነ መንግሥት
- ጉበዜ ጳጳስ ሰላላጊኝ አልተቀባም።
- 1861፤ ጥር 22፤ የአራት ዓይና ሻሹ ዕረፍት።
- “አራት ዓይና” የተባሉት አራቱንም ወምበር (ብሉይ፤ ሐዲስ፤ ፍትሐ ነገሥት፤ መጽሐፈ መነኮሳት) ያስተምሩ ስለነበረ ነው።
- ኅዳር 8፤ ንጉሥ ምኒልክ ወሎን በጦር አስገበሩ።
- 1862፤ ኢጣልያ አሰብ ላይ መሬት ያዘች።
- ራስ አርአያ የሐንሰ ተወለዱ።
- የሸዋው ንጉሥ ወደ ደራ ዘመቱ።
- ኅዳር 7፤ ኢጣልያዊው ጄሴፔ ሳፔቶ አሰብ ላይ መሬት ገዛ።

መጋቢት 5፡ ራፋኤል ሩባቲኖ የሚባል የኢጣልያ ኩባንያ ሳፔቶ በገዛው መሬት ላይ የኢጣሊያን ባንዲራ ተክለ።

1863 - 1864፡ አልጋው በዚህ ጊዜ ባዶ ነበረ።

1863፡ ሐምሌ 8 (ሐምሌ 5 የሚልም አለ)፡ አፄ ተክለ ጊዮርጊስ አድዋ አጠገብ ከደጃች ካሣ (በዝብዝ) ጋራ ተዋግተው ተማረኩ።

1863፡ ማረቆ (የንጉሥ ምኒልክ ሠራዊት) ዘመቻ።

1864 - 1881፡ የአራተኛው ዮሐንስ ዘመን መንግሥት

1864፡ ጥር 13፡ የአፄ ዮሐንስ ዕለተ ንግሥ።

1866፡ ራስ ጉግሣ ወሌ (የወይዘር ዘውዲቱ ሁለተኛ ባለቤት) ተወለዱ።

1868፡ መስከረም 30፡ በራኡፍ የተመራ የግብፅ ቱርኮች ሠራዊት ሐረርን ያዘ።

ኅዳር 5፡ በመንሲንገር የተመራውን የግብፅ ቱርኮች ሠራዊት ደንክሎች አውሳ አጠገብ ደመሰሰው።

ኅዳር 6 - 7፡ በአረንፎሩብ የተመራውን የግብፅ ቱርኮች ሠራዊት ጉንደት/ጉንዳጉዲ/ጉንዳ ላይ (መረብ ወንዝ አጠገብ) በአፄ ዮሐንስ የሚመራው የኢትዮጵያ ጦር ደመሰሰው።

የካቲት 29 - መጋቢት 1፡ በራትብ የተመራውን የግብፅ ቱርኮች ሠራዊት ጉራዕ ላይ የኢትዮጵያ ጦር ደመሰሰው።

ሚያዝያ 22፡ የንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ልደት።

1869፡ የንጉሥ ምኒልክ ሠራዊት ችሃ ዘመቻ።

ጥር 26፡ (መጋቢት 11 የሚልም አለ)፡ የዩጁው ደጃች ወሌ ወረደሉ ላይ ለንጉሥ ምኒልክ ገባ።

1870፡ መጋቢት 18፡ አፄ ዮሐንስ ለንጉሥ ምኒልክ ዘውድ ደፉላቸው።

ግንቦት 21፡ በአፄ ዮሐንስና በንጉሥ ምኒልክ ወምበርነት ቦሩ ሜዳ ላይ የሃይማኖት ጉባኤ ተደረገ።

የክርክሩ መንሥኤ የሁለት ልደትና የሶስት ልደት (የጸጋ ልጆች) እምነት ነው። ወልድ ከዓለም በፊት ከአብ ተወለደ -- አንደኛ ልደት። በኋላ ዓለምን ለማዳን ከቅድስት ማርያም በመንፈስ ቅዱስ ተወለደ -- ሁለተኛ ልደት። ስለዚህ ክርስቶስ በሰውነቱ በተዋሕዶ (መለኮትና ሰውነት ሲዋሐዱ) የባሕርይ እምላክ ሆነ። የተዋሕዶዎች (በተለይ ትግራዊዎች የሚቀበሉት) እምነት ይኸ ነው። ሌላው ወገን (በተለይ ሸዎች) ሁለቱን ልደት አምነው የክርስቶስ ሰውነት ወይ በብሥራት (ጉብርኤል ማርያምን ባበሠራት) ጊዜ ወይ በተጠመቀ (ዮሐንስ በዮርዳኖስ ወንዝ ባጠመቀው) ጊዜ በመንፈስ ቅዱስ አማካይነት በጸጋ ተወልዶ የእምላክ ልጅ ሆነ -- ሶስተኛ ልደት -- “ወልደ ማርያም በሥጋ፡ ወወልደ እምላክ በጸጋ” ይላሉ። በሶስት ልደት የሚያምኑ “የጸጋ ልጆች” የሚባሉት ስለዚህ ነው። ዳኞቹ (አፄ ዮሐንስና ንጉሥ ምኒልክ) ለሁለት ልደት አማኒዎች ፈረዱላቸው።

በሰፊው የሚነገረው በቦሩ ሜዳ ጉባኤ የጸጋ ልጆች መረታታቸው እንጂ ያን ዕለት ያንኑ ያህል (ምናልባትም ከዚያ በሚበልጥ) በሰፊው ሊነገር የሚገባው ታላቅ ድል

አግኝተዋል። በመስተብቶቶ ጸሎት ውስጥ (በቅዳሴ ጊዜ) “ላቲ ይደሉ ክብር ወስብሐት፡ ወምስለ ወልዳ አምልኮ ወስግደት” (ለሷ “ለማርያም” አክብሮትና ምስጋና፡ ከልጇም ጋራ አምልኮና ስግደት ይገባል) የሚለውን “ላቲ ይደሉ ክብር ወስብሐት፡ ወለወልዳ አምልኮ ወስግደት” (ለሷ “ለማርያም” አክብሮትና ምስጋና፡ ለልጇ አምልኮና ስግደት ይገባል) እንዲባል ጠይቀው ተፈቀደላቸው።

1871፡ ከንትር የሚባል ረኅብ ገባ።

ጥቅምት 4፡ ንጉሥ ምኒልክ ደብረ ብርሃን ላይ (ሥላሴ ቤተ ክርስቲያን) እንደገና ዘውድ ደፉ።

ሐምሌ 12፡ የጸሐፊ ትእዛዝ ኅይሌ ወልደ ሩፌ ልደት።

1873፡ ኅዳር 3፡ የልዑል ራስ ካሣ ልደት።

ኅዳር 4፡ የመምህር ኪዳነ ወልድ ዕረፍት።

1874፡ ንጉሥ ምኒልክ ግራኝ ያቃጠላቸውን ደብረ ነገድንድን፡ አትሮንስ ማርያምን፡ ታእክ ነገሥትን፡ መካነ ሥላሴን፡ እያስቈፈሩ ግምባቸውን አስወጡት።

ኅዳር 6፡ ከዋክብት በስማይ ላይ ተበታተኑ።

ግንቦት 30፡ የንጉሥ ተክለ ሃይማኖትና የንጉሥ ምኒልክ የእምባቦ ውጊያ።

1875፡ ከመስከረም እስከ ታኅሣሥ በምሥራቅ በኩል ጅራታም ኮከብ ታየ።

ጥቅምት 13፡ የንጉሥ ምኒልክ ልጅ ወይዘሮ ዘውዲቱና የአፄ ዮሐንስ ልጅ ራስ አርአያ ተጋቡ።

ግንቦት 14፡ በሸዋና በኢጣልያ መንግሥት መካከል የንግድና የወዳጅነት ውል ተፈረመ።

የኢጣልያ ጦር ምጽዋን ያዘ።

1876፡ ግንቦት 26፡ የኢትዮጵያ፡ የእንግሊዝ፡ የግብፅ ውል አድዋ ላይ ተፈረመ። አሩሲ ተመታ።

1877፡ ስልጢ ማረቆ ተመታ።

ነጋድራስ ገብረ ሕይወት ባይከዳኝ ተወለዱ።

በጥር ወር ሹም ደጋና (አፄ ዮሐንስ ደምቢያንና ጉንደርን የሾሙት) መተማ ዘመተ።

ጥር 20፡ ሹም ደጋና መተማ ላይ ተሸንፎ ወደቀ።

ጥር 27፡ የኢጣልያ ጦር ምጽዋ ገባ (በ29 የኢጣልያን ባንዲራ ሰቀለ)።

ደርቡሾች (ራሳቸውን አንጻር “አሸናፊዎች” የሚሉ የሱዳን እስላሞች) የማኅበረ ሥላሴን ገዳም አቃጠሏት፡ መነኮሳቱን ፈጅቸው።

1878፡ ደጃዝማች ፍቅረማርያም ይናዱ ተወለዱ።

1879፡ ኅዳር 17፡ አዲስ አበባ ተቈረቁረች።

ታኅሣሥ 29፡ የንጉሥ ምኒልክ ሠራዊትና የሐረሩ አሚር ዐብዱላሂ የጨለንቆ ውጊያ።

ጥር 1፡ ሐረር ተከፈተች።

ጥር 18፥ ተዳግሊ (ጾጋሊ) ላይ የራስ አሉላና ሰሐጢን የያዙ ኢጣልያኖች ውጊያ።

ሰኔ 11፥ ደርቡሾች ጭልጋ ድረስ መጡ።

ሰኔ 16፥ የልዑል ራስ ሥዩም ልደት።

ነሐሴ 22፥ የወይዘሮ ተናኘን ወርቅ ሣህለ ሥላሴ ዕረፍት።

1880፥ ጥቅምት 10፥ በሸዋና በኢጣልያ መንግሥት መካከል የወዳጅነትና የንግድ ውል ተፈረመ።

ጥቅምት 29፥ ሰሐጢ ዘመቻ።

ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ጉንደርን እንዲጠብቁ ታዘዙ።

የቅድስት ማርያም (መንበረ ፀሐይ) ቤተ ክርስቲያን (አዲስ አበባ) ተቀደሰ።

ንጉሥ ምኒልክና አንቶኒሊ የኢትዮጵያና የኢጣልያ የወዳጅነት ውል ተፈረረመ።

ጥር 10፥ ደርቡሾች ጉንደርን አቃጥለው ንጉሥ ተክለ ሃይማኖትን ሣር ውሐ (ደምቢያ) ላይ አሸንፏቸው። ምንትዋብ (የንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ልጅ) ተማረከች።

ጥር 12፥ ደርቡሾች የጀንዳ ጊዮርጊስንና የፈንጃ ማርያምን ቤተ ክርስቲያን አቃጠሏቸው።

ጥር 15፥ ደርቡሾች አዘዙ ተክለ ሃይማኖትንና የጉንደርን ቤተ ክርስቲያኖች አቃጠሏቸው። ሊሸሹ ያልቻሉትን ድኩማን በሰይፍ አረዷቸው። ብዙ ሰው ማረኩ።

በየካቲት ወር ራስ አርአያ ዮሐንስ ሞቱ።

በመጋቢት ወር ሰሐጢ ላይ የኢጣልያኖችና የኢትዮጵያ ውጊያ።

ሰኔ 17፥ ደርቡሾች ተንክል መጥተው መሸጉ።

ሐምሌ 4፥ ደርቡሾች አምባጫራ ያለቸውን ሰይፍ አጥራ ማርያምን አቃጠሏት።

ሐምሌ 5፥ ምጽርሐ ገዳምን አቃጠሏት፤ የአፄ ኢየሱስ አስከሬን አውጥተው ጣሉት።

ሐምሌ 6፥ አርዋጌ ማርያምንና አይባ ሲዳኑ ምሕረትን አቃጠሏቸው።

1881፥ ከጥቅምት እስከ ታኅሣሥ አፄ ዮሐንስ ጎጃምን አጠፉት፤ ሰብሉን እሳት ለቀቁበት።

መጋቢት 1፥ አፄ ዮሐንስ መተማ ጦርነት ላይ ወደቁ።

ነሐሴ 23፥ ደርቡሾች በሌሊት እርምጃቸው ሳይሰማ ጉንደር ገብተው ሲነጋ ሕዝቡን በሰይፍ ጨፈጩት። የሚከላከል ኃይል አልነበረም።

1881 - 1906፤ የዳግማዊ ምኒልክ ዘመን መንግሥት

1881፥ ሚያዝያ 25፥ የውጫሊ ውል ተፈረመ።

ሰኔ 27፥ የራስ ንበና ዳጌ ዕረፍት።

1882፥ ጥቅምት 25፥ የአፄ ምኒልክ ዕለተ ንግሥ።

ጥቅምት 26፥ የደብረ ኀይል ራጉኤል ቤተ ክርስቲያን (አዲስ አበባ) ተባረከ (ተቀደሰ)።

በታኅሣሥ ወር፥ አፄ ምኒልክ ትግራ ለመዝመት አዲስ አበባን ለቀቁ።

1883፥ የካቲት 10፥ የቢትወደድ መኩንን እንዳልካቸው ልደት።

መጋቢት 25፥ የእቴጌ መነን ልደት።

በሚያዝያ ወር መካነ ሥላሴ (የአዲስ አበባ ሥላሴ) ቤተ ክርስቲያን ሥራ ተጀመረ።

1884፥ ሐምሌ 16፥ የአፄ ኀይለ ሥላሴ ልደት።

1885፥ ኅዳር 15፥ የልዑል ራስ እምሩ ልደት።

1886፥ የጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን (ገንተ ጽጌ) ተተክለ።

ራስ ደስታ ዳምጠው ተወለዱ።

የዝዋይ ዘመቻ።

1887፥ ወላሞ ዘመቻ።

መጋቢት 1፥ የጅቡቲ-አዲስ አበባ፥ የአዲስ አበባ-ከፋ፥ የከፋ-ነጭ ዓባይ የባቡር መንገድ ውል ተፈረመ።

1888፥ ጥር 5፥ የባቡር መንገድ ሥራ ውል ተፈረመ።

ኅዳር 28፥ የአምባ አላጌ ከኢጣልያ የጦር ሠራዊት ጋራ ውጊያ።

ታኅሣሥ 10 ቀን፥ ደጃዝማች ባሕታ ሐንስ ሀላይ ላይ ከጣሊያ ጦር ጋር ሲዋጉ ወደቁ።

የካቲት 23፥ የአድዋ ድል።

1889፥ መጋቢት 4፥ የባቡር ሥራው ውል እንደገና ተፈረመ።

ጥር 27፥ የልጅ ኢየሱስ (ክፍለ ያዕቆብ) ልደት።

1890፥ ራስ መኩንን ወደ “ዐረብ” (ሻንቅላ ወይም አቢጋር ወደሚባለው) ዘመቱ። ሐምሌ 23፥ የደጃዝማች ገርማሜ ወልደ ሐዋርያት ዕረፍት።

1891፥ መጋቢት 17፥ ብላታ መርስዔ ሐዘን ወልደ ቂርቆስ ተወለዱ።

1892፥ መጋቢት 15፥ የራስ ዳርጌ ዕረፍት።

1893፥ ጥር 3፥ የንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ዕረፍት።

1895፥ ጥቅምት 24፥ የእጩጌ ገብረ ሥላሴ ዕረፍት። (ዘመኑን 1893 የሚያደርግም አለ)

1896፥ የካቲት 9፥ ራስ አሉላ (ቱርክ ባሻ) ቁቢ አረፉ። (1891 ጥር 10 የሚልም አለ)።

ነሐሴ 14፥ የራስ አበበ አረጋይ ልደት።

1898፥ ጥቅምት 19፥ ብላቲን ጌታ ማኅተመ ሥላሴ ገብረ መስቀል ተወለዱ።

መጋቢት 13፥ የራስ መኩንን ዕረፍት።

ነሐሴ 19፥ (አዲስ አበባ) መሬት ተንቀጠቀጠ።

1899፥ ጥቅምት 17፥ የውጫሊን (የሚያዝያ 25 ቀን 1881 ዓ. ም.) ውል የሚሰርዝ ውል አዲስ አበባ ላይ ተፈረመ።

ኅዳር 6፥ የራስ መንገሻ ዮሐንስ ዕረፍት።

- 1900፤ መስከረም 29፥ የደጃዝማች ይልማ ዕረፍት።
ጎዳር 5፥ የልቡል ራስ መንገሻ ዕረፍት።
ሐምሌ 3፥ የአፈ ንጉሥ ነቢቡ ዕረፍት።
- 1901፤ ግንቦት 10፥ አዲስ ምኒልክ ልጅ ኢያሱን አልጋ ወራሻቸው አደረጉ።
- 1902፤ ጥቅምት 20፥ አዲስ ምኒልክ ወራሻቸው ልጅ ኢያሱ እንደሆኑ እንደገና ባወጁ።
መጋቢት 12፥ እቴጌ ጣይቱ ከመንግሥት ስልጣን ተወገዱ።
በሚያዝያ ወር ለጥቂት ቀናት ጅራታም ከክብ ታየ።
- 1903፤ ሚያዝያ 3፥ የራስ ቤትወደድ ተሰማ ዕረፍት።
ሐምሌ 27፥ የመድኃኔ ዓለም ቤተ ክርስቲያን (ደብረ ሰላም፥ ቀጨኔ) ተተክለ።
- 1905፤ ጥቅምት 27፥ የንቡረ እድ/ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ ዕረፍት።
- 1906፤ ታኅሣሥ 3፥ የአዲስ ምኒልክ ዕረፍት።
- 1906 - 1909፤ የልጅ ኢያሱ ዘመነ መንግሥት
- 1906፥ መስከረም 1 ቀን፥ አቶ ተክለ ጻድቅ መኮሪያ (የታወቁት የኢትዮጵያ ታሪክ ተመራማሪ)፥ በተጉለትና ቡልጋ አውራጃ በጊናገር ወረዳ በአሣግርት ምክትል ወረዳ ልዩ ስሙ አቆዳዳ የሚባል ሥፍራ ተወለዱ።
ግንቦት 23፥ ራስ ሚካኤል የወሎና የትግራይ ንጉሥነት ዘውድ ጫኑ።
- 1908፤ ሐምሌ 20፥ የመርድ አዝማች አስፋ ወሰን ኀይለ ሥላሴ ልደት።
ሐምሌ 21፥ ልጅ ኢያሱ ወደሐረር ሄዱ፤ እንደወጡ ቀሩ።
- 1909 - 1922፤ የንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ ዘመነ መንግሥት
- 1909፤ መስከረም 19፥ ልጅ ኢያሱ ተሻፋ፤ ወይዘሮ ዘውዲቱ አልጋውን ያዙ።
መስከረም 25፥ የምኤሶ መርነት (ከልጅ ኢያሱ ደጋፊዎች ጋራ)።
ጥቅምት 6፥ ራስ አባተ አረፉ።
ጥቅምት 7፥ ንጉሥ ሚካኤል (ልጅ ኢያሱን በመርዳት) ቶራ መስክ ላይ ባደረጉት ውጊያ ድል አግኝተው አንኮበርን ዘረፏት። ራስ ሉል ሰገድ ውጊያው ላይ ሞተ።
ጥቅምት 17፥ የሰገሌ መርነት።
የካቲት 4፥ የንግሥት ዘውዲቱ ዕለተ ንግሥ።
የካቲት 11፥ ራስ ወልደ ጊዮርጊስ የበጌምድርና የስሜን ንጉሥነት ተሾሙ።
ግንቦት 16፥ የክብር ዘበኝነት ሥራ ተጀመረ።
ነሐሴ 21፥ (ነሐሴ 20 የሚልም አለ) የደሴ ውጊያ (ልጅ ኢያሱን ለመያዝ)።
ሐምሌ 29፥ የመቅደላ ውጊያ (ልጅ ኢያሱን ለመያዝ)።
- 1910፤ የካቲት 4፥ የእቴጌ ጣይቱ ዕረፍት።
የካቲት 24፥ የንጉሥ ወልደ ጊዮርጊስ(ኃጭ ዓባይ ድንበር ላይ የኢትዮጵያን ባንዲራ የሰቀሉ) ዕረፍት።
ግንቦት 16፥ የራስ ወሌ ዕረፍት።
ሰኔ 9፥ የእጨጌ ወልደ ጊዮርጊስ ዕረፍት።

- 1911፤ ነጋድራስ ገብረ ሕይወት ባይከዳኝ ሞቱ።
ጳጉሜን 3፥ የንጉሥ ሚካኤል ዕረፍት። (መስከረም 1፥ 1912 ዓ. ም. የሚልም አለ።)
በጎዳር ወር የጎዳር በሽታ ገባ።
- 1912፤ ጎዳር 9፥ የመምህር አካለ ወልድ ዕረፍት።
መምህር አካለ ወልድ ንጉሥ ምኒልክ በ1870 ከቡሩ ሜዳ ጉባኤ በኋላ ወሎን እንዲያስተምሩ የሾሟቸው ታላቅ ሊቅ ነበሩ። መምህር አካለ ወልድ ሶስት ልደትን በመቃወማቸው ራስ ሣህለ ሥላሴ (ንጉሠ ሸዋ) ከሸዋ አባረዋቸው መጀመሪያ ጌንደር ሲኖሩ በኋላ ደግሞ ጳጳሱን አባ ሰላማን ተከትለው ወደ ትግሬ ሄደው ነበረ።
ጥር 19፥ ልጅ ኢያሱ ተያዙ።
በዚህ ዓመት ባቡር አዲስ አበባ ገባ፤ ሞያሌ፥ ጣጣቱ፥ አልሻ፥ ወልማ የሚባል በሽታ ገባ።
- 1914፤ መስከረም 3፥ ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት ተመሠረተ።
- 1916፤ መስከረም 17፥ ኢትዮጵያ የዓለም ሕዝቦች ሸንጎ (ጀኔቫ) አባል ሆነች።
- 1917፤ ታኅሣሥ 23፥ ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ ተመሠረተ።
ሚያዝያ 19፥ የተፈሪ መኰንን ትምህርት ቤት ተከፈተ።
- 1918፤ ሚያዝያ 5፥ ቤተ ሳይዳ ሆስፒታል (በኋላ የቀ.ጊ.ሥ. ሆስፒታል የተባለው) ተከፈተ።
- 1919፤ ጎዳር 25፥ የአቡነ ማቴዎስ ዕረፍት።
ታኅሣሥ 3፥ የፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ዲነግዴ ዕረፍት።
- 1920፤ ሰኔ 12፥ የፕሮፌሰር ዓሥራት ወልደየስ ልደት።
- 1921፤ መስከረም 27፥ ራስ ተፈሪ ንጉሥ ሆኑ።
ግንቦት 25፥ የአራት ኢትዮጵያውያን የጽሑፍ ቅብዓት።
- 1922 - 1928፤ የቀዳማዊ ኀይለ ሥላሴ ዘመነ መንግሥት
- 1922፤ መጋቢት 22፥ የቋና ውጊያ፥ በመፀኛው ራስ ጉግሳ ወሌ (የወይዘሮ ዘውዲቱ ሁለተኛ ባለቤት የነበሩት) በውጊያው ላይ ሞቱ።
መጋቢት 24፥ ንግሥት ዘውዲቱ አረፉ፤ በማግስቱ ንጉሥ ኀይለ ሥላሴ ዙፋን ላይ ወጡ።
- 1923፤ ጥቅምት 22፥ የአዲስ ምኒልክ ሐውልት ቆመ።
ጥቅምት 23፥ የአዲስ ምኒልክ ሥላሴ በዓለ ንግሥ፤ ልቡል አምሳ ሥላሴ (አስፋ ወሰን) አልጋ ወራሽ ሆኑ።
ሐምሌ 9፥ የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ታወጀ።
- 1926፤ ጥቅምት 12፥ የፊታውራሪ ወጋየሁ በውጋዴን ዕረፍት።
ታኅሣሥ 26፥ የነፋስ ስልክ ተጀመረ።
በዚህ ዓመት የኩቱ ብር አውጣ ተባለ።
- 1927፤ ጎዳር 26፥ የወልወል ግጭት።

የካቲት 8፡ ገነት (ሆለታ) የጦር ትምህርት ቤት ተከፈተ።
 ሐምሌ 1፡ የኢትዮጵያ ቀይ መስቀል ተቋቋመ።

የኢጣሊያ ወረራ (1928-1933)

አርበኞች ኢጣልያኖችን በየቦታው ወጥረው ይዘዋቸው ነበረ። ያደረጉትን ውጊያ ሁሉ እዚህ መመዝገብ አይቻልም። እዚህ የመዝገብነት በቅርቡ ያገኘሁት ብቻ ነው።

1928፡ ደጃዝማች አፈወርቅ ወልደ ሰማዕት ቆራሌ ውጋዴን ከኢጣሊያ ወራሪዎች ጋር ሲዋጉ ወደቁ።

መስከረም 22፡ ኢጣልያኖች በሰሜን በኩል ወሰን ጥሰው ኢትዮጵያን መውረር ጀመሩ።

መስከረም 27፡ የጄማ ገነቱ ውጊያ።

ኅዳር 16፡ የልጅ ኢያሱ ዕረፍት።

የካቲት 5-7፡ የአምባ አራዶም ውጊያ።

የካቲት 7፡ ቢትወደድ መኩንን ደምሰው በአምባ አራዶም ጦር ሜዳ ወደቁ።

መጋቢት 22፡ የማይጨው ጦርነት።

ሚያዝያ 7፡ የጀኔታብ ውጊያ።

ሚያዝያ 13፡ የኢጣልያ ወታደሮች የማኅበረ ሥላሴን ገዳም በቦምብ አቃጠሉ።

ሚያዝያ 15፡ የማኅበረ ሥላሴን 3 መነኮሳት ገደሉ።

ሚያዝያ 16፡ ሒኒሌ የብርቆድ ውጊያ።

ሚያዝያ 26፡ አፄ ኀይለ ሥላሴ እንግሊዝ አገር በስደት ለመኖር ጂቡቲ ላይ መርከብ ገቡ።

ግንቦት 28፡ ሻለቃ መንግሥቱ ኀይለ ማርያም ተወለደ።

ሰኔ 23 ቀን፡ አፄ ኀይለ ሥላሴ የኢትዮጵያን ጉዳይ ለጀኔቫ የዓለም ሕዝቦች ሽንጎ አቀረቡ።

“...ፍርዳችሁን እግዚአብሔርና ታሪክ ይመለከተዋል...” ቀ.ኀ.ሥ.

ሰኔ 27፡ አፄ ኀይለ ሥላሴ ለንደን ገቡ።

ሰኔ 29፡ የጥቁር አንበሳ (የአርበኞች ግምባር) መተዳደሪያ ሕግ አደቀ፤ ዶ/ር ዓለመ ወርቅ በየን የግምባሩ ፕሬዚዳንት ሆኑ።

ሐምሌ 20፡ አዲስ አበባ በአርበኞች ተከሰበች።

ሐምሌ 22፡ አቡነ ጴጥሮስ በኢጣልያኖች ተገደለ።

1929፡ ማሴት እንዳርብ የአርበኞችና የኢጣልያኖች ውጊያ።

ጥቅምት 16፡ ሸንኮራ ራምቤቲ ውጊያ። የደጃዝማች ፍቅረ ማርያም ይናዱ ዕረፍት።

ጥቅምት 22፡ ንብጌ ገዳም፣ ዝቋላ ገዳም ተቃጠሉ።

ጥቅምት 27፡ የደጃዝማች ባልቻ አባ ነፍሶ ዕረፍት።

ታኅሣሥ 4፡ የጌራ ውጊያ።

ታኅሣሥ 12፡ ሦስት ወንድማማቾች፣ ደጃዝማች አበራ ካሣ፣ ደጃዝማች ወንድ ወሰን ካሣ እና ፈታውራሪ አስፋው ወሰን ካሣ ፍቼ ላይ በጥይት ተደበደቡ።

የካቲት 11፡ (የካቲት 14 የሚልም አለ) ደጃዝማች በየን መርድ ቶሌ ቀበሌ(ወሊሶ) ከኢጣሊያ ጦር ጋራ ሲዋጉ ኢጣልያኖች ከያዟቸው በኋላ በጥይት ደበደቧቸው።

የካቲት 12፡ በግራዚያኒ ላይ ቦምብ ስለተወረወረ ስፍር ቊጥር የሌላቸው ኢትዮጵያውያን በጥይት በሳንጃ በአካፋ በዶማ ተጨፈጨፉ።

የካቲት 13፡ አራዳ ጊዮርጊስ ተቃጠለ።

የካቲት 16፡ የራስ ደስታ ዳምጠው ዕረፍት፤ ኢጣልያኖች ከያዟቸው በኋላ በጥይት ደበደቧቸው።

መጋቢት 1፡ ሊሙ ወቼ ሞሹ ላይ የአርበኞችና የኢጣልያኖች ውጊያ።

በሚያዝያ ወር ሥዕል ቤትና ላይ ግቢ ማርቆስ ተዘጉ።

ግንቦት 13፡ የኢጣልያ ሠራዊት ደብረ ሊባኖስን ዘረፏት፤ 300 (900 የሚልም አለ) የሚሆኑ መነኮሳት በጥይት ደብደቡው ገደሉ። ገዳሙ ተዘጋ።

ደጃዝማች ገብረ ማርያም ጉጉቱ ጦርነት ላይ ሞቱ።

ግንቦት 15፡ ኖኖ ቦር የአርበኞችና የኢጣልያኖች ውጊያ።

ግንቦት 21፡ (29 የሚልም አለ) ኢጣልያኖች ደብረ ብሥራትን (ሞረት) አቃጠሏት፤ መምህር ወልደ ሚካኤልንና ሌሎች ብዙ መነኮሳት ገደሉ።

ሰኔ 2፡ በሸዋ ቆላ ኢጣልያኖች ራዎቻችን እስከሥተው ሰው አስፈጁ፤ ብዙ ሕፃናት አስሰለቡ።

ሰኔ 7፡ የካ ሚካኤል ተዘጋ።

ሐምሌ 7፡ ኢጣልያኖች 25 የማኅበረ ሥላሴ መነኮሳት ገደሉ።

ሐምሌ 18፡ የክልቤ ውጊያ።

ሐምሌ 20፡ የሸኖ ውጊያ።

1930፡ መስከረም 6፡ ወዴሳ፣ የአርበኞችና የኢጣልያኖች ውጊያ።

ጥቅምት 15 - 17፡ ኢጣልያኖች መንዝን መቱት፤ ሐር አምባ ሚካኤልን አቃጠሉ፤ 24 ካህናት ገደሉ።

ኅዳር 5፡ በረከት ወኒ፣ የአርበኞችና የኢጣልያኖች ውጊያ።

የካቲት 2፡ ቡልጋ ጨመሪ ላይ የአርበኞችና የኢጣልያኖች ውጊያ።

የካቲት 13፡ አጋምሳ ላይ የአርበኞችና የኢጣልያኖች ውጊያ።

መጋቢት 18፡ ፋግታ ላይ የአርበኞችና የኢጣሊያኖች ውጊያ።

1932፡ መስከረም 9፡ ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ እንግሊዝ አገር በስደት አረፉ።

ሚያዝያ 27፡ ዶ/ር መልአኩ ቢያን አረፈ።

1933፡ ኅዳር 25፡ አዲስ ዓለም ላይ አርበኞችና ኢጣልያኖች ተዋጉ።

- ታኅሣሥ 6፡ ኢጣልያኖች የአዲስ ዓለምን ክፍት ፈጁ።
 ጥር 12፡ አፄ ኀይለ ሥላሴ አሜሪካ ላይ የኢትዮጵያን ሰንደቅ ዓላማ ሰቀሉ።
 ኢትዮጵያ ሆይ ደስ ይበልሽ፤
 በአምላክሽ ኀይል፡ በንጉሥሽ፤
 ተባብረዋልና አርበኞችሽ፤
 ...
 መጋቢት 28፡ አፄ ኀይለ ሥላሴ ደብረ ማርቆስ ገቡ።
 ኢጣልያ ኤርትራን፡ ሁለቱን የሱማሌ ሀገሮች ኢትዮጵያን አንድ ሀገር ያደረገቻቸውን የኢትዮጵያ “ወዳጃ” እንግሊዝ እንደገና ከፋፈለቻቸው።

አዲስ ዘመን

- 1933 - 1967፤ አፄ ኀይለ ሥላሴ እንደገና በአልጋው ላይ ተቀመጡ።
 1933፤ ሚያዝያ 27፡ አፄ ኀይለ ሥላሴ አዲስ አበባ ገቡ።
 1934፤ ኅዳር 19፡ ጄኔራል ናዚ ጌንደር ላይ ድል ሆኖ ተያዘ።
 መጋቢት 21፡ ነጋሪት ጋዜጣ ተመሠረተ።
 1935፤ ሐምሌ 16፡ የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ደጃ ደረጃ ትምህርት ቤት (ኩተቤ) ተቋቋመ።
 ሐምሌ 24፡ የቴምብር ቀረጥ ዓዋጅ ወጣ።
 1936፤ ታኅሣሥ 17፡ በታማኝነት ላገለገሉ ሐማሴኖች 800 ጋሻ መሬትና ከብት ተሰጣቸው።
 መጋቢት 10፡ የደጃዝማች ዑመር ሰመተር (የውጋዴት አርበኛ) ዕረፍት።
 ሚያዝያ 27፡ የሕዝብ ቤተ መጻሕፍት ተቋቋመ።
 ሐምሌ 26፡ መጽሔተ ኢትዮጵያ ጋዜጣ ተመሠረተ።
 1937፤ ጥር 5፡ ደጃዝማች በላይ ዘለቀ ተሰቀሉ።
 ግንቦት 10፡ የራስ ብሩ ወልደ ገብርኤል ዕረፍት።
 1938፤ ሰኔ 14፡ ቤተ ሳይዳ (የቀ. ኀ. ሥ.) ሆስፒታል እንደገና ተከፈተ።
 1939፤ ሰኔ 15፡ የብላቴን ጌታ ሎሬንሶ ታእዛዝ ዕረፍት።
 1942፤ ከንቲባ ገብሩ ደስታ ሞቱ።
 1943፤ ኅዳር 23፡ የተባበሩት መንግሥታት ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋራ በፌዴሬሽን እንድትዋሐድ በድምፅ ብልጫ አጸደቀ።
 ጥር 6፡ አቡነ ባስልዮስ የመጀመሪያው ኢትዮጵያዊ የኢትዮጵያ ሊቀ ጳጳሳት ሆኑ።
 1946፤ መስከረም 1፡ አፄ ኃይለ ሥላሴ የኤርትራን ሕገ መንግሥት አጸደቁ።
 መስከረም 5፡ አፄ ኃይለ ሥላሴ መረብን ተሻግረው ወደምጽዋ ሄዱ።
 ሰኔ 26፡ የጸሐፊ ትእዛዝ ኀይሌ ወልደ ሩፌ ዕረፍት።
 1948፤ ጥቅምት 24፡ አዲስ ሕገ መንግሥት (ሁለተኛው) ታወጀ።
 1951፤ ሰኔ 21፡ አቡነ ባስልዮስ የፓትሪያርክነት ሹመት ተቀበሉ።

- 1952፤ አበበ ቢቂላ ሮማ (ኢጣሊያ) ላይ በተደረገው የኦሊምፒያ ውድድር የማራቶኑን እሸቅድድም አሸነፈ።
 1953፤ ታኅሣሥ 4-8፡ የክብር ዘበኞች በጄኔራል መንግሥቱ ንዋይ መሪነት መንግሥት ግልበጣ ሞከሩ።
 ታኅሣሥ 6፡ በመፀኞቹ ያሰሯቸውን ባለስልጣኖች (ራስ አበበ አረጋይን ሳይቀር) በጥይት ፈጁቸው።
 መጋቢት 21፡ ጄኔራል መንግሥቱ ንዋይ ተሰቀሉ።
 1954፤ ታኅሣሥ 10፡ የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ተከፈተ።
 1955፤ የካቲት 20፡ የራስ ቢትወደድ መኩንን እንዳልካቸው ዕረፍት።
 ግንቦት 17፡ የአፍሪካ አንድነት ድርጅት ተቋቋመ።
 1956፤ አበበ ቢቂላ ቶኪዮ (ጃፓን) ላይ በተደረገው የኦሊምፒያ ውድድር የማራቶኑን እሸቅድድም በድጋሚ አሸነፈ።

የብጥብጥ ዘመን

- 1966፤ በጥቅምት ወር አበበ ቢቂላ አረፈ።
 ወታደሩ በካቲት ወር ተበደልኩ ብሎ በአብዮት ስም መንግሥት ያዘ።
 1967፤ መስከረም 2፡ አፄ ኀይለ ሥላሴን ከስልጣን አወረዱቸው። ስልጣኑ በሻለቃ መንግሥቱ ኀይለ ማርያም እጅ ሆነ።
 ኅዳር 14-15፡ 61 ባለስልጣኖችን (ጠቅላይ ሚኒስቴር አክሊሉ ሀብተ ወልድንና ጄኔራል አማን አንዶምን ጭምር) በጥይት ፈጁቸው።
 1970፤ ጥቅምት 8፡ ብላቴን ጌታ ማኅተመ ሥላሴ ገብረ መስቀል አረፉ።
 ጥቅምት 19፡ ብላታ መርስዔ ሐዘን ወልደ ቂርቆስ አረፉ።
 1972፤ በነሐሴ ወር ራስ እምሩ ኀይለ ሥላሴ አረፉ።
 1980፤ መጋቢት 28፡ አልጋ ወራሽ አስፋ ወሰን እንግሊዝ አገር በስደት እንዳሉ ንጉሥነት ተቀቡ።
 1981፤ ግንቦት 8፡ የሻለቃ መንግሥቱን መንግሥት ግልበጣ ተሞክረ።
 1983፤ መስከረም 1፡ የኢትዮጵያ ሕዝባዊ ዲሞክራሲያዊ (የደርግ) ሕገ መንግሥት ታወጀ።
 ግንቦት 13፡ ሻለቃ (ፕሬዚዳንት) መንግሥቱ ኀይለ ማርያም ወደ ዚምባብዌ ሸሸ።
 ግንቦት 27፡ ትግራይን ከኢትዮጵያ ነፃ ለማውጣት የተደራጀ ግምባር (ሕወሐት) የኢትዮጵያን ስልጣን ያዘ።
 ግንቦት 21-23፡ ያልተካሄደው የለንደን “ጉባኤ” ቀኖች።
 ጉባኤው ከመካሄዱ በፊት ኢሕአዴግ ኢትዮጵያን ያዘ።
 ሰኔ 24፡ የአዲስ አበባ ጉባኤ።
 የሽግግር መንግሥት “ለማቋቋም” ኢሕአዴግ የሚፈልጋቸውን ድርጅቶች ብቻ በመጋበዝ ከነሱ ጋራ ጉባኤ አድርጎ ቻርተር አጸደቀ።
 ከዩኒቨርሲቲው ተወካይ ከፕሮፌሰር ዓሥራት ወልደየስ በቀር

ከተሰበሰቡት 20 የድርጅት ተወካዮች አንድም የኤርትራን ለሕዝባዊ ግምባር ሐርነት ኤርትራ (ለሻዕቢያ) ማስረከብ የተቃወመ አልነበረም።

1984፤ መስከረም 29፤ ፕሮፌሰር መስፍን ወልደ ማርያም የኢትዮጵያን ሰብአዊ መብት ጉባኤን አቋቋመ።

ሰኔ 14፤ በኢትዮጵያ ምርጫ ተደረገ፤ የትግራይ ነፃ አውጪ ግምባር ምርጫውን አቋብረበረ።

ደራርቱ ቱሉ ባርሴሎና (እስፓኝ) ላይ በተደረገው የኦሊምፒያ ውድድር የ10ሺውን ሜትር የሴቶች እሽቅድድም አሸነፈች።

1985፤ ግንቦት 16፤ የኤርትራ ጠቅላይ ግዛት ራሷን የቻለች መንግሥት መሆኗን ያወጀች።

መለስ ዜናዊ ከበዓሉ ላይ ተገኝቶ የእንኳን ደስ ያላችሁ ንግግር አደረገ።

1988፤ ኅዳር 29፤ “የኢሕአዴግ” ሕገ መንግሥት ታወጀ።

ሐምሌ 21፤ ፋጡማ ሮባ አትላንታ (አሜሪካ) ላይ በተደረገው የኦሊምፒያ ውድድር የሴቶችን የሚጥን እሽቅድድም አሸነፈች።

1989፤ ጥር 9፤ የአልጋ ወራሽ አስፋ ወሰን (አፄ አምላክ ሥላሴ) ዕረፍት።

1990፤ ግንቦት 4፤ የኤርትራ ጦር ሠራዊት ባድመን ወረረ።

ግንቦት 5፤ የትግራይ ነፃ አውጪ ግምባር ለኤርትራ ሠራዊት ያለምንም ቅድመ ሁኔታ የወረራትን መሬት ለቀው እንዲወጡ ማስጠንቀቂያ አወጣ። ወዲያው በዓሥር ሺ የሚቆጠሩ ወጣቶች የረገፉበት ጦርነት ተጀመረ።

1991፤ ኅዳር 6 (?)፤ አቶ ከበደ ሚካኤል አረፉ።

ግንቦት 6፤ የፕሮፌሰር ዓሥራት ወልደየስ ዕረፍት።

1992፤ ከግንቦት 4 ጀምሮ በተደረገ ጦርነት የትግራይ ነፃ አውጪ ግምባር መንግሥት የኤርትራን ሠራዊት ከወረረው ምድር በነይል አስወጥቶ ከዚያም አልፎ ሄደ።

ግንቦት 6፤ ጠቅላላ ምርጫ ተደረገ። እንደተጠበቀው ባለስልጣኑ (ባለጉልበቱ) የትግራይ ነፃ አውጪ ግምባር አቋብረበረ።

መጋቢት 26፤ ቀኛዝማች ተስፋ ገብረ ሥላሴ (መንፈሳዊ መጻሕፍት አሳታሚው) ሞቱ።

ሰኔ 11፤ የኤርትራ ነፃ አውጪ ግምባር መንግሥትና የትግራይ ነፃ አውጪ ግምባር መንግሥት ጦርነቱን ለማቆም ተፈራረሙ።

ሐምሌ 16፤ አቶ ተክለ ጻድቅ መኮሪያ (የታወቁት የኢትዮጵያ ታሪክ ተመራማሪ) አረፉ።

1993፤ በመስከረም ወር፤ በሲድኔ (አውስትራሊያ) በተደረገው የኦሊምፒያ ውድድር በዚህ ዘመን የሩጫ ንጉሥ የሆነው ንይሌ ገብረ ሥላሴና ደራርቱ ቱሉ የ10ሺ ሜትሩን፤ ገዛሽኝ አበራ የማራቶኑን እሽቅድድም አሸነፉ።

ዋቢ መጻሕፍት (ዋና ዋናዎቹ)

መሠረት ስብሐት ለአብ፤ ትውፊታዊ ኅሳበ ዘመንና ታሪክ፤ ሆንግ ኮንግ 1981 ዓ. ም. (1988 ዓ. እ)።

መርበኔ ንዘን ወልደ ቂርቆስ (ብላታ)፤ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የመጀመሪያው ፓትርያርክ፤ አዲስ አበባ ፲፱፻፶፮ ዓ. ም.።

መጽሐፈ ሰላታት ምስለ ኮሎሙ ጸዋትዊሁ ወበሕረ ሐሳብ፤ አሳታሚ ሊቀ መዘምራን ሞገስ ዕቁበ ጊዮርጊስ፤ አስመራ ፲፱፻፷፱ ዓ. ም.።

ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል (ብላቴን ጌታ)፤ “ቴ በለው”፤ *Journal of Ethiopian Studies*, Vol VII, No. 2, pp. 195-303.

ሺሃብ ኢድ-ዲን አሕመድ ኢብን ሀብደል ቃድር (ዐረብ ፈቂህ)፤ ፋቱሕ አል-ሐበሻ፤ በዐረቢኛ የተጻፈ፤ ዐረቢኛውንና የፈረንሳይ ትርጉሙን አሳታሚ René Basset, *Histoire de la Conquête de l'Abyssinie*, Paris 1899.

ተክለ ሥላሴ ጢኖ፤ ዜናሁ ለንጉሠ ነገሥት ሱስንዮስ (አሳታሚ F. M. Esteves Pereira, *Chronica de Susenyos, Rei de Ethiopia*, Lisboa 1892.

ተክለ ጻድቅ መኮሪያ፤ የግራኝ አሕመድ ወረራ፤ አዲስ አበባ 1966 ዓ. ም.።

_____፤ ዐፄ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት፤ (አዲስ አበባ) 1981 ዓ. ም.።

_____፤ ዐፄ ዮሐንስ እና የኢትዮጵያ አንድነት፤ (አዲስ አበባ) 1982 ዓ. ም.።

_____፤ ዐፄ ምኒልክ እና የኢትዮጵያ አንድነት፤ (አዲስ አበባ) 1983 ዓ. ም.።

ታሪክ ነገሥት፤ አሳታሚ René M. Basset, “Études sur l'histoire d'Éthiopie, *Journal asiatique*,” 7e serie, vol. 17 (1881), pp. 315-434, et vol. 18 (1881), pp. 93-183, et 285-389.

ታሪክ ነገሥት ዘርአ ያዕቆብ ወበአደ ማርያም፤ አሳታሚ Jules Perruchon, *Les Chroniques de Zar'a Yâ'eqôb et de Ba'eda Mâryâm*, Paris 1893.

ታሪክ ነገሥት ዮሐንስ ወኢዮሱ ወበካፋ (የበካፋን -- ምናልባትም የሁሉንም -- ታሪክ ጸሐፊ ሲኖዳ)፤ አሳታሚ I. Guidi, *Annales Iohannis I, Iyasu I et Bakaffa*, Louvain 1960.

ታሪክ ንጉሥ ሠርፀ ድንግል፤ (ጸሐፊው አባ ባሕርይ ሳይሆኑ አይቀርም)፤ አሳታሚ K. Conti Rossini, *Historia Regis Sarsa Dengel* (Malak Sagad), Paris 1907.

አቡሻክር (የቀን መቀጠሪያ)፤ በመንበረ ፀባዖት ቅ. ሥላሴ ካቴድራል የድርሰት ክፍል የተዘጋጀ፤ አዲስ አበባ 1962 ዓ. ም.።

ዓሥራት ገብረ ማርያም እና ገብረ ሕይወት መሐሪ፡ የዘመን አቁጣጠር፡ አዲስ አበባ 1987 ዓ. ም. (ይህን መጽሐፍ ያየሁት ጥናቴን አጠናቅቄ ማተሚያ ቤት ሳፈላልግ ስለሆነ ለጥናቴ አልተጠቀምኩበትም)፡፡

ዘውዴ ረታ፡ በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዘመን መንግሥት የኤርትራ ጉዳይ፡ ሎንጉል፡ ኩቤክ፡ ካናዳ (ዘመኑ ያልታተመበት ግን 1992 ዓ. ም፡ 2000 ዓ. እ.)፡፡

ገብረ ሥላሴ (ጸሐፊ ትእዛዝ)፡ ታሪክ ዘመን ዘዳግማዊ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ፡ አሳታሚ ብላታ መርሰዔ ኀዘን ወልደ ቂርቆስ፡ አዲስ አበባ 1959 ዓ. ም.፡፡

ዮሐንስ መሸሻ፡ ኢትዮጵያ አስተዳደርና ፖለቲካዊ ሂደት፡ ሎስ አንጀለስ 1989 ዓ. ም. (1996 ዓ. እ.)፡፡

ፍትሐ ነገሥት፡ ንባብና ትርጓሜው፡ አዲስ አበባ፡ ፲፱፻፶፰ ዓ. ም.

በ1960 ዓ. ም. ለግሌ ያስቀዳሁት ባሕር ሐሳብ፡፡

Conti Rossini, Carlo, *Tabelle comparative del calendario Etiopico col calendario Romano*, Rome 1948.

EMML 49 (በአፄ ምኒልክ ዘመን ለጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ የተቀዳ፤ ማይክሮፊልም በተደረገ ጊዜ ንብረትነቱ የእንጦሮ ራጉኤል ቤተ ክርስቲያን የሆነ ባሕር ሐሳብ), William F. Macomber, *A Catalogue of Ethiopian Manuscripts Microfilmed for the Ethiopian Manuscript Microfilm Library, Addis Ababa and for the Monastic Manuscript Microfilm Library, Collegeville*, Vol. I, Collegeville, Minnesota 1975, p. 53.

EMML 50 (በፍጥየር ዘመን እንግሊዞች ወሰደውት በደጃች ካሣ/አፄ ዮሐንስ አሳባቢነት የተመለሰ፤ ማይክሮፊልም በተደረገ ጊዜ ንብረትነቱ የእንጦሮ ራጉኤል ቤተ ክርስቲያን የሆነ ክብረ ነገሥትና መጽሐፈ አክሱም), William F. Macomber, *ibid.*, p. 54.

EMML 1264 (በ18ኛው ምእት ዓመት የተቀዳ፤ ማይክሮፊልም በተደረገ ጊዜ ንብረትነቱ የመሪቲታ መክብብ ጎይለ ጊዮርጊስ የሆነ ያልተሟላ ታሪክ ነገሥት), Getatchew Haile, *A Catalogue of Ethiopian Manuscripts Microfilmed for the Ethiopian Manuscript Microfilm Library, Addis Ababa and for the Hill Monastic Manuscript Library, Collegeville*, Vol. IV, Collegeville, Minnesota, 1979, pp. 262-3.

EMML 2054 (በአፄ ሠርፀ ድንግል ዘመን ለባልጋዳ ዮሐንስ የተቀዳ፤ ማይክሮፊልም በተደረገ ጊዜ ንብረትነቱ የደብረ ሐይቅ እስጢፋኖስ የሆነ የዓመት ሰንክሳር), Getatchew Haile and William F. Macomber, *A Catalogue of Ethiopian Manuscripts Microfilmed for the Ethiopian Manuscript Microfilm Library, Addis Ababa and for the Hill Monastic Manuscript Library, Collegeville*, Vol. VI, Collegeville, Minnesota, 1982, pp. 67-8.

EMML 2063 (በ1374 ዓ. ም. ተዘጋጅቶ በአፄ ዘርአ ያዕቆብ ዘመን እንደገና የተቀዳ፤ ማይክሮፊልም በተደረገ ጊዜ ንብረትነቱ የደብረ ሐይቅ እስጢፋኖስ የሆነ ባሕር ሐሳብ), Getatchew Haile and William F. Macomber, *A Catalogue...* Vol. VI, pp. 122-5.

EMML 2114 (በራስ ሣህለ ሥላሴ ንጉሠ ሸዋ ዘመን ለመምህር ዓምደ ጽዮን የተቀዳ፤ ማይክሮፊልም በተደረገ ጊዜ ንብረትነቱ የሚጣቅ ተክለ ሃይማኖት ገዳም የሆነ ባሕር ሐሳብ ሥነ ፍጥረት), Getatchew Haile and William F. Macomber, *A Catalogue...* Vol. VI, pp. 213-4.

EMML 3628 (ብላታ መርሰዔ ኀዘን ወልደ ቂርቆስ፡ ትዝታዬ፡ ስለራሴ የማስታውሰው፡፡), Getatchew Haile, *A Catalogue...* Vol. IX, 1987, p. 76.

EMML 3764 (ብላታ መርሰዔ ኀዘን ወልደ ቂርቆስ የጻፉት በአንክብር ከተማ የሸዋን ነገሥታት መቃብር መግብኘት), Getatchew Haile, *A Catalogue...* Vol. IX, 1987, p. 135.

EMML 5403 (አለቃ ተክለ ኢየሱስ የጻፉት የጎጃም ታሪክ ለክቡር ደጃዝማች ከበደ ተስማ የተቀዳበት ክቡር ብላታ መርሰዔ ኀዘን ያዘጋጁት 1940 ዓ. ም. ካሌ ንደር)፡፡

EMML 6285 (በ1677 ዓ. ም. ለ/በመምህር ዓምደ ሐዋርያት የተጻፈ፤ ማይክሮፊልም በተደረገ ጊዜ ንብረትነቱ የአዲስ ዓለም ማርያም ቤተ ክርስቲያን የሆነ የነቢያት መጻሕፍትና ባሕር ሐሳብ)፡፡

EMML 7109 (በ18ኛው ምእት ዓመት የተቀዳ፤ ማይክሮፊልም በተደረገ ጊዜ ንብረትነቱ የጀር ሥላሴ ገዳም የሆነ የጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ የዓለም ታሪክ፡ ያልተሟላ ታሪክ ነገሥት፡ ጸሎተ ማኅበር፡ ፊውስ መንፈሳዊ፡ ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያን)፡፡

Neugebauer, Otto, *Ethiopic Astronomy*, Vienna, 1970.

Or 2082 (ወይዘሮ እንተ ጊዮርጊስ በንጉሥ ፋሲለደስ ዘመን ለመንጽሩ ጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን የሰጠችው የሁለተኛው መንፈቅ ሰንክሳር እና ባሕር ሐሳብ), S. Strelcyn, *Catalogue of Ethiopian Manuscripts in the British Library Acquired since the Year 1877*, Oxford 1978, pp. 85-87.

Prouty, Chris, and Rosenfield, Eugene, *Historical Dictionary of Ethiopia*, London 1981.

Zewde Gabre-Sellassie, *Yohannes IV of Ethiopia*, Oxford 1975.

መጠቀሚያ

- ✦ በቅንፍ ውስጥ የሚገኙት ቀጣዮች ዓመተ ምሕረት ሲሆኑ፡ ከቅንፍ ውጭ ያሉት የዚህ መጽሐፍ ገጾች ናቸው። ሁለቱም ቃሉ የሚገኝበትን ቦታ ይጠቀማሉ።
- ✦ የውጪ ቃላት የተጠቁሙት በመጨረሻ ገጽ 303-304 ላይ ነው።

ሀሳይ፡ 269(1888) ሀርቀል፡ ንጉሥ፡ 131፡ 133 ሀብተ ኢየሱስ፡ 259(1676) ሀብተ ጊዮርጊስ ቸርነት፡ ንጉሥ፡ 18 ሀብተ ጊዮርጊስ ዲንግዴ፡ ፊታውራሪ፡ 265(1844)፡ 271(1919) ሁለተኛ ንግሥት፡ ም. 20፡ 49 ሁለት ልደት፡ 266(1870) ሁለት ባሕርይ፡ 249(1605) ሁዳይ፡ 12፡ 14፡ 47፡ 69፡ 74-75፡ 85፡ 104፡ 110 ሂልደፍንስ፡ ጳጳስ፡ 9 ሃሌሉ፡ 241(1527) ሃይማኖት (የፈረንጅ)፡ 250(1615) ሄሮድስ፡ የአይሁድ ንጉሥ፡ 68 ሄኖስ፡ 229፡ 243(1533) ሄኖክ፡ ነቢይ፡ 15፡ 28-29 ሄኖክ፡ ሰንበቶቹ፡ 125-126 ሀላዊ ክርስቶስ፡ 256(1657) ሀርያቆስ፡ አጪጌ፡ 258(1669)፡ 258(1661)፡ 259(1684) ሀንድ፡ 240(1524) ሀንድ፡ ንጉሥ (የ)፡ 256(1658) ሀሊታ፡ 272(1927) ሀሎፎርጌስ፡ 105 ሆሳዕና፡ 12፡ 69፡ 75፡ 110 ሆስፒታል፡ 274(1938) ሆንግ ኮንግ፡ 17 ሆድ ሕመም፡ 253(1639) ለበቻ፡ 252(1633) ለባዊ፡ 253(1641) ለትም፡ 231 ለንደን፡ 228፡ 272(1928)፡ 275(1983) ለአኪ፡ 255(1652) ለዊስ፡ ብላቴን ጌታ፡ ራስ፡ 254(1649)፡ 1650፡ 1651፡ 1654)፡ 256(1658)፡ 258(1670) ለጋሶ፡ 241(1527) ሉል ሰገድ፡ ራስ፡ 270(1909) ሉቃስ፡ ም. 2፡ ቀ. 27-32፡ 138፡ 139	ሉቃስ፡ መንገሳዊ፡ 9፡ 10፡ 39፡ 103፡ 107፡ 127-129 ሉክያኖስ፡ ሊቀ ጳጳሳት፡ 109 ሊሙ ወጭ ሞሹ፡ 273(1929) ሊቃኑ መላእክት፡ 11 ሊቃኖስ፡ አባ፡ 11፡ 231 ሊባን፡ 259(1696)፡ 263(1792)፡ 249(1600) ሊባኖስ/መጣሪ፡ አባ፡ 11 ሊቦ፡ 250(1608) ሊቦን፡ 255(1651) ሊንጻ፡ 254(1643) ላሊበላ፡ ቅዱስ፡ 232፡ 233(1173)፡ 240(1525) ላሚን፡ 51፡ 229 ላስት፡ 251(1621፡ 1624)፡ 252(1630)፡ 1631)፡ 252(1627)፡ 253(1636)፡ 254(1643፡ 1647)፡ 258(1670)፡ 1672)፡ 261(1717) ላእከ፡ 256(1657) ላእከ ማርያም፡ አቤተ-ኮን፡ 255(1642) ሌሊት፡ 25 ለበ ምድር፡ 105፡ 111፡ 141 ለባዊ፡ አቤቶ፡ 256(1659) ለብን ድንግል፡ አቤቶ፡ 256(1658) ለብን ድንግል፡ አጼ፡ 99-100፡ 237(1488፡ 1500፡ 1508)፡ 238(1521)፡ 239(1524)፡ 241(1526)፡ 1527)፡ 242(1531)፡ 243(1532)፡ 1533)፡ 244(1535)፡ 245(1549)፡ 1550) ልትም፡ 231 ልዋሪ፡ 243(1533) ልቡል ሰገድ፡ አጼ፡ 260(1698) ልደተ አበቅቴ፡ 40-41፡ 43-44፡ 82፡ 141 ልደተ ወርን፡ 34፡ 41፡ 45 ልደታ፡ 9፡ 10 ልደታ ቤተ ክርስቲያን፡ 263(1792) ልደት፡ 8፡ 107፡ 127-129 ሉሬንዮ ታእዛዝ፡ ብላቴን ጌታ፡ 274(1939)
--	---

ሚካኤል፡ 242(1531)
 ሚካኤል፡ ሊቀ መላእክት፡ 8፡ 9፡ 11፡
 31-32፡ 63
 ሚካኤል፡ ንጉሥ/ራስ፡ 270(1906፡
 1909)፡ 271(1910)
 ሚካኤል፡ አቡነ፡ 253(1641)፡
 254(1645)፡ 255(1649)
 ሚካኤል፡ አባ፡ 236(1431)
 ሚካኤል ስሐል፡ ራስ/ደጃዝማች፡
 261(1760፡ 1761)፡ 262
 ሚካኤል (አዊት)፡ በዓል፡ 136
 ሚዛን፡ ኮከብ፡ 117
 ሚጣቅ ተክለ ሃይማኖት፡ 16
 ማሕልዩ መሐልይ፡ 239(1524)
 ማሕፀንቶ፡ ገዱግ ራስ፡ 238(1521)
 ማማስ፡ 260(1701፡ 1703)
 ማሞ፡ ፊታውራሪ፡ 254(1643)፡
 255(1648)
 ማረቆ፡ 266(1863)፡ 267(1877)
 ማራቶን እሸቅድድም፡ 275(1952፡ 1956)፡
 276(1988፡ 1993)
 ማርቆስ ም. 15፡ ቀ. 42-47፡ 64
 ማርቆስ (ላይ ግቢ)፡ 273(1929)
 ማርቆስ፡ ወንጌላዊ፡ 10፡ 39፡ 103፡ 107፡
 109፡ 127-129
 ማርቆስ፡ አቡነ፡ 253(1640)፡ 260(1707)
 ማርቆስ፡ አባ፡ 238(1522)፡ 252(1628)
 ማርቆስ፡ አቤቶ፡ 251(1617)፡ 254(1644)
 ማርታ፡ 242(1531)
 ማርታ አማረ፡ 18
 ማርያም፡ ቅድስት፡ 8-9፡ 16፡ 31፡ 59፡
 68፡ 132፡ 137፡ 233(423)፡
 236(1426)፡ 256(1659)፡
 266(1870)፡ 267(1870)፡
 268(1880)
 ማርዬ፡ ራስ፡ 262
 ማሴት እንዳርብ፡ 272(1929)
 ማቴዎስ ም. 4፡ 104
 ማቴዎስ ም. 26፡ ም. 28፡ 64
 ማቴዎስ ም. 27፡ ቀ. 39-44፡ 68
 ማቴዎስ፡ ወንጌላዊ፡ 10፡ 39፡ 46፡ 53፡
 71-72፡ 103፡ 107፡ 127-129
 ማቴዎስ፡ አቡነ፡ 271(1919)
 ማቴሳሳ፡ 229
 ማትያስ፡ ሐዋርያ፡ 10
 ማጎበረ ሐዋርያት ፍ.ሃ.፡ 17
 ማጎበረ ሥላሴ፡ 267(1877)፡ 272(1928)
 ማጎበረ ውድም፡ 232
 ማጎተመ ሥላሴ ገብረ መስቀል፡ ብላቴን
 ጌታ፡ 269(1898)፡ 276(1970)
 ማጎተም (7ኛው)፡ 247(1568)
 ማጎደረ ማርያም፡ ገዳም፡ 258(1661)
 ማጎደረ ክርስቶስ፡ ደጅ አዝማች፡
 256(1658)፡ 257(1659)
 ማጎን ቲታ፡ 249(1603)
 ማእከላዊ ቀመር፡ 72
 ማእከላዊ ዓውድ፡ 45
 ማክሰኞ፡ 31
 ማክዳ፡ 228
 ማዕቀብ እግዚእ፡ 241(1527)
 ማዕቀብ እግዚእ፡ አባ፡ 235(1426)
 ማዕዶት፡ በዓል፡ 12
 ማየ አይኅ፡ 129-133
 ማይጪው፡ 272(1928)
 ሚልኤል፡ ኮከብ፡ 116
 ምህላ፡ 135-136
 ምህላ ድኅነት፡ 105
 ምልምሎች፡ 256(1657)
 ምልክኤል፡ ኮከብ፡ 114
 ምሕርካ ኖኝ፡ አፄ፡ 235(1425)
 ምሕዋር፡ 27
 ምሥራቅ አማረ፡ 18
 ምርኮ (ፂዋዊ)፡ ዘመኑ፡ 131
 ምርያ፡ 119
 ምሳሕ በደብረ ጽዮን፡ 23
 ምስለ ፍቁር ወልዳ፡ 235(1426)
 ምኒልክ፡ አፄ፡ 264(1837፡ 1836)፡
 265(1857፡ 1861)፡ 266(1863፡
 1869፡ 1870)፡ 267(1871፡
 1874፡ 1875፡ 1879)፡
 268(1880፡ 1881፡ 1882)፡
 269(1882)፡ 270(1901፡ 1902፡
 1906)፡ 271(1910፡ 1923)
 ምኒጭር፡ 255(1651)
 ምንትዋብ፡ 268(1880)
 ምንትዋብ፡ እቴጌ/ይቴጌ፡ 258(1665)፡
 262(1769)
 ምንቻሌ፡ ይቴ፡ 248(1586)
 ምኒሱ፡ 270(1909)
 ምክራብ፡ በዓል፡ 12
 ምዕራባውያን፡ 19-23፡ 25፡ 32፡ 64፡
 66፡ 67-68
 ምዕራባውያን (ዘመን አቆጣጠር)፡ 65፡
 173-174
 ምጥባቤላ፡ 242(1532)
 ምጽርሐ፡ ደሴት፡ 257(1661)
 ምጽርሐ፡ ገዳም፡ 268(1880)
 ምጽአት፡ 24

ምጽዋ፡ 248(1582)፡ 267(1875፡ 1877)፡
 274(1946)
 ሞያሌ፡ 271(1910)
 ሞገስ ዕቀበ ጊዮርጊስ፡ ሊቀ መዘምራን፡ 17
 ሠሉስ፡ 31፡ 70
 ሠረቀ ብርሃን፡ ዓቃቤ ሰዓት፡ 234(1365፡
 1390፡ 1404)
 ሠራዊ፡ 241(1526)
 ሠርቀ ሌሊት፡ 40፡ 105፡ 141
 ሠርቀ መዓልት፡ 40፡ 41፡ 105
 ሠርቀ ክርስቶስ፡ 251(1621፡ 1622)
 ሠርቀ ድንግል፡ አፄ፡ 175፡ 246፡
 247(1555፡ 1561)፡ 248(1571፡
 1575፡ 1582፡ 1589)
 ሠግር፡ 39፡ 41-43
 ሣህለ ሥላሴ፡ ራስ፡ 16፡ 264(1840)፡
 271(1910)
 ሣህለ ድንግል፡ አፄ፡ 264(1825፡ 1834፡
 1837፡ 1838፡ 1842፡ 1843፡ 1844)
 ሣር ውሐ፡ 268(1880)
 ሥላሴ፡ 8፡ 9
 ሥላሴ ቤተ ክርስቲያን፡ 267(1871)
 ሥልጣን ሰገድ፡ አፄ፡ 249(1600፡ 1603)፡
 250(1609)
 ሥነ ፍጥረት፡ 70
 ሥዕል ክርስቶስ፡ ራስ/ብሔት ወደድ፡
 250(1609፡ 1610)፡ 254(1645)
 ሥዩም፡ ልዑል ራስ፡ 268(1879)
 ረቡ፡ 31
 ረቡዕ፡ 31፡ 70
 ረቡዕ፡ ምህላ፡ 136
 ረብብ/ሆነ/ገባ/ሚዛን/ሰነትር፡ 235(1419)፡
 252(1630፡ 1632)፡ 259(1686፡
 1693)፡ 260(1702)፡ 267(1871)
 ረክበ ካህናት፡ 69፡ 75፡ 110
 ረድኤት፡ 248(1572)
 ሩባ/ሮሃ፡ 57፡ 61
 ሩቅ ምሕዋር፡ 27
 ሩፋኤል፡ ሊቀ መላእክት፡ 11
 ሪራባ፡ 255(1650)
 ራምቡቲ፡ 272(1929)
 ራብሃት፡ 30
 ራቦን፡ 248(1589)
 ራትብ፡ 266(1868)
 ራኡፍ፡ 266(1868)
 ራእዩ ባርክ፡ 23
 ራእይ፡ የዮሐንስ፡ 23
 ራእይ፡ ቄሳፍ፡ 253(1642)
 ራያዎች፡ 273(1929)
 ራጉኤል፡ ሊቀ መላእክት፡ 11
 ራግው፡ 229
 ራፋኤል ሩባቲኖ፡ 266(1862)
 ርኩሳ ሃይማኖት፡ 55
 ርኅሩኅ፡ ደጅ አዝማች፡ 259(1684)
 ርኅወ ሰማይ፡ 133
 ርእስ ዓውደ ዓመት፡ 8፡ 42፡ 65፡ 67፡
 141
 ርዝቅላ፡ 252(1625፡ 1628)
 ሮሃ/ሩሀ፡ 57፡ 61
 ሮማ፡ 63፡ 275(1952)
 ሮም/ሮማውያን፡ 52፡ 65፡ 118፡ 173
 ሮም፡ ምድረ፡ 244(1534)
 ሮም ሰገድ፡ 247(1556)
 ሮቤል፡ ጸሐፊ ላም፡ 238(1521)
 ሮብ፡ 31
 ሰለዋ፡ 242(1531)
 ሰላማ (ዳግማይ)፡ አቡነ፡ 234(1341፡
 1381)፡ 265(1860)
 ሰላማ፡ አቡነ፡ 231፡ 271(1910)
 ሰልሞን፡ 230
 ሰልኦዳባ፡ 231
 ሰሎሜ፡ ቅድስት፡ 10
 ሰሎሞን (ሰሎሞናውያን)፡ 15
 ሰሎሞን፡ ሳልሳይ፡ 263(1788፡ 1789፡
 1791)
 ሰሎሞን፡ የእስራኤል ንጉሥ፡ 228፡ 229፡
 230፡ 262(1771)
 ሰሎሞን፡ ዳግማዊ፡ 262(1769)
 ሰሐጢ፡ 268(1879፡ 1880)
 ሰማል፡ የሰቤላ እኅት፡ 133
 ሰማዕት፡ ዘመኑ፡ 233(276)
 ሰማያዊ ሉል፡ 27
 ሰማያዊ ቀበቶ፡ 28
 ሰማያዊ ወራጅ፡ 27
 ሰማያዊ ዋልታ፡ 28
 ሰማያዊ የሰሜን ዋልታ፡ 27፡ 28
 ሰማያዊ የደቡብ ዋልታ፡ 27፡ 28
 ሰራብዮን፡ አቤቶ፡ 255(1650)
 ሰራዊ፡ 241(1526፡ 1528)፡ 243(1533)፡
 252(1633)
 ሰርካ፡ 253(1641)
 ሰርድ፡ 243(1533)
 ሰርጣን/ሸርጣን፡ ኮከብ፡ 117
 ሰበነ ጊዮርጊስ፡ ቄሳፍ፡ 257(1660)
 ሰቡዕ፡ 31

ሰብል ወንጌል፡ እቴጌ፡ 257(1660)፥
 259(1682)
 ሰብል ወንጌል፡ ይቴ/እቴጌ፡ 244(1534፥
 1535)፥ 247(1560)
 ሰብል ሰገል፡ 68
 ሰብል አስገድ፡ 231
 ሰብልዊ መብት ጉባኤ (የኢትዮጵያ)፡
 276(1984)
 ሰኑይ፡ 31
 ሰኔ ጸም፡ 242(1531)
 ሰንበተ ረቡዕ፡ 135
 ሰንበተ ሰንበታት፡ 135
 ሰንበት፡ 15፥ 31፥ 104-5፥ 32
 ሰንበት፥ የወንጌላውያን፡ 127-129
 ሰንበላ፥ ኮከብ፡ 117
 ሰኞ፡ 31፥ 32-33
 ሰክላ፡ 251(1620)፥ 252(1634)
 ሰውር/ተውር፥ ኮከብ፡ 117
 ሰውነት፡ 266(1870)
 ሰዓት፡ 29፥ 30
 ሰይፈ አርዕድ፥ አዜ፡ 46፥ 234(1336)፥
 234(1364)
 ሰይፍ አርዕድ፡ 231
 ሰይፍ አጥራ ማርያም፡ 268(1880)
 ሰገሌ፡ 68፥ 270(1909)
 ሱማሌ፡ 274(1933)
 ሱራሔ ክርስቶስ፥ ደጅ አገማች፡
 257(1661)
 ሱርያል፥ ሊቀ መላእክት፡ 11
 ሱስንዮስ፥ አዜ፡ 245(1549)፥ 255(1653)፥
 247(1569)፥ 249(1598፥ 1599፥
 1600፥ 1601)፥ 251(1624፥ 1625)፥
 252(1625፥ 1630)
 ሱባዜ፡ 15፥ 104-105፥ 124-125
 ሱታፌ፥ አቤቶ፡ 254(1647)
 ሱዳን፡ 175፥ 267(1877)
 ሲሬ፡ 242(1532)
 ሲኖዳ፥ አቤነ፡ 258(1664)
 ሲድኒ፡ 276(1993)
 ሳላ፡ 229
 ሳል፡ 242(1531)
 ሳልሲት፡ 30
 ሳሙኤል፥ አባ፡ 241(1526)
 ሳምንት፡ 30
 ሳርካ፡ 248(1575)
 ሳቀኤል፥ ሊቀ መላእክት፡ 11
 ሳቢላ፥ ሰሌት፡ 123
 ሳቢላ፥ ክቢይት፡ 54፥ 133-134
 ሳሙል፡ 241(1527)

ሳጋ፡ 253(1637)፥ 261(1754፥ 1760)፥
 262(1773)፥ 263(1792)
 ሳፔቶ፡ 266(1862)
 ሲም፡ 229
 ሲኖሕ፡ 229
 ሲት፡ 229
 ስልጢ፡ 267(1877)
 ስልጣን ሞገሳ፥ ንግሥት/ ይቴ፡
 247(1569)፥ 255(1653)
 ስሐል ሚካኤል፥ ሚካኤል ስሐልን እይ
 ስሜን፡ 241(1527)፥ 243(1533)፥
 244(1535)፥ 248(1579)፥ 250(1605)፥
 250(1606)፥ 251(1617)፥ 270(1909)
 ስምንተኛው ሺህ፡ 23፥ 24፥ 237(1501)
 ስምዖን፡ 241(1527)፥ 250(1605)
 ስምዖን፥ አረጋዊ፡ 8፥ 138-139
 ስምዖን፥ አቡነ፡ 250(1609)
 ስቅለት፡ 8፥ 12፥ 64፥ 69፥ 75፥ 110፥
 113
 ስብሐተ ፍቅር፡ 236(1426)
 ስብከተ ጌና፥ ምህላ፡ 135
 ስትኒ ዮሐንስ፡ 260(1702)
 ስናር፡ 253(1641)፥ 255(1650)፥
 257(1661)
 ስንክሳር፡ 29፥ 36፥ 228
 ስንድድ ሻንቅላ፥ ስንድድ፡ 259(1687፥
 1688)
 ስዊድን፡ 29
 ስቡር፥ ቅዳሜ (በዓል)፡ 12
 ስደታ፡ 10
 ሰርያ፡ 11፥ 37፥ 54፥ 63፥ 65
 ሰርያዊ/ሰርያውያን፡ 61፥ 65፥ 107
 ሶስት ልደት፡ 266(1870)፥ 271(1910)
 ሶቢ፡ 253(1636)፥ 254(1645)
 ሸማ መሐጸቢያ፡ 254(1645)
 ሸርጣን፥ ኮከብ፡ 117
 ሸባት፡ 32
 ሸንኮራ፡ 272(1929)
 ሸኖ፡ 273(1929)
 ሸኖ፡ 232፥ 238(1523)፥ 245(1549)፥
 246፥ 259(1688)፥ 263(1800)፥
 264(1834፥ 1840፥ 1840፥ 1843)፥
 265(1848፥ 265(1848)፥ 266(1862)፥
 267(1875)፥ 268(1880)፥ 271(1910)
 ሸዋ ቆላ፡ 273(1929)
 ሸዋዳ፡ 244(1535)
 ሸዎች፡ 266(1870)
 ሻቄ፥ ደጃዝማች፡ 259(1681)

ሻባት፡ 32
 ሻት (አገዎች)፡ 248(1573)
 ሻት፥ ምድረ፡ 248(1589)
 ሻንቅላ/ሻንቅሎች፡ 252(1633)፥
 253(1637፥ 1638)፥ 254(1644)፥
 257(1661)፥ 259(1680)፥ 269(1890)
 ሻቦቢያ፡ 276(1983)
 ሻምብራ ኩሬ፡ 238(1521)
 ሻሬ፡ 241(1526)፥ 243(1532)
 ቀመር፡ 16፥ 39፥ 45-46፥ 49፥ 52፥ 124
 ቀበላ፥ ምህላ፡ 136
 ቀን፡ 25
 ቀ.ጌ.ሥ. ሆስፒታል፡ 271(1918)
 ቀውስ፥ ኮከብ፡ 117
 ቀውስመስ፡ 54-55
 ቀይ መስቀል፡ 272(1927)
 ቀይ ባሕር፡ 105
 ቀዳማት ሰንበት፡ 32
 ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ 2ኛ ደረጃ ትምህርት
 ቤት፡ 274(1935)
 ቀጨኔ፡ 270(1903)
 ቂጣ፡ 104
 ቃና፡ 8
 ቃና ዘገሊላ፡ 8
 ቃይናን፡ 229
 ቃይንም፡ 229
 ቄርሎስ፥ አቤቶ፡ 253(1637)፥ 255(1649)
 ቄሮ (ጉንፋን)፡ 253(1636)
 ቅምባት፡ 253(1638)
 ቅርብ ምሕዋር፡ 27
 ቅብርያል (ወልደ ቅብርያል)፡ 250(1612፥
 1613)
 ቅብዓት፡ 260(1708)
 ቅብጢ፡ 120
 ቅዳሜ፡ 32
 ቅድመ አስገድ፡ 234(1286)
 ቅድስተ ክርስቶስ፥ ወይዘሮ፡ 257(1661)
 ቅድስት፥ በዓል፡ 12
 ቆማ፡ 255(1653)
 ቆራሔ፡ 272(1928)
 ቄራጣ፡ 253(1637)
 ቄራጻ፡ 253(1637)
 ቄስጠንጢኖስ፡ 231
 ቄስጠንጢኖስ (ቀንስማ)፥ ቄሳር፡ 54-55
 ቄስጠንጢኖስ፥ ትልቁ፡ 55፥ 60-61፥ 131
 ቄስጠንጢኖስ፥ አቤቶ፡ 252(1633)
 ቄስጠንጢኖስ፥ አዜ ዘርአ ያዕቆብ፡
 236(1426)

ቋና፡ 271(1922)
 ቀርባን፡ 56፥ 258(1676)
 ቀርአን፡ 245(1553)
 ቀሳሳንግንያ (እስጥምቡል)፡ 240(1524)
 ቀሳሳንግንያ፥ ጉባኤ፡ 57፥ 64፥ 130፥
 133፥ 233(373)
 ቀስቋማዊት፡ 256(1659)
 ቀንስማ፡ 57፥ 59፥ 60
 ቀጽረታ፡ 10
 በለው፡ 261(1736)
 በሊንዳ፡ 254(1643)
 በላይ ዘለቀ፥ ደጃዝማች፡ 274(1936)
 በላይጢስ፡ 243(1532)
 በረንጥያ/በራንጥያ፡ 62
 በረከት፡ 265(1848)
 በረከት ወኒ፡ 273(1930)
 በራንጥያ/በረንጥያ፡ 57፥ 59፥ 60
 በርተሎሜዎስ፥ ሐዋርያ፡ 10
 በርተሎሜስ፥ አቡነ፡ 234(1391)
 በርዩድ/በርዮድስ፡ 45፥ 51፥ 103፥ 142
 በሻህ ውረድ፥ ንጉሥ፡ 264(1840)
 በሽታ/ነዳር/ተቅማጥ/ኩፍኝ/ከበብ/ተስቦ፡
 250(1610)፥ 253(1639)፥ 254(1645)፥
 259(1691)፥ 261(1761)፥ 271(1910)
 በቁላ፡ 258(1676)
 በንኮል፡ 241(1527)
 በአተ ጸም፡ 75፥ 141
 በኢታ፡ 9
 በአደ ማርያም፥ አዜ፡ 237(1460፥ 1461፥
 1471)፥ 239(1524)፥ 262(1780)፥
 264(1818)
 በአደ ማርያም፥ ዳግማዊ፡ 262(1787፥
 1788)
 በካፋ፥ አዜ፡ 260(1713)፥ 261(1723)፥
 262(1769)
 በዓለ መስቀል፡ 8
 በዓለ ሠዊት፡ 111
 በዓለ ስምዖን፡ 139
 በዓለ ኅምሳ፡ 105
 በዓለ ወልድ፡ 8
 በዓለ ፋሲካ፡ 104፥ 141
 በዛብህ፥ አቤቶ፡ 265(1857)
 በየኑ መርድ፥ ደጃዝማች፡ 273(1929)
 በደላ፡ 253(1637)
 በደንቸ፥ ልዑል፡ 248(1575)
 በዳ ጎሽ፡ 231
 በድላይ፡ 236(1426)
 በድልበጀት፡ 235(1409)

በድል ናች፡ አፄ፡ 235(1425)
 በድር፡ 105፡ 111
 በጋ፡ 21፡ 27፡ 115፡ 117-118፡ 123
 በጌምድር፡ 241(1527)፡ 248(1588)፡
 256(1658)፡ 270(1909)
 በጎ ክርስቶስ፡ 257(1661)
 በጥሊሞስ ፊላዴል፡ 32፡ 138
 በጸሎተ ሚካኤል፡ አቡነ፡ 239(1524)
 በሄ፡ 8
 በላን፡ 241(1527)
 በሉጋ፡ 270(1906)፡ 273(1930)
 በሬ፡ 249(1602)
 በሴ፡ ደጃዝማች፡ 258(1661)
 በቤ፡ 259(1685)
 በኮ፡ 251(1620)
 በሆኖ፡ 251(1624)
 በሸፍቴ፡ 238(1521)
 በዘሞ/በዘሞ፡ 253(1636)፡ 254(1645)
 በዘን፡ 54
 በዘን፡ ስሌት፡ 123
 ባልቻ ሳፎ፡ አባ ነፍሱ፡ ደጃዝማች፡
 265(1854)፡ 272(1929)
 ባሕረ አስገድ፡ 230
 ባሕረ ኤክሳ፡ 231
 ባሕር አስገድ፡ 232
 ባሕር አስገድ፡ አፄ፡ 233(1286)
 ባሕር ይክሳ፡ 231
 ባሕርይ፡ አባ፡ 242(1531)፡ 266(1870)
 ባሕታ ሐጎስ፡ ደጃዝማች፡ 269(1888)
 ባር መልክ፡ 258(1663)
 ባርሴሎ፡ 276(1984)
 ባስልዮስ፡ አቡነ፡ 274(1943፡ 1951)
 ባቡር፡ 269(1887፡ 1888፡ 1889)፡
 271(1910)
 ባቢሎናውያን፡ 33
 ባንዲራ፡ 266(1862)፡ 271(1910)
 ባንጃ፡ 258(1666)
 ባዜን፡ 230
 ባድመ፡ 276(1990)
 ቤተ ሰሎሞን፡ 228
 ቤተ ሳይዳ ሆስፒታል፡ 271(1918)፡
 274(1938)
 ቤተ ክርስቲያን፡ በዓል፡ 12
 ቤተ ባጌ፡ 228
 ቤገምድር፡ 255(1651)
 ብሉይ፡ 265(1861)
 ብሉይ ኪዳን፡ 15፡ 31-32፡ 36-37፡ 138
 ብሉይ፡ ዘመን፡ 15
 ብሔረ አማካይ፡ 131

ብሔረ ግዕዝ፡ 230
 ብሥራት፡ 266(1870)
 ብሩ ወልደ ገብርኤል፡ ራስ፡ 274(1936)
 ብራታንያ፡ ታላቅ፡ 264(1842)
 ብራን ክፍል፡ 253(1642)
 ብርሃን ሰገድ፡ አፄ፡ 261(1723)
 ብርሃንና ሰላም፡ ማተሚያ ቤት፡ 228፡
 271(1914)
 ብርሃንና ሰላም፡ ጋዜጣ፡ 271(1917)
 ብር፡ 249(1600)
 ብስል፡ ባሻ፡ 258(1661)
 ብሳይጣስ፡ 243(1532)
 ብእሴ እግዚአብሔር፡ 241(1526)
 ብሐክ ክርስቶስ፡ ብላቴን ጌታ/አቤቶ፡
 252(1631)፡ 253(1640፡ 1641)፡
 254(1643፡ 1644፡ 1645)፡ 55(1654)
 ቦረን፡ 248(1570)፡ 249(1602)፡
 250(1610)
 ቦሩ ሜዳ፡ 266(1870)፡ 271(1910)
 ቦራ፡ 249(1601)
 ቦጌዝ፡ 230
 ተላተም፡ 231
 ተሎማ፡ 253(1636)፡ 255(1651፡ 1657)
 ተምቤን፡ 243(1533)፡ 252(1633)
 ተረፍ (MOD)፡ 143
 ተርቢኖስ፡ 57-62
 ተርቢኖስ፡ አቡነ፡ 243(1533)፡
 244(1535)፡ 245(1535)
 ተሰማ፡ ራስ ቤትወደድ፡ 270(1903)
 ተሰአቱ ቅዱሳን፡ 11፡ 231
 ተሰፋ ልዑል፡ አቃጽን፡ አቃጽን ሠራዊ፡
 241(1526)
 ተሰፋ ኢየሱስ፡ 233፡ 241(1527)
 ተሰፋ ገብረ ሥላሴ፡ ቀኛዝማች፡
 276(1992)
 ተቅማጥ፡ 253(1639)
 ተናንቄ፡ 259(1686)
 ተናን ወርቅ ማህለ ሥላሴ፡ ልዕልት/
 ወይዘሮ፡ 264(1822)፡ 268(1879)
 ተንሥ፡ ደጅ አዝማች፡ 259(1684)
 ተንሥ ማሞ፡ 261(1725)
 ተንሥ ክርስቶስ፡ አባ፡ 242(1531)
 ተንበሳት፡ ዘመናቸው፡ 130-133
 ተንክል፡ 268(1880)
 ተአምረ ማርያም፡ 236(1426)
 ተአምረ ኢየሱስ፡ 23
 ተካ፡ አባ፡ 261(1754)
 ተካ፡ ግራዝማች፡ 255(1651)

ተክለ ሃይማኖት፡ 253(1637)
 ተክለ ሃይማኖት (ሚጣቅ)፡ 141
 ተክለ ሃይማኖት (ቀዳማዊ)፡ 259(1698፡
 1699፡ 1700)
 ተክለ ሃይማኖት፡ አቡነ፡ 9፡ 233፡
 233(1200)፡ 234(1299)
 ተክለ ሃይማኖት፡ የጳጳም ንጉሥ፡
 267(1874)፡ 268(1880)፡ 269(1893)
 ተክለ ሃይማኖት፡ ደጃዝማች፡ 256(1658፡
 1659)
 ተክለ ሃይማኖት (ዳግማዊ)፡ 261(1762)፡
 262(1770)
 ተክለ ማርያም፡ 247(1555)
 ተክለ ሥላሴ፡ ጽራጅ ማሰፊ፡ 241(1527)
 ተክለ ሥላሴ ጢኖ፡ 252(1630)
 ተክለ አልፋ፡ 175
 ተክለ ጊዮርጊስ፡ 251(1620)
 ተክለ ጊዮርጊስ፡ አፄ፡ 262(1771፡ 1776፡
 1780፡ 1781፡ 1786)፡ 263(1787፡
 1788፡ 1790፡ 1791፡ 1792)፡
 266(1863)
 ተክለ ጊዮርጊስ፡ አዛዥ፡ 242(1531)
 ተክለ ጊዮርጊስ (ዳግማዊ)፡ 265(1860)
 ተክለ ጳድቅ መከራደ፡ አቶ፡ 228፡
 270(1906)፡ 276(1992)
 ተክለይ፡ 250(1606)
 ተወልደ መድኅን፡ እጩ፡ 260(1698)
 ተወን፡ 118
 ተወካዮች (የድርጅት)፡ 276(1983)
 ተዋሕዶ/ተዋሕዶዎች፡ 258(1674)፡
 260(1708)፡ 266(1870)
 ተውሳክ አበቅቴ፡ 41-44
 ተውሳክ፡ 69፡ 73-81፡ 110፡ 111፡
 143-144
 ተውኪልያና፡ ዌዘሮ፡ 257(1660)
 ተዓቅቦ ምሥጢር፡ 236(1426)
 ተዝካሮ፡ 245(1552)
 ተዳዳሪ፡ 268(1879)
 ተንሉት፡ 270(1906)
 ተፈራ፡ ራስ፡ 271(1921)
 ተፈሪ መኩንን ትምህርት ቤት፡ 271(1917)
 ቱለማ፡ 246፡ 247
 ቱል፡ 260(1698)
 ቱርክ/ቱርኮች፡ 244(1535)፡ 248(1571፡
 1582)፡ 265(1848)፡ 266(1868)
 ቲጊ፡ 260(1701፡ 1703)
 ታራ፡ 229
 ታብር፡ 242(1531)
 ታብተ ኢየሱስ፡ 256(1658)

ታብተ ጽዮን፡ 230
 ታኢካ ነገሥት፡ 239(1524)፡ 267(1874)
 ታዜኖ፡ 231
 ታይዎስ፡ ሐዋርያ፡ 11
 ቱምብር፡ 274(1935)
 ቱምድሮስ፡ 241(1527)
 ቱምድሮስ፡ 248(1571)
 ቱምድሮስ፡ ምሥራቃዊ፡ 55-56
 ቱምድሮስ (ቀዳማዊ)፡ 234(1406)
 ቱምድሮስ (ዳግማዊ)፡ 229፡ 246፡
 265(1848፡ 1860)
 ቱምፍሎስ፡ አባ፡ 261(1760)
 ቱምፍሎስ፡ አፄ፡ 260(1700፡ 1704)
 ትምካ፡ 248(1595)
 ትስብኦት፡ 8፡ 9
 ትንሣኤ፡ 12፡ 14፡ 30፡ 34፡ 47፡ 63-
 65፡ 69፡ 75፡ 100፡ 104፡ 110፡
 114፡ 233(34)፡ 253(1638)
 ትንቢተ ዕዝራ፡ 23
 ትግራይ፡ 275(1983)
 ትግራይ ሕዝብ ነፃ አውጪ ግምባር (የ)፡
 246
 ትግራ/ትግራዎች፡ 241(1526)፡ 43(1533)፡
 244(1534)፡ 249(1601)፡ 252(1633)፡
 261(1762)፡ 262(1767)፡ 266(1870)፡
 269(1881)፡ 270(1906)፡ 271(1910)
 ተሌ ቀበሌ፡ 273(1929)
 ቱማስ፡ ሐዋርያ፡ 11፡ 12
 ቱማስ፡ አባ፡ 244(1535)፡ 245(1535)
 ተራ መስክ፡ 270(1909)
 ተኪዮ፡ 275(1956)
 ቻርተር፡ 275(1983)
 ችሃ፡ 266(1869)
 ኅመስ፡ 31፡ 32
 ኀረዮ ክርስቶስ፡ 175
 ኀዋሳው፡ 28
 ኀይለ መለኮት፡ ንጉሥ፡ 264(1840)፡
 265(1848)
 ኀይለ ሥላሴ (ቀዳማዊ)፡ 269(1884)፡
 271(1922)፡ 271(1923)፡ 272(1928)፡
 274(1933)፡ 274(1946)፡ 275(1954)፡
 275(1967)
 ኀይሌ ወልደ ፋፌ፡ ጸሐፊ ትእዛዝ፡
 267(1871)፡ 274(1946)
 ኀይሌ (ወልደየስ፡ ግራዝማች)፡ 13
 ኀይሌ ገብረ ሥላሴ፡ 276(1993)
 ኀሩይ ወልደ ሥላሴ፡ ብላቴን ጌታ፡

ኢ.ኢ.ፋ.ን.ደ. 8	እንድትቅጥን፡ 104፡ 105፡ 124-125
ኢ.ፌ.ሰን፡ 7ብኢ፡ 130-133፡ 233(423)	እንግሊዝ፡ 228፡ 264(1834)፡
ኢ.ፓ.ግሜኔ፡ 36	267(1876)፡ 272(1928)፡ 273(1932)፡
ኢ.ፓ.ክት፡ 40	273(1933)፡ 275(1980)
እለ ዓሜዳ፡ 131	እንግሊዝኛ፡ 39፡ 40
እለ ጸሐም፡ 131	እንዳራዝ፡ 248(1589)፡ 255(1649)
እሌኒ፡ 7ግሥት፡ 8፡ 57-62	እኩሌ፡ 27-36
እሌኒ፡ 7ግሥት/እቴጌ፡ 237(1508)	እኩሌ፡ የመፀው፡ 27-36
እልፍዮስ፡ 253(1639፡ 1640)	እኩሌ፡ የጸደይ፡ 27-36፡ 65-67
እሑድ፡ 30-32፡ 63-64	እክላኦባጥራ፡ 7ግሥት፡ 130
እምሩ ኀይለ ሥላሴ፡ ልዑል ራስ፡	እደ ክርስቶስ፡ 256(1657)
269(1885)፡ 275(1972)	እደ ክርስቶስ፡ ደጅ አዝማች፡ 252(1627)
እምባብ፡ 267(1874)	እድም አስገድ፡ 233
እሴይ፡ 230	እግዚአብሔር ነግሠ፡ 235(1417)፡
እስላም/እስላሞች፡ 32፡ 124፡ 130፡ 237፡	236(1426)
242(1531)፡ 243(1533)፡ 245(1553)፡	አሊምፒያ ውድድር፡ 275(1952፡ 1956፡
246፡ 247(1555)፡ 261(1736)፡	1984)፡ 276(1988፡ 1993)
67(1877)	አሜድላ፡ 274(1933)
እስላም ሰንድ ተክለ ኢየሱስ፡ እራስ፡	አራተ ሊቃውንት፡ 32፡ 138
238(1523)	አራት፡ 15፡ 32፡ 138
እስልምና፡ 37	አርቶዶክሳዊት፡ 257(1661)
እስራኤል/እስራኤላውያን፡ 8፡ 105፡ 118፡	አርቶዶክስ፡ 55፡ 251(1624)
130፡ 138-139፡ 232	አሮሞ/አሮሞች፡ 248(1575)፡ 250(1610)፡
እስክንድር፡ መቄዶናዊ፡ 65፡ 130፡ 133	251(1620)፡ 252(1628)፡ 253(1636፡
እስክንድር፡ አፄ፡ 237(1471፡ 1487)፡	1638)፡ 254(1642፡ 1643)፡
238(1524)	255(1650፡ 1651፡ 1654)፡
እስክንድር፡ ዳግማዊ፡ 260(1713)	257(1660)፡ 258(1673)፡ 259(1696)
እስክንድርያ፡ 108፡ 233(444)፡	አን፡ 70
251(1624)፡ 257(1660)	ከረዩ፡ 250(1611)
እስጢፋኖስ፡ ሰማዕት፡ 10፡ 64	ከበብ (ተስቦ በሽታ)፡ 254(1645)
እስጢፋኖስ፡ አባ፡ 235(1426)፡ 236(1426)	ከበደ ሚካኤል፡ አቶ፡ 276(1991)
እስጥምቡል፡ 242(1531)፡ 244(1534)	ከብቴ፡ ዓቃቤ ሰዓት፡ 263(1794)
እሴፓኝ፡ 276(1984)	ከናፍረ ክርስቶስ፡ 250(1608)
እሸቴ፡ ደጃዝማች፡ 261(1760)	ከንትር፡ ራኅብ፡ 267(1871)
እቤር፡ 51	ከዋክብት፡ ከክብን እይ
እብነ ሐኪም (ምኒልክ)፡ 230	ከደወርድ፡ 248(1582)
እቱት ዮን፡ 27	ከፋ፡ 269(1887)
እጎተ ክርስቶስ፡ 257(1660)	ከፊት፡ 173
እጎተ ክርስቶስ፡ ወይዘሮ/ዌዘሮ፡ 228፡	ኪቶ፡ 261(1720)
255(1654)	ኪዳነ ምሕረት፡ 9
እጎተ ጴጥሮስ፡ 261(1760)	ኪዳነ ወልድ፡ መምህር፡ 267(1873)
እገዛ ክርስቶስ፡ ግንጽራር፡ 258(1675)	ካህናተ ሰማይ፡ 11
እናርያ፡ 248(1575፡ 1587)፡ 249(1597)	ካሊብ፡ 231
እናወጋ፡ 264(1842)	ካሌፍ (ካሌብ)፡ ፈላሻ፡ 248(1574)
እንቀሳጣጣሽ፡ 8	ካሣ፡ ልዑል ራስ፡ 267(1873)
እንበረም፡ 51	ካሣ (አፄ ቴዎድሮስ)፡ ደጅ አዝማች፡
እንድርአዝ፡ 231	265(1848)፡ 266(1863)
እንድርያስ፡ 235(1421)	ካሣ (አፄ ዮሐንስ)፡ 264(1825)
እንድርያስ፡ ሐዋርያ፡ 10	

ካሪኮስ፡ 54	ወለተ ማርያም፡ 253(1641)
ካራ፡ 248(1581)	ወለተ ማርያም፡ ዌዘሮ፡ 253(1639)
ካቶሊክ/ካቶሊኮች፡ 243(1533)፡	ወለተ ቅዱሳን፡ ወይዘሮ፡ 245(1550)
245(1537)፡ 250(1611)፡ 252(1630)፡	ወለተ ክርስቶስ፡ ዌዘሮ፡ 253(1641)
253(1639)፡ 257(1661)	ወለተ ጊዮርጊስ፡ 252(1628)
ኬልቄዶን፡ ጉባኤ፡ 130፡ 133፡ 233(444)	ወለተ ጊዮርጊስ፡ ዌዘሮ፡ 254(1644)
ኬንትሮስ፡ ክንትሮስን እይ	ወለተ ጴጥሮስ፡ እናታችን (እማሆይ)፡
ኬክሮስ፡ 30፡ 71፡ 122-123	250(1609)፡ 253(1637)፡
ክልቤ፡ 273(1929)	253(1635)
ክረምት፡ 27፡ 115-116፡ 117፡ 123	ወለተ ጽዮን፡ እመቤት፡ 258(1676)፡
ክረምት፡ ምህላ በአተ፡ 136	259(1686)
ክርስቲያን/ክርስቲያኖች፡ 14-15፡ 19፡	ወሊጋ፡ 248(1575)
21፡ 23፡ 25፡ 31፡ 37፡ 52፡ 54-55፡	ወሊሶ፡ 273(1929)
62-64፡ 67፡ 69፡ 71፡ 110፡ 111	ወላሞ፡ 269(1887)
ክርስትና፡ 15፡ 19፡ 37፡ 50፡ 54-55፡	ወላዲተ አምላክ፡ 233(423)
131፡ 138	ወሌ፡ ራስ፡ 266(1869)፡ 270(1910)
ክርስቶሳዊት፡ ዌዘሮ፡ 253(1637)	ወልማ፡ 271(1910)
ክርስቶስ፡ ኢየሱስ ክርስቶስን እይ	ወልወል፡ 271(1927)
ክርስቶስ ደወሎ/ክርስቶዶሎ፡ አቡነ፡	ወልደ ሃይማኖት፡ 259(1690)
255(1656)	ወልደ ልዑል፡ ራስ፡ 261(1759)
ክርስቶዶሎ፡ አቡነ፡ 261(1727)	ወልደ ሐዋርያት፡ 250(1612)
ክብርተ፡ 242(1532)	ወልደ ሚካኤል፡ መምህር፡ 273(1929)
ክብር ዘበኝነት/ክብር ዘበኞች፡ 270(1909)፡	ወልደ ክርስቶስ፡ አቤቶ፡ 254(1642)
275(1953)	ወልደ ገብርኤል፡ ራስ፡ 262
ክንትሮስ/ኬንትሮስ፡ 30፡ 39፡ 71፡ 120-122	ወልደ ጊዮርጊስ፡ 251(1620)
ክፍለ ማርያም፡ አቤትነት፡ 254(1645)	ወልደ ጊዮርጊስ፡ 252(1630)
ክፍለ ያዕቆብ፡ ልጅ ኢያሱ፡ 269(1889)	ወልደ ጊዮርጊስ፡ 254(1647)፡ 255(1650)፡
ክፍላይ፡ 252(1631)	1651፡ 1653፡ 1654)፡ 256(1657)፡
ክፍሎ፡ 242(1531)	261(1754)
ክፍሎ፡ ዐቃቤ ሰዓት፡ አባ፡ 255(1648)	ወልደ ጊዮርጊስ፡ መምህር፡ 252(1630)
ኮተቤ፡ 274(1935)	ወልደ ጊዮርጊስ፡ ራስ፡ 253(1637)፡
ኮቴ ብር (የ)፡ ቀረጥ፡ 271(1926)	254(1645)
ኮንቲ፡ ሮሲኒ፡ ሲኖር ካርሎ፡ 173፡ 174	ወልደ ጊዮርጊስ፡ ንጉሥ፡ 264(1844)፡
ኮከብ ጽባሕ ቤተ ማኅተም፡ 17	270(1909፡ 1910)
ኮከብ፡ 33፡ 250(1611)፡ 256(1657)፡	ወልደ ጊዮርጊስ፡ እጩጌ፡ 270(1910)
267(1874)	ወልደ፡ 259(1684)
ኮከብ፡ ጅራታም፡ 259(1682)፡	ወልድ፡ 266(1870)
261(1735)፡ 267(1875)፡	ወልድ፡ በሃለ፡ 8፡ 9
270(1902)	ወልድ ሠዕላ፡ እቴጌ፡ 255(1653)
ኮከብ፡ 257(1661)	ወሎ፡ 246፡ 247፡ 258(1676)፡
ኮከባ፡ 255(1649)	265(1861)፡ 270(1906)፡ 271(1910)፡
ኩስትሮ፡ 248(1587)	ወምበር፡ 74፡ 78-79፡ 82-83፡ 143፡
ኩሽኖይ፡ 248(1575)	265(1861)፡ 266(1870)
ኢነፊራ፡ 249(1602)፡ 252(1629)	ወምበርያ፡ 259(1680)
	ወምበርያ፡ ምድረ፡ 254(1643)
ወለቃ፡ 249(1604)፡ 257(1660)	ወረሺኾች፡ 262(1767)
ወለተ ሐና፡ እናታችን፡ 259(1695)	ወረኝሻ፡ 249(1605)
ወለተ መስቀል፡ እመ ምኒት፡ 263(1812)	ወረንሻ (ወረንጥሻ)፡ 248(1581)፡
	249(1604፡ 1605)

ወረንጢሻ: 249(1600)፥ 1604፥ 1605)
 ወረኛ (ስልጣን ተቀናቃኝ): 250(1606)፥
 251(1617፥ 1621፥ 1624)፥
 252(1625፥ 1627)
 ወረደሱ: 266(1869)
 ወረደ ነጋሽ: 230
 ወረደ ፀሐይ: 230
 ወር: 34፥ 143-144
 ወር፥ ስሞች: 36-38
 ወርቅ አምባ: 249(1602)
 ወርቅ: 34
 ወርወር (ላሊበላ): 240(1525)
 ወሰን ሰገድ: 231
 ወሰን ሰገድ: ራስ: 238(1523)
 ወሰንጌ፥ ቀኝ ጌታ: 241(1526)
 ወሰኖ: 241(1529)
 ወበሮ ላሞዝ: 255(1650)
 ወናግ ሰገድ፥ አፄ: 237(1500)፥
 244(1535)
 ወንድ ወሰን ካሣ፥ ደጃዝማች:
 273(1929)
 ወንጌላዊ ሰንበት: 112
 ወንጌላዊት፥ ዌዘር: 254(1645)
 ወንጌላውያን: 10፥ 39፥ 45
 ወንጌላውያን፥ ሰንበቶቻቸው: 127-129
 ወንጌላውያን፥ ዓመታቸው: 124-125፥ 129
 ወንጌል: 15፥ 45፥ 56
 ወይና ደጋ: 244(1535)፥
 248(1570)
 ወዴስ: 273(1930)
 ወድር: 259(1693)
 ወገራ: 241(1526፥ 1527)፥ 244(1535)
 ወጋየሁ፥ ፊታውራሪ: 271(1926)
 ወግዳ: 250(1615)
 ዋልታ: 27
 ዋልዋግ: 254(1642)
 ውርንሻ: 249(1600)
 ውቤ፥ ደጃች: 265(1848)
 ውዳሴ መስቀል: 235(1417)
 ውዳሴ ማርያም: 16፥ 32
 ውድም ረዓድ፥ አፄ: 234(1292)
 ውድም ረዓድ፥ አፄ: 234(1364)
 ውድም አስፈራ: 232
 ውድም አስፈራ፥ አፄ: 234(1364)
 ውድድም: 232
 ውጋዴን: 271(1926)፥
 272(1928)፥ 274(1936)
 ውጫሌ: 250(1612)
 ውጫሌ (ውል): 268(1881)፥

270(1899)

ዐረብ/ዐረቦች: 34፥ 37፥ 63፥ 120፥ 231፥
 240(1524)፥ 245(1553)፥ 269(1890)
 ዐረብኛ: 19፥ 37፥ 39፥ 40፥ 46፥ 52፥
 120፥ 245(1553)
 ዐብዱላሂ፥ አሚር: 267(1879)
 ዐሐመ ጊዮርጊስ፥ አፄ: 261(1713)
 ዐመር: 243(1532)
 ዐመር ሰመተር፥ ደጃዝማች: 274(1936)
 ዐመር ኸያም: 66
 ዐደት: 21
 ዓለመ ወርቅ በየ፥ ዶክተር: 272(1928)
 ዓለሜ ታደሰ (የኢትዮጵያ ልጅ)፥ አቶ: 18
 ዓለም ሰገድ: 257(1660)
 ዓሊ፥ ታላቁ/ራስ: 262
 ዓሊ ትንሹ/ራስ: 262
 ዓሊ፥ ፈርሳሃም: 240(1524)
 ዓሊጋዝ፥ ራስ: 262
 ዓመተ ምሕረት: 19፥ 48፥ 50፥ 52-54፥
 67፥ 70፥ 124፥ 143፥ 173
 ዓመተ ሥጋዊ: 70
 ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት: 52-54፥ 124፥ 130-
 133
 ዓመተ በርዮድስ: 124
 ዓመተ ትስብእቱ ለክርስቶስ: 124
 ዓመተ አጋር: 124
 ዓመተ እስክንድር: 124
 ዓመተ እግዚእ: 19፥ 54፥ 67፥ 173፥
 264(1843)
 ዓመተ ክፍሌ: 70
 ዓመተ ዓለም: 70፥ 73፥ 124፥ 143
 ዓመተ ዓቢይ ቀመር: 48
 ዓመተ ዓውደ ቀመር: 47፥ 49፥ 124
 ዓመተ ዓውደ አበቅቱ: 74፥ 82
 ዓመተ ፍዳ: 70
 ዓመታዊ ዙረት: 26
 ዓምደ ሐዋርያት፥ አባ: 260(1704)
 ዓምደ ኢየሱስ: 235(1425)
 ዓምደ ጽዮን፥ ወረኛ: 260(1700)
 ዓምደ ጽዮን (ዳግማዊ): 237(1487)
 ዓምደ ጽዮን (ገብረ መስቀል): 234(1307፥
 1336)
 ዓምዱ፥ ራስ: 238(1521)
 ዓምዶ: 242(1531)
 ዓሣ፥ ገራድ: 243(1533)
 ዓሥራት፥ ራስ: 262
 ዓሥራት ወልደየስ፥ ፕሮፌሰር:
 271(1920)፥ 275(1983)፥ 276(1991)

ዓሥራት ገብረ ማርያም፥ አቶ: 18
 ዓርብ: 31፥ 32፥ 63
 ዓርብ፥ ምስላ: 12፥ 136
 ዓቢይ ቀመር: 46፥ 45፥ 47-48፥ 72፥
 112፥ 141
 ዓቢይ ዓውድ: 45-52
 ዓቢይ ጽም: 47፥ 69፥ 85
 ዓባስ: 241(1526)
 ዓባይ/ዓባይ ሸለቆ: 241(1526)፥
 242(1531)፥ 243(1533)፥
 253(1636)
 ዓዋዲት: 105
 ዓዋጅ 1: 42
 ዓዋጅ 2: 42
 ዓዋጅ 3: 42
 ዓዋጅ 4: 42
 ዓዋጅ 5: 78
 ዓዋጅ 6: 78
 ዓዋጅ 7: 79-80
 ዓዋጅ 8: 80፥ 87
 ዓውደ ማኅተም: 45-46፥ 52፥ 53፥ 71-72
 ዓውደ ሰማዕ(ታ)ት: 52
 ዓውደ ሱባዔ: 33፥ 45፥ 72
 ዓውደ ቀመር: 22፥ 39፥ 45-49፥ 52፥ 71-
 72፥ 78፥ 111-112
 ዓውደ ቀመር/15ተኛው: 141፥ 142
 ዓውደ ቀመር፥ የሰማዕ(ታ)ት: 52-53
 ዓውደ አበቅቱ: 39-49፥ 69፥ 71፥ 74፥
 79፥ 81፥ 83፥ 104-106፥ 110-111፥
 113፥ 141፥ 142
 ዓውደ እንድቅትዮን: 72፥ 105
 ዓውደ ወርሃ: 34-35፥ 39፥ 52፥ 71፥
 111፥ 113፥ 141፥ 142
 ዓውደ ወርሃ (= ዓውደ አበቅቱ): 40
 ዓውደ ዓመት: 35-38፥ 40፥ 42፥ 45-48፥
 52፥ 65፥ 71፥ 111፥ 141
 ዓውደ ዕለት: 25፥ 30፥ 33-34፥
 52፥ 71፥ 111
 ዓውደ ጥንታዊ: 106
 ዓውደ ጨረቃ: 36፥ 42
 ዓውደ ጳጉሜን: 38-40፥ 45-46፥
 105-107
 ዓውደ ፀሐይ: 45-46፥ 71-72፥
 107-108፥ 111-112
 ዓውድ: 21
 ዕለተ መጥቅስ: 141
 ዕለተ ዮሐንስ: 107-108፥ 141
 ዕለተ ፍሥሐ: 141
 ዕለታዊ ዙረት: 26

ዕለት: 25
 ዕሊኒ፥ እሊኒን እይ
 ዕመር፥ ገራድ: 242(1531፥ 1532)፥
 243(1533)
 ዕርገት: 9፥ 69፥ 75፥ 105፥ 110
 ዕስማን፥ ገራድ: 242(1531)፥ 243(1533)፥
 244(1535)
 ዕስማን ኑር: 243(1533)
 ዕብራዊ/ዕብራውያን: 107፥ 117፥ 118-120
 ዕብራይስጥ: 32፥ 120፥ 138-139
 ዕንቁ ሥላሴ፥ አባ: 251(1624)
 ዕንባቆም ዘደብረ ሊባኖስ፥ አጨጌ:
 245(1553)
 ዕንዚራ ስብሐት: 235(1417)
 ዕዝራ፥ ነቢይ: 15፥ 112፥ 131
 ዕዝራ፥ የውስጥ ብላቴና: 242(1531)
 ዕጓለ ጽዮን: 263(1793)፥ 263(1810)
 ዖዕ፥ አባ: 11፥ 231
 ዘለባስ: 249(1602)
 ዘሊዋውያን ም. 23፥ ቊ. 6-8: 104
 ዘመነ መሳፍንት: 262(1767)
 ዘመነ እስክንድር: 65
 ዘመን (የብጥብጥ): 275
 ዘመንፈስ ቅዱስ: 251(1617)
 ዘሚካኤል/አረጋዊ፥ ቅዱስ: 11፥ 231
 ዘሚካኤል፥ አባ: 235(1426)
 ዘማርያም: 261(1736)
 ዘማርያም፥ ደጅ አዝማች: 254(1643)
 ዘሥላሴ፥ ራስ: 248(1597)፥
 249(1598፥ 1600)
 ዘሥላሴ፥ አቤቶ: 258(1669)
 ዘርእ ወናይ፥ ደጅ አዝማች: 257(1661)
 ዘርእ ያዕቆብ፥ አፄ: 16፥ 22-24፥
 55፥ 234(1400)፥ 235(1426)፥
 236(1426)፥ 237(1460)
 ዘርአይ: 231
 ዘብል፥ ምድረ: 248(1578)
 ዘንተራ: 244(1535)
 ዘንግ/እንዝርት: 27
 ዘኢየሱስ፥ አቤተኃገን: 253(1642)
 ዘእብን እግሩ: 250(1614)
 ዘክርስቶስ፥ ራስ: 255(1648)
 ዘክርስቶስ፥ አጨጌ (አጨ): 258(1665)፥
 258(1668)፥ 258(1674)
 ዘወልደ ማርያም: 255(1649)
 ዘወረደ፥ በዓል: 12
 ዘወንጌል፥ አጨጌ: 251(1621)
 ዘውዲቱ፥ ንግሥተ ነገሥታት: 266(1866)፥

1868)፡ 267(1875)፡ 270(1909)፡
271(1922)
ዘድንግል፡ አዲ፡ 247(1569)፡ 248(1596፡
1597)፡ 249(1600)
ዘጊዮርጊስ፡ አዛኝ፡ 252(1634)
ዘጌ፡ 250(1609)
ዘፍጥረት ም 1፡ ቊ. 1፡ 31
ዘፍጥረት ም. 6-9፡ 19፡ ቊ. 3፡ 37፡
ቊ. 34፡ 104
ዘፀአት፡ ም. 12፡ ቊ. 1-2፡ 118
ዘፀአት ም. 12፡ ቊ. 8፡ 11፡ 104
ዘፀአት ም. 14-15፡ 105
ዘምባብዌ፡ 275(1983)
ዘገም፡ 252(1628፡ 1632)፡
259(1684)
ዛሬ፡ 253(1636)፡ 255(1651፡ 1654)፡
256(1657፡ 1658)
ዛሬ፡ 25
ዛታ፡ 242(1531)
ዛና፡ 242(1532)
ዛጌ፡ 231፡ 232፡ 233
ዝርጋዝ፡ 231
ዝቋላ ገዳም፡ 272(1929)
ዝዋይ፡ 269(1886)
ዛራምባ ገዳም፡ 263(1792)
ዘሰማሰ፡ በግልጋዳ፡ 258(1661)
ዝርን ስዩም፡ 232

የሐዋርያት ሥ. ም. 1፡ ቊ. 9፡ ም. 2፡
ቊ. 1-4፡ ም. 13፡ ቊ. 2-3፡ 105
የመን፡ 245(1553)
የማርያም ባሪያ፡ 261(1761)
የማነ አብ፡ አቤተሁን፡ 251(1622)
የማነ አብ፡ አጨጌ፡ 253(1640)
የማነ ክርስቶስ፡ ራስ፡ 249(1601)፡
250(1613)፡ 252(1632)
የማናይ፡ 61
የሰባዮሽ/ሽ፡ 138
የተባበሩት መንግሥታት፡ 274(1943)
የኢትዮጵያ ሰብአዊ መብት ጉባኤ፡
276(1984)
የእምነት በር፡ 245(1553)
የዛ ሚካኤል፡ 273(1929)
የኩቴ ብር፡ 271(1926)
የጁ፡ 262(1767)፡ 266(1869)
የዘመን አቋጣጠር፡ 18
የግደን፡ 254(1647)
የጸጋ ልጆች፡ 266(1870)
የልዮስ፡ 250(1609)

የልዮስ፡ ቁሳር፡ 65-68
የኒቨርሲቲ፡ 275(1954)፡ 275(1983)
የሬድ፡ 51፡ 229
የሬድ፡ ቅዱስ፡ 61፡ 231
የሶቆብ፡ 232
የሶቆብ፡ 242(1531)
የሶቆብ/መለክ ሰገድ፡ አዲ፡ 248(1589፡
1596)፡ 249(1597፡ 1598)፡ 1599)
የሶቆብ፡ አቤቶሁን፡ 245(1549)
የሶቆብ፡ ወልደ እልፍዮስ፡ ሐዋርያ፡ 10
የሶቆብ፡ የእስራኤላውያን አባት፡ 104፡
230
የሶቆብ፡ የጌታ ወንድም፡ 11
የግብአ/አግብአ ጽዮን፡ አዲ፡ 233(1278፡
1286)
ይሁዲ፡ 64
ይሁዳ፡ 51፡ 230
ይልማ፡ ደጃዝማች፡ 270(1900)
ይማም፡ ራስ፡ 262(1767)
ይምርሐኑ ክርስቶስ፡ 232
ይምኢታ፡ አባ፡ 11፡ 231
ይሥሐቅ፡ 230
ይሥሐቅ፡ ባሕር ነጋሽ፡ 248(1571)
ይሥሐቅ፡ አዲ፡ 235(1406)፡ 235(1426)
ይሥሐቅ፡ ደጃዝማች፡ 256(1659)
ይሥሐቅ/ገሪማ፡ አባ፡ 11፡ 231
ይስላም፡ 241(1527)
ይባባ፡ 259(1680)፡ 260(1703)
ይትባረክ፡ ቅዱስ፡ 232
ይኩኖ/ይኩኖ አምላክ፡ አዲ፡ 48፡ 49፡ 50፡
133፡ 174፡ 232፡ 233-234፡
243(1532)፡ 249(1600)፡ 250(1612)፡
233(1263፡ 1277)፡ 234(1286)
የልያና፡ ወይዘሮ፡ 261(1724)
የልዮስ፡ 249(1601)፡ 250(1605፡ 1609)
የሐንስ፡ 259(1689)፡ 260(1698፡ 1701)
የሐንስ ም. 10፡ 109
የሐንስ (አራተኛው)/አባ በዝብዝ ካሣ፡
264(1825)፡ 266(1864፡ 1868፡
1870)፡ 267(1875፡ 1877)፡
268(1881)
የሐንስ (ቀዳማዊ)/አእላፍ ሰገድ፡ ጸድቀ፡
247፡ 257(1660)፡ 258(1674)፡
259(1682)
የሐንስ፡ መጥምቁ፡ 8፡ 16-17፡ 39፡
108፡ 266(1870)
የሐንስ፡ ምህላ፡ 136
የሐንስ፡ ሳልሳይ፡ 264(1832)፡
264(1834)፡ 264(1836)፡

264(1837)፡ 264(1842)፡
264(1843)
የሐንስ፡ ወንጌላዊ፡ 10፡ 39፡ 72፡ 103፡
107፡ 127-129፡ 135፡ 175
የሐንስ ቅብርያል፡ 251(1618)
የሐንስ፡ ልሰተ፡ 105፡ 108
የሐንስ፡ አቡነ፡ 234(1364)
የሐንስ፡ አቡነ፡ 253(1641)
የሐንስ፡ አቡነ፡ 21፡ 255(1655)
የሐንስ፡ አቡነ፡ 257(1661)፡ 261(1737)
የሐንስ፡ አቤተኅን፡ 253(1642)
የሐንስ፡ አዝማች፡ 241(1527)
የሐንስ፡ ደጃዝማች፡ 256(1659)
የሐንስ፡ ደጅ አዝማች፡ 252(1631)
የሐንስ፡ ዳግማዊ፡ 261(1761)
የሐንስ ዘዊፋት (ምሥራቃዊ)፡ አባ፡
236(1435)
ዮም፡ 25
ዮርዳኖስ፡ 266(1870)
ዮሳብ፡ አቡነ፡ 261(1762)፡ 262፡
263(1796)
ዮሴፍ፡ 242(1531)
ዮሴፍ፡ ቅዱስ፡ 10፡ 68
ዮስጦስ፡ አቤቶ፡ 258(1668)
ዮስጦስ/ፀሐይ ሰገድ፡ አዲ፡ 260(1704፡
1708)
ዮናስ ም. 1-4፡ 104
ዮናስ፡ ነቢይ፡ 104
ዮናስ፡ አዲ፡ 263(1789)፡ 263(1790)
ዮናታን (ከሐዲው)፡ 243(1533)
ዮናኤል፡ አባ፡ 250(1614)
ዮናኤል፡ አቤቶ፡ 255(1654)
ዮናብ፡ 242(1531)
ዮዲት፡ 105፡ 111
ዮዲት፡ 242(1531)
ዮዲት ም. 4፡ 105
ዮዲት፡ ጽመ፡ 111

ደለዊ፡ ኮከብ፡ 118
ደመ ክርስቶስ (ደሞ)፡ አቤቶ፡ 256(1656፡
1659)
ደመ ክርስቶስ (ደሞ)፡ አባ፡ 250(1614)
ደማስቆ፡ 9
ደም መርጨት፡ 104
ደምቢያ፡ 241(1526፡ 1526፡ 1527)፡
242(1532)፡ 244(1534)፡ 263(1792)፡
267(1877)፡ 268(1880)
ደሞ፡ ደጅ አዝማች፡ 254(1647)
ደረስጌ፡ 243(1533)፡ 244(1535)

ደራ፡ 258(1665)፡ 259(1681)፡
266(1862)
ደራርቱ ቱል፡ 276(1984፡ 1993)
ደርምን፡ 260(1699፡ 1701)
ደርቤሾች፡ 173፡ 246፡ 267(1877)፡
268(1879፡ 1880፡ 1881)
ደርግ፡ 275(1966፡ 1983)
ደሴ፡ 270(1909)
ደስታ ዳምጠው፡ ራስ፡ 269(1886)፡
273(1929)
ደቂቃ፡ 30
ደቃይቅ፡ 30
ደቅስዮስ፡ ጳጳስ፡ 9
ደቅ አስገዴ (ነገድ)፡ 258(1676)
ደብረ ሊባኖስ፡ 238(1523)፡ 257(1660)፡
258(1668)፡ 259(1691)፡
273(1929)
ደብረ ሐንታ፡ 238(1524)
ደብረ ሐይቅ እስጢፋኖስ፡ 16፡ 234(1365፡
1390)፡ 239(1524)
ደብረ ማርቆስ፡ 274(1933)
ደብረ ሰላም፡ 270(1903)
ደብረ ሰማዕት፡ 242(1531)
ደብረ ቊስቋም፡ 9
ደብረ ቢዘን፡ 234(1364፡ 1398)
ደብረ ብሥራት (ሞረት)፡ 273(1929)
ደብረ ብርሃን፡ 238(1523)፡ 259(1686)፡
267(1871)
ደብረ ብርሃን ሥላሴ፡ ጌንደር፡ 8
ደብረ ታቦር፡ ቡሄ፡ 9
ደብረ ኃይል ራጉኤል፡ 269(1882)
ደብረ ነጌድንድ፡ 239(1524)፡ 267(1874)
ደብረ እግዚአብሔር፡ 239(1524)
ደብረ ከርቤ፡ 241(1527)፡ 243(1532)
ደብረ ዋሊ (ዋልድባ)፡ 241(1526)
ደብረ ዘይት፡ 238(1521)
ደብረ ዘይት፡ 12፡ 69፡ 74-75፡ 110
ደብረ ዳም፡ 231፡ 243(1533)፡
244(1535)፡ 245(1535)
ደብረ ድማን፡ 238(1524)
ደብረ ገሊላ፡ 241(1529)
ደብረ ጎል፡ 239(1524)
ደብረ ጽዮን፡ 23-24
ደቦና፡ 256(1657)
ደጋና፡ ሹም፡ 267(1877)
ደንቀዝ፡ 250(1610)፡ 251(1624)
ደንክል/ደንክሎች፡ 253(1641)፡
266(1868)
ደንገላ፡ 252(1629)

ደንግባት፡ 254(1647)
ደኸኖ፡ 248(1582)
ደኸኖ፡ 249(1602)
ደዋሮ፡ 238(1523)፥ 241(1530)
ደጃፍ/ደጃፎች፡ 28
ደ. ፀ.፡ 71-72
ዱራ፡ 249(1604)
ዱብኒ ሻንቅላ፡ 259(1695)
ዲላም፡ 259(1696)
ዲዮስቆሮስ፥ ሊቀ ጳጳስ፡ 233(444)
ዲዮስቆሮስ፡ አባ፡ 250(1609)
ዲዮቅልጥያኖስ፥ ቄሳር፡ 52፥ 54-55፥
131-133፥ 233(276)
ዲገሌ፡ 249(1600)
ዳሞት፡ 259(1692)፥ 261(1760)
ዳሞት፥ ምድረ፡ 248(1589)
ዳረጎት፡ 242(1531)
ዳርጌ ፥ ራስ፡ 264(1822)፥ 269(1892)
ዳንኤል ም. 9፥ ቀ. 24፡ 112
ዳንኤል ነቢይ፡ 15፥ 112
ዳንግስ፡ 254(1644)
ዳኛ፡ 173፥ 256(1659)
ዳዊት፡ 32
ዳዊት/ሕዝብ ናኝ፥ አዲ፡ 235(1422)፥
236(1426)
ዳዊት፥ ሳልሳይ፡ 260(1708፥ 1713)
ዳዊት፥ አቤቶ፡ 256(1659)
ዳዊት፥ አዲ፡ 8፥ 234(1374፥ 1394፥
1406)
ዳዊት፥ የእስራኤል ንጉሥ፡ 132፥ 230
ዳሙንት፡ 251(1620)
ዳጉስማ፡ 255(1654)
ዳግሚት፡ 30
ዳግም (ዳግማዊ) ትንሣኤ፡ 12
ዴገልሃን፥ አዝማች፡ 237
ድል ሰገድ፡ 259(1687)
ድል በኢየሱስ፡ 243(1533)፥ 244(1535)
ድልነአድ፡ 231፥ 232
ድል ወምበራ፡ 244(1535)፥ 245(1551)
ድሜጥሮስ፥ ሊቀ ጳጳሳት፡ 20፥ 24፥ 26፥
71፥ 108-111
ድሜጥሮስ፥ አቤቶ፡ 254(1644)፥
258(1675)
ድሜጥሮስ፥ አዲ፡ 263(1791፥ 1792፥
1793፥ 1795)
ድምያኖስ፡ 255(1655)
ድምያኖስ፥ ደጅ አዝማች፡ 259(1690)
ድርሳኝ መላእክት፡ 236(1426)
ድርሶ፡ 250(1610)
ድቁቅ፡ 30
ድባርዋ፡ 243(1533)
ድጎንት፥ ጸመ፡ 110
ድንጉላ፡ 175
ድዮርዮስ፥ የኢክላቲባጥራ አባት፡ 130
ድድም፡ 232
ድግና ሚካኤል፡ 231
ድግናዮን፡ 232
ድጌ፡ 61፥ 231
ዶሪ፥ ራስ፡ 262
ዶሮሆ፡ 241(1526)
ዶጋሊ፡ 268(1879)
ጀኒጋብ፡ 272(1928)
ጀኔቫ፡ 271(1916)፥ 272(1928)
ጀንዳ ጊዮርጊስ፡ 268(1880)
ጀውዝ፥ ኮከብ፡ 117
ጀዲ፥ ኮከብ፡ 117
ጁሴፕ ሳፕቶ፡ 265(1862)
ጂማ ገነቱ፡ 272(1928)
ጂርጂስ ኢብን አል-ሞሂድ፡ 21፥ 23
ጂቡቲ፡ 269(1887)፥ 272(1928)
ጃንደረባ፡ 256(1659)
ጃፓን፡ 275(1956)
ገለላ፡ 8
ገሃህ፡ 123
ገለባት፡ 261(1736)
ገለላዊት፥ ወይዘሮ፡ 250(1608)
ገሳውዴዎስ፥ አቤቶ፡ 252(1631)፥
253(1635፥ 1639፥ 1640፥ 1641)፥
259(1695)፥ 261(1754)
ገሳውዴዎስ/አጽናፍ ሰገድ፥ አዲ፡
243(1533)፥ 245(1535፥ 1539፥ 1551)
ገልዋዴዎስ ቄሮ (ጉንፋን)፡ 253(1636)
ገሜ ጊዮርጊስ (ተራራማ ቦታ)፡ 245(1549)
ገምቦ፡ 248(1585)
ገረገራ፡ 254(1645)
ገሪማ/ይሥሐቅ፥ አባ፡ 11፥ 231
ገራኒ፡ 238
ገርማሜ ወልደ ሐዋርያት፥ ደጃዝማች፡
263(1801)፥ 269(1890)
ገርዜን፥ እመቤት፡ 253(1639)
ገብረ ልዑል፥ ብላቴን ጌታ፡ 257(1661)
ገብረ ሕይወት መሐሪ፥ አቶ(?)፡ 18
ገብረ ሕይወት ባይከጃኝ፥ ነጋድራስ፡
267(1877)፥ 271(1910)
ገብረ መስቀል፥ አዲ፡ 22፥ 131፥ 231
ገብረ መስቀል (ዓምደ ጽዮን)፥ አዲ፡

234(1307)
ገብረ መስቀል (የመደባዩ)፡ 257(1660)
ገብረ መንፈስ ቅዱስ፥ አቤቱ፥ 9፥
234(1374)
ገብረ መድኃኒት፡ 238(1521)
ገብረ መድኃኒት፥ አቤቶ፡ 253(1639)
ገብረ ማርያም ጉጉቱ፥ ደጃዝማች፡
273(1929)
ገብረ ሥላሴ፥ እጩጌ፡ 269(1895)
ገብረ ሥላሴ፥ ጸሐፊ ትእዛዝ፡ 16፥
264(1837)፥ 270(1905)
ገብረ ኢየሱስ፥ ምልምል፡ 251(1621)
ገብረ ክርስቶስ፡ 264(1824)
ገብረ ክርስቶስ፥ ደጃዝማች፡ 253(1639)
ገብሩ ደስታ፥ ከንቲባ፡ 264(1845)፥
274(1942)
ገብር ኄር፥ በኃል፡ 12
ገብርኤል፥ ሊቀ መላእክት፡ 8፥ 9፥ 11፥
133፥ 266(1870)
ገብርኤል፥ አባ፡ 236(1431)
ገነተ ኢየሱስ (የካቶሊኮች)፡ 250(1611)
ገነተ ኢየሱስ (ደብረ ሊባኖስ)፡ 257(1660)
ገነተ ጊዮርጊስ፡ 239(1524)
ገነተ ጽጌ ጊዮርጊስ፥ ቤተ ክርስቲያን፡
269(1886)
ገነት፡ 50
ገነት፥ ሆለታ፡ 272(1927)
ገንዘይ፡ 241(1527)
ገኝ፥ ምድረ፡ 249(1605)
ገውዝ/ጀውዝ፥ ኮከብ፡ 117
ገዛኸኝ አበራ፡ 276(1993)
ገዲ/ጀዲ፥ ኮከብ፡ 117
ገድለ አዳም፡ 50
ገልማ፡ 256(1657)
ገማን፡ 253(1636)
ገም፡ 231
ገራቲ፡ 246
ገራሶ፡ 266(1868)
ገሸን፡ 248(1579)
ገባ፥ አባ፡ 11፥ 231
ገባኤ (የሃይማኖት)፡ 257(1661)፥
266(1870)፥ 267(1870)
ገባኤ (የለንደን)፡ 275(1983)
ገባኤ (የሐዋርያት)፡ 242(1531)
ገንደት፡ 266(1868)
ገንዳ፡ 266(1868)
ገዛይ፡ 234(1387)
ገድሩ፡ 259(1693)
ገማሣ፥ ራስ፡ 262፥ 263(1792)
ገማሣ ወሌ ፥ ራስ፡ 266(1866)፥
271(1922)
ገሳ፡ 259(1680)
ገናገር፡ 270(1906)
ጊዮርጊስ፥ ሰማዕት፡ 8፥ 9
ጊዮርጊስ፥ ግራጌታ፡ 242(1531)
ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ፡ 21፥ 23፥ 54፥
104፥ 228
ጊዮርጊስ ዘጋሰሜ፥ አባ፡ 68፥
234(1406)፥ 235(1417)፥
239(1524)
ጊዮርጊስ (የኢያሱ ልጅ)፡ 260(1713)
ጊዮርጊስ፥ ደጅ አዝማች፡ 259(1689)
ጊጋር፥ አዲ፡ 263(1813፥ 1818)፥
264(1822)
ጋላ/ጋሎች/አሮሞች፡ 248(1588፥ 1576)፥
251(1620)፥ 252(1628፥ 1633)፥
253(1636፥ 1638)፥
254(1642፥ 1643)፥
255(1650፥ 1651፥ 1654)፥
256(1658)፥ 257(1660)፥
258(1665፥ 1673)
ጋሌሪዎስ፥ ቄሳር፡ 54-55
ጋሰሜ፡ 234(1406)፥ 235(1417)፥
239(1524)
ጋብዮስ፡ 253(1639)
ጋዲሎ፡ 265(1857)
ጋድ፡ 242(1531)
ጌራ፡ 273(1929)
ጌዴዎን/ጌዴዮን ፈላሻ፡ 242(1531)፥
248(1579)፥ 250(1606)፥ 251(1617)
ጌዴዎን (የእስራኤል መስፍን)፡ 51
ግሪክ፡ 32፥ 38፥ 40፥ 56፥ 60፥ 107፥
118-120፥ 133፥ 136
ግራኝ፥ አሐመድ ኢብን ኢብራሂም አል-
ጋዚን እይ
ግራቢያኒ፡ 273(1929)
ግራንሪ/ገርገርዮስ፥ ፖፕ፡ 65-67
ግርማ ሰፈር፡ 231
ግርማ ሰዩም፡ 232
ግርማ ሰር፡ 230
ግርማ፥ አዛዥ፡ 245(1545)
ግሸን፡ 243(1532)
ግብጣን ዶምክስታቤ፡ 244(1535)
ግብጣዊ (ቅብርያል)፡ 250(1612)
ግብጣዊ (የሐሰት ጳጳስ)፡ 252(1625)
ግብጣዊት፥ እመቤት፡ 255(1654)
ግብጣዊያን፥ ስሌት (የ)፡ 124፥ 134
ግብፅ/ግብፆች/ግብጣዊያን፡ 9-11፥ 29፥

36÷ 37÷ 54÷ 63÷ 65÷ 66-67÷ 104÷ 112÷ 118÷ 120÷ 123-124÷ 130- 132÷ 231÷ 234(1341÷ 1391)÷ 252(1628)÷ 255(1656)÷ 258(1664)÷ 261(1737÷ 1762)÷ 265(1848)÷ 266(1868)÷ 267(1876)	ጥቁር አንበሳ: 272(1928) ጥንተ ቀመር: 31÷ 46÷ 70÷ 112 ጥንተ ትንሣኤ: 63 ጥንተ አን: 70÷ (112) ጥንተ ዕለት: 30÷ 46÷ 70÷ 71÷ 112 ጥንተ ፍጥረት: 31 ጥንት: 31÷ 46÷ 128 ጥንት: የጨረቃ: 70 ጥንት: የፀሐይ: 70 ጥንትጥን: 31÷ 40÷ 76÷ 80÷ 84÷ 105-107÷ 141 ጠማረ ትስብእት: 236(1426) ጠር ትምህርት ቤት: 272(1927)	ጨለንቆ: 267(1879) ጨረቃ ጨለመች: 250(1613)÷ 263(1792) ጨጨሆ: 249(1598) ሜራ: 249(1602)÷ 251(1619)÷ 253(1640)÷ 254(1647)÷ 258(1666) ሞልጋ: 268(1879) አራትሊጦስ: 64÷ 67÷ 69÷ 75÷ 110 አንጠሌዎን: አባ: 11÷ 231 አንጠቁስጤ: 67÷ 68÷ 75 እሳጦስ: እንጤናዊ: 64÷ 68 አውሎስ: 260(1701) አውሎስ: ሐዋርያ: 11÷ 67÷ 228 አውሎስ: አቤቶ: 255(1654) አጥሜን: 36÷ 38-40÷ 45-46÷ 67÷ 105- 107 አጥሜን: ዓውደ: 105-107 እጥሮስ: ሐዋርያ: 11÷ 67÷ 228 እጥሮስ: አቤት: 272(1928) እጥሮስ (ጃንደረባ): 256(1659) አለምት: 241(1526)÷ 242(1531)÷ 243(1533) አሊም ጎብራ: 242(1531) አሊም ፍራ: 242(1531) አሎተ ሃይማኖት: 57 አሎተ ጎመስ: 12÷ 64 አሎተ ፈትቶ: 235(1417) አደይ: 26-28÷ 29-36÷ 65-67÷ 114÷ 116÷ 117÷ 123 አገዴ: 241(1526) አጋ: 266(1870)÷ 257(1660) አዴንያ: 9 አሕማ: አባ: 11÷ 231 አራእ: 252(1633) አርአ: 252(1633)
ግንድ: ስሌቱ: 134 ግዕዝ: 13÷ 16÷ 20÷ 21÷ 25÷ 30-32÷ 34÷ 40÷ 42÷ 46÷ 63÷ 104÷ 138÷ 234(1341)÷ 235(1417)÷ 236(1426)÷ 239(1524)÷ 245(1553)÷ 246 ግዝረት: 8 ግድም ሰፈር: 231 ኅል: 249(1598÷ 1599) ኅረፍ ገጽ: 263(1792) ኅርኅርዮስ/ግሬኅራ: ፖፕ: 65-67 ኅሹ: አራት ዓይኖ: 265(1861) ኅሹ (የጎሃው መስፍን): 262(1786) ኅበኖ ዳጪ: ራስ: 268(1881) ኅዋም/ኅጃም: 241(1528)÷ 249(1600÷ 1601)÷ 249(1602)÷ 251(1621)÷ 252(1630)÷ 252(1629)÷ 253(1639)÷ 255(1651÷ 1654)÷ 256(1657÷ 1658)÷ 257(1660)÷ 258(1663÷ 1666)÷ 260(1700)÷ 262(1786)÷ 268(1881) ጉበዜ/ተክለ ጊዮርጊስ: 265(1860) ጉንደር: 8÷ 16÷ 245(1549)÷ 246÷ 256(1658÷ 1686)÷ 1690÷ 1696÷ 1697)÷ 267(1877)÷ 268(1880)÷ 271(1910)÷ 274(1934) ጉዳና: የፀሐይ: 27-28 ጉትማን: 242(1532) ጉንዳጉንዲ/ጉንድጉንዴ: ስሌት: 54÷ 123 ጉንዳጉዲ: 266(1868) ጉድሩ: 259(1692÷ 1694) ጓጉሳ: 250(1610) ጠለታ: 259(1696) ጠሊሳ: 244(1535) ጠርቤንቶስ: 243(1533) ጠብያን: አባ: 259(1680) ጠብደን: 259(1680) ጠጠውድም: 232 ጣኖ: 241(1529) ጣይቱ: እቲጌ: 270(1902÷ 1910) ጣጣቱ: 271(1912) ጥልጥልያ: 9 ጥምቀት: 8÷ 9÷ 110÷ 112		

ጽርስ: 56÷ 60÷ 138 ጽንፈ አርአይ: 232 ጽንፈ አርዕድ: 230 ጽንፍ አስገድ: 233(1286) ጽዮን ግዛ: 231 ጽጌያት: ምህላ: 136 ጸመ ሐዋርያት: 9÷ 11÷ 47 ጸመ ስብከት(የገና ጸም): 8÷ 12 ጸመ ነቢያት: 8÷ 12 ጸመ አስቱር: 111 ጸመ አይዑድ: 104-105÷ 141÷ 142 ጸመ ዮሴፍ: 111÷ 141 ጸመ ድኅነት: 47÷ 69÷ 75÷ 105÷ 141 ጸም ገሀድ: የገሀድ ጸም: የልደት ገሀድ: 12 ጸም: የሰኔ: 69÷ 75 ጸም: የገና: 8 ፀሐይ ጨለመች: 245(1545)÷ 257(1661)÷ 258(1672)÷ 261(1720) ፀዳ: 250(1609) ፀጋማይ: 61 ፀርስ: ጽርዕን እይ ዕንሰታ: 10 ፈላሻ/ፈላሻዎች: 248(1574÷ 1579)÷ 250(1606÷ 1618) ፈረንሳይ: 262÷ 264(1843) ፈረንጅ/ፈረንጆች: 243(1533)÷ 252(1630)÷ 254(1643)÷ 257(1660÷ 1661)÷ 258(1661) ፈረንጃም እስላም: 241(1528) ፈንጃ ማርያም: 268(1880) ፈንግል: የተሰበ በሽታ: 252(1626) ፈንጣጣ: 259(1697)÷ 261(1761) ፈጽጽ: 259(1697) ፋራ: 253(1639) ፋንጅ: 250(1610) ፊልጸስ: ሐዋርያ: 10 ፊልጸስ: አቤት: 234(1398) ፊልጸስ: እጩጌ: 264(1815) ፊልጸስ: የግሪክ ንጉሥ: 136 ፊቅጦር: 253(1640) ፊቅጦር: አቤቶ: 242(1531) ፋሊት: 229 ፋሪስ: ራስ: 260(1707) ፋራስ: 230 ፋርስ: 55÷ 57÷ 63÷ 66 ፋሲል/ፋሲለደስ/ዓለም ሰገድ: አፄ: አቤተሁን: 246÷ 251(1621÷ 1624)÷ 252(1625÷ 1628)÷ 257(1660)÷ 259(1692) ፋሲካ: 64÷ 104÷ 144÷ 242(1531)÷ 243(1533) ፋትኤል: ሊቀ መላእክት: 11 ፋግታ: 273(1930) ፋጡማ ሮባ: 276(1988) ፋልሰታ: 9÷ 10 ፋሥሕ: 64÷ 111÷ 113÷ 141 ፋሥሕ: ዕለተ: 64÷ 104-105÷ 111÷ 114÷ 141 ፋሬምናጦስ: 65 ፋሬ ሠናይ: 231 ፋትረ ማርያም ይናዱ: ደጃዝማች: 272(1929)÷ 267(1878) ፋትሐ ንግሥት: 265(1861) ፋቼ: 273(1929) ፋካሬ (ፋሬ) ሃይማኖት: 235(1417) ፋካሬ ኢየሱስ: 23 ፍጥርብያ: 55 ፕሮቡስ: ቄሳር: 54 ፖርቱጋል/ፖርቱጋሎች: 237(1508)÷ 243(1533)÷ 244(1534)÷ 245(1537)	Anno Domini: 19 autumnal equinox: 28 Autumn: 26 BL Or 2082: 228 British Library: 228 Byzantium: 54, 57 Casius/Gasius: 55 celestial equator: 28 celestial north pole: 28 celestial pole: 28 celestial south pole: 28 Christavão da Gama, Captain: 244(1535) cycle: 21 date: 25 day: 25 Diocletian: 52
---	--

Earth's orbital: 28	Julian Calendar: 65
ecliptic: 28	
Edessa: 57	leap year: 38, 39
EMML: 18	Manicheans: 55
EMML 1264: 228	MOD (Modulus): 143-144
EMML 2063: 12, 16, 102, 140, 280	
EMML 2114: 16, 228	Neugebauer; Otto: 17
EMML 49: 18, 228	New Year's Day: 42
EMML 50: 226, 228, 304	
EMML 6285: 16, 228	origin: 30
EMML 7109: 228	
epact: 40	Period: 45, 66
equator: 104	Persia: 55
equinox: 28	planets: 33
	sabbaton: 32
full moon: 123	Septuagint: 32, 138
Gain Aurelius Gleims Diocletianus: 52	Spring: 26
Gasius: 55	
HMML: 18	terminology: 20
Image Makers: 18	Thoth: 36
INT (Integer): 143-144	Toledo: 9
	vernal equinox: 28

እርማት

አዲስ ቴዎድሮስ የነገሡት በ1848 ዓ. ም. ሳይሆን የካቲት 5 ቀን 1847 ዓ. ም. ነው
(ተክለ ጸድቅ መኮሪያ፣ ዐዲ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ ለገደነት፣ 1981 ዓ. ም. ገጽ 137)።

